ننګرهار ښوونې او روزنې پوهنځی

پیداګوژي

Ketabton.com

پوهندوی عبدالرشید ملګری
پوهنیار راز محمد فیضي

پلورل منع دی
۱۴۰۰

پیداګوژي

پوهندوی عبدالرشید ملګری او پوهنیار راز محمد فیضي

Nangarhar Education Fa

Assist Prof Ab Rashid
Teach Assist Razmuh

Funded by
Kinderhilfe-Afgh

With C

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیداګوژي

پوهندوی عبدالرشید ملکزی
پوهنیار راز محمد فیضي

Pashto PDF
2021

Nangarhar Education Faculty
ننګرهار ښوونې او روزنې پوهنځی

Funded by
Kinderhilfe-Afghanistan

افغانیک
Afghanic

Pedagogy

Assist Prof Ab Rashid Malakzai
Teach Assist Razmuhammad Faizi

Download:
www.kitabona.org
www.ecampus-afghanistan.org

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقرأ باسم ربك الذي خلق

پيداګوژي

پوهندوی عبدالرشيد ملکزی

پوهنيار راز محمد فيضي

دوهم چاپ

دغه کتاب په پي ډي ايف فارمټ کې په مله سي ډي کې هم لوستلی شئ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب نوم   پیداگوژي
لیکوالان   پوهندوی عبدالرشید ملکزی او پوهنیار راز محمد فیضي
خپرندوی   ننگرهار پوهنتون، ښوونې او روزنې پوهنځی
وېب پاڼه   www.nu.edu.af
د چاپ کال   ۱۴۰۰، دوهم چاپ
چاپ شمېر   ۱۰۰۰
مسلسل نمبر   ۳۴۲
ډاونلوډ   www.ecampus-afghanistan.org
www.kitabona.com

دا کتاب د افغان ماشومانو لپاره د جرمني کمېټې، په جرمني کې د Eroes کورنۍ یوې خیریه ټولنې لخوا تمویل شوی دی.
اداري او تخنیکي چارې یې په آلمان کې د افغانیک لخوا ترسره شوي دي.
د کتاب د محتوا او لیکنې مسئولیت د کتاب په لیکوال او اړونده پوهنځي پورې اړه لري. مرسته کوونکي او تطبیق کوونکي ټولنې په دې اړه مسؤلیت نه لري.

د تدریسي کتابونو د چاپولو لپاره له موږ سره اړیکه ونیسئ:
ډاکتر یحیی وردک، د لوړو زده کړو وزارت، کارته ۴، کابل
موبایل   ۰۷۰۶۳۲۰۸۴۴، ۰۷۸۰۲۳۲۳۱۰
ایمېل   textbooks@afghanic.org

د چاپ ټول حقوق له مؤلف سره خوندي دي.

ای اس بي ان ۹۷۸-۹۹۳۶-۶۲۰-۷۶-۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوړو زده کړو وزارت پیغام

د بشر د تاریخ په مختلفو دورو کې کتاب د علم او پوهې په لاسته راوړلو، ساتلو او خپرولو کې ډېر مهم رول لوبولی دی. درسي کتاب د نصاب اساسي برخه جوړوي چې د زده کړې د کیفیت په لوړولو کې مهم ارزښت لري. له همدې امله د نړیوالو پېژندل شویو معیارونو، د وخت د غوښتنو او د ټولنې د اړتیاوو په پام کې نیولو سره باید نوي درسي مواد او کتابونه د محصلینو لپاره برابر او چاپ شي.

له ښاغلو استادانو او لیکوالانو څخه د زړه له کومې مننه کوم چې دوامداره زیار یې ایستلی او د کلونو په اوږدو کې یې په خپلو اړوندو څانګو کې درسي کتابونه لیکلي او ژباړلي دي، خپل ملي پور یې ادا کړی او د پوهې موتور یې په حرکت راوستی دی. له نورو ښاغلو استادانو او پوهانو څخه هم په درنښت غوښتنه کوم چې په خپلو اړوندو برخو کې نوي درسي کتابونه او درسي مواد برابر او چاپ کړي، چې له چاپ وروسته ګرانو محصلینو ته په واک کې ورکړل شي او د زده کړو د کیفیت په لوړولو او د پوهې د انتقال پروسې په پرمختګ کې یې نیک ګام اخیستی وي.

د لوړو زده کړو وزارت خپله دنده بولي چې د ګرانو محصلینو د علمي کچې د لوړولو لپاره د علومو په مختلفو څانګو کې معیاري او نوي درسي مواد برابر او چاپ کړي.

په پای کې د افغان ماشومانو لپاره د جرمني کمیټې او زموږ همکار ډاکتر یحیی وردګ څخه مننه کوم چې د دې کتاب د خپرولو لپاره یې زمینه برابره کړې ده.

هیله‌من یم چې نوموړې ګټوره پروسه دوام وکړي او پراختیا ومومي چې په نږدې راتلونکي کې د هر درسي مضمون لپاره لږ تر لږه یو معیاري درسي کتاب ولرو.

په درنښت

پوهنمل دیپلوم انجنیر عبدالتواب بالاکرزي

د لوړو زده کړو وزارت علمي معین

کابل، ۱۴۰۰ ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درسي کتابونو چاپول

قدرمنو استادانو او ګرانو محصلينو!

د افغانستان په پوهنتونونو کې د درسي کتابونو کموالی او نشتوالی له لويو ستونزو څخه ګڼل کېږي. يو زيات شمېر استادان او محصلين نويو معلوماتو ته لاسرسی نه لري، په زاړه ميتود تدريس کوي او له هغو کتابونو او چپترونو څخه ګټه اخلي چې زاړه دي او په بازار کې په ټيټ کيفيت فوتوکاپي کېږي.

موږ تر اوسه پورې د ننګرهار، خوست، کندهار، هرات، بلخ، البيروني، کابل پوهنتون، د کابل طبي پوهنتون او د کابل پولي تخنيک پوهنتون لپاره ۳۴۲ عنوانه مختلف درسي کتابونه د طب، ساينس، انجنيري، اقتصاد، ژورنالېزم او کرهنې پوهنځيو لپاره چاپ کړي دي. ۹٦ طبي کتابونه د آلمان د علمي همکاريو ټولنې DAAD، ۲۱۰ طبي او غير طبي کتابونه د افغان ماشومانو لپاره د جرمنۍ کمېټې (Kinderhilfe-Afghanistan)، ۷ کتابونه د آلماني او افغاني پوهنتونونو ټولنې DAUG، ۲ کتابونه په مزار شريف کې د آلمان فدرال جمهوري جنرال کنسولګرۍ، ۴ کتابونه د Afghanistan-Schulen، ۲ کتابونه د سلواک ايډ، ۸ کتابونه د کنراد ادناور شټيفټونګ بنسټ (KAS) په مالي مرسته چاپ کړي دي.

د يادونې وړ ده، چې نوموړي چاپ شوي کتابونه د هېواد ټولو اړوندو پوهنتونونو او يو زيات شمېر ادارو او موسساتو ته په وړيا توګه وېشل شوي دي. ټول چاپ شوي کتابونه له www.afghanistan-ecampus.org او www.kitabona.com ويب پاڼې څخه ډانلوډولی شئ.

دا کړنې په داسې حال کې تر سره کېږي چې د افغانستان د لوړو زده کړو وزارت د (۲۰۱۰-۲۰۱۴) کلونو په ملي ستراتيژيک پلان کې راغلي دي چې: دا کړنې په داسې حال کې ترسره کېږي چې د افغانستان د لوړو زده کړو وزارت د (۲۰۱۰-۲۰۱۴) کلونو په ملي ستراتيژيک پلان کې راغلي دي چې:

"د لوړو زده کړو او د ښوونې د ښه کيفيت او زده کوونکو ته د نويو، کره او علمي معلوماتو د برابرولو لپاره اړينه ده، چې په دري او پښتو ژبو د درسي کتابونو د ليکلو فرصت برابر شي، د تعليمي نصاب د ريفورم لپاره له انګريزي ژبې څخه دري او پښتو ژبو ته د کتابونو او درسي موادو ژباړل اړين دي، له دغو امکاناتو پرته د پوهنتونونو محصلين او استادان عصري، نويو، تازه او کره معلوماتو ته لاسرسی نه شي پيدا کولای."

موږ غواړو چې د درسي کتابونو په برابرولو سره د هېواد له پوهنتونونو سره مرسته وکړو او د چپټر او لکچرنوټ دوران ته د پای ټکی کېږدو. د دې لپاره اړينه ده چې د افغانستان پوهنتونونو لپاره هر کال لږ تر لږه ۱۰۰ عنوانه درسي کتابونه چاپ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ټولو درنو استادانو څخه هيله کوو، چې په خپلو مسلکي برخو کې نوي کتابونه وليکي، ويې ژباړي او يا هم خپل پخواني ليکل شوي کتابونه، لکچرنوټونه او چپټرونه ايډېټ او د چاپ لپاره تيار کړي، زموږ په واک کې يې راکړي چې په ښه کيفيت چاپ او وروسته يې د اړوند پوهنځيو، استادانو او محصلينو ته په واک کې ورکړو. همدارنګه د يادو ټکو په اړه خپل وړانديزونه او نظريات له موږ سره شريک کړي، چې په ګډه په دې برخه کې اغېزمن ګامونه پورته کړو.

د ليکوالانو او خپروونکو له خوا پوره زيار ايستل شوی دی، چې د کتابونو محتويات د نړيوالو علمي معيارونو پر اساس برابر شي، خو بيا هم کېدای شي د کتاب په محتوا کې ځينې تېروتنې او ستونزې وليدل شي، نو له درنو لوستونکو څخه هيله لرو چې خپل نظريات او نيوکې ليکوال او يا موږ ته په ليکلې بڼه راولېږي، چې په راتلونکي چاپ کې اصلاح شي.

د افغان ماشومانو لپاره د جرمني کمېټې او د هغې له مشر ډاکتر ايروس څخه ډېره مننه کوو چې د دغه کتاب د چاپ لګښت يې ورکړی دی، دوی تر دې مهاله د ننګرهار پوهنتون د ۲۱۰ عنوانه طبي او غير طبي کتابونو د چاپ لګښت پر غاړه اخيستی دی.

د جي آی زيټ (GIZ) له دفتر او CIM (Center for International Migration & Development) څخه، چې زما لپاره يې له ۲۰۱۰ نه تر ۲۰۱٦ زېږديز کاله پورې په افغانستان کې د کار امکانات برابر کړي وو، هم د زړه له کومې مننه کوم.

د لوړو زده کړو له علمي معين پوهنمل ديپلوم انجنير عبدالتواب بالاکرزي، د مالي او اداري معين ښاغلي نور احمد درويش، د لوړو زده کړو وزارت سلاکار ډاکتر ګل رحيم صافي، د پوهنتونونو رييسانو، د پوهنځيو رييسانو او استادانو څخه مننه کوم چې د کتابونو د چاپ لړۍ يې هڅولې او مرسته يې ورسره کړې ده. د دغه کتاب له ليکوال څخه ډېر منندوی يم او ستاينه يې کوم، چې خپل د کلونو - کلونو زيار يې په وړيا توګه ګرانو محصلينو ته وړاندې کړ.

همدارنګه د دفتر له همکارانو هر يو؛ ښاغلي حکمت الله عزيز او ښاغلي فهيم حبيبي څخه هم مننه کوم چې د کتابونو د چاپ په برخه کې يې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي.

ډاکتر يحيی وردک، د لوړو زده کړو وزارت سلاکار

کابل، مې، ۲۰۲۱

د دفتر ټيليفون: ۰۷۵۶۰۱۴۶۴۰، ۰۷۸۰۲۳۲۳۱۰

ايميل: textbooks@afghanic.org

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

پیداګوژي Pedagoge د خپلې موضوع او هدف له مخې یوه لوی، پراخه او هر اړخیز علم او موضوع ده، چې د انسانانو د پیدایښت سره سم د هغې په هکله فکر او اندېښې په کار اچوي، چې بیا ورباندې ورپسې وروسته لیکنې، څېړنې او ژور فکرونه پیل شوي دي.

نو، ځکه دغه موضوع اوسمهال دومره پراخو، لویو او لوړو پوړونو ته رسېدلې او هسکه شوې، چې د هغې د بېلا بېلو فلسفي، علمي، تیوریکي، میتودیکي او عملي اړخونو بې شمېره ان ویلای شو، چې په زرګونه جلده اثار لیکل شوي، تالیف شوي او ژباړل شوي دي.

له همدې کبله پیداګوژي اوس نه یوازې د یوه ځانګړي مضمون یا دسپلین په توګه، بلکې د پوهنتونونو د زده کړیالانو، زده کوونکو لپاره د لسګونو مضامینو په ترڅ کې لکه عمومي پیدا ګوژي، د پیداګوژۍ فلسفه، د پیداګوژۍ تاریخچه، د پیداګوژۍ پرنسیپونه، د پیداګوژۍ عمومي مېتودونه، عمومي اروا پوهنه، روزنیزه اداره، روزنیزه څارنه (نظارت)، مقایسوي ښوونه او روزنه، روزنیزه ازموینه او احصائیه، ښوونیز نصاب او داسې نورو په شان تفسیر، تحلیل او په ځانګړي توګه د نړۍ د پرمختللو هېوادونو، پوهنتونونو، دار المعلمینونو یا کالجونو کې د ښوونکو د مسلکي وړتیا او پیاوړتیا په خاطر تدریسېږي.

خو په دې اوس د (پیداګوژۍ) په دې کوچني اثر کې چې زموږ د ښوونې او روزنې پوهنځي د درسي پلان او پروګرام، د محصلانو د راتلونکي ښوونکي توب د مسلک او هم د هېواد روزنیز سیستم د لوړ ګټو او اغېزمنتوب په پام کې نیولو سره د پیداګوژۍ یا ښوونې او روزنې موضوعات په داسې ډول څېړل، تحلیل، لیکل او راټول شوي دي، چې پیداګوژي په عمومي توګه د محصلانو او د ښوونې او روزنې نور ښه والی لوستونکو ته د هغو مهمو او غوره برخو سره د یو واحد او کُل په توګه یې ورپېژنو.

البته هر اړخیزه نه ده، دا لیکنه د یو بنسټیزې پوښتنې او یا د یو اساسي ارتباط له مخې د یوه هدف او یوې پایلې ترلاسه کولو لپاره کار ورباندې پرمخ ځي.

نو ځکه د دې لیکنې لپاره هم، زما په اند په دې برخه کې اصلي انګېزه، د ښوونې او روزنې د پوهنې او د مسلکي تعلیمات په څانګه (اروا پوهنې او پیداګوژي) څانګه کې زموږ د درسي پلان او پروګرام سره جوخت د درسي کتابونو کموالي/ نشتوالی و، نو مجبور و، چې د محصلانو د تدریس لپاره د لکچر نوټ، یا د یوه کتاب او بل کتاب، د یوه ځای او یا د بل ځای څخه په ډېر توپیر او نامنظم ډول سره ښوونیز او روزنیز درسي مواد راټول او هغه هم د لکچر ورکولو له لارې محصلانو ته تدریس کړو چې په دې توګه له یوې خوا په خپل ذات کې د کمیت او کیفیت له مخې د پوهنتون د محصلانو او خاص ډول د ښوونې او روزنې د پوهنځي مسلکي تعلیماتو د څانګې او نورو اړونده څانګو د ښوونې او زده کړې اړتیاوې نشوای پوره کولای او له بل پلوه د وخت هسې او عبث ضایع کېدل وو، نو ځکه دې ته اړ شوم چې دا کوچنی، خو د ارزښت له مخې له محتوا ډکه رساله چې ډېرو محبوبو استادانو **پوهنوال علاؤالدین حسام او پوهنوال معروف شاه شینواري د نظر او تایید څخه تېره او بیا یې بشپړه کړم.**

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې کتاب په لیکنه کې د کتابتوني مروجو روشونو او مېتودونو ځینې ګټه اخېستل شوې ده، هڅه او هاند مې کړی، چې د روزنیزو، علمي او معتبرو او نورو منابعو څخه ګټه ترلاسه شي او د لیکنې له مخې هم کوښښ شوی دی، چې جملې، عبارتونه، کلمې او اصطلاحات په داسې توګه په کار وړل شوي، چې په لنډ، روښانه او اسانۍ سره د یو کتاب د مینه وال او لوستونکي لپاره د پوهې او درک وړ وي.

د ترتیب او تنظیم له مخې د اړیکو د پرنسیپ په نظر کې نیولو سره کتاب په شپږو ځانګړو فصلونو وېشل شوی دی.

په دې خاطر چې یو لوستونکی په دې واضح او ژر پوه شي چې کوم فصل د کومو موضوعاتو څخه بحث کوي؛ نو په دې توګه ډېر په لنډ ډول سره د هغه هدفونه د هر فصل تر سرلیک لاندې لیکل شوي دي.

په دې توګه سره هر لوستونکی د هر فصل د عمومي محتوا سره اشنا کوي او له بلې خوا دا یوه انګېزه ګرځي چې لاندې نور ټول فصلونه په خورا مینې سره مطالعه کړي او ولولي.

کوښښ مې کړی چې د هر فصل په پای کې د فصل لنډیز، د بحث او مناقشې وړ پوښتنې او د ماخذونو ذکر هم شوی دی چې د فصل لنډیز لوستونکو او زده کوونکو ته د لومړي فصل د لوستلو وروسته یو ځل بیا د فصل موضوعات ور په یادوي او په ذهن کې یې ځای پرځای کېږي او لوستونکو او زده کوونکو سره مرسته کوي، کله چې مناقشه او پوښتنې مطرح کوي، چې د کتاب د لوستلو پر مهال د هر فصل پر محتوا باندې په ډېر دقیق او ژور ډول سره فکر وکړي.

د اسلامي عقیدې او نظر سره سم، د اسلامي ټولنې د ښوونیز نظام پر حقایقو، معلوماتو، پدیدو او د زده کړې پر سیستم نوی نظر واچوي او په دې توګه سره د مشق او تمرین له مخې د هغې زده کړې نوره هم ټینګه، مضبوطه او لا پیاوړې کړي.

نوې ذهني پلټنه یې راوپاروي، فکر، منطق او استدلال ته یې لا وده ورکړي، ماخذونه لوستونکو او زده کړیالانو سره مرسته کوي، چې اصلي ماخذونو ته په ورګرځېدو او مطالعه کولو سره موضوعات نور هم په کلکه سره ژورې کتنې او مطالعې لاندې ونیسي، چې په دې توګه سره خپله زده کړه او معلومات نور هم بډایه، پراخ او ګڼندی کړي.

دا چې په پښتو ژبه کې د داسې کتاب (پیداګوژي) یا ښوونې او روزنې په هکله یا خو کم او یا هم د پوهنتون د محصلینو لپاره بسیا نه کوله، د یوې نوې محتوا سره د ښوونکو ا و زده کوونکو لپاره د ښوونې او زده کړې به پروسه کې او هغه هم زموږ په دې جګړه ځپلي هېواد چې تل د بهرنیو یرغلګرو د تعلیمي نصاب تر اغېزې او تاثیر لاندې راغلی، تل روزنیز ناوړه تعلیمي سیستم او زده کړې جګړه ایز ستونزمن حالت په شرایطو کې د یوه ښه کتاب په توګه له هېوادوالو سره مرسته کولای شي.

په داسې ناوړه حالاتو کې چې د تازه او نویو علمي منابعو او ماخذونو څخه ګټه اخېستل په اوسنیو جګړه ایزو شېبو کې د هېواد د ټولو استادانو، پوهانو او لیکوالانو لپاره یوه څرګنده او جدي ستونزه ده؛ ځکه یو استاد نه شي کولای چې د خپلو لیکنو د لا بشپړولو لپاره د هېواد مختلفو کتابتونو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولايتونو او ان دا چې د ضرورت پر وخت له هېواد څخه بهر د کتابونو د لوستلو او د ځېنو موادو د راټولولو او لاسته راوړلو لپاره ولاړ شي.
په دې کتاب کې مې زيار ويستی چې محصلان د پيداګوژۍ د علم له موضوع او موخو څخه اګاه کړم او د پيداګوژي د تاريخچې څخه يې باخبره کړم او په حقيقت کې ايجاب هم کوي چې د پيداګوژي يا ښوونې او روزنې په هکله ډېراثار او کتابونه وليکل شي او هم په ځانګړو سمسترونو او تعليمي موسسو کې تدريس شي او له بل پلوه الحمدالله د مسلکي تعليماتو د څانګې محصلين او په مجموع کې د ښوونې او روزنې د پوهنځي ټول محصلين پيداګوژي يا ښوونه او روزنه د يو مضمون په توګه لولي او د هغې په هکله مخکيني پوره معلومات نه لري يا نيمګړي وي، که چېرې دوی د تاريخچې په لوستلو او زده کولو سره پيل وکړي، طبيعي خبره ده چې ښايي د هغې څخه په زړه پورې او مطلوبه ګټه ترلاسه نه کړي.
په پای کې په ډېر ډاډ سره دا ويلای شم چې که چېرته د پوهنتون ټول محصلين او د هېواد د ښوونځيو ښوونکی دغه کتاب په ډېر دقت او غور سره مطالعه کړی، هغوی به وکولای شي چې له يوې خوا د خپل مسلک د پياوړتيا لپاره يوه ډېره ښه او اغېزمنه پوهه ترلاسه کړي او له بلې خوا به د اسلامي اخوت او ورورګلوۍ په چوکاټ کې په هېواد کې د سولې او کرارۍ او ملي اسلامي يو والي د تامين او پيوستون او اتحاد، د هېواد د ابادۍ، سمسورتيا او د يو پرمختللي اسلامي افغانستان لپاره ګټور ګامونه پرمخ واخلي او د تل لپاره بريالی سوکاله او ډاډمن اوسي.

الحاج پوهنيار راز محمد فيضي
د ښوونې او روزنې پوهنځي
د مسلکي تعليماتو د څانګې استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکلړ

تقریظ/ پوهنیار محمد جمال شینواری.......الف
د پیداگوژي تعریف 1
د پیداگوژي تاریخچه 6
د پیداگوژي موخه او اصطلاح 10
د ښوونې او روزنې د ډولونو په برخه کې 12
د ښوونې او روزنې د سویو په برخه کې 12
د ښوونې او روزنې فلسفه او پوهنیز بنسټ 15
د پیداگوژي د علم موضوع 16
د ښوونې او روزنې مانا او مفهوم 17
دښوونې او روزنې ارزښت 19
دښوونې او روزنې فردي (ځاني) ارزښت 20
د ښوونې او روزنې ټولنیز ارزښت 21
د ښوونې او روزنې او ارواپوهنې ترمنځ اړیکې 23
جوړښتي یا وجودي Structuror Exeistental 23
دنده پالنه Funectionalism 24
سلوک پالنه یا رفتارگرایي 24
د ښوونې او روزنې اقتصادي ارزښت 25
د ښوونې او روزنې سیاسي اهمیت 25
د ښوونې او روزنې بیولوژیکي بنسټ 28
د ښوونې او روزنې بیولوژیکي اړخ اهمیت 28
د ذهن او بدن اړیکې 28
د انسان او نورو ژویو ترمنځ ورته والی 29
په ښوونه او روزنه کې بیولوژیکي موخه 29
د ځوانۍ د وخت ماهیت او ارزښت 30
د توپیر او تفاوت طبیعي قانون 31
فردي توپیرونه 31
د ښوونې او روزنې تاریخي بنسټ 33
د ښوونې او روزنې د تاریخي بنسټ مانا او مفهوم 33
غیر رسمي ښوونه او روزنه 33

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسمي ښوونه او روزنه 34
تاسيساتي ښوونه او روزنه 34
قشري يا طبقه يي ښوونه او روزنه Class Education 35
پرگنيزه ښوونه او روزنه Mass Education 35
د ښځو ښوونه او روزنه Women Education 36
د معيوبانو ښوونه او روزنه 37
نړيواله ښوونه او روزنه Universal Education 37
ښوونه او روزنه بنسټيزه اړتيا 38
افغاني ټولنې ته د ښوونې او روزنې اړتيا 38
د افغان ماشومانو ضرورتونه 39
د دغو غوښتنو په بشپړولو کې د ښوونکي ونډه 40
د ازمويني وسيلي او د زده کړې د کچې پېژندل 42
د زده کړې په بهير کې د ازموينې دندې 42
ازموينه د هڅونې لامل 43
ساتنه او لېږد 44
ازموينه ځان پېژندنې لامل په توگه 44
د ازموينې بنسټيز لاملونه 45
د پرتله ايزې ښوونې او روزنې د پرمختگ مرحلې 47
د پرتله ايزې ښوونې او روزنې د پرمختگ لومړنۍ مرحله 47
د پرتليزې ښوونې او روزنې د پرمختگ دويمه مرحله 48
د پرتليزې ښوونې او روزنې د پرمختگ دريېمه مرحله 49
په تدريس کې د ميتود رول 52
ميتودولوژيMethodology 54
د ښوولگي د اداره کولو تاريخچه 59
د درسي ټولگي مديريت 59
د درسي ټولگي د مديريت موخې 61
د درسي ټولگي د مديريت پر وړاندې پراته خنډونه 61
۱ .په ښوونکي پورې اړوند لاملونه 61
۲. په زده کوونکو پورې اړوند لاملونه 62
۳ .د ټولگي په فزيکي فضا پورې اړوند لاملونه 62
د ټولگي د مديريت سبکونه 63
الف : پر دموکراسۍ ولاړ مديريت 63

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: پر عدم دخالت ولاړ مدیریت 63
ج : استبدادي یا زور زیاتی مدیریت 64
د درسي ټولګي په مدیریت کې د اغېزمنو ښوونکو ځانګړنې..64
د درسي ټولګي د مدیریت طریقې (کړنلارې)..65
د ټولګي د قوانینو ټاکل..66
د ټولګي د قوانینو او مقرراتو نوملړ..66
د کړنو د تغیر لارې چارې 67
ښوونېز درسي نصاب 72
د ښوونیز درسي نصاب جوړښت..75
د ښوونیز نصاب عمده موخې 76
د تدریس په هکله نظریې..79
د تدریس کړنې 80
په تدریس کې د اغېزمنو لاملونو نظریې 83
د ویګوتسکي د پېژندنې ټولنیزې نظریې نه کار اخستل 90
د دوه اړخېزو کړنو لاملونو نظریه..90
د تدریس د مفاهیمو تحلیل 92
د زده کړې د تدریس تګلاره..97
د فعالې زده کړې د میتود ډولونه.. 100
په ساینس کې د ارزونې دودیز میتودونه 107
انساني سرمایه څه ته وایي؟ 111
د دیداکتیک تاریخچه 120

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیداګوژي تعریف

پیداګوژي د نورو علومو په څېر ځانګړی تعریف لري، دا تعریف د پیداګوژي د مختلو علماوو له خوا ورکړل شوی دی.
پیداګوژي یا ښوونه او روزنه هم د بېلا بېلو پوهانو، متفکرانو او لیکوالو له خوا په بېلا بېلو ډولونو تعریف شوې ده چې موږ یې یوازې څو تعریفونه دلته ذکر کوو.
خو د هر څه مخکې به دا غوره وي چې د پیداګوژي Pedagogy په اصطلاح باندې ځان پوه او لږ څه رڼا پرې واچوو، بیا به په تعریفونو هم وغږېږو.
۱. پیداګوژي د ښوونکي دنده، یعنې کار او عمل کول، ښوونه کول، د ښوونې هنر یا مېتود.
۲. پیداګوژي چې په فرانسوي ژبه کې ورته Pedagogie ویل کېږي، د یوناني کلمې له پیداګوګیا Paidagogia څخه مشتق یا اخېستل شوی دی.
هغه هم د ښوونکي مسلک یا کار او عمل، یعنې ښوونه یا د ښوونې هنر او پوهه په ځانګړي توګه د ښوونې د مېتودونو ښودل دي، همدا ډول پیداګوکیا Pedagogia د کوچني یا هلک د دفتر یا کوټې معنا هم ورکوي.
پیداګوک Pedagogic چې د دوه یوناني کلمو څخه یو Pais پایس یا Paidos د کوچني ماشوم یا هلک او اګین Agein هم د لارښوونې معنا ورکوي، پیداګوک ښوونکی، یا د ښوونځي د ښوونکي په معنا هم راغلې ده چې په زده کړه کې یې په ډېرو کوچنیو ټکو او کوچنیو موضوعاتو باندې غیر ضروري ټینګار کاوه او هم یې داسې پوهه څرګندوله، چې منطق او تناسب په کې نه لیدل کېده او هم په عین حال کې د میلاد څخه مخکې په لرغوني یونان کې او روم کې د مریيتوب په دوره کې پیداګوګ هغه زاړه بوډا مریي ته ویل کېده چې د خپل بادار د کوچني زوی څارنه به یې کوله او هغه به یې د کور څخه تر ښوونځي او د ښوونځي څخه تر کوره راوسته، مریي یا غلام به دا کوښښ کاوه، چې نوموړي کوچني ته د لارې په اوږدو کې کوم ضرر او تاوان ونه رسېږي او د خپلې وسې مطابق به یې دغه کوچني ته ښه لارښوونه او نصیحت هم کاوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې د پیداګوژي مفهوم او معنی باندې پوه شو، اوس به یې تعریف وکړو.
پروفیسور توماس بریګر د پیداګوژي تعریف داسې څرګندوي:
موږ نه غواړو هغه نوې مباحثې یا مناقشې ته ورداخل شو چې پیداګوژي ساینس دی او که نه، هغه باید دواړه وي، خو باید داسې ساینس او پوهه وي چې په یوې منل شوې فلسفې باندې اتکا ولري او هم یوه داسې پوهه وي چې ټول په افاقي توګه سره ثبوت شوي حقایق په پام کې ونیسي-او هم د ډېرو ژورو او دقیقو څېړنو او تجربو نتیجې (پایلې) په کار یوسي.
که چېرته موږ ځیر شو، په دې تعریف کې د پیداګوژي او ښوونې روزنې په ډګر کې ډېرو مهمو او غوره ټکو ته ګوته نیول شوې ده چې په ځانګړې توګه یو ښوونکي ته د هغو په پام کې لرل ډېر مهم او اړین شمېرل کېږي.
په دغه ذکر شوي تعریف کې ویل شوي چې پیداګوژي پوهه ده؛ په رښتیا سره هغه نوښتونه، پرمختګونه چې په عمومي توګه په ټولو علومو او پوهنو کې په ځانګړې توګه هغه پرمختګونه چې په سلوکي پوهنو، لکه اروا پوهنه، ټولنپوهنه، ټولنیزه ارواپوهنه او داسې نورو اړونده پوهنو کې په لاس راغلي دي، داسې رښتیني حقایق، پرنسیپونه او اساسات یې را په ګوته کړي دي چې Pedagogy پیداګوژي علمي اړخ یې تر زیاتې اندازې بډایه کړی او هغې ته د ځانګړې پوهې او مسلکي بڼه ورکوي.
دې تعریف کې دا څرګنده شوه چې پیداګوژي هنر دی، خو څرنګه چې ادب یا هنر د خپل ماهیت او مضمون له مخې د ښکلا، تناسب او توازن او همدا ډول د ابتکار او نوښت ټینګې اړیکې لري، د دغې ښکلا او نوښت په پام کې لرلو سره ښکلي اثرونه رامنځته کړي، همدا ډول پیداګوژي د خپل ماهیت له مخې د نېکو مثبتو او ګټورو د ښه او غوره خصلتونو او اوصافو د رامنځته کېدو لپاره هلې ځلې کوي.
د ښوونې او روزنې او زده کړې ټول اړوند کارونه د ښکلا تناسب، توازن، خلاقیت او نوښت په بڼه کې پرمخ ولاړ شي او دا علم کولای شي چې په یو انسان او انساني ټولنه کې ټول هغه څه را زرغون او رابرسېره کړي چې ښه ښکلي، غوره، ښایسته او په زړه پورې وي.
کله -کله چې یو ښکلی شوی اثر د هر شخص خاصه پاملرنه ځانته راجذب کړي، یو تعلیم یافته یا روزل شوی شخص هم د نورو افرادو مینه او پاملرنه ځانته را اړوي.
دویم: په تعریف کې یادونه شوې ده، چې پیدا ګوژي یوې منل شوې فلسفې باندې تکیه لري، دا چې فلسفه د لوړو او معتبرو افکارو، همدا شان د نړۍ د اساسي او بنسټیزو مسایلو د حل او فصل سره نږدې او نه بېلېدونکې اړیکې لري، په هیڅ صورت سره دا امکان نه لري چې پیداګوژیکي یا ښوونیز او روزنیز کړه وړه د هغې څخه بېطرفه وي.
دا چې د ښوونې او روزنې هدفونه، تعلیمي نصاب او د هغې نوره ټوله محتوی د فلسفي مفکورو او نظریو سره اغېزمن او د هغو سره سم ترتیب او تنظیم او پرمخ وړل کېږي.
نو، له دې کبله پیداګوژي باید په یوې فلسفې باندې اتکاء ولري، اخر دا چې په څه ډول فلسفې

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندې اتکاء ولري، هغه په دې پورې اړه لري چې Padagogei پيداګوژيکي فعاليتونه په کوم هېواد، په کومه ټولنه او په کوم ډول منل شوي اقتصادي، سياسي او ټولنيز نظام کې پرمخ وړل کېږي.

په دې توګه د ټولنې روزنيز نظام فلسفه د هر هېواد اقتصادي، سياسي، کلتوري او ټولنيز سيستم د منل شوې فلسفې څخه پيروي کوي، د مثال په ډول زموږ د هېواد روزنيز نظام بايد د اسلامي فلسفې پر بنياد برابره او جوړه شي او د دې څخه بايد پيروي وکړی شي.

۴. پيداګوژي بايد ټول په افقي توګه سره ثبوت شوي حقايق او کره څېړنو او تجربو پايلې په پام کې ونيسي او هغه په کار واچوي.

دا چې اوس د نړۍ په ګوټ - ګوټ کې د علومو په اکاډميو، پوهنتونونو، علمي او اکاډميکو موسسو، د ريسرچ او څېړنو نړيوال او ملي مرکزونو کې د مختلف النوع پوهنو او علومو په څانګو کې منظمې، دقيقې او ژورې څېړنې پرمخ روانې دي چې په دې توګه د دغه څېړنو په پايلو کې نوي رامنځته شوي حقايق، نوي روزنيز پرنسيپونه او نوي قوانين منځته راځي او راغلي هم دي، نوې تيوريګانې او نوې نظريې منځته راغلي چې له يوې خوا د عيني جهان ماهيت او مضمون په ښه توګه څرګند او روښانه کېږي، چې له دې کبله د يوې خوا د کميت او کيفيت له مخې د بېلابېلو علومو او پوهنو زېرمه بډايه او غني کېده.

خو، يادونه شوې چې يو وخت يوازې نيمو لسو کلونو کې پوهه دوه برابره کېده، خو په اوسني وخت کې د علم او ټکنالوژۍ د پرمختيا، د نوي وسايلو او د دې د پرمختګ له مخې پوهه په ډېرو کمو کلونو؛ درېيو يا څلورو کلونو کې دوه برابره کېږي.

ښکاره خبره ده چې دغه حقيقت د پيداګوژي او ښوونې او روزنې د چارو مسوولانو مسووليت او مکلفيت څو وارې دروند او لا پسې زياتوي.

د ښوونې او روزنې کار کوونکي، ښوونکي او محققين بايد داسې اغېزناکې لارې چارې ولټوي، چې په لږ وخت کې زيات، ګټور او مهم معلومات زده کوونکو ته ورسوي.

په دې توګه به په ښه او مناسب ډول سره د ښوونې او روزنې پروسه د علمي او تکنالوجيک ګړندي پرمختګ او انکشاف سره عيار او منظم وساتي.

د پيداګوژي د علم د کلمې او تعريف په هکله پورتنۍ ليکنې او څرګندونې موږ ته په ښه توګه سره دا راښايي چې د ښوونې او روزنې Education د مفاهمې ترمنځ کوم څرګند توپير نشته، بلکې دا دواړه Padagogy او Education اصطلاحګانې د ښوونې، ښوونکي، د ښوونې او زده کړې د کارونو او د زده کوونکو د روزنې سره ټينګې او نه شلېدونکې واحدې اړيکې لري؛ نو موږ کولای شو چې دا اصطلاحګانې د يو بل پر ځای استعمال کړو.

خو، د دې لپاره چې د ښوونې او روزنې مفهوم لږ څه نور هم په ښه توګه سره روښانه شي، دلته ځينو فيلسوفانو، نړيوالو پوهانو او متفکرانو په لاندې ډول سره خپل تعريفونه وړاندې کړي دي، چې موږ يې دلته لولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. روزنه؛ د بشر د فطري پوهې د لاس ته راوړلو لپاره، د انساني طبیعت بشپړول دي. *[پستالوتزي]*
۲. روزنه هغه پوهه ده چې سړی د مورني استعدادونو په دایره کې روزي. *[ژان ژاک روسو]*
۳. تربیت هغه فن دی چې د انسان د باطني جوهر د پرمختګ او بشپړتیا لپاره خدمت کوي او د هغه ټولې قواوې په یو ډول روزي. *[ف. وولف]*
۴. سړی لومړی د روزنې له لارې حقیقي انسان کېدای شي. *[ف. هیګل]*
۵. روزنه هغه فن دی چې انسان د ادراک له مخې د ټولنیزو دندو په سرته رسولو سره توانا کوي. *[اګریک]*

که پورتني تعریفونو ته ښه ځیر شو، وبه ګورو چې د دغو تعریفونو لیکنې یو له بل سره توپیر لري، خو په ټولو تعریفونو کې یو مهم ګډ ټکی له ورایه ښکاري چې هغه د یو انسان یا یو شخص روزل دي.

د مثال په ډول افلاطون غواړي د ښوونې او روزنې په وسیله د انسان یا یو سړي بدن او روح د کمال او جمال یعنې د ښکلا او بشپړتیا لوړو پوړیو ته ورسوي.

پستالورمکما غواړي د روزنې له لارې د انسان طبیعت د بشر د فطري پوهې د لاس ته راوړلو لپاره کمال ته ورسوي.

خو دلته یوه تېروتنه او ستونزه لیدل کېږي چې د بشر له فطري پوهې څخه نوم اخلي، په داسې حال کې چې پوهه کې ده او د زده کړې له لارې لاسته راځي او همدا شان دا نور تعریفونه هم چې د انسان د استعدادونو او د هغه د باطني جوهر په وده او پرمختګ او د هغه د ټولو قواوو په روزلو باندې ټینګار کوي، موږ ته د پیداګوژي او ښوونې او روزنې ډېر په زړه پورې مفهوم را په ګوته کوي.

یو بل عالم او د ایاوا د پوهنتون پروفیسور Papalos Kas Ramanas د ښوونې او روزنې لپاره داسې تعریف ورکړی: ښوونه او روزنه پوهه او هنر دی او کوم شی چې په زده کوونکي کې ممکن یا باالقوه یعنې پوتنسیال Potential دی زیات دی، له هغه چې واقعي دی، هم زیات دی.(۱)

سره له دې چې دا تعریف په ظاهري توګه ګونګ او مبهم ښکاري، خو په حقیقت کې د ښوونې او روزنې په رښتیني مفهوم باندې ډېره ښه رڼا اچوي.

په رښتیا سره کوم شي سره چې موږ په ښوونه او روزنه کې زیات سر و کار لرو، هغه د یو ماشوم پټو، ممکنو او بالقوه استعدادونو او قابلیتونو رابرسېره کول دي او کله چې د روزنیزو هلو ځلو په ترڅ کې دغه ممکن او یو پوتنسیال قوتونه په واقعیت واړوي او بالاخره د یو کوچني ساده او معصوم ماشوم څخه یو هوښیار، روغ او پیاوړی توان رابرسېره او ښکاره شي، طبیعي ده چې دغه اوسنی ممکن یا پوتنسیال به د اوسني واقعیت څخه غوره وي.

د Education ښوونې او روزنې د لا ښې څرګندونې په منظور، دا دی نور مهم تعریفونه هم وړاندې کوو.

---

۱. W.EF Education for the new Era. Tokyo (1973) P.63

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونه او روزنه Education د هغو خصوصیاتو او اوصافو مجموعه ده چې د فردي ښوونې او ټولنیزې روزنې په ترځ کې منځته راځي، یا ښوونه او روزنه د ټولو هغو پروسو مجموعه ده چې د هغې په وسیله یو انسان خپلو قابلیتونو، ذهنیتونو او د سلوکونو نورو ډولونو او یا هم د ټولنې هغو مثبتو ارزښتونو ته وده ورکوي چې په هماغه ټولنه کې ژوند او روزګار کوي.
یا هم هغه ټولنیزه پروسه ده چې د هغې په وسیله وګړي د یو ټاکل شوي او یا کنترول شوي چاپېریال په (ځانګړي توګه ښوونځی) تر اغېز لاندې راځي، ترڅو د هغو په وسیله د هغوی ټولنیز قابلیت او فردي نهایي وده ترلاسه کړي([1]) په دې ځای کې لومړنی تعریف ښوونه او روزنه د یو محصول Product او دوهم تعریف هم هغه د یوې پروسې Process په توګه ګڼي، خو په عمومي توګه ښوونه او روزنه هم د یوې پروسې یا د پروسو د یوې مجموعې یا هم محصول په توګه ګڼل شوې ده.

---

١. VitaLian Bernardino and Fluriuio P Fresuvga Prinsiples of Education (Manila: Pablishing House Tac)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیداګوژي تاریخچه

د پیداګوژي بدلون او پیدایښت د اندریلالند(Andre Lalande) د فلسفې لغاتنامې په کتاب کې داسې ذکر شوې ده.
پیدګوژي د یوناني کلمې پېداګوګوس څخه اخیستل شوې، چې پخواني یونان کې یې د ماشومانو د لارښوونې او ادارې دنده په غاړه درلوده، ولې بویسون(Buisson) په کتاب کې دغه نظر تر نیوکو لاندې ونیول شو، چې پیداګوژي لومړی د روزنې سره او همدارنګه هغه بریالي ښوونکي چې علمي تجربې نه درلودې، په توپیر سره ښکاریدل او دوهم دا چې پیداګوژي د اخلاقي روزنې پورې ځانګړې شوې، خو په همغه اندازې سره فکر پورې هم مربوط کیږي. بویسون Buisson) (په کتاب کې پیداګوژي د غړو د روزنې، طبیعي او اخلاقي علم تعریف شوی دی.
په کال (۱۹۱۱) کې فرانسوي عالم امېل دورکېم د لغات نامې په وروستي چاپ کې د پیداګوژي توپیر د روزنې او بریالیو ښوونکو سره هوکړه او تائید یې کړه، هغه په دې باور و چې پیداګوژي؛ لوستل او د روزنیزو کړنلارو نظام دی، چې یو ډول تاریخ او ټولنپېژندنه ګڼل کیږي.
کرچن شتاېز(Kerchen Shteiner)په دې نظر دی چې هېڅکله نشو کولای، چې پیداګوژي دروني سره سمون لري، ځکه چې روزنه هغه علم دی، چې د یو کس د وجدان پوهې د لاسته راوړلو لامل ګرځي، چې له همدې امله د انسانانو اړیکو، مینه او انساني اړیکو باندې ولاړ دی او د نوروکړنو سره توپیر کوي؛ ځکه چې اصلي مفهوم یې د تجربې او واقعیتونو د درست تحلیل په پایله کې لاسته راځي.
په کال (۱۹۱۵) پل لاپي (Paul Lapie)د پیداګوژي په هکله لیکي پیداګوژي هڅه کوي، مثبتې طریقې پیل کړي، چې پخوا پیداګوژي د فیزیک د فورمولونو، ادبي سرچینې او سیاسي پرېکړو څخه لاسته راتللې، ولې اوس دغه نظریې د ارواپوهنې او ټولنپېژندنې قانون په توګه وړاندې کیږي.
په (۱۹۱۵) کې لوسین سل لوربېر (Lucien Celleorier)د پیداګوژي په ټوله طرحه کې د پیداګوژي موخې را لټولې، چې د ښوونې او روزنې په ښکاره کېدو کې لیدل کیږي او پر هغې اغېز

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري؛ بیان کړي یې دي.
که چېرې د پیداګوژي وده او د انسانانو پیدایښت د ټولنې پرمختګ ته ځیر شو، نو پیدا به کړو، چې انسانانو د خپل نسل د پاتې کېدو په خاطر په کار پیل کړی دی، چې د طبیعت د ناخوالو په وړاندې مبارزه یې کړې ده. انساني ټولنه منځ ته راغلله چې د ماشومانو، ځوانانو او سپین ږیرو په ټولګیو وویشل شوه. ځوانان به د خوراکي توکو د ګټلو په خاطر نورو ځایونو ته تلل، ماشومان او زاړه خلک به پخپلو ځایونو پاتې کېدل. سپین ږیري به د ماشومانو تغذیه کولو او ښوونې لپاره پاتې کېدل، د تغذیې په دوران کې هغوی خپلې تجربې د طبیعي حاصلاتو په ټولولو، د لرګیو ماتولو، اور اچولو او د حیواناتو ښکار کولو په اړه راغونډولې، د کال خوراک برابرول د اوسېدلو ځای ساتل او محافظت او داسې نور کارونه به یې ماشومانو ته ښودل؛ په دې ځای کې دی چې د ښوونې لومړنی ځای (شیدو خوړلو ځای) وړکتون او د پالنې ځایونه و.
د لومړي ځل لپاره په تاریخ کې تربیتي موسسې د ځوانانو د کور په نوم په کوچنۍ اسیا(اوسنۍ ترکیه)او د هغه په شاو خوا منځته راغلې. د دغو ځوانانو او ماشومانو د لارښوونې ویاړ په دغه کور کې ښځو او مشرانو په غاړه درلود. *د ځوانانو په کور کې قواعد، فرهنګي، ملي، سرود، موسیقي او مذهبي چارې تدریسېدلې. لیکن په ډېر تأسف سره چې په بشري ټولنه کې طبقات منځ ته راغلل، د طبقاتو منځته راتګ سره ښوونې او روزنې طبقاتي بڼه غوره کړه، د شتمنو د زامنو زده کړې ته ټول شرایط چمتو وو، خو دغریبو ماشومان په بزګرۍ بوخت وو. (۵۰۰۰) کاله مخکې د سواد زده کړې لپاره ښوونیزې موسسې چې د مکتب په نوم یادیدې، جوړې شوې. دمکتب په منځ ته راتګ سره ملکیت خصوصي وګرځید او ټولنه په طبقاتو تقسیم شو. دټولنې په تقسیمېدو سره په طبقاتو باندې تربیت هم بدلون وکړ او د خپلې همغږۍ خاصیت یې له لاسه ورکړ.
ښوونځي دمالدارو او نفوس لرونکو خلکو لپاره ښه مساعد وو. مالدارو خپل زامن د ټولنې د رهبرۍ لپاره روزل او د تدریس چارې د روحانیونو په غاړه وې.
یادونه: ښوونځی یوه یوناني کلمه ده، چې مانا یې (د کار څخه وزګارېدل) په پخواني یونان کې د مکتب کلمه هغه ځای ته خطاب کېده، چېرته چې به مشرانو او پوهو خلکو د ماشومانو سره مباحثه کوله، له دې وروسته ښوونځي د تعلیمي او تربیتي موسسې په شکل منځته راغلل، چې تر اوسه پورې په هماغه نوم سره یادېږي.
ښوونې او روزنه د تاریخ په اوږدو کې تاریخي دورې سرته رسولي دي او خپل ارزښت د ځان سره لري. پیغمبران د وحې او الهام له لارې د ښوونې او روزنې لپاره استول شوي. د سقراط ښوونې میتود د مشورې میتود رامنځته کړی، دغه ښوونیزې دورې د ماشومانو لپاره د ښوونځي نه مخکې په مشرانو تقسیم شوې او ارسطو په خپل کتاب (د نیکو اخلاقو کتاب)کې په سیاست او دتعلیم او تربیې په ماهیت نقدیات ورکړي دي.
ارسطو د تحصیل حق د ټولو بشري افرادو لپاره یو برابر اعلان کړی. دیموکراتانو ثابته کړه، چې انسان د فعالیت او کوښښ پر بنسټ خپل د ښایست کوونکی جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يونان باستان کې بالخصوص په څلورم قرن مخکې د مېلاد څخه موږ کولای شو، د څلورم عصر د پوهانو لپاره يو روڼ عصر ياد کړو. په هندوستان کې تدريسي ښوونځي او په چين کې ابتدايې لېسې منځ ته راغلې.

نظم او دسپلين په ښوونځي کې د ټولو پام ځانته واړولو. په هغه وختو کې لوستل، ليکل، حساب کول، هندسه، نجوم، تخنيک، جغرافيه، طب او فلسفي مضامين وو.چې د يو بل نه د پرمختگ په حال کې وو.

دا خبره د يادولو وړ ده، چې يو شمېر غربي تاريخ ليکونکو دښوونې او روزنې په اړه څېړنو کې د ښوونيز او روزنيز نظام لمړۍ سرچينه د پخواني يونان او روم څخه گڼلې ده، په داسې حال کې چې د يونان او روم څخه مخکې ډېر لوی مدنيتونه د نړۍ په ډېرو هېوادونو کې او په ځانگړي توگه د مصر، بين النهرين، هند، ايران او خراسان(افغانستان) کې هم ښوونيز او روزنيز نظامونه موجود وو. چې ددوی د پرمختللو او معتبرو تمدنونو ښکارندويي کوي، چې د ځانگړتياوو درلودونکي او د يونان روزنيز افکار يې د خپلې اغېزې لاندې راوستي وو.

په لرغوني روم کې هم ځينې لوی او مشهور متفکران چې ددغه هېواد د نوميالي خطيبانو څخه شمېرل کېږي، لکه سبسرون(۱۰۶ – ۴۳۰ ق م)،کونتيليان (۲۳۰ – ۲۹۰) و پلوتارک (۴۶ – ۱۲۰ م) کې ژوند کړی دی او د ښوونې او روزنې په اړه يې گڼ شمېر اثار پرځای پرېښي دي. د اروپا منځنۍ پېړۍ بايد د رومي کليسا تر اغېزې لاندې د ښوونې او روزنې د ځلېدا پېړۍ وگڼل شي. په دې زرکاله دوره کې ښوونې او روزنې د لوړو او ژورو ډکې لارې په ډېر سست ډول سره طی کولې، سره له هغې چې د سقراط د امپراطورۍ له امله په دې پېړۍ کې د اروپا د لويې وچې سياسي او فرهنگي گډوډي ښکاره وه، نو په دې وخت کې کليسا يواځينی ارگان و، چې په مدرسو، حجرو او کليساو کې يې د ښوونې او روزنې ډيوه د کمې ځلېدا سره بله ساتلې وه.

لکه څرنگه چې ايمل دورکېم يادونه کړې ده، وايي: دا بايد هېر نشي، چې په اسکو لاستيک زمانه کې په (۱۲ او ۱۳) پېړيو کې اروپايي پوهنتونونه هغه نهادونه او ارگانونه وو، چې د کليسا په غېږ کې او د کليسا د ملاتړ لاندې راغلي وو. د غربي نړۍ د ليد (رنسانس) دوره په اسانگرايې ولاړه دوره ده. دا دوره دغربي نړۍ د انسانانو د ژوندانه په بېلابېلو اړخونو کې د ژورو بدلونونو دوره ده. د ښوونې او روزنې د عمل نظريې هم په کې بدلون وموند. په دې وخت کې يو شمېر متفکران د هغه سختو قيدونو څخه چې منځنۍ پېړۍ ورباندې اچولي وو، ډېر ستړي کړي وو او ددې لپاره چې ددغه قيدونو څخه خلاص شي او نور يې د ځانځانۍ مخه نېولې وي، نو د نوي نسل لپاره يې د ښوونې او روزنې يو پراخه او ټولشموله نظام په مخ کې ونيو او تعقيب يې کړو او هغه روزنه چې ددې موجب گرځي، ترڅو د انسان ټولې قواوې لکه: جسمي، عقلي، اخلاقي او عاطفي په کار واچوي. رابله (۱۴۹۰–۱۵۵۳ م) ددې نظر د مخکښانو څخه دی، نوموړي په زيات ټينگار سره نوی نسل د ټولو علومو يعنې نظري، علمي، رياضي، ژبو او ادبياتو ته هڅولي دي.

په اوولسمه پېړۍ کې په اروپا کې د ښوونې او روزنې په نظريه کې مهم بدلون مخې ته راغلی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

تجربوي پېژندنه چې په علمي پيژندنې باندې بنا وه، احساس شوه. جان اسوس کامينوس د هغه پوهانو له ډلې څخه دی، چې دې اړتيا ته يې پاملرنه وکړه، نو په همدې نيت اولسمه پېړۍ د کامينوس او جان لاک په پېړۍ باندې مشهوره شوه.

همدارنګه اتلسمه پېړۍ د ښوونې او روزنې له نظره د ژان ژاک روسو (۱۷۱۲ـ۱۷۷۸) او د هغه د پيروانو د پېړۍ په نوم پېژنو او روسو په زده کړه او ښوونه کې د طبعيت ګرايۍ د متفکرۍ منځته راوړونکی بلل کېږي او د دې نظريې بنسټګر دی، چې وايي: انسانان په فطري ډول نېک پيدا شوي دي.

۱۹ پېړۍ د نومن د روزنيزو نظرياتو عمر بلل شوی دی (بلل کېږي) چې د ښوونې او روزنې په نظر وجوه (ډول) باندې يې اغېزه وکړه. د ايمانويل کانت د اډياليسم مکتب چې د اتلسمې پېړۍ په وروستيو پورې اړه لري؛ زياتې فکري او تربيتي مفکورې يې منځته راوړي دي، چې کولای شو، د هګل ايډياليسم،مارکس او ګوسټ کونټ د ماترياليسم او په ځانګړي ډول د ويليام جېمز او جان ديوې د عملګرايۍ د نظريو څخه نمونه واخلو. دې ټولو تربيتي نظرياتو د شلمې پېړۍ په لومړيو کې يې تفکر په ښوونه او روزنه کې غني کړ او د ورستيو مراحلو د بشپړوالي لپاره يې زمينه برابره کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پيداګوژي موخه او اصطلاح

۱. د پيداګوژي د مفهوم توضيح او تشريح.
۲. د ښوونې او روزنې تعريفونه د علماوو له نظره.
۳. د ښوونې او روزنې اصطلاحات.

پيداګوژي ته څه اړتيا ده؟

پيداګوژي Pedagogy يا ښوونه او روزنه Education د بشري او انساني ټولنو د يوې اړينې او بنسټيزې اړتيا په توګه، کله د يو واحد هدف او کله هم د بل، کله په يوه بڼه او کله هم په بله بڼه، کله په شعوري، سيستماتيک او قصدي ډول او کله هم په غير سيستماتيک، غير شعوري او نا منظم ډول د نړۍ د ټولو وګړو مسلم وي او که غير مسلم، د روزنې، پالنې او د ټولنې د افرادو د شخصيت او کرکټر د سالمې جوړونې لپاره په کار اچول شوې ده.
په دې توګه که يو څوک وغواړي، چې د هغې په اصلاح او سمون د پرمختګ نېکمرغۍ، د افرادو د نېکو او ښو خويونو، صفاتو او نېکو خصلتونو هيله او غوښتنه کوي، خپلې نېکې هيلې د ښوونې او روزنې په لور متوجه کوي او د هغې څخه غواړي، چې د دوی دغه هيلې او ارمانونه پوره شي.
په دې توګه دغه او داسې نور بې شمېره مثالونه او يادونې په ښه توګه سره څرګندوي، چې پيداګوژي د وګړو، ټولنو او هېوادونو د فردي او ټولنيز ژوندانه او همدا شان د هغوی مادي او معنوي پرمختګ، ودې او پرمختيا نه بېلېدونکی جز دی.
هرکله چې يو شخص، يوه ټولنه او يا يو ملت د ستونزو او کړاوونو د لرې کولو په خاطر او يا د ژوند په اوړدو کې د تغير او تحول د راوستو لپاره اقدام کوي، تر هرڅه دمخه د ښوونې او روزنې د سالم پرمختګ او سمون او د همدې لارې د ټولنې د وګړو د سالمې روزنې او پالنې لپاره هر ډول هلې ځلې په کار اچوي، اوس به دې ته راشو، چې پيداګوژي يا ښوونه او روزنه چې انسانانو تر دې دمه د ټولنيز ژوند په تغير او تحول، وده او پرمختګ، د کلتور او تمدن پرمختګ او تکامل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټیزې اړتیاوې بللې دي، په لاندې ډول سره یې تعریفولای شو.

ښوونه او روزنه د یو پروسې په توګه

باید روښانه شي، چې پروسه Process یو لړ سیستماتیک او دوامداره فعالیتونه دي، چې د یو هدف په لور متوجه وي، نو له دې کبله (من. ر) هم د یوې پروسې په توګه هغه یو لړ سیستماتیک فعالیتونه دي، چې لومړیو کې د سلوکونو هغو ښو ته وده او انکشاف ورکوي، چې هم په خپله د ده او هم د هغې ټولنې لپاره مثبت ارزښت لري، چې دی په کې ژوند کوي، دا باید ذکر شي، چې دا یوه ټولنیزه پروسه ګڼل کېږي؛ ځکه چې هغه د یو ټولنیز ګروپ او د یوې ټولنې په وسیله پرمخ وړل کېږي، نو په دې توګه ښوونه او روزنه په یو ټولنیز ګروپ کې پرمخ ځي او په هماغه کې خپل ژوند ته دوام ورکوي.

د ښوونې او روزنې پروسه د هر سړي لپاره همېشنۍ ده، چې په زېږېدو سره پیل او بیا تر مړینې پورې دوام پیدا کوي.

ددې په هکله امریکایي اروا پوه جان ډیوي Jon Devey داسې وایي، ښوونه او روزنه هغه یوه دستګاه ده، چې د ژوند د کلونو په پام کې نیولو څخه پرته د ودې او د ژوندانه د بډایه کېدلو لپاره شرایط برابروي، یا هم د ښوونې او روزنې پروسه هغه دوامداره تطابق دی، چې د ژوند د هرې مرحلې لپاره د هدف او هم د ودې لپاره زیات ظرفیت او توان لري.

ښوونه او روزنه د یو محصول په توګه

پیداګوژي د ښوونې او روزنې د ټولنیزې پروسې د محصول په توګه هم ګڼل شوې او کېږي، چې په حقیقت کې د همدغې پروسې نتیجه ده او محصول هم د یوه سړي په سلوکو کې د هغه بدلون په توګه لیدل کېږي، چې د ښوونې او روزنې د پروسې موضوع ګرځېدلې ده، همدا شان د یادولو وړ ده، چې په سلوکو (کړه وړو) کې بدلون په عمومي توګه د پوهو او پوهېدنو، قابلیتونو، مهارتونو، ذهنیتونو د ایډیالونو او ارزښتونو په بڼه وي، د سلوکونو د دغو ټولنیزو غوره ښو ترلاسه کول هم د دغه دوو پروسو په ترڅ کې چې هغه هم تحلیل وار، د ښوونې او روزنې د پروسې اړخونه دي چې د زده کړې د پروسې او د ښوونې د پروسې په وسیله ممکن کېږي، کله چې یو فرد یا یو شخص خپل چاپېریال سره په کار او عمل کې بوخت کېږي، یو شی تجربه کوي، چې بیا همدغې تجربې په پایله کې د ده په کړو وړو کې یو څه بدلون منځته راځي، خو په هر حال باید وویل شي، ټول هغه بدلونونه چې د تجربو په نتیجه کې منځته راځي د ټولنې له مخې مطلوب نه دي، نو له دې کبله ضروري برېښي چې د دغه تجربو لا ښوونه وشي، ترڅو په دې وسیله هغه د ټولنې له مخې د سلوکو په غوره او ښو بڼو واړوي او البته چې دغه ډول لارښوونه د ښوونې د پروسې په وسیله ترلاسه کېدای شي.

د ښوونې او روزنې د ډولونو په برخه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. عمومي ښوونه او روزنه General Education : دا هغه ډول ښوونه او روزنه ده، چې د ټولو هغو وګړو لپاره اړینه ګڼل کېږي، چې هغوی د یو ټاکلي ښوونیزې او روزنیزې زده کړې یا (سویې) لپاره روزل کېږي، چې د دې لپاره د ابتدایي ښوونې او روزنې، ثانوي عمومي ښوونې او روزنې او د عالي ښوونې او روزنې اصطلاحګانې هم په کار وړل کېږي او وړل شوي دي.

ازاده ښوونه او روزنه Liberal Eduction د عالي او عمومي ښوونې او روزنې سره مترادفه ده او په عمومي توګه د ازادو هنرونو Liberal First Clooeges یا هم د ازادو هنرونو لور یا Lerbred Arts Corcess له لارې چمتو کېږي، چې په مسلکي تعلیمي نصاب کې هم شامل دي.

۲. حرفوي ښوونه او روزنه Vocational Education : هغه ښوونه او روزنه ده چې یوې حرفې ته د شاملېدو د چمتو کولو لپاره کارول کېږي او ځینې وخت د عمومي ښوونې او روزنې معلومات ورکوي، د مثال په ډول؛ زموږ هېواد کې داسې حرفوي ښوونځي لکه د ننګرهار حرفوي مسلکي ښوونځی چې هلته د برق، تخنیک، نجارۍ، تراکتور زده کړه او داسې نورې حرفې ورته ښایي، یا ځینې موسسې هم شته چې بېوزلو او بېکاره ماشومانو ته حرفوي زده کړې لکه اهنګري، خیاطي، ویلډینګ کاري، البسه سازي، نجاري، مستري توب او داسې نورې حرفوي زده کړې ورښايي، چې ډېر ځوانان د حرفوي زده کړو څخه برخمن شوي او د خپلو کورونو د یوې مړۍ حلال رزق ګټونکي دي.

۳. بدني ښوونه او روزنه Physical Education : دغه ډول ښوونه او روزنه د یو کوچني او یا یو سړي جسمي اړخونو سره اړیکه لري، چې اوس مهال د عمومي ښوونې او روزنې د یو مهم اړخ په توګه ګڼل شوې ده.

۴. د ځوانانو ښوونه او روزنه Education : په عمومي توګه د ځوانانو د ښوونې او روزنې سره بشپړه اړیکه لري، خو پر یو محدود شوي معنی او مفهوم سره دغه اصطلاح د هغو ځوانانو لپاره په کار وړل کېږي چې یا هیڅ رسمي ښوونه او روزنه ونه لري او یا یې هم په کوچنیوالي کې ډېره لږه ښوونه او روزنه ترلاسه کړې وي.

د هغو ځوانانو په واک کې ورکول کېږي، چې هغوی د ښوونځي د بنسټیزې عمومي ښوونې او روزنې د ترلاسه کولو فرصت نه درلود.

۵. اساسي ښوونه او روزنه Basic Education : هغه ښوونه او روزنه ده، چې د یوې ټولنې د ټولو غړو د عمومي ښوونې او روزنې لپاره په یو څه لږه اندازه ضروري ګڼل کېږي.

۶. اکاډمیکه ښوونه او روزنه Academic Education : دا د ښوونې او روزنې هغه برقرار چې په هغې کې حرفه یي او بدني ښوونه او روزنه برخه نه لري.

د ښوونې او روزنې د سویو په برخه کې

۱. د ښوونځي څخه مخکې ښوونه او روزنه Pre School Education د لومړني ښوونځي یا د ښوونځي د داخلېدو څخه مخکې ښوونې او روزنې ته ویل کېږي او دوه فرعي برخې یا سویې لري، لومړنی یې د شیدو خوړلو خوړنځی Narseery Education په عمومي توګه دا په درې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلنۍ یا څلور کلنۍ کې د ماشومانو لپاره بلدتیا د وړکتون ښوونه او روزنه ده، چې دا ښوونه او روزنه د (۴-۵-٦) کلنۍ کې شاملېږي او دې ته Kinclergerten Education او یا هم هغه ماشومان چې د رسمي شمولیت څخه دوه کاله ټیټ وي، یعنې (۵) کلنۍ عمر ته رسېدلي وي.

۲. ابتدایي یا لومړنۍ ښوونې او روزنې Elementary of Premery Education: د ماشومانو ښوونې او روزنې تمویل ته ویل کېږي او هر کله چې د لومړنۍ ښوونې او روزنې اصطلاح په کار وړل کېږي، وخت په عمومي توګه سره په ابتدایي ښوونې او روزنه او په منځنۍ ښوونې او روزنې سره وېشل کېږي.

۳. ثانوي مېتودونو روزنه Secondary Education: دا د لومړني ښوونځي څخه وروسته ښوونه او روزنه ده، چې په دې توګه سره عمومي ثانوي ښوونه او روزنه د لېسو په ښوونځیو کې او په داسې حال کې چې حرفه یي ثانوي ښوونه روزنه، په حرفه یي ښوونځیو دستګاوو، فارمونو، فابریکو او داسې نورو ځایونو کې برابرېږي.

۴. عالي ښوونه او روزنه Higher Education: هغه ښوونه او روزنه چې د ثانوي ښوونې روزنې څخه وروسته په لاس راځي او په عمومي توګه په لېسو یا کالجونو Colleges او پوهنتونونو کې ورکول کېږي.

لنډه دا چې زموږ هېواد کې پخوا دا ډول ښوونې روزنې شتون نه درلود که یې درلود هم په کمه سویه وې، اوسمهال د ښوونې او روزنې ټولې برخې الحمدلله په زیاتیدو دي، هغه دولتي مامورین چې د هېواد په مرکز کې په کار بوخت دي، دوی خپل ماشومان له ځان سره د کار پر لورې وړي او خاصه روزنه او پالنه یې کېږي. دوهم: اوس د هېواد په کچه دولتي او شخصي وړکتونونه تاسیس شوي، هلته هم زموږ کوچنیان شاملېږي او د ښوونځي څخه مخکې زده کړه او روزنه پیلوي، چې دا دواړه دورې اوسمهال د ښوونځي د شاملېدو دورې ګڼل کېږي.

پټه دې پاتې نه وي چې زموږ هېواد اسلامي هېواد دی او د اسلام په رڼا کې باید خپل کوچنیان وروزو، که چېرته وغواړي چې بچیان یې د دې ټولو دورو څخه مخکې یوه بله د روزنې عالي دوره چې تر دې دمه ممکن په کتابونو او لیکنو کې چا ځای نه وي ورکړی، هغه د تېر خوداګاه یعنې څلور کلنۍ کې شامله ده، هغه د کوچنیانو تشویق او د والدینو اسلامي اند ګڼل کېږي، چې دوئ خپل بچیان د ټولو دورو څخه مخکې جومات یا مدرسې ته ولېږي، ترڅو قرآن کریم له مخې زده او ولولي، که چېرته بیا والدین وس او توان ولري چې په شیدو خوړنتون او یا وړکتون کې خپل بچیان شامل کړي، نو دا بچیان به د وړکتون څخه مخکې په ابتداییه ښوونځي کې د شاملېدو لپاره جوګه شي؛ ځکه چې هغه کوچنیان چې قرآن پاک یې لوستی او زده کړی وي، دوی به ښوونځي کې د هیڅ ډول ستونزو سره لاس و ګرېوان نه شي، لیک او لوست به په اسانۍ سره وکولای شي او حافظه یې هم ډېره چټکه او تېزېږي، او د دغه ماشومانو پایلې به یې د فراغت او پوهنتون کې د شاملېدو پرمهال څرګندې شي، ځکه د هغو کره معلوماتو له مخې چې ما د ښوونې او روزنې په برخه کې کړي د پوهنتون د اول نمره څخه نیولې تر پنځم او د ښوونځي د اول نمره څخه نیولې تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم پورې دوی د مکتب له دورې څخه مخکې د قرآن د زده کړې لپاره د کلي جومات او يا هـم مدرسې ته تللي، چې بيا په مخه دورو کې کوچنی خپل ذکاوت او پوهه په ښکاره توګـه ښـودلې او پايلې يې هم مثبتې دي، يعنې مور ته لازمه ده چې د دې ټولو دورو څخه وړاندې د قـرآن کـريـم د زده کړې لپاره خپل بچيان او کوچنيان جومات او مدرسې ته د زده کړې د لوستلو لپاره ولېږو، چـې له يوې خوا به مو خپله ديني فريضه اداء کړې وي او له بلـې خـوا بـه مـو د خپلـو تنکيـو ماشـومانو ذهنونه لا پياوړي او د ژوند د پړاوونو لپاره اماده کړي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونې او روزنې فلسفه او پوهنيز بنسټ

په ټوله کې ښوونه او روزنه، فلسفه او پوهه د خپل ماهيت، دندو او کارونو له مخې په څرګند ډول يو له بل سره نږدې او نه شلېدونکې اړيکې لري؛ ځکه دغه درې واړه پوهنې او موضوعګانې په يوه بڼه او يا هم په بله بڼه سره د عيني واقعيت، ټولنې او انساني مفکورې د ماهيت د څرګندولو او د قوانينو او پرنسيپونو د روښانه کولو په کار او لورې لګيا دي.

د بېلګې په ډول: موږ بايد په دې وپوهېږو چې فلسفه د عيني واقعيت ډېرې ژورې او تر ټولو عمومي قانونمندې څېړې او د ژوندانه ډېرو پېچلو او اساسي مسلو ته ځواب لټوي او ورکوي، خو بيا پوهه د عيني واقعيت د يو ځانګړي اړخ قوانين رابرسېره کوي.

ښوونه او روزنه Education همدغه فلسفي او پوهنيزې لاسته راوړنې د انسان د سالمې روزنې او پالنې له لارې د اوس او د راتلونکي نسلونو ټولنيز پرمختګ او ټولنيز تکامل په واک کې ورکوي، چې په عمومي توګه د ټولو پوهنو په برخه کې که څه هم هغه طبيعت پوهنه وي او يا هم ټولنيزې پوهنې، ورته او يو شان عمل کوي.

له بلې خوا بايد وويل شي، چې په دې پوهنو کې يو شمېر داسې علوم شته چې هغه په ځانګړې توګه د ښوونې او زده کړې په پروسه کې ډېر مهم او اغېزمن رول لوبوي.

د بېلګې په ډول، د اروا پوهنې ټولې ځانګې، ټولنه پوهنه، بشر-پوهنه، لرغون پوهنه او داسې نور......

فلسفه د عقيدو د بيان او څرګندولو په توګه هم تعبير شوې ده. (۱)

---

۱ Theodor Bromeld Philosophies of Education in the Cultural Perspective New York 1955. P.20 .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې توګه د ښوونې او روزنې فلسفه هم هغه عقيدې او ويناوې دي چې د ښوونې او روزنې په برخه کې ورڅخه کار اخېستل کېږي، همدا ډول د پورتني تعبير سره سم فلسفه په عمومي توګه د درېيو برخو واقعيت، پوهې او ارزښت په هکله عقيدې تر مطالعې لاندې نيسي، چې په دې ډول فلسفه هم په درې څانګو وېشل شوې ده.

۱. انتولوجي Antology چې د واقعيت Reality پرنسيپونه مطالعه کوي.

۲. ايپستومولوجي Epistemology چې د پوهې Ravledye پرنسيپونه مطالعه کوي.

۳. اګزيولوجي Exiology چې ارزښت Valve پرنسيپونه تر مطالعې لاندې نيسي. بايد وويل شي دلته څکه د فلسفې د درېيو څانګو يادونه وشوه، چې ښوونه او روزنه هم د دغه درېيو ساحو يعنې واقعيت، پوهه او ارزښت مطالعې او څېړنې تر بحث لاندې نيسي او په دې برخه کې کولای شي، چې د فلسفي پرنسيپونو د څېړنو او ګټو له مخې لاس ته راوړنو څخه په زړه پورې ګټه ترلاسه کړي.

همدا ډول په پورته ډول سره د فلسفې د عمومي درې ګونو څانګو د وېش سره سم د ښوونې او روزنې فلسفه Education Phelosopay هم په لاندې څلور ډوله وېشل شوې ده.

۱. اصليت پالنه Essentialism: د ښوونې او روزنې دغه فلسفه او مکتب په دې عقيده دی چې ښوونځی بايد تر هرڅه وړاندې په اصلياتو Essentialism باندې اتکاء ولري، چې هغه هم په خپل ځای هغه ازمويل شوي او امتحان شوي مهارتونه، حقيقتونه او د پوهې قوانين دي چې موږ ته د معاصر تمدن په ترڅ کې رارسېدلی دی.

۲. پرمختګ پالنه Progressivism: اصليت پالنه، په ځانګړي توګه د دوهمې سترې تيوری (پرمختګ پالنې) څخه انتقاد کوي؛ څکه دغه فلسفه په دې عقيده ده چې ښوونه او روزنه Education بايد نه يوازې د بهرنۍ نړۍ لوی او ستره محتوا جذب او هضم کړي، بلکې وګړي بايد په داسې ډول وهڅوي چې هغوی په اغېزناک ډول سره فکر وکړي.

يعنې، داسې فکر چې تحليل او تجزيه سرته ورسوي، انتقاد وکړي يا د الترناتيفونو يا متبادلونو Alternatives ترمنځ انتخاب وکړي او هم وکولای شي چې د تجزيې او تحليل او انتخاب کولو، د دواړو پر بنسټ څوابونه ترلاسه کړي. بايد په لنډ ډول سره وکولای شي عملي مېتود Scientipic Method په کار واچوي او يا په بله ژبه وکولای شي چې د خپل طبيعي او ټولنيز چاپېريال سره په دوامداره ډول او په هوښيارۍ سره تطابق وکړي او کله چې دغه کار سرته ورسېږي، بيا موږ ويلی شو چې وده او پرمختګ مو وکړ.

د پيداګوژي د علم موضوع

دا يو حقيقت دي چې د علومو هره څانګه يوه ځانګړې موضوع تر څېړنې لاندې نيسي او د لا زيات درک او تشخيص پېژندنې په موخه د ځانګړو واقيعتونو حقايقو موخې، اصول، ميتودلوژي او تاريخ لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيداګوژي هم د ټولنيزو علومو د يوې څانګې په حيث ځانګړې موضوع مطالعه او څېړي او دځان لپاره ځانګړې موخې، اصول، ميتولوژي او تاريخ لري.
د پيداګوژي بنسيټزه موضوع د ښوونې او روزنې اړوند مسايل کړنې، نظرياتو او جرياناتو ته شامله ده، چې د انسان د شخصيت په هر اړخېزه وده او پراختيا کې څرګند رول لري،؛ نو په همدې بنسټ د پيداګوژي اساسي موضوع د انسان د ښوونې او روزنې اړوند مسايل او موضوعات دي.

د ښوونې او روزنې مانا او مفهوم

هر هغه لغت چې په مرسته يې مانا لفظ په قالب کې راځي او زياتره وخت د خلکو په وړاندې څرګند مفهوم نه لري. د يو واحد لغت څخه هر څوک يو اخيستنه لري چې په هغه شخص پورې ځانګړې وي او د نورو د اخيستنې سره لږ او ډېر توپير لري.
د بېلګې په ډول؛ د ښوونې او روزنې د لغت ډېر استعمال د هغو خلکو لپاره چې زيات يې استعمالوي، څرګند مفهوم نه لري؛ بلکې ډېر څېړونکي ددې کلمې دمفهوم په اړه د نظر بشپړ يوالې نه لري. د ښوونې او روزنې مانا او مفهوم په خپلو اړوند مطالعاتو کې د لومړيتوب څخه برخمنه ده او ددې بحث لومړيتوب د هغو اثارو څخه سرچينه اخلي چې وخت ناوخت د ښوونې او روزنې د کلمې څخه د سم درک د نشتون له امله چې يو شمېر هغو مربيانو او هغو کسانو لخوا چې يو نوي نسل ته د ښوونې او روزنې په پلي کولو کې يې لري او نږدې څخه ګډون کوي (لري) ترتيبيږي، ځکه چې په واقيعت کې د ښوونې او روزنې د مانا څخه د درک نه شتون ممکن ددې باعث شي، چې روزنيزو فعاليتونو کې چې په حقيقت کې يوه وسيله ګڼل کېږي او له دې څخه زيات څه نه دي، هدف وګڼل شي نو له دې ځايه به د ښوونې او روزنې بهېر په نيمه لار کې ځنډيدلی پاتې شي، ددې لپاره چې د ښوونې او روزنې بهېر سره ښه بلد شو، نو لومړی يې لغوي مانا واضح کوو او وروسته هغه تعريفونه چې د مختلفو نظريو پر بنسټ شوي، بيانوو.
په حقيقت کې د تعليم او تربيې کلمه د لاتيني کليمې (Education)څخه اخيستل شوې، چې د ساتنې، کرنې او نمو ماناوې لري، لکه: څرنګه چې د پيل نه له دې اصطلاح څخه د يو حيوان او يا د نبات ساتنې او يا هم پاللو او نمو په اړه استفاده شوې، خو د وخت په تيرېدو سره يې مانا بدلون موندلی دی او يوازې د انسان د پاللو لارښوونې او څارنې په موخه په کار وړل شوې ده او د انسان د ښوونيزو او روزنيزو نظرونو او فعاليتونو په اړه ترې کار اخيستل شوی دی. ددې خبرې په پام کې نيولو سره چې د ښوونې او روزنې له لارې کولای شو، فردي وده او ټولنيزه ارامتيا لاسته راوړو، دابهېر د فرد په ژوند کې مهم رول لري. په ټولنيزه توګه د فردي استعدادونو وده او د ټولنيز ژوند د اساساتو پياوړتيا د ملي اوبين المللي ارمانونو پراختيا او د افرادو تر منځ د تفاهم رامنځته کول د ښوونې او روزنې ترسيوري لاندې صورت نيسي.
لکه څرنګه چې وړاندې يادونه وشوه چې د ښوونې او روزنې د مفهوم څخه بېلابېل براداشتونه اخيستل شوي او ډول ډول تعريفونه وړاندې شوي؛ مګر دهغې سم ډول پېژندل مهم او اړين ګڼل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي، تر څو هغه مفهوم ته په پاملرنې سره چې د ښوونې او روزنې څخه يې لرو، کړنې، موخې، پروګرامونه او پلانونه د هغې د مفهوم پر بنسټ منظم او ترتيب کړو. د همدې اړتيا پر بنسټ د امکان تر حده د بېلابېلو پوهانو د نظرياتو پر بنسټ تعريفونه ذکر کوو، تر څو و کولای شي، د ښوونې او روزنې په اړه تاسوته سم فکر او يو ډول صحيح ذهنيت درکړي.

ښاغلی اميل دورکېم فرانسوي جامعه څېړونکی وايي چې: (تعليم او تربيه يوازې محفوظاتو ته متوجه ندی، ځکه چې دا مهم امر ماشوم د ژوند لپاره نه تياروي؛ بلکې د تربيت موخه ترې عبارت ده، له هغه ساخت او کړه اوړه هنر څخه چې په انسانانو کې شته او د مفيد ژوند لپاره لوی شي).

د مربي پستالوژي او تربيتي روانشناس دتعليم او تربيې په تعريف کې وايي: (تعليم او تربيه عبارت له طبيعي نمو، تدريجي او د ټولو استعدادونو همغږي او موجوده قوتونو په اسات کې دی).

الماني مربي او فيلسوف هربات وايي: (تعليم او تربيه له ماشوم څخه ساتنې او تعليم او هغه مالوماتو څخه عبارت ده چې هغه د هنر خاوند او مهارت او فضليت او تقوا خاوند کړي. او له تعليماتو څخه موخه بايد د شخصيت کمال ته لاسرسی، يعنې د جسم او روح اعتدال او هماهنګي سره برابره کړي.)

فروبل د المان لوی مربي پدې عقيده دی، چې (تعليم او تربيه د قوو د نمو او بشپړتيا د استعداد د انسان په پټ وجود کې دی.)

جان ديوي د امريکا لوی فيلسوف وايي: (تعليم او تربيه د يو نفر د تجربياتو سازمان بيا نوي کېدنه ده او د يو شخص د متقابل برخورد سره او د محيط سره پوهېږي.)

په کُلي ډول سره د تعليم او تربيې څخه ډېر تعريفونه لاس ته راغلي چې موږ دلته ددوی ځينو تعريفونو ته اشاره کوو:

۱ـ کُلې جريانات د توان په نمو او د انسان په رفتار ته تعليم او تربيه ويل کېږي.

۲- تعليم او تربيه ټولنيز جريانات دی، چې دهغه په وسيله انسان اجتماعي شايستګی او فردي نمو ته رسېږي، نوموړی جريان د مکتب غوندې بنسټ پواسطه جوړېږي.

۳- تعليم او تربيه مداوم، جامع او د انسان د اعلا حد ته رسولو لپاره، د فرهنګي غنيمت په خاطر او د ټولنې د تکامل لپاره يو فعاليت ده.

۴- تعليم او تربيه هغه ترتيب شوې او پيوسته زده کړه ده، چې د يو فهم او مهارت د انتقال لپاره طراحې شوې، چې د ژوند په ټولو فعاليتونو کې مهم وي.

۵- تعليم او تربيه يانې يو کس عيارول دي، په هغه صورت کې چې نه يوازې د چاپېريال سره موافقه وکړي؛ بلکې وکولای شي، په هغه محيط کې دخل او تهرف وکړي او د هغه په پايله د دايمي، فردي او ټولنيزې ودې باعث شي.

٦- تعليم او تربيه د صحيح قضاوت قوي نمو څخه عبارت ده.

۷- تعليم او تربيه عبارت له دوباره سازي او د تجربياتو د بياجوړول، البته پدې اند چې تجارب پراخوالی ومومي او شخص د وروستي هدايت او کنټرول لپاره قابل وګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- تعليم او تربيه عبارت ده د شخص د هدايت يا لارښود نمو.
همدارنګه مو بايد دې ته پام وي چې (تعليم) او (تربيه) بايد د يو بل څخه بېل ونه ګڼو، تعليم او تربيه لازم او ملزوم دي.
هغه علم دی، چې څرنګه د هدف، روش او موضوع او محتوا لرونکي دي. عقلې موضوګانو او نظرونه په هغه شامل دي.
۲- فلسفه ده: چې څرنګه په هغه بحث چې موخې، اصول او قواعد منطقي استدلال پر بنسټ د فلسفې موندونکي په هغه ليکل شوي.
۳- هغه کسب دی: چې په هغه عقلي موضوعات روش سره تعينوي.
۴-هنر دی په هغه کې پاکې او کوچني کارونه شامل دي، د انسان جوړښت کې سلګونه ټکر يا نقطې دي چې په دې کې وجود لري.
۵- پوهه، هنر سره يو دي، په هغه کې د شاګردانو نفوذ شامل دي.
٦ـ صنعت دی: کولای شو تعليم او تربيه د توليدي فابريکې په توګه ومنو، چې خام مواد په پخو موادو باندې اړوي.
۷- خدمت دی: تعليم او تربيه يو خدمت دی چې د ټولنې يا د هېواد د پرمختګ سبب ګرځي.
په دې توګه کولای شو يو شخص ازاد پرېږدو چې يوه ټولنه سقوط او يا پرمختګ خواته بيايي.
ېوازې داسې ښوونه او روزنه د عمومي، ټولنيز او فرهنګي بډاينې د پوهې د انتقال لپاره به بسنه ونه کړي؛ بلکې د هغې برنامې بايد د لاندې ځانګړتياوو علمي ليد، نوې پنځونې، خلاقيت او د کار امد او نوښتيزو وګړو لپاره د زمينه سازي څخه برخمنې وي.

دښوونې او روزنې ارزښت

ښوونه او روزنه د انسان د سموالي او د ښه ژوند لامل ګرځي، ځکه د انسان خوف او کمزورتيا د پيدايښت پر مهال ټولو ته ښکاره او مالوم وي، نو يوازې ښوونه او روزنه ده چې دغه کمزوري او ناتوان انسان د لاندې ځانګړتياوو کرامت، عزت، درناوي، لوړفکر، زړه ورتيا حکمت او عدالت څخه برخمن وي. که چېرته انسان ونه روزل شي او يا د انساني ټولنې تر اغېزې لاندې لازمه روزنه ونه ويني، نه يواځې پورته زکر شوي ځانګړتياوې به پکې ښکاره نه شي بلکې د هغه کړنې او اعمال به د حيواناتو د کړنو په څېر شي. د هغه کوچني ماشوم کيسه چې د انساني ټولنې څخه لرې په ځنګل کې لوی شوی و ښايي، چې د انسانيت په جوړولو او د شخصيت په بشپړلو کې روزنه څومره اړين رول لري. له دې پرته به وحشت او بربريت پر تمدن او مدنيت باندې غلبه تر لاسه کړي. په هر حال که چېرته ښوونه او روزنه د ژوند حقيقت وګڼو او پرته ددې څخه ټولنيز ژوند ناشونې وګڼو؛ نو ښوونه او روزنه ډېرې ګټې لري، چې د هغوی ذکر کول دلته ډېرې ستونزمنې دي، خوموږ په لنډه توګه ځينو ګټو ته دلته نغوته او اشاره کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دښوونې او روزنې فردي (ځاني) ارزښت

کولای شو چې ښوونه او روزنه د روح ښایست او کمال ته د رسېدو لپاره یو وسیله او د فردي نیکمرغه کېدو لپاره یو عامل و ګڼو. انسان کولای شي چې د ښوونې او روزنې تر سیوري لاندې حقیقی او ریښتینی انسان شي. ښوونه او روزنه په دې توانیدلې چې د انسان دننی جوهر کشف کړي او د هغه قواوې نورې هم ځواکمنې کړي او هغه ته ښکلی زهنیت ورکړي او تفکرات یې را ژوندي کړي او د فرد ځخه زړه ور، خلاف او خپلواک کس جوړکړي. انفرادي ژوند ښکلی کړي او ټولنیز ژوند ته پراختیا ورکړي، نو روزنه د فرد د شخصیت بنسټ دی چې وړتیا او استعدادونه غوړوي او لوری ورته ټاکي. د انسان شخصیتي لورو ته وده ورکوي او پشپړوي یې. د انسان دننې محیط ته وده ورکوي او عمل ته یې راکاږي همدارنګه روزنه د هوډ او ارادې ځواک ته پیاوړتیا ورکوي او انسان دې ته اړ باسي چې سم ګام پورته کړي، سته یا وجود پیاوړی کوي او همدارنګه د تعقل، تدبیر او څېړنې لپاره لاره هواروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونې او روزنې ټولنيز ارزښت

که په ټولنيز ژوند کې يو فرد د خښتې او مهرې په څېر وګڼو؛ نو وبه مومو چې د هر فرد روزنه د مهرې په څېر ده، چې د ژوند پر مخ بيولو کې ډېر اړين دي. د روزنې مساله د ملتونو او جميعتونو ليد او مساله ده، چې د فرد او د ټولنې کړنه پکې اغېزه لري. شونې ده چې فردي هوښيارتيا د ژوند او د ټولنې په سرنوشت کې ګټوره وي. کله چې افراد تر روزنې لاندې نيول کېږي، په حقيقت کې دا دټولنې د بدلون او اصلاح لپاره يوه هڅه ده، چې مثبتې فردي او ټولنيزې کړنې رامنځته کوي، نو بالاخره دښوونې او روزنې ارزښت د ټولنې له پلوه تردې حده دی چې ډېر مشران يې له مريتوب څخه وژغورل او د خپلواکۍ او کمال څخه يې برخمن کړ او د نوي ژوندانه لپاره يې چمتو کړل تر څو خپل او د نورو حقوقو ته درناوی وکړي او خپلې ټولنې ته بدلون ورکړي.

د خپلواکۍ په ترلاسه کولو کې د ښوونې او روزنې ارزښت

علمي او اخلاقي روزنه چې څومره پراخه وي، همغومره به انسان پوه او د ښه فکر او تدبير خاوند وي او د يو ښه او نيکمرغه ژوند په ټاکلو کې به بريالی وي. هر انسان چې د خپل سرنوشت په وړاندې په اګاهانه او مسؤلانه شکل عمل وکړي، هغه خپلواک او ازاد انسان دی، نه غلام؛ نو هغه ټولنه چې د ريښتيني خپلواکۍ او ازادۍ څخه برخمنه وي. ښکاره ده چې دغه امتياز پرته له کورنۍ او ټولنيزې ښوونې او روزنې څخه نشي ترلاسه کولای. له بل پلوه مطلق او بې بند وباره ازادي هم ازادي نه ده؛ بلکې يو ډول قيد دی چې انسان په حيوانې قواوو کې راګيروي او کمال ته د رسېدو څخه يې مخنيوی کوي، نو په پايله کې بايد وويل شي چې خپلواکې يانې د مسووليت، ځکه که يو څوک خپلواک نه وي، نو هغه به مسوول هم نه وي. د انسان طبعي وده بايد د هغې ښې او نورو اړتيا وده وي، تر څو جسم او روح په طبعي همغږۍ او متعادله بڼه ګټور وي. په انساني ټولنه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هره ښوونه او روزنه چې د لازمې او مناسبې ازادۍ څخه برخمنه نه وي او زده کوونکي د یو شمېر قید او ناوړه پروګرامونو ښکار شي؛ نو نه باید د یو کارنده ازاد او لیوال انسان انتظار او غوښتنه وکړو او همدارنګه د سمې ښوونې او روزنې اصول نه مراعتول به زده کوونکي زیانمن کړي.

د ښوونې او روزنې ارزښت د انساني اړیکو له پلوه

ډېرې کارپوهان دي چې خپله پوهه او وړتیاوې په غیر انساني لاروچارو او د خپل شخصي ګټو لپاره کاروي او په دې کار سره وګړو او ټولنې ته زیان اړوي او په انساني اړیکو کې د نا کاره کړنو لپاره لاره هواروي لکه: حسادت، کینه، بخل، زیاته ځان ښودنه، دروغ او بدبیني چې د اخلاقي زایلو څخه دي دود کېږي او په پایله کې خلک امنیت او سوکالي د لاسه ورکوي او یو بل په وړاندې خوابدي کېږي؛ نو بناً د یو سالم انساني ژوند لپاره چې د مینې، صمیمیت او اعتماد څخه برخمن وي څه باید وکړو؟ ځواب: وړتیاوې او تخصص لرل لازم شرط دی او بسنه نه کوي یا په بل عبارت د تخصص او وړتیا لرل اړین نه دی؛ بلکې اړین دادی چې خلک په خپل منځ کې ښنګه اړیکه لري. یوازې انساني اړیکه ده چې موږ ته خوښي، خوشحالي او سوکالي رابښي، نو د ټولنې، وګړي باید په دې پوه شي چې د هغوی روحي او رواني سوکالي یوازې نورو سره په اړیکه لرلو کې ده. ملګرتیا، درناوی، مسؤلیت، همدلي او د انسانانو د حقوقو رعایتول کولای شي چې انساني اړیکو ته پراختیا ورکړي او ټولنه د اصلاح په لور سوق کړي او په دې باید پوه شو چې د دغه ښه والي رامنځ ته کول یوازې د روزنې له لارې شونې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونې او روزنې او اروا پوهنې ترمنځ اړیکې

پیداګوژي د اروا پوهنې سره د ډېرو زیاتو اړخونو له مخې نږدې اړیکې لري، چې په دې توګه د یو شخص د ښوونې او روزنې ماهیت او مقدار د هغه د ذهنې وسیلو په ذریعه ټاکلی کېږي او له همدې کبله د ښوونې او روزنې (پیداګوژي) پرنسیپونه هم په حقیت کې هماغه د اروا پوهنې Psychology حقایق او پرنسیپونه دي.

د اروا پوهنې یا Psychology بېلا بېل ښوونځي او سیستمونه.

د اروا پوهنې مختلف افکار او نظریې شتون لري، چې د دغه مفکورو او نظریو یوه طبقه بندي دلته په لاندې ډول داسې کوو:

جوړښتي یا وجودي Structuror Exeistental

جوړښتي یا وجودي نظریه په لویانو، چې هغوی خپلې نظریې تر زیاتې اندازې د Wandt څخه ترلاسه کړې دی او اصلي لارښوونې یې هم د ټېنچر Tetchener دی.

د زیاتې اندازې د ذهني پروسو د تحقیق، تحلیل او تجربې سره ښه لوی او هم د ذهنې پلټنې Intercospection څخه د یو سیکالوجیکي مېتود په توګه کار اخلي او په عین حال کې تر دې چتر او فرضیې لاندې کار کوي، چې د تجربو د هر حقیقت یا هورې یوې پدیدې د شعور ریښې په عصبي سیستم کې نغښتې دي.

نو، په دې توګه جوړښتیانو (د جوړښت پیروان) د اروا پوهنې د پروسو له مخې د بېلا بېلو حسي-غړو په هکله ډېره مهمه او اړینه علمي پوهه ترلاسه کړې ده.

خو، له دې سره د جوستي نظریې یوه لویه کمزورتیا په دې کې ده، چې هغه تحلیلي حجراتو باندې ډېر ټینګار کوي او په داسې حال کې چې د اروا پوهنې اصلي دندې او وظیفوي اړخونه له پامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غورځوي.

دنده پالنه Funectionalism

د جان ديوي J. Dewy او کار Corr په وسيله لارښوونه شوې ده او د دې تيورۍ پلويان لکه چې د نوم څخه يې څرګندېږي، شعور د هغه د جوړښت له مخې نه، بلکې د هغې د دندو لـه مـخې تـر مطالعې لاندې نيسي، په دې توګه د دغه ډلې لارويانو (اروا پوهانو) زياته مينه په دې کې ده چې د چاپېريال سره د بشري موجود د تطابق Aclyustment په برخه کې د شعور ډول تر مطالعې لاندې نيسي. همـدا ډول ددې تيـورۍ پلويـان پـه دې باورمنـد دي چـې انعکاسـونه Replexes او غريـزې Instinects د غير شعوري سلوک بنسټونه دي، خو له بلې خوا پـه دې بـاور دي چـې شـعور پـه سـلوک انعطاف منونکي او د بدلېدو بڼه لري او کولای شي خپل ځان د شرايطو سره سم کړي، چې په دې توګه د دې پلويانو د ذهني ودې له مخې د وراثت Genetic اړخونو په برخه کې د زياتې پوهنې په ترلاسه کولو او هم له تطابق يا زده کړې سره د عواطفو د اړيکو په برخه کې زياته مرسته کړې ده.

سلوک پالنه يا رفتارگرايي

د شعور يا ذهن سره په دې توګه علاقه نه لري، بلکې داسې فکـر او خيـال کـوي، چـې کېـدای شي اروا‌پوهنه Psychology يوازې هغه وخـت علمـي بڼـه غـوره کـړي، چـې وکـولای شي، تـر خپلـې مطالعې لاندې فعاليتونه په افقي توګه سره اندازه کړي.

سلوک پالنه چې د واټسن Watson په وسيله رامنځته شوه، د SR فرضيه خپله بنسټيزه تيـوري ګڼـي او د SR فرضيه په دې عقيده او باور ده چې ټول سلوکي ځوابونه پـه مسـتقيمه او اتوماتيـک ډول د فزيکي انګېزو څخه مينځته راځي.

چې په دې توګه سلوک د تحريک په وړاندې د بېلا بېلو ځوابونو نتيجه ګڼل شوې ده، چـې شـعور د عصبي سيستم په پام کې ونيول شي، بايد هغه د انګېزو او يـا هـم د ځوابونـو لـه مـخې کنـترول او رهنمايي شي، همدا ډول دغه تيورۍ په دې باور ده، چې يوه انګېزه ښايي بـې لـه دې چـې د هغـې نورو سره عوامل په پام کې ونيول شي د يو شخصي ځواب غوښتونکی وي، چې په دې ځـای کـې ښوونه او روزنه هم يوازې د انګېزو او ځوابونو Responeses ترمنځ د بـې شـمېرو اړيکـو جـوړول دي او همدا ډول همدغه سلوک پالان ول، چې د لومړي ځل لپـاره يـې د تورانـدا Toranda د زده کړې قوانين رامنځته کړل او هم يې د مشق او تمرين په هغه قـانون او د ښـوونې او روزنـې پـه هغـو پرنسيپونو باندې پوره تاکيد وکړ، چې په زده کړه کې يې په تمرين او تکرار باندې ټينګار کاوه.

سلوک پالانو يا د سلوک د پيروانو اروا پوهنې سره د يوې پـوهې پـه توګـه دا وړ مرسـتې کـړې دي، چې په دې توګه په دغو مرستو کې هم په سايکالوژي کې مطالعه شـوي، د علمـي مېتـود کـارول د سلوک په ارتباط د هغو بدلونونو د دندو په هکله پوهه او د عـاداتو جوړولـو پرنسـيپونه شـامل دي، خو د دې سره د سلوک پالنې په برخه کې يو مهم مخالفت له دې کبله شوی، چې هغـه سـلوک او زده کړه په يو ميخانيکي توګه تشرېح او توضېح کوي او هم انسـان د داسـې ماشـين يـا حيـوان سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشابه کوي چې هغه نه شي کولای خپل عکس العمل يا سلوک په داسې توګه تعديل او يا اصـلاح کړي، چې د ذکاوت د کارولو له لارې د يو نوي حالت سره په جوړه کې راځي.

د ښوونې او روزنې اقتصادي ارزښت

د نفوسو ډېروالی، بېکاري او دنړيوالو اړيکو پراختيا سره د خلکو اړتيا او غوښتنې ډېرېږي. هغه ګامونه چې د ټولنې او د وګړو له پلوه د خلکو د مادي او اقتصادي اړتياوو لپاره صورت نيسي. اقتصادي پرمختيا رامنځ ته کوي او د ټېکنالوژۍ د رامنځته کېدو لامل ګرځي. همدارنګه د موهبات او زېرمو څخه ګټه اخيستنه ښوونې او روزنې ته اړتيا لري. د يوې ټولنې اقتصادي زېرمې عبارت دي له:

الف. طبيعي زېرمې: د ځمکې لاندې لکه معادن، فلزات، قيمتي ډبرې، نفت او ګاز د ځمکې پرمخ زېرمې: ځنګلونه، ځمکې، سېندونه، اقيانوس

ب: مادي شتمني: نقدې روپۍ، سره زر، نقره، لاسي صنايع او ګران بيه فلزات (عتيقه) او نور.

ج: انساني ځواک او قدرت: مهارتونه، تخصص، هوښيارتيا، مديريت او رهبري، نوښت، نوې پنځونې چې ددې اقتصادي ارزښت پورته دواړو عواملو څخه اړين دی، ځکه د هر ډول زېرمو څخه ګټه اخيستنه د (انساني پانګې) پورې تړلې دي؛ نو پر ښوونې او روزنې پانګه اچونه د ماهرينو، تجربه کارو او متخصصينو وګړو روزنه ده، خو که په اوږد وخت کې ترلاسه کېږي؛ نو د لنډ مهاله څخه ډېره ګټوره ده. که چېرته د يوې ټولنې وګړي کارندوي، اقتصادي او ټولنيز فعاليتونه يې لازم تخصص او مهارت ونه لري، يعنې اقتصادي توليدات ونه لري؛ نو د هغې ټولنې اقتصاد به شاتګ وکړي. د توليداتو کيفيت به کمښت و مومي او هرڅه به په لوړه بيه توليد شي. اقتصادي کمزورتيا د خرڅلاو ارزښت کموي او ژوند له ستونزو سره مخامخ کوي. همدارنګه بنسټيزې اړتياوې به ارزان صادر او مصنوعي جامې او لباس به په لوړه بيه وارد شي، نو په اوسنۍ نړۍ کې پر ښوونه او روزنه پانګه اچونه يو ښه اقتصادي پانګه اچونه ده.

تشويق کوونکې برخه به د اقتصاد منابع او د اقتصاد د پياوړتيا په خاطر د توليد په کيفيت او کميت کې د ماهرينو پواسطه ښه والی راولي. يوازې تعليم او تربيه ده، چې مناسب شکل، زمان او همغږۍ ته اړتيا لري. د ټولنې د ضرورت په خاطر د اقتصادي توليداتو بډايې د اقتصاد تضمين کوي او همدا ده، چې صنعتي چرخونه متحرک کوي او په نتيجه کې يې تکنالوژيک پرمختګ رامنځته کوي، نو د ټولنې د رفاه د تامين سبب ګرځي، په دې سره کولای شو چې د محدودو امکاناتو څخه ښه استفاده وکړو او پدې کار سره به هېواد خپلواکۍ سرلوړۍ او کاميابۍ په لور روان شي.

د ښوونې او روزنې سياسي اهميت

په اوس وخت کې تاريخي، سياسي تجربې او د انسانانو تلاش په ټوله کې د اجتماعي تحولاتو او انقلابونو ښوودونکی دی، چې عام بشريت ازادۍ ته ميل لري او ددې هدف دښه تحقق لپاره د خلکو حکومت په خلکو باندې يا په بل عبارت (دخلکو واکداري) چې دا ټول طبيعي، مدني،

(c) ketabton.com: The Digital Library

انساني حقوقو ته احترام لري او فردي او ټولنيزه ازادي په پام کې لري، نو ددې کار لپاره بايد خلکو په ذهنونو باندې کار و شي او خلک دې ته تيار او تربيه شي چې څنګه دې موخو ته ورسېږي، يا په بل عبارت هغه وګړي چې د حکومت عمده چارې په مخ وړي. د کوم ډول شرايطو او خصوصياتو لرونکي به وي. په عمومي شکل دا چاره هم د تربيتي او تعليمي سازمانونو په غاړه ده، چې وړ ا شخاص چې د قوي سياست مداران او د يوې دقيقې برنامې څخه بهرمند شوي وي؛ وروپېژني، نو پدې لړ کې بايد هغه اشخاص چې د قدرت د رهبرئ استعداد څخه بهرمند شوی، په نښه کېږي او بيا په هغو کې ددې ذهنيت جوړول چې مسؤليت د لوړو اجتماعي مقاماتو مديريت او د هغوی د رهبرئ لپاره لازمه اماده ګي ولري، پېژندل شوي اشخاص بايد د فرهنګي، اجتماعي، سياسي او اقتصادي حساسيتونو څخه بايد برخوردراه وي، نو پدې اساس ددې ډول اشخاصو په غوره کولو کې ډېر زيات دقت په کار دی او پرته له توپير(تبعيض) څخه د خلکو له منځ انتخابيږي، نو که پدې کړنه کوم مدير انتخاب شي هغه به خامخا يو مسؤل انسان دوست مددګار، جامعه جوړونکی او سالم مدير وي. که په يوه ټولنه کې د سياسي نقطې له نظره د خلکو په مشوره د ازادئ په لاره او د مادي او معنوي سوکالئ(رفاه) په تکامل کې چې فرد او اجتماع ته ورکړل شوی وي، د يو شخص په ټاکلو کې ګام پورته کړي، نو حتمي ده چې خامخا به د تعليم او تربيې مثبت تاثير او اهميت ټولو عامو خلکو ته د لمر په شان واضح شي، نو په دې اساس د تربيتي سازمانونو اساسي دنده ده چې ځوانان بايد د ټولنې د سياسي اهدافو سره بلد کړي او د هغې په ساتلو کې له ځانه وفاداري وښيې او هم فردي ازادئ ته ژمن وي. واکدار بايد په خپلو ټولو تصميمونو کې د ټولنې او فرد د ضرورت پر بنسټ الهام واخلي او د هغې مطابق وړ کړنه تر سره کړي، لکه څنګه چې سياست، اقتصاد، فرهنګ، اخلاق، اجتماع تر تاثير لاندې راوستلی شي،خو دا تر تاثير لاندې راوستل بايد يو طرفه نه وي او په مساويانه شکل ټولو ذکر شوو برخو ته رسېده ګي وکړي او کړنه د هغوی د ضرورت پر بنسټ صورت ونيسي. د دولت واکداران او سياست مداران بايد پدې اګاه او خبر وي، چې څنګه عامو خلکو ته ددې ذهنيت ورکول چې تعليم او تربيه د انسانانو په ژوند او زنده ګئ کې څه رول لري؟ د يوې ټولنې فرهنګ اقتصاد او اجتماعي روابط او بالاخره سياسي خوشبختي او بدبختي او سرنوشت د همدې ټولنې د واکدارانو سياست د تعليم او تربيې د کيفيت سره تړلې ده. په مختلفو وختونو کې تربيې رنګا رنګ مفاهيم ځان کې نيولي او د عقيدوي شرايطو پر بنا اجتماعي، اقتصادي، سياسي شرايطو پر بنا او داسې نور تغيرات موندلي او له هغه ځايه څخه چې تعليم او تربيت د هرې ټولنې د ژوند اينه ده نو هر ډول اجتماعي تحولات د ضرورت وړ تغيراتو سره په هغه جامعه سره مل وي.

پدې اړه چې کوم مطالب مطرح شو. دې پايلې ته رسېږو چې اجتماعي تربيت بايد د مادي فرهنګ او معنوي جامعې او د احترام رعايت پر بنسټ او واقعي، فردي او جتماعي ضرورتونه برنامه ريزي شي. پدې اړه په جامعه کې د شعور او پوهې د پورته وړلو او د مهارتونو زده کړه، تخصص، پوهاوی، واقيعت منل، جهان کتنه، تقوا او بالآخره خلاقيت او نوښت منځ ته کول بايد د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزښي اهدافو د تعليم او تربيت قرار ونيسي، ځکه چې د جامعې سعادتمندي او نيکبختي په ښه برنامه او صحيح اجرا کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونې او روزنې بیولوژیکي بنسټ

د ښوونې او روزنې بیولوژیکي اړخ اهمیت

باید وویل شي، چې د ښوونې او روزنې بیولوژیکي اړخ، د ښوونې او روزنې د پروسې د هر یو مفهوم لپاره بنسټیز اساس ګڼل کیږي، حتی تر دې اندازې چې کېدای شي ښوونه او روزنه په بشپړ ډول سره یو انسان د بیولوژیک تطابق په توګه وګڼل شي.

ځکه چې د یو فرد د زده کړې ټول وسایل د هغه د ارثي جوړښت پـه وسیله برابرېږي، ښوونه او روزنه نه شي کولای چې د یو فرد یا یو سړي په جوړښت کې کوم نوی شی رامنځته کـړي، بلکې هغه یوازې کولای شي، چې د یو سړي پټو قواوو او یا بالقوه استعدادونو Latenal Potentialis تـه وده ورکړي.

د ذهن او بدن اړیکې

د لاندې بېلا بېلو دلایلو له مخې مغز (Brain) او ذهن (Mind) یو له بل سره نژدې او نه بېلېدونکې اړیکې لري، لومړی د هغو ذهني ناروغۍ د اختلالاتو له کبله منځته راځي، چې په مغز کې رامنځته شوې وي، دویم د اناتومي له مخې اعصاب چې د حسي غړو څخه مغز تـه تللی دی، د عصب تحریکونه مغز ته لېږدوي او په دې توګه په ذهن کې احساس منځته راځي او بیا هم بېرته دغه عصبي تحریکونه د حرکي عکس العملونو لپاره د بدن نورو برخو او عضلاتو ته پرمخ ځي.

دریېم: د مغز د ځینو برخو له منځه تلل او زیان رسېدل په سلوکو یا کړو وړو کې ځینې بدلونونه رامنځته کوي.

څلورم: عمومي تجربې لکه تحریکوونکی، زهر او تبه په مستقیم ډول د مغز په حالاتو کې بـدلون راولي او هم په شعور باندې اغېزه اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم: د مغز اندازه او جوړښت په عمومي توگه لوی مغز د لوړ ذکاوت ښکارندوی وي، خو په هر حال بيا هم د جوړښت ظريفوالی، د تکامل اندازه او د نورو اړوندو قشرونو وده يوازې د مغز د وزن په نسبت د ذکاوت سره زياتې اړيکې لري.

د انسان او نورو ژويو ترمنځ ورته والی

د بيولوژي له مخې انسان يو ژوی (حيوان) دی او هغه يو لوړ ژوی دی، خو د دې سره سره بيا هم د نورو ژوو سره د زياتو اړخونو له مخې ورته والی لري.

لومړی: د هغه د بدن اساسي برخې او د هغو شکل او ترتيب د ځېنو ژوو لکه ايپ Ape او گوريلا Gorilla سره ډېره نږدې ورته والی لري.

او د هغوی د وينو د رگونو، غدو، عضلاتو، اعصابو، حسي غړو، غاښونو او د ژوند او د بدن د نورو غړو ترمنځ نږدې تطابق موجود دی.

دويم: د فزيولوژي له مخې د انسان د غړو دندې او د هغه د بدن د بېلا بېلو برخو عکس العملونه او فعاليتونه تر زياتې اندازې د نورو ژويو سره ورته والی لري.

همدا ډول د انسان او نورو ژويو حسي غړو، عصبي سيستم او عضلاتو ترمنځ هماهنگي تر زياتې اندازې يو شان ده او هم يې فزيولوژيکي پروسې لکه تنفس کول، د وينې دوران او ميتابولېزم سره ورته وي.

درېيم: د نطفې وده، د نطفې تشکيل او د هغې د ودې موده په انسان او نورو حيواناتو کې سره ورته وي.

د مثال په توگه حجره د جوړښت واحد دی او پروتوپلازم هم د هغه جوړونکي مواد دي، همدا شان د نطفې د دوو مرحلو يعنې د حجرې د وينې او تکثر څخه تېرېږي.

په ښوونه او روزنه کې بيولوژيکي موخه

د چاپېريال سره تطابق د يو حيوان د بقا يا پايښت وسيله ده، خو په انسانانو کې د تطابق دغه پروسه نه يوازې په خپله په انسان کې د بدلون د راوستلو له لارې، بلکې همدا شان په چاپېريال کې هم د بدلون د راوستلو له لارې سرته رسېږي، نو په دې توگه د همدغه وروستي تطابق له لارې دی چې د چاپېريال په بدلون سره هغه د خپلو هدفونو سره سموي او همدغه شی په نورو ژويو باندې د انسان د ښه والي او لويوالي نښه نښانه ده.

ولې انسان په لوړه او عالي توگه سره تطابق کوي؟

بشري موجود نه يوازې د خپل بيولوژيکي جوړښت له مخې، بلکې په هغه شان چې مخکې د نورو ژويو سره ورته وښودل شو، کولای شي چې په اغېزمن ډول سره تطابق وکړي، بلکې دغه قابليت د ځېنو هغو ځانگړو، فزيکي خصوصياتو او مشخصاتو محصول دی، چې يوازې بشري انواع يا ډلو پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم يو چې د ښوونې او روزنې لپاره ارزښت لري، په لاندې ډول سره دي.
لومړی: د لاسونو ازادي، په نورو ژوو کې څلور پښې، ټولې د خوځېدو، تکيه کولو او ځينو نورو دندو لپاره په کار وړل کېږي، خو يوازې انسان دی چې د هغه دوه پښې د خوځېدو او تګ کولو لپاره په کار وړل کېږي او دوه لاسونه يې نور هم کولای شي، چې ډېر ظريف او نازک کارونه او ځانګړې دندې پرمخ بوځي، چې په دې توګه هغه کولای شي خپل لاسونه په بېلا بېلو لارو کې د يوې تنستې د پېيلو (ګنډلو) څخه بيا د يوې پيانو تر غږوولو پورې په کار واچوي.
په داسې حال کې چې نور ژوي دا کار نه شي ترسره کولای.
دوهم: دا چې د صريح او صحيح بيان لپاره غږيزه وسيله، غاښونه، ژبه، شونډې او ټوله خوله د اغېزمن بيان لپاره په ځانګړي ډول جوړ شوی دی، چې د بيان د دغو غړو د همغږۍ په وسيله انسان کولای شي، هغه يو زيات شمېر غږونه رامنځته کړي، چې بېلا بېلې معناګانې افاده کوي او همدا شان د لاسونو په مرسته هم مخابره ممکنه وي.
درېيم: انسان په عالي توګه وده ميندلی مغز، د ژوو د بېلا بېلو ډولونو په قلمرو کې د ذکاوت اندازه د مغز د پېچلتيا او ودې سره په موازي توګه پرمخ ځي، چې په دې توګه د انسان په ګډون ټول فقاريه ژوي د شمزۍ Cerebro-Spinal System مشابه سيستم او مشابه برخې او تنظيم لري، همدارنګه د انسان مغز د نورو حيواناتو په پرتله د وزن او اندازې له مخې کوم ښه والی نه لري، بلکې هغه يوازې د غټ سيروم Cerebrom او په ځانګړې توګه د هغه د مخکينې لوب Lobe په اندازه وده ده، چې د انسان مغز د نورو ټولو مخلوقاتو څخه مشخص او جدا کوي.
څلورم: د ماشومتوب اوږده موده هيڅ کوم بل ژوی د زېږېدو په وخت کې د انسان ماشوم په توګه د خاموالي او بېوسۍ اوږده موده نه لري او هم په عين وخت کې د ماشومتوب دغه د بېوسۍ اوږده موده د بيولوژيکي جوړښت له مخې ډېره انعطاف منونکې ده او همدغه اوږده موده مرسته کوي، چې د يو ماشوم دغه بيولوژيکي ودې سره سم په ورو ورو د هغې نورې روزنيزې دندې هم پرمخ يوړل شي او هم يوه ټولنه د دې توان پيدا کوي، چې د ماشومانو د سيستماتيکې ودې او د ښوونې او روزنې لپاره ښوونځی رامنځته کړي.

د ځوانۍ د وخت ماهيت او ارزښت

د ماشومتوب Chillhood او د ځوانۍ Adulthood ترمنځ يو څه وخت شته، چې په نوې ځوانۍ Adolescence نومول شوې ده، چې دا وخت هم په بلوغ سره پيلېږي، يعنې د انسان په ژوند کې هغه مرحله چې په هغې کې يو سړی د ماشوم د زېږېدلو توان پيدا کړي، بلوغ Puberty په ښځو کې د دولس کلنۍ په شاو خوا کې او په نارينه وو کې هم د څوارلس کلنۍ په شاوخوا کې منځته راځي او په ځوانۍ کې Maturity هم د يو رد هغه بشپړه بيولوجيکي وده او نمو ده چې په ښځينه وو کې د يوويشت کلنۍ په شاو خوا او په نارينه وو کې هم د پنځه ويشت کلنۍ په شاو خوا کې سرته رسېږي.
کله چې يو فرد د ماشومتوب څخه د لوی ځوانۍ په دوره کې ځوانۍ ته رسېږي، په هغه کې ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوی بیولوژیکي بدلونونه منځته راځي.
د هغه د اسکلېټ سیستم او بدني بڼه او جوړښت د یو ځوان په بڼه بـدلون مـومي، وینـه او هـډوکي یې کیمیاوي مرکبات بدلوي، غده کې یې بدلونونه منځته راځي، جنسي غریزې پخېږي او عواطف یې هم ټینګ او پیاوړې کېږي.
د دغه بیولوجیکي بدلونونو سره جوخت بېلا بېل تغیرات منځته راځي، چې د ښـوونې او روزنـې لـه مخې ډېرارزښت لري، د مثال په توګه هغه سلوکي ستونزې چې د قوي او پیاوړو عواطفو پـه وسـیله په ځوانانو کې منځته راځي، د لارښوونې Gnidance د یو سیستماتیک پروګـرام او د داسـې نـورو بدني او ټولنیزو فعالیتونو غوښتنه کوي، چې د هغوی په مطلوب ډول پوخوالی خپل وسـاتي، همـدا شان په نورو ځوانانو، هلکانو او نجونو کې، نوي علایق او نوي تمایلات د لوسـتلو د نـوو مـادو او د زده کړې د نوو فعالیتونو غوښتنه کوي.

د توپیر او تفاوت طبیعي قانون

د فردي توپیرونو حد او انـدازه د تفـاوتونو هغـه عمـومي قـانون سره سـمون لـري، چـې هغـه هـم د احتمال د نورمال قوس او یا هم د وېش نورمال قوس په نومونو یـاد شـوي دي، دا هـم د دې معنـی لري چې یو ځانګړی شخص او یا څو زیاتو مشخصاتو لپاره د Mean یا منځ Middle پـه شـاوخوا کې د افرادو یوه مجموعه شته، چې په دې توګه په منځ Middle کې په سلو کې پنځوس وګړي تـر زیاتې اندازې د یوه ګروپ د اوسط سره سمون خوري او په داسې حـال کـې چـې پـه سـلوک کـې پنځوس پاتې نور د منځ Middle څخه په کمېدو وېشل شوي دي، د رسامی له مخې ۴۰٪ یـا مـنځ یا اوسط ډول ګروپ کې شامل دي.
او ۲۳٪ له اوسط څخه د لاندې او د ۲۳٪ له اوسط څخه پورته او ۷۰٪ نور هم د دغو دواړو خواوو ته وېشل شوي دي.
د توپیر دغه قانون سره سم د دې امکان شته، چې د وګړو په یوه نه طبقه بندي شوي ګروپ کې د فزیک د ذهني او داسې نورو خصوصیاتو له مخې دغو دواړو ممکنه خواوو ته د افرادو د ممکن تناسب ځای وټاکو.

فردي توپیرونه

په اروا پوهنې کې (فردي تفاوتونه) د ځانګړي سرلیک لاندې توضیح او تشریح کېږي، چې لـوی لوی بحثونه پرې شوي دي.
د نړۍ د ټولو انسانانو داخلي جوړښت (مینه، محبـت، احساسـات، جـذبات، تـخیلات، شخصـیت، سړیتوب، اخلاق او نور) او خارجي جوړښت (قد، قواره، د پوستکي رنګ، سترګې، پـوزه، غوږونـه او داسې نور) یو له بله سره توپیر لري.
په نړۍ کې هیڅ یو داسې انسان به نه وي، چې له بل انسان سره په داخلي او خارجي جوړښت کـې سره یو شان وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ډاکتر يوسف کريمي، روانشناسي اجتماعي) کې د فردي تفاوتونو په باب داسې وايي:
ژباړه: (د ځمکې پرمخ د نړۍ ټول مخلوقات، ژوندي، غير ژوندي که هغه حيوانات وي او که نباتات وي، الله تعالی په يو ټاکلي اندازه او ښکلا سره پيدا کړي دي، د وراثت او محيط تاثيرات دي، چې د انسانانو داخلي او خارجي جوړښت يو له بله سره توپير لري، د بېلګې په ډول د قد لوړوالی، وزن او ذکاوت د توپيرونو له جملې څخه ګڼل کېږي.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونې او روزنې تاریخي بنسټ

د ښوونې او روزنې د تاریخي بنسټ مانا او مفهوم

د ښوونې او روزنې تاریخي بنسټ په ټولیز پرمختګ کې د هغو واقعاتو په لاسته راوړنو پورې اړه پیدا کوي، چې پر زده کړه باندې اغېزه کوي او هم د نوي یا معاصرې ښوونې او روزنې د اسانتیاوو لپاره پسمنظر جوړوي.
همدا ډول هغه زموږ د ښوونې او روزنې د موسسو د تعبیر او تفسیر او ارزیابۍ او د هغو هلو ځلو او زیاتو کوښښونو راسپړلو لپاره لاره لټوي او اواروي، چې زموږ په اوسني معاصر روزنیز میراث کې په کار اچول شوی دی.

غیر رسمي ښوونه او روزنه

د وحشت او بربریت په اوږده موده کې ټوله ښوونه او روزنه غیر رسمي وه، بشري زده کړه په سوچه توګه واقعاتو او پېښو په شان د ژوند یو طرحي بڼه وه، یوازې د چانس او تصادف په شکل بېخي په غیر شعوري توګه منځته راتله.
طبیعي چاپېریال په خام او نامعقول شکل پاتې و، ټولنیز پرمختګ هم په خپل ډېره ساده او ابتدایي حالت کې و، په عمومي توګه انساني ژوند په ډېرو ساده، ابتدایي او په وروسته پاتې حالت کې تېرېدلو، په دې توګه سره کوم پېچلي مهارتونه هم نه وه، چې ترلاسه شوی وای او نه هم کوم پېچلي رواجونه یا عنعنات وو، چې زده شوی وای او دا هم له دې کبله چې هغوی لا تر اوسه کومه وده او پرمختګ کړې نه وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسمي ښوونه او روزنه

دا ښوونه او روزنه هغه وخت پیل شوه، کله چې وګړو د تولید ځینې هنري مهارتونه ترلاسه کړل. د ژوندانه د موادو او اړتیاوو ترلاسه کولو لپاره یې ابزار او وسایل په کار واچول او رامنځته یې کړل، کوچني ګټور معلومات یې په لاس راوړل او په ټولنیزو او عقیدوي عادتونو یې پیل وکړ، چې دغه ډول لاسته راوړنې ارزښتناکې ګڼل کېږي، خو د هغوی زده کړه، چانس او تصادف ته پرېښودل شوې وه او د هغوی په هکله ښوونه او تدریس هم په پوره احتیاط او دقت سره د ټولنې د ډېرو هوښیارو او یخو غړو په وسیله سرته رسېده.

ځوانانو ته په تشدد سره یو ځای زده کړه ورکول کېده او هم به مشرانو هرڅه چې سرته رسول په زور او کراری سره به یې عملي کول.

ترڅو د ټولنې د ځوانو غړو لپاره د دې زمینه برابره شي، چې د هغو د کار د کتلو په ترڅ کې یو څه ورڅخه زده کړي او دغه ډول ښودنه او روزنه د پېړیو پېړیو لپاره د وحشي او ځناورو قبیلو په منځ کې موجوده وه، ترڅو چې بیا په ښوونه او روزنه کې یوه بله مرحله رامنځته شوه.

تاسیساتي ښوونه او روزنه

تاسیساتي ښوونه او روزنه د ابتدایي وګړو ترمنځ د ځینو مراسمو د ښوونې په بڼه پیل شوه، چې البته په دې وخت کې د ټولنیز پرمختګ یو داسې حالت ترلاسه شوی و، چې په هغه کې دغه شی ضروري او مطلوب ګڼل شوی و، چې داسې معین وختونه وټاکل شي، چې په هغو کې دمخه ټاکل شوي روشونو له مخې ځوانان د ځوانۍ د ژوند د فعالیتونو او مسوولیتونو لپاره چمتو او اماده شي، چې همدا مراسم د همدې کار لپاره اماده او طرحه شوې وه، چې په ځوانانو باندې د ځوانۍ دا مسوولیتونه اغېزې وشیندې، دغه رابطه همدا ډول ټولنیز کنترول ته د ودې ورکولو او د ټولنې ترمنځ د وحدت او لا ټینګښت او پیوستون لا اغېزمنې وسیلې هم وګرځېدې او همدغه ابتدایي ښوونیزو مراسمو د ځوانانو لپاره په ټولنیز ګټورتوب کې عمومي روزنه برابره کړه.

په دې وخت او زمان کې مذهبي فعالیتونه په قبیلوي ژوند کې کنټرولونکی عامل ګرځېدلی و او هم له دې کبله اړین ګڼل کېده، چې مذهبي عقیدې او هم له هغو سره یو ځای مراسم ساتل شوی وای.

نو، په دې توګه مذهبي لارښوونکی مجبور و، چې هغوی ته یې دا ښوونه کړې وای چې هغوی دغه مذهبي مراسم ترسره کړي وای، په دې توګه همدغه تاسیساتي ښوونه او روزنه چې د مذهبي قشر په وسیله پرمخ بیول کېده، د نن ورځې د ښوونځي لپاره مخکښه وګڼل شوه.

ښوونځی

ښوونځی، د مذهبي مراسمو او جشنونو د عملي کولو په منظور د زده کوونکو د روزنې د هماغه پخوانیو مذهبي دندو د پراختیا او انکشاف پایله ده او هم په یو ټولنیز ګروپ کې د مذهبي لارښوونو د ځانګړي موقف له مخې ژر تر ژره د هغه لارښوونې غیر مذهبي فعالیتونو ته هم لاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيدا کړه.
د ليکنې په منځته راتګ سره مذهبي قشر هم د ښوونې او روزنې مسوولين وګرځېدل؛ ځکه چې مذهبي لارښوونکي داسې کسان و، چې هغوی په پوهه کې غوره لاس درلود او له دې کبله د ښوونې ځانګړې دنده د ټولنې له خوا مذهبي لارښوونکو ته وسپارل شوه، چې په دې توګه مذهبي لارښوونکي لومړني ښوونکي او هغه ځای چې ښودنه په کې کېده، لومړی ښوونځی وګڼل شو.

قشري يا طبقه يي ښوونه او روزنه Class Education

د ډېرو لرغونو تاريخي وختونو څخه را په دې خوا ترمنځنيو پېړيو پورې د ښوونځي ښوونه او روزنه په مذهبي لارښوونکو Priesis او حاکمو طبقو پورې اړه درلوده، ښوونه په بشپړ ډول سره د مذهبي قشر په لاس او اغېزې لاندې وه.
په ځينو هېوادونو کې لکه هندوستان کې پوځي قشر ته يو ډول حرفوي ښوونه او روزنه ورکول کېده، په مصر کې په اعلی فنونو او هنرونو کې د صنعت او تجارت ساحو يو شمېر لارښوونکو ته يو څه روزنه ورکول کېده، په چين کې ښوونه او روزنه بډای طبقې پورې اړه درلوده چې ښوونځي تللو ته يې کافي وخت او پيسې درلودې او همدا شان د چين په ښوونځيو کې وګړي د حکومتي پراخو مدني خدمتونو د ازموينو لپاره چمتو کول، چې په هغو کې د بري يا لوړ نمرو اخستل د دولتي چوکيو د نيولو لپاره يو ضروري کار و.
په اتن کې ښوونه او روزنه د هغو هېوادوالو لپاره وه، چې د نارينه وګړو يو پر پنځه (۵/ ۱) يې احتوا کوله.
په روم کې ښوونه او روزنه د لوړو پوړيو طبقو لپاره د سياسي ژوند د چمتووالي لپاره پرمخ بيول کېده.
په تورو دورو کې Dark Ages کې ښوونه او روزنه خپل پخواني او لرغوني دريځ يعنې يوازې د مذهبي طبقې د دندې لپاره راواړول شوه او د ۸۰۰م په پيل سره هلې ځلې وشوې، ترڅو ښوونه او روزنه د لوړو طبقو په واک کې ورکړي، په دې توګه حاکمانو په خپلو قصرونو کې ښوونځي تاسيس کړل، ترڅو درباريانو ته ښوونه او روزنه برابره کړي.

پرګنيزه ښوونه او روزنه Mass Education

پرګنيزه ښوونه او روزنه د اتحاديو د هغو ښوونځيو په پيل سره رامنځته شوه، چې د منځنيو پېړيو د صنفي اتحاديو په وسيله د دوه طبقې د ماشومانو د روزنې لپاره تاسيس او منځته راغلي وه، همدا شان د منځنيو پېړيو د پرمخ تلونکو ښارونو دولتي مامورينو هم د ښار د اوسېدونکو د منځنۍ طبقې د ماشومانو د ښوونې او روزنې لپاره رامنځته کړې ده، په دغه ښوونځيو کې د مذهبي کسانو له خوا کنترول او تدريس کېده.
خو په هغو باندې د تعادل او د څار د صلاحيت لرونکي کنترول او غلبه زياته وه او هم په عين حال کې په هغه وخت کې د کليسا د ښوونځيو په نسبت دغو ښوونځيو زياته دنيوي بڼه درلوده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپاړسمې پېړۍ د لومړیو وختونو کې پروتستانت تېز اصلاح غوښتونکي و، پروتستانت په دې عقیده و چې باید هر یو فرد د خپل ځان د نجات لپاره مسوول وي او له همدې کبله ضروري بریښېده، چې باید هر یو سړی د دې توان ولري، چې انجیل مقدس کتاب Bibble ولوستلای شي او تفسیر یې کړای شي، نو ځکه د همدې موخې لپاره د پروتستانت کلیساګانو محلي شخصي-ښوونځي رامنځته کړل، چې په هغو کې د دواړو جنسونو نارینه او ښځینه لپاره د لیکلو او لوستلو او مذهب درس ورکول کېده.

په جرمني کې هم کله چې لوترانیسم Lutheranism د رسمي مذهب بڼه غوره کړه، د کلیسا ښوونځي هم د دولتي سیستم په ښوونځیو پورې مربوط شول، چې د دولت له خوا تمویل کېده او د اشخاصو شمولیت هم جبري وګرځېده، په همدې وخت کې د کاتولیک کلیساګانو هم په خپله روزنیزه کړنلاره باندې نوی نظر وکړ او د خپلو روزنیزو هلو ځلو د خپلو عقیدې پرګنو ته د روزنیزو ګټو په ورپېژندلو سره پراخ کړل، په همدې وخت کې و چې د کاغذ د جوړولو پروسه کشف او هم د چاپولو اختراع رامنځته شوه او دغه چاره مرسته وکړه، چې لومړنی ښوونه او روزنه نوره هم پراختیا ومومي.

د ښځو ښوونه او روزنه Women Education

د ښوونې او روزنې اسانتیاوو کې د ټولو طبقو د ښځو برخې اخېستل، یوازې په دې نړدې وختونو کې عملي شول او دا هم د هغو عنعنوي زړو عقیدو له مخې و، چې د ښځو موقف یې د نارینه په نسبت ټیټ ګاڼه.

د ډېرو لرغونو وختونو څخه را په دېخوا د ښځو ټولنیز موقف د یو مربي یا هم د یو ښکلا، د یوه عشق او یا هم د یو ظریف او نازک ملکیت په توګه و، چې باید مینه وربانـدې شوی وای او ساتل شوی وای، خو په یونان کې افلاطون د جنسونو ترمنځ د تبعیض نشتوالی رد کړ او د نارینه او ښځو دواړو لپاره یې یو ډول ښوونې او روزنې مفکوره تایید کړه.

په روم کې هم سربېره پردې چې ځینې کسانو عقیده درلوده چې ښځې او نر دواړه یو شان ذهني فعالیتونه لري، خو بیا هم د ښځو ښوونه او روزنه په لومړني ښوونځي پورې مربوط وه او یوازې د لوړو طبقو ښځو د لوړو زده کړو څخه ګټه اخېستلای شوای.

د عېسویت په لومړي وختو کې ښځې یوازې په کورنیو دندو پورې محدودې وې او حتی د پروتستانت ریفورم څخه وروسته هم د ښځو ښوونه او روزنه په کورنیو چارو پورې محدوده وه، خو یوازې د رنسانس په دوره کې د لوړو طبقو ښځو د دې توان پیدا کړ، چې د هغه وخت د لویو ښوونکو څخه زده کړه وکړي، همدا شان په شپاړسمې پېړۍ کې د ۱۷ او ۱۸ پېړۍ په نسبت د ښځو د ښوونې او روزنې په هکله ذهنیتونه ډېر سم او په زړه پورې و او دا هم یوازې د صنعتي انقلاب څخه وروسته و، چې ښځو وکولای شول، د ښوونې او روزنې د زیاتو اسانتیاوو څخه ګټه ترلاسه کړي او هم د شلمې پېړۍ د ښځو د حقوقو غورځنګ د دې زمینه برابره کړه، چې ښځې په مساوي توګه د نارینه وو په شان د یو ډول روزنیزو اسانتیاوو څخه برخمنې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معیوبانو ښوونه او روزنه

پخوانۍ ټولنې د معیوبانو په وړاندې بې پروا وې او له دې کبله هغوی یو ناچاره بېوزله او له نظره لوېدلی قشر جوړېدو، چې په دې توګه د معیوبو لپاره ښوونه او روزنه د ګډو په استثنا تر زیاتې اندازې یوه بشري او انساني پرمختیا ده، د ګډو لاره د ښوونې او روزنې په برخه کې مخکښ کار په ۱۵۷۸ کې د یوه هسپانوي په وسیله کشف شوه.

نړیواله ښوونه او روزنه Universal Education

د عامه یا دولتي ښوونې او روزنې یو نوی او پراخ مفهوم د یو سیاسي دولت هدفونو او دندو په هکله د اتلسمې پېړۍ د عقیدې په وسیله رامنځته شوه او په حکومتي چارو کې د سترو پرګنو پرخط اخستنې د زیات سواد او د زیاتې پوهې غوښتنه کول او همدا ډول د عمومي انسانیت د محرومیت لرې کولو نه یوازې د درېیو (3RS، یا لوستلو، لیکلو او شمېرلو ته اړتیا درلوده، بلکې د هغې ټولنیزې او فزیکي نړۍ پوهې ته یې هم اړه درلوده، چې په هغې کې یې ژوند کاوه، همدا ډول صنعتي انقلاب د ماشوم د کار او زحمت ستونزه هم رامنځته کړه او ورسره د ښوونځي د جبري کېدو د قوانینو پسې د ماشوم او کار قوانین هم منځته راغلل او په دې توګه ښوونځي ته د جبري شمولیت کېدو او د ښوونې او روزنې سویې د پرمختګ وړتیا ومینده.

په ښوونځي کې په اجباري ډول شمولیت او نورمالو او معیوبو ماشومانو همدا ډول دواړه کټګوریو، ښوونه او روزنه نړیواله، پراخه او عمومي وګرځوله، چې په دې توګه د عصري صنعتي نړۍ غوښتنو سره تخنیک زراعتي او حرفه یي ښوونځي منځته راغلل او دولتي یا عامه ښوونه او روزنه هم په عملي توګه حل او هغو ځخه ووتله.

ښوونه او روزنه د هغې ودې او پرمختګ د تاریخ سره ډېرې نږدې اړیکې لري، لکه په هغه شان چې هیڅ یوه پدیده او یا یو شی د تاریخي مطالبو او څېړنو ځخه پرته په ښه او بشپړه توګه نه شوای پېژندل کېدای، نو همدا شان د ښوونې او روزنې تور په کې او هم د پراکتیکي اړخونو وده او انکشاف د هغې د تاریخي پس منظر او تاریخي څېړنو ځخه پرته نیمګړي او ناممکنه ښکاري.

د بېلګې په توګه که چېرې موږ وغواړو، چې د ښوونې او روزنې د پوهې، اصول پرنسیپونه او نظریو په هکله معلومات په لاس راوړو، موږ مجبور او مکلف یو چې له مېلاد ځ خه مخکې د پوهانو او متفکرانو لکه سقراط، افلاطون، ارسطو او داسې نورو فیلسوفانو مفکورې او نظریې تر بشپړې مطالعې لاندې ونیسو.

یا هم که چېرې په خپل ټولګي کې د یو ماشوم یا کوچني د کړو وړو او یا په بله ژبه د هغه د هوښیارۍ او لټۍ یا تنبلۍ علت او عوامل پیدا کړو، موږ اړ یو چې د هغه د ژوند د تاریخي او د هغه د کورنۍ تاریخچې ته ژوره پاملرنه وکړو.

ځکه چې په همدې برخه کې دلته داسې ویل شوي: «یو انساني فرد تاریخي محصول او د خپل وخت او د بشریت محصول دی، نو له همدې کبله د ده ماهیت هم د انساني تاریخ د بدلون او تکامل سره بدلون او تکامل مومي.»

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونه او روزنه بنسټیزه اړتیا

افغاني ټولنې ته د ښوونې او روزنې اړتیا

ښوونه او روزنه د هرې ټولنې یوه اړینه برخه ده او دا باید چې یوه غښتلې او فعاله لارښود وي. د اسلامي ارشاداتو پر بنسټ ښوونه او روزنه یو انساني حق دی او دغه حق حکم او عملیه باید د حکومت له خوا، د ټولنې او افرادو په ملاتړ پوره شي.

د تیرې جګړې په بهیر کې ډېری ماشومان، ځوانان او لویان له هر ډول رسمي او غیررسمي ښوونې او روزنې څخه بې برخې شوي دي. د افغانستان د دولت له اړینو دندو څخه یو دا دی، چې د ټولنې د ټولو سویو لپاره د افغانانو له دیني او ثقافتي ارزښتونو سره سم، د ښوونې او روزنې زمینې برابرې کړي.

افغانستان یو اسلامي هېواد دی. اسلام ښوونه او روزنه پر نارینه ؤ او ښځو فرض کړې ده؛ نو ځکه ضرور ده، چې د ښوونې او روزنې زمینې له ابتداء څخه تر بیخي جګو سویو پورې د ښځو په شمول ټولو خلکو ته برابرې کړي.

په اسلام کې د نارینه ؤ او ښځو تر منځ هېڅ ډول ښوونې او روزنې په کسبولو کې کوم توپیر نشته. (دمسلم) عربي کلمه په قرآن شریف کې پر نارینه ؤ او ښځو دواړو باندې دلالت کوي.

له بېلابېلو سرچینو څخه تر لاسه شوي احصایې ښایي، چې ښوونځي ته د تلو وړ په سلو کې نوي(8%) افغان ماشومانو ته د ښوونې او روزنې د زمینو د نشتوالي او له ښوونې او روزنې سره د علاقې کمښت له کبله هم د مهاجرینو په کمپونو اوهم په افغانستان کې هېڅ رسمي ښوونه او روزنه نه میسر کېږي.

د ښوونې او روزنې عملیه په افغاني ټولنه کې باید په کلیوالي سېمو کې ابتدائې ښوونځیو ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړيتوب حق ورکړي او د ښوونې او روزنې دموجودو مؤسسولکه د کليوالي ښوونځيو (د مسجد د سبقونو) ملاتړ وکړي. په عنعنوي لحاظ، ښوونه او روزنه په افغانستان کې د يو مرکزي نظام له خوا اداره کېدله. دا نظام د افغانستان په شان پرمختيايي ملکونو کې ډېر اغېزمن ثابت شوی دی، نو ځکه بايد د ښوونې او روزنې د نظام اداره په يوې مرکزي ادارې پورې تړلې وي چې ټول درسي مواد لکه درسي متنونه، لارښوونه او نور چاپ او توزيع کړي. مواد بايد د افغانستان په دواړو رسمي ژبوپښتو او دری خپاره شي.
حکومت بايد له متخصصانو سره دمشورې له لارې داسې پاليسي غوره کړي چې د ولس له غوښتنو سره سم يو ملي تعليمي نصاب را منځ ته کړي. بايد د افغانستان د هر ولايت په هر کلي کې لږ تر لږه يويو ښوونځی وي. د ښوونځي د جوړېدو ځای بايد پخپله ولس وټاکي. د پخوانيو رژيمونو د تعامل پر خلاف بايد دې ته پام وشي، چې د افغانستان په کليوالي ښوونځيو کې لايق، لايق ښوونکي مقرر کړای شي.

د افغان ماشومانو ضرورتونه

افغاني ټولنه له يو ډېر بد حالت څخه د وتلو په حال کې ده. زمونږ برياليتوب د داسې يوې فضاپه رامنځ ته کولو کې نغښتی، چې په کې زمونږ ماشومانو او زلميانو ته د ممکنې ښوونې او روزنې بهترينه زمينه برابره شي.
د جوماتونو اساسي ښوونه او روزنه په لومړنۍ ښوونه او روزنه کې ستره ونډه لري، ځکه چې زمونږ جومات په لوستلو او ليکلو کې لومړی ديني تعليمات ښايي. د جوماتونو په دې ښوونځيو کې واړه هلکان او وړې نجونې يو ځای درس وايي، قرآن شريف او نور اساسي ديني کتابونه لولي. دغه ماشومانو ته بايد د محلي او ولايتي مقاماتو له خوا د ولس په گډون د تعليم د ادامې فرصتونه مساعد کړای شي.
زمونږ د لومړنۍ ښوونې او روزنې نظام اساسي بدلون غواړي. د اسلامي ارشاداتو په رڼا کې د ښوونې او روزنې د يوې نوې پاليسۍ له غوره کولو څخه پرته خپل گران هېواد بېرته نه شو جوړولای. د لومړنۍ دورې د ښوونې او روزنې درسي مفردات بايد په ضروري توگه انسجام ومومي. د مضامينو يوه لړۍ ده، چې په عمومي توگه پر اسلامي تعليماتو، ساينس، ادبياتو، رياضي، تاريخ، جغرافيې او نورو مشتمل وي، پر عملي او بشپړ ميتود تدريس شي.
زمونږ راتلونکی تعليمي نظام بايد زمونږ د خلکو غوښتنو ته ځواب ووايي او زمونږ له تاريخ او ثقافت سره نږدې اړيکې ولري. زمونږ د ښوونځيو تعليمي نصاب بايد داسې احکام او مواد ولري، چې زمونږ زلمي زده کوونکي دخلکو د ژوندانه د کيفيت د ښه کولو په لاره کې د عملي گامونو د اوچتولو وړ کړي.
په لومړنۍ دوره کې بايد د قرآن شريف لوستل، دينيات، حساب، ژبه، ليکل، بدني روزنه او نور اساسي مضمونونه تدريس شي.
د اسلامي شريعت په رڼا کې له بين المللي معيارونو سره سم تنکيو نجونو ته بايد د ښوونې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

روزنې د امکاناتو په برابرولو کې خاص پام وشي. د دوی په خاصو مضمونونو کې باید کورنۍ پوهنه، ماشوم پالنه، روغتیايي تعلیمات او نور شامل کړای شي. دا به پر عمومي مضمونونو سربېره یوازې د ښځینه زده کوونکو لپاره وي. د ښځینه ښوونکو د اهمیت او زمونږ په ټولنه کې د دوی د ستر نقش له مخې باید دې ته خاص پام وشي، چې سویه یې له نارینه ښوونکو سره برابره وي.

د دغو غوښتنو په بشپړولو کې د ښوونکي ونډه

زمونږ د ښوونې او روزنې په ډګر کې باید داسې لایق او باکفایته ښوونکي مقرر شي، چې د علم معیار اوچت او زده کوونکي لوړو تحصیلاتو ته چمتو کړي. پخوانی رژیم به بیخي کمزوري ښوونکي په کلیوالي لومړنیو ښوونځیو کې مقررول.

ښوونکي یوازې د دې مسؤول نه دي، چې د شاګردانو تعلیمي سویه اوچته کړي، بلکې د ولس په غوښتنو او فکرونو باندې به د دوی د پوهېدلو سطحه هم لوړوي. ښوونکي باید د ولس په پرمختیايي فعالیتونو کې هم برخه واخلي او خلک هم برخې اخیستلو ته وهڅوي. په همدې توګه ښوونکي د تعلیمي نصاب په ښه کولو کې هم برخه اخیستلای شي. ښوونکي باید په خپله سېمه کې د ښوونکو د روزنې او د اړونده سمینارونو په ټولو فعالیتونو کې ونډه واخلي او څه چې زده کوي، هغه په خپلو ټولګیو کې تطبیق کړي. تر ټولو مهمه خبره دا ده، چې ښوونکي باید په افغاني ټولنه کې د قومي، ژبنیو او توکمېزو (نژادي) ګروپونو ستاینه وکړي. دوی باید زده کوونکي په خپله مورنۍ ژبه کې له سیاسي او عملیې جارې پرمختیاو سره اشنا کړي او دغه کار هغه وخت سرته رسولای شي،چې د کتابونو او ورځپاڼو په لوستلو او دنړۍ د عامه خبرتیا د وسېلو په اورېدلو عادت وي.

د مسلکي ښوونکو کمی داسې یوه ستونزه ده، چې باید یادونه یې وشي. دغه ستونزه داسې لرې کېدای شي، چې د ښوونکو د روزنې تقویتي کورسونه، په خدمت کې داخل روزنیز کورسونه، د لوړو زده کړو د امکاناتو برابرول او د ښوونکو په روزنه کې د لوړو زده کړو د مؤسسو ونډه اخیستنه په پام کې وساتل شي.

افغان ماشومان باید څه زده کړي؟

د لیکنې عمده موخه دا ده، چې ښوونکي ماشومانو ته څنګه درس ورکړي چې د ځلمېتوب مرحلې ته رسېږي، نو د صادقو مسلمانانو په حیث له کار کولو سره بلد او دغه شان زده کړي، ښوونې او روزنې ته چمتو شوي وي.

د یو کار پر موخې له متیقین کېدو نه پرته هغه پیل کول د وخت ضایع کول دي. په نړۍ کې د خپل نوم او شهرت د ساتلو په خاطرباید وپوهېږو چې د افغانستان د بیا ودانولو لپاره ښوونې او روزنې ته د لومړیتوب حق ورکړای شي. مونږ به د ښوونې او روزنې لوړ کیفیت ته هېڅکله ونه رسېږو که د دولت او زده کوونکو د پلرونو او میندو تر منځ ګډه همکاري نه وي.

د ښوونې او روزنې د بیا جوړونې په نظام کې باید د ټولو خلکو حقوق په نظر کې ونیول شي. یانې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان ټول خلک باید له هر ډول تعصب څخه پرته د دې چانس ولري، چې زده کړه وکړي.
د ښوونې او روزنې مانا د ټولنې ذهني، بدني او ټولنېزه پرمختیا ده. د ښوونې او روزنې له برکته د خلکو فزیکي ښکلا، ذهني، اخلاقي، ټولنیز او روحي اړخونه وده مومي او کولای شي، چې دخپل ثقافت، د کورنۍ په وړاندې د مسؤولیتونو، دکسب او کار د غوره کولو او د تفریح له وخت څخه د ګټې اخیستلو په باب مالومات تر لاسه کړي او د ولس یو ګټور او فعال غړی شي.
د لومړنیو یادو شوو ټکو پر بنسټ د ښوونې او روزنې کورسونه او مضمونونه په لاندې توګه تدوین او وړاندې کېږي:
د بدني روزنې او ورزشي پروګرامونه باید د ماشومانو له عمر سره سم داسې تصنیف شي، چې د ماشومانو د بدني ودې لپاره، د ژوندانه په بېلابېلو مرحلو کې ګټور ثابت شي.
د هنر، ښکلی لیک، روغتیا او رسم مضامین دې د دې له پاره وښودل شي، چې ماشومان د چاپېریال په ساتنه او ښکلا باندې وپوهېږي.
دیني مضمونونه دې په دې خاطر تدریس شي،چې د الله تعالی په وحدانیت او نورو اسلامي موضوعاتو وپوهېږي؛ ځکه چې ماشوم د دیني مضامینو پر پوهېدو له افرادو سره خپلې اړیکې او په ټولنه کې خپل مسؤولیتونه تشخیصوي.
د جغرافیې، تاریخ، تمدن او ټولنیزو چارو زده کړه له زده کونکو سره مرسته کوي، چې له خپل ثقافت، هېواد او نړیوالو سره اشنا شي.
په همدې توګه د ریاضي زده کړه له ذهني پراختیا سره مرسته کوي. د زده کوونکو منطق ورسره قوي کېږي او د پیچلو تخنیکي مسایلو درک او وربandې پوهېدنه اسانه کوي.
افغاني ماشومان به نظري او عملي درسونه زده کړي، ځکه چې زده کړه د زده کوونکو په کړو وړو کې مطلوب بدلونونه راولي. زده کوونکي به هر مضمون د هماغه مضمون له هدفونو سره سم زده کوي.

ورځنی ژوند او ښوونځی

د ژوندانه په بهیر کې د هر انسان اړتیاوې ډېرې دي. د ماشوم اړتیاوې ښوونځي ته تر تلو مخکې محدودې وي. کله چې ښوونځي ته ولاړ شي، چاپېریال او له نورو سره تماس یې پراخېږي. له دې امله یې اړتیاوې ډېرېږي. د بېلګې په توګه ماشوم په کور کې له مور او پلار ورونو او خویندو او په کلي کې له ګاونډیانو سره نږدې اړېکې لري، خو ښوونځي کې له نوي چاپېریال، ټولګیوالو، مشرانو او نورو سره مخامخ کېږي. ماشوم په کور کې د کورنۍ له چاپېریال سره چې ځانته رسم او دوونه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ازموينې وسيلې او د زده کړې د کچې پېژندل

ازموينه د زده کړې او دتدريس نه جلاکېدونکې برخه ده. ازموينه په ښوونځيو او دزده کړې په نورو موسسو کې د زده کوونکو دښوونېزو-روزنيزو پرمختګونو په اندازه کولو کې خورا مهم رول لوبوي. همدارنګه د زده کړې د موسسو ادارې او ښوونکي له ازموينوڅخه په ګټې اخېستنې په لاندې برخو کې مالومات لاسته راوړي او د هغې له مخې دزده کړې اوتدريس لپاره تر ټولوغوره شرايط رامنځته کوي.

- ✓ دټولګيو ډلبندي
- ✓ د استثنايې زده کوونکو پېژندل
- ✓ دزده کوونکو دپوهې دکچې لوړول
- ✓ درشتې اوحرفې په ټاکلوکې له زده کوونکو سره مرسته
- ✓ دښوونيز نصاب ارزونه
- ✓ دتعليمي پروګرامونو ښه کول

د زده کړې په بهير کې د ازموينې دندې

ازموينه معمولاً دزده کړې اوښونيزې دورې يا کورس په پاى کې زده کوونکوته دنومرو ورکول د يو بهير په توګه پېژندل کېږي. سره له دې چې زده کوونکو دنومرو ټاکنه د ازموينې دنده ده، خو د ازموينې د اخيستلو يوازينې لامل کېداى نه شي. د ازموينې عمده او اصلي موخه دزده کړې ښه کېدل دي. پردې سربېره ازموينه دښوونيزو پرېکړو په کولو کې هم مرسته کوي.

دتدريس په بهيرکې بايد ښوونکي او استادان له ځانه يوشمېر پوښتنې وکړي او وروسته د هغې په اړه پرېکړه وکړي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. زده کوونکي تر کومې کچې د زده کړو دتجربوترلاسه کولو ته چمتوالی لري؟
۲. په اړوند مضمون کې له زده کوونکو څخه زموږ تمه څه ده، چې څومره ژر لوست زده کولای شي؟
۳. د تدريس شوو توکو دکومې برخې لنډيز ګټور دی او کله؟
۴. کوم يو زده کوونکی انفرادي تدريس ته اړتيا لري؟
کوم زده کوونکي تر نورو ډېر پوه دي چې له پراخه پروګرام څخه برخمن شي؟
کوم زده کوونکي دې لوړ ټولګي ته بريالي شي؟
۵. کوم زده کوونکي دې وهڅول شي،چې يو مضمون دخپل اختصاصي رشتې په توګه وټاکي؟

ازموينه دپورته پوښتنو او د زده کوونکو په اړه د نورو رښتينو مالوماتو په رڼا کې له ښوونکي سره د پرېکړې په نيولو کې مرستندويه واقع کېدای شي. دبېلګې په توګه: پوه پليزه ازموينه چې زده کوونکي له مضمون څخه د ګټه اخيستنې لپاره ورته اړتيا ولري، تر يوې کچې وټاکلای شي. خو دکورس په بهېر کې د ټولګي بېلا بېلې ازموينې په لاندې برخو کې زيات مالومات چمتوکوي:

۱. د زده کوونکو ډلبندي
۲. د زده کوونکو د ټولګيو ډلبندي کول
۳. د زده کړې دستونزو پېژندل او د هغه هوارول
۴. دهغوی انفرادي تدريس

په پای کې اصلي موخه دا ده،هغسې پرېکړه ونيول شي، چې په پورته برخو کې د زده کوونکو د ښې او زياتې زده کړې لامل شي.

ازموينه پر زده کوونکو مستقيمه اغېزه لري او کولای شي، چې:

- ❖ زده کوونکي لا پسې وهڅوي.
- ❖ د زده کړې پايښت پراخ کړي.
- ❖ له زده کوونکو سره د ځان په پېژندلو کې مرسته وکړي.

ازموينه د هڅونې لامل

ازموينه زده کوونکي هڅوي، چې ځانونو ته تعليمي موخې وټاکي او د هغوی دترلاسه کولو لپاره هاند او هڅه وکړي. د ازموينو په رارسېدو د زده کوونکو فعاليتونه زياتيږي او د لوستونو په زده کولو کې زيار کاږي. ښوونکي بايد د ازموينو د پايلو په اړه له زده کوونکو سره خبرې وکړي اوهغوی کمزورو او قوي اړخونوته يې پام واړوي.

په متناسب ډول جوړې شوې ازموينې له زده کوونکوسره مرسته کوي چې:

۱. زياتې زده کړې ته وهڅيږي.
۲. د غوښتل شوې زده کړې لور ته رهنمايي شي.
۳. د زده کړې د پايلو په اړه د پوهې او پرمختګ په اړه مهم او عيني شواهد چمتو کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساتنه او لېږد

ازموينه د زده کوونکو د زده کړې هڅې د هغو هدفونو لورې ته بيايي، چې بايد اندازه شي. په دې توګه د زده کړې د ساتنې او لېږد د يوې وسيلې په توګه کاريدلی شي. داسې ګومان کېږي، چې د پوهې د کچې د زده کړې په پرتله د مفهوم د درک، پلې کولو، تفسير او د مفهوم د تعبير زده کړه تر ډېره ساتل کېږي، ځکه د هغه پوهې د لېږد ځواک زيات دی.

که چېرته د يوې ازموينې پوښتنې، پيچلې وي او زده کړې اندازه کړي، بايد د زده کوونکو پام ورته واړول شي؛ځکه دا راز پوښتنې د هڅوونکو پوښتنو په توګه په زده کوونکو کې دمفهوم د درک اود مفهوم دتعبير اوتفسير دپراختيا لپاره کاريدلای شي.

په دې توګه ازموينه په يادوبرخو کې بشپړوونکې دنده سرته رسوي اوپه زده کوونکو کې دزده کړې اغېز تلپاتي کوي.

ازموينه ځان پېژندنې لامل په توګه

دښوونې اوروزنې له سترو موخو څخه يوهم په افرادو کې دځان پېژندنې د وړتيا پيداکول دي؛ ترڅو خپل ځان ښه وپېژني، خپلې وړتياوې درک کړي، خپله راتلونکې ښه وسنجوي اوخپلې کړنې سمې وارزوي.

ازموينې او دهغې پايلې له زده کوونکوسره مرسته کوي چې:

١.دخپلوکړنو پرماهيت ځانونه سم پوه کړي

٢.خپلې نيمګړتياوې درک اوله منځه وړلو ته يې هڅه وکړي

٣.په مختلفوبرخو کې دخپلې وړتيا ډګرونه وپېژني.

همدا راز مالومات چې له ازموينې څخه لاسته راځي، زده کوونکوته وخت ورکوي چې:

١. خپلوتحصيلي پروګرامونوته پلان جوړکړي؛

٢. د خپلې راتلونکې روزنيزې تجربې وټاکي؛

٣. دخپلو ارزونو وړتياوو ته وده ورکړي.

ازموينه دتدريس د اغېزمنتوب په اړه مالومات چمتو کوي. هغه مالومات چې له يوې ازموينې څخه لاسته راځي، دتعليمي عملي‌ې دمختلفو اړخونو د ارزونې لپاره په کاريږي. پردې مالوماتو:

- ❖ تعليمي موخې ټاکل کېږي؛
- ❖ درسي مناسب توکي ټاکل او ويشل کېږي؛
- ❖ دلا ښې روزنې لپاره د زده کړې تجربې پېژندل کېږي.

د ازموينې پايلې نه يوازې د زده کوونکو کمزورې اړخونه جوتوي، بلکې که د يوې ډلې د ازموينې پايلې د يو کل په توګه په پام کې ونيول شي، دتعليم اوتدريس کمزوري ټکي هم څرګندوي. که چېرته په ازموينه کې دډېرې زده کوونکو پايلې ښې نه وي، کېدای شي په زده کوونکو کې نيمګړتيا موجوده وي، خوزياترهداکېدای شي،چې ستونزه دتدريس په اصولو کې پرته وي.

ښايې ښوونکي دموخو دلا سته راوړلو لپاره داسې زيار ايستلی وي، چې لاسته راوړل يې زده

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوونکوته ناشوني وو، یا ښایې هغه دغوښتل شوو بدلونونو دراوړلو لپاره له ناغوښتلو شوو میتودونو ځخه ګټه اخیستې وي. په هرډول د ازموینې پوښتنوته دزده کوونکو ځوابونه او له ازموینې وروسته دهغې دپایلو په اړه خبرې اترې داسې حقایق زموږ مخې ته ږدي، چې له مخېیې کېدای شي، راتلونکې لپاره ګامونه پورته شي.

د ازموینې بنسټیز لاملونه

ازموینه دښوونې اوروزنې په ښه کولو کې ډېره مرسته کولای شي. یوه ازموینه کولای شي:

۱. ښوونیزو موخوته دزده کوونکو اومحصلانو پام واړوي.

۲. زده کوونکي هڅوي، چې د یوه مضمون دمنځپانګې پر یوې تاکلې برخې خپل پام متمرکز کړي

۳. دمضمون مهموبرخوته دزده کوونکو پام واړوي

۴. دزده کوونکو زده کړه وستایې.

۵. له زده کوونکو وغواړي، چې خپل لوست په ژوره توګه درک کړي،

٦. د تعلیمي پرېکړو د نیولو لپاره باوري مالومات چمتوکړي

په زده کړه او تدریس کې دمثبت ځواک په توګه دټولګي دننه ازموینو دجوړولو اوکارولو پرنسیپونه:

۱- ازموینه باید لاسته راغلي هغه زده کړهچې په ځرګند ډول تعریف شوي او له ښوونیزو موخو سره همغږي وي، اندازه کړي.

اکتسابې ازموینه د زده کړې بېلابېلې پایلې اندازه کوي:

۱. دخصوصې حقیقتونو پوهه

۲. د اصطلاحګانو پوهه

۳. د مفهومونو او قوانینو درک

۴. دحقېقتونو اوقوانینو دپلې کولو وړتیا

۴. د فکري وړتیاوو مختلفې بڼې (لکه، تجزیه(شننه)، ترکیب، قضاوت او ارزونه.)

یادونه:د اکتسابي ازموینې لومړی ګام د ازموینې دپوښتنوجوړول نه دي، بلکې دزده کړودپایلوپېژندنه اوټاکنه ده، چې باید اندازه کړای شي.

دزده کړېدپایلودټاکلولپاره دپړاوونو لړی(دزده کړې محصول):

الف- دمضمون دتعلیمي موخوټاکل

ب- د زده کړېدعمومې پایلوله مخې دمضمون دتعلیمي موخوبیان، (لکه، زده کوونکي دعمومې اصطلاحګانوپرماناپوهېږي.)

ج- د زده کړېدخصوصې موخو پایلې چې ښایې ترلاسه شي، دنوموړو موخو په کتار کې لیکل او بیانوول. دبېلګې په توګه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.اصطلاح په خپله ژبه راوپېژنئ
۲. د مانا له مخې د اصطلاحګانو توپیر وکړای شي، (مانا له مخې دهغوی سره پرتله کړئ.)
۳.اصطلاحګانې په سمو او منلو جملو کې وکارولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پرتله ایزې ښوونې او روزنې د پرمختګ مرحلې

د پرتله ایزې ښوونې او روزنې د پرمختګ لومړنۍ مرحله

د پرتله ایزې پیداګوژي لومړنی څېړونکي فرانسوي عالم مارک انتوان جولین (Marc Antoni Jullien)او، چې د (۱۷۷۵-۱۸۴۸) کلونو کې یې ژوند کاوه،نوموړي اول ځل په پرتله ایز ښوونه او روزنه کې شهرت ترلاسه کړ او د پرتله ایزې ښوونې او روزنېپه اړه تدبیر او مقدماتي نظریې د رسالې په لیکلو سره یې د لومړي ځل لپاره په (۱۸۱۷)کال کې د پرتله ایزې ښوونې او روزنې اصطلاح په لار واچوله چې د هغې وروسته دا اصطلاح د ټولو هېوادونو د پیداګوژي په اصطلاحاتو کې شامله شوه د کوم په پایله کې چې کولای شو نوموړي عالم د پرتله ایزې ښوونې او روزنې بنسټ اېښودونکی وبولو.

د پوهانو ترمنځ تربیتي مسائلو د حل لپاره یو داسې کمیسیون جوړول په کار دي، کوم چې وکولای شي د موادو، ښونیزو مطالبو،روزنیزو، موسساتو، د زده کړې میتودونه او په بېلابېلو اروپائې هېوادونو کې د کره شواهدو له لارې ټول او پرتله یې کړي، همدارنګه د ښوونې او روزنې د متخصصانو د روزلو یا اماده کولو لپاره ځانګړې ښوونیزې موسیسې جوړې شي او هم د تعلیم او تربیې مجله په مختلفو ژبو نشر شي او د دې سره سره باید د اروپا دعلمي او فرهنګي مرکزونو د استازو ترمنځ د مسائلو په تصویب کې په لیکلي بڼه اوسیستماتیک ډول د افکارو تبادله صورت ونیسي. د دې تر څنګ مذهبي او رسمي مکاتب هم تشکېل شي. د ۱۹پېړۍ په وروستیوکې د نړۍ په مختلفو هېوادونوکې د مشکلاتو د منځته وړلو او دتعلیمي موسیساتو د تکامل لپاره د پرتلیزې ښوونې اوروزنې ځینې نظریې او عملي اساسات وټاکل شو. د ښوونې او روزنې د سیستم د پرمختک لپاره دبېلا بېلو هېوادونو پوهان د تجربو او د یوبل د پیداګوژۍ د مثبتو کړنو څخه ګټه پورته کوي. د۱۹پېړۍ په نیمایې کې د نړېوالو څېړنو موسیسې منځته راغلې، چې د موادو په ټولو ښونیزو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

روزنیزو موضوعاتو ته وده ورکولو کې یې په خپلو او نورو هېوادونو کې فعالیت کاوه. په روسیه کې هم د پرتلیزې پیداګوژۍ څېړنو پرمختګ وکړ، د روسیې پیداګوژي پوهانو (اوشینسکي) او (تولستوي) اثارو د خلکو پاملرنه ځانته راجلب کړه. اوشینسکي لازمه وګڼله چې دنورو هېوادونو د پیداګوژي د مثبتو تجروبو څخه د روسیې په ښوونځیو کې عملاً استفاده وشي. مګر تولستوي د اقتباس د تعلیمي سیستم پر ضد پاڅون وکړ او نوموړي دا خبره په ډاګه کړه، چې مکاتب یوازې هغه وخت ښه کېدای شي چې وکولای شي، د خلکود ژوند اساسي قوانین وپېژني. تولستوي په ډېر فشار سره ښکاره کړه چې په روسیه کې د خلکو ښوونیز سیستم باید د خپله ځان پورې خاص موجود وي کوم چې د روسیې دخلکو د ملي او تاریخي ژوند سره مطابقت ولري؛ مګر دخارجي پیداګوژۍ څخه یوازې کولای شو د ماشومانو د پوهاوې لپاره طریقې راخپلې او عملي کړو. د۱۹پېړۍ په دوهمه نیمایې کې په عرب کې ملي موسیسې او وروسته په موزیمونو او انستیتوتونو کې نړیوالې او څېړنېزې موسیسې رامنځته شوې چې د خپلو او خارجي هېوادونو د احصایوي مطالبو او په سیستماتیک ډول د اطلاعاتي موادو جمعه اورې او بر رسي وکړه.

د پرتلیزې ښوونې او روزنې د پرمختګ دویمه مرحله

دا مرحله د ۱۹۱۷-۱۹۴۵ کلونه په بر کې نیسي. د سرمایه داره ممالکو د پیداګولوژۍ عالمان په دقیق ډول په نورو ممالکو کې د مکاتبو پرمختګ ته متوجه شول چې د عمومي تعلیماتو پرمختګ د تحصیل د دورې لوړېدل، تعلیمي سطحې او مکاتبو عمومي پرمختګ او ښه یې د نظر لاندې ونیول. تعلیمي میتودونو ته وده او انکشاف ورکول د علمي تحقیقاتو د بین المللي سازمان په جوړېدلو په ۱۹۴۳ کال په کولمبیا پوهنتون کې د دارالمعلمین په جوړېدلو د امریکا په متحده ایالاتو کې د تعلیم او تربیې د کلنۍ مجلې په خپرېدلو په اروپا او امریکا کې د علمي کانفراسونو او سیمینارونو په دایرولو خارج ته په سفرونو او بین المللي لیدنو سره د خارجي مکاتبو مطالعه زیاته د استفادې لا ندې ونیول شوه. او هم ریګي تانسي بورډ په ابتکار سره په ۱۹۲۵ ژنو کې بین المللي معارف جوړ شو. لاندې موضوعات د هغه د وظایفو څخه دي، کوم چې د بورډ په ذیمه وارۍ کې سپارل کېږي. د نړیوال معارف په بورډ کې دغړو ممالکو تعلیماتو د وضعې په اړه د موادو جمعه اوري، د تعلیم او تربیې د نړیوالو روابطو د استقرار لپاره د ساتنې مخصوص ټول پوښتنې، د اثارو لیک او نشر، دسیمینارونو او مجالسو دایرول او غیر د لاندې نشریاتو څخه په دوامداره توګه خپریږي. همدارنګه دمعارف کلنۍ مجله په کولمبیا(د امریکا متحده ایالاتو کې)، په المانې، انګلیسي او فرانسوي ژبو تر۱۹۳۴ کلونو پورې په جرمني کې دپیداګوژۍ د نړیواله مجله نشر ته سپارل کېده. په اروپا او امریکا کې علمي کنفرانسونه اوسیمینارونه پراخه پیمانه دایریدل او د مختلفو ممالکو د تعلیمي سیستم سره د بلدتیا په منظور، مسافرتونو او د خارجي مکاتبو د مطالعې لپاره د افکارو تبادلې او د ملاقاتونو د تګ راتګ صورت نیوه او د مقایسوي تعلیم اوتربیې د تحقیقاتو مخصوص میتودونه وړاندې شول. د ۲۰پېړۍ په ۲۰ او ۳۰ کلونو کې د مقایسوي تعلیم او تربیې ځینې نظریې مسایل چاپ کېدل. لکه څرنګه چې امریکایې پروفیسور(کیند ل) په۱۹۳۳ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (د مقایسوي تعلیم او تربیې په ډ ګر کې تحقیقات) په نوم اثر کې د مقایسوي تعلیم او تربیې میتودونو اومضمون اهمیت د مطالعې لاندې نیولي دي او د تعلیماتي سیستم په یو پلان کې انګلستان، فرانسه، جرمنې، اټالیا، روسیه او د امریکا متحده ایالات تشریح کړي دي.

د پرتلیزې ښوونې او روزنې د پرمختګ درېیمه مرحله

دپرتله یزې ښوونې او روزنې د پرمختګ د درېیمې مرحلې خصوصیات د۱۹۴۰ کال د وروستیو څخه بیا تر اوسه پورې په بر کې لري، چې د سیاسي نړیوالې اوضاع د تغیراتو او د علم او تخنیک دچټکې پرمختیا په واسطه مشخص کېږي. په دې دوره کې د انستیتیوتونو او انجو ګانو خپل فعالیتونه زیات کړل،یو شمېر نوي نړیوال مرکزونه او ګڼ شمېر علمي تحقیقاتي موسیسې جوړې شوې. د تعلیم او تربیې په مسایلو او فرهنګ په علم کې په ۱۹۴۵ کلونو د پاریس په ښار کې د ملل متحد سازمان یونسکو جوړ شو کوم چې لاندې مسایل او موضوعات یې بررسي کړل:
په مختلفو ساحو کې یې دتعلیماتو د پرمختګ زمینه برابره کړه خصوصًا چې باید د تخنیکي تعلیماتو اړخ او تعلیمي نصاب ته وده ورکول او لا غوره شي. هر څه د مخه د مخ په پر ودې هېوادونو سره مرسته وشي او د تعلیم او فرهنګ د پرمختګ د پروګرامونو پواسطه اقتصادي او اجتماعي پرمختګونه لا ګړندي کړل شي. د طبیعي او اجتماعي علومو په ډګر کې باید نړیوالې مرستې ملاتړ وکړي، د افکارو تبادله کوم چې فرهنګي او کلتوري هدف لري تشویق او تقدیر کړي. معلوماتي مرکزونو سره مرسته وکړي، ترڅو ټول د عضو ټولو ډولونو ته د علم او فرهنګ د تعلیماتو په ساحه کې رسمي اسناد مهیا کړي.
یونسکو هغه مواد چې د پرتله ایزې ښوونې او روزنې په ډګر کې د څېړنو لپاره ګټه پورته کوي شواهد راټولوي، همدارنګه د نړۍ د معارف د ابښودلوپه منظور رهنماګانې او کالنامې په چاپ رسولې. د تعلیم او تربیت په مسایلو او مشکلاتو او هم یې د مقایسوي تعلیم او تربیې په مسایلو کې کنفرانسونه تشکېلول. ددې سره سره د پرتله یزې ښوونې او روزنې د نظري مشکلاتو بررسي د بورډ نړیوالې یونسکو پواسطه سرته رسېدل. لکه څرنګه چې په ۱۹۵۱ کال د هامبورک په ښار کې د پیداګوژۍ انستېټېوت تاسیس شو او د انستېټېوت پر بنسټنامه کې د هغې فعالیتونه په لاندې ډول مشخص شویدي: د پرتله یزې ښوونې او روزنې په ساحه کې د نړۍ په سطحه پر بنسټي لورې تعلیمي پروګرامونه کوم چې لوی کنفرانس یونسکو هغه په نبنه کړي اماده او په طبع ورسېږي، پروګرامونه باید د پیداګوژي د تجربو د تبادلې او د مختلفو ممالکو ترمنځ د ښه پوهاوي په منظور تهیه شي، خپل روابط د پیداګوژي پوهانو سره متداوم وساتو، تر څو چې مو د جهان په سطحه د انستیتیوت په فعالیتونو کې مساعدت وربښلې وي. د انستیتیوت دوهم نړیوال کنفرانس چې د لندن پوهنتون د پیداګوژي د انستیتیوت سره یو ځای دایر شو، لاندې مشکلات د غور او بررسۍ لاندې ونیول شول:
د مقایسوي تعلیم او تربیه د ښوونځي اصلاح کوونو د پلان اچونې د انستېټېوت په شباهت، مقایسوي تعلیم او تربیې په معاصره نړۍ کې په عالي مکاتبو کې د مقایسوي تعلیم او تربیې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مضمون مطالعه، دنړيوال متقابل درک او همکارۍ په وده کې د مقايسوي تعليم او تربيې رول او هم د کنفرانس د ضروورياتو له مخې په ټولو عالي مؤسسياتو او پوهنتونونو کې د مقايسوي تعليم او تربيې د لکچرونو لپاره د مخصوصو همکارانو په ټاکلوسره د ديپارټمنټونو په جوړولو ټينګټيا وشوه،د مقايسوي پيداګوژيک کتنې بايد د وزارت معارف د پېژندونکو پواسطه، هغه متخصصينو په واسطه چې د مکتب د اصلاح پلان ګذاري کوي او هم د تعليم او تربيې د نړيوالو سازمانونو د همکارانو پواسطه صورت ونيسي، د مقايسوي تعليم او تربيې د مطالعې لپاره بايد د ملک څخه بهر يو معاش مشخص او د مختلفو ملکونو د مقايسوي نړيوال سازمانونه جوړ شول. لکه: د امريکې په متحده ايالاتو کې په ۱۹۵۶ کال د مقايسوي تعليم او تربيې جامع جوړه شوه. د نوموړې جامعې هدف دا و، چې په پوهنتونونو او کالجونو کې د مقايسوي تعليم او تربيې زمينه مساعده کړي، د مقايسوي تعليم او تربيې په ډګر کې د علمي تحقيقاتو لمن پراخه کړي، اثار او مقالې په نشر ورسوي، نوي مالومات په متقابل ارتباط د ټولو اجتماعي پديدو سره مطالعه او ارزيابي کړي، دمختلفو ملکونو د مقايسوي نمايندګانو تر منځ همکارۍ ته زيادت وروبښي يانې تحقيقات او د افکارو او اسنادو تبادله صورت ونيسي، د نړيوالو سازمانونو لکه د نړيوال معارف يونسکو بورد سره مرستې ته پرمختګ ورکړي. دا جامعه بعضې بخشونه لري کوم چې په هر کال کې کنفرانسونه او ناستې دايروي، مونوګرافونه، د رسالو مجموعې او د مقايسوي تعليم او تربيې په شرحه کې مجلې طبع کوي. په لندن کې د مقايسوي تعليم او تربيې په کال ۱۹۶۱ کې تاسيس شوه، چې وظايف يې په دې ډول دي: په تعليم او تربيې کې مقايسوي ميتود ته وده ورکړي،د مقايسوي تعليم او تربيې د اثارو د طبع او نشر لپاره زمينه مساعده کړي،د متخصصينو ليدنې او کنفرانسونه تنظيم کړل شي او په خارجي ممالکو کې د مقايسوي تعليم او تربيې د مرکزونو او ټولنو سره مرسته وکړي. د مقايسوي پيداګوژي په مضمون چې د عمومي پيداکوژي يو ښاخ دی، مهم خصوصيات يې دادي، چې پيداګوژي په عملي او نظري کچه يانې په اوسني دور کې د مطالعې لاندې نيسي او د هغه ارتباط د مشخصو تاريخي، اقتصادي، اجتماعي او سياسي شرايطو سره يو شمېر هېوادونه داسې بيانوي: مقايسوي پيداګولوژي د تعليم او تربيې په پروسه کې د نوي قانونمندۍ خبره منځته نه راوړي؛ بلکې د پيداګوژي د علم د تجربو څخه په استفادې اساسي مشکلات او د جهان په سطحه د قانونمندۍ او ودې (انکشاف) هدفونه د مطالعې لاندې نيسي. د پورتنې مطلب په نظر خصوصي وده او علمي تعليم او تربيه د نړۍ په سطحه مطالعه کوي. مقايسوي تعليم او تربيه د پيداګوژي د مقايسوي قانونمنديو او د خلکو (عامه) تعليماتو په ودې سره په مختلفو او مخ په پرمختګ هېوادونو کې د مطالعې لاندې نيسي او د تعليم او تربيې د نظريو د پرمختګ لپاره زمينه مساعد وي.

دويمه برخه

د مقايسوي مطالعو د خصوصياتو له جملې څخه کولای شو، چې د موضوعاتو تحليل او تجزيه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذکر کړو. په پخوا وختونو کې دا مسایل ډېر کم و، چې معمولا به ځینې تربیتي پدېدو څخه د یو هېواد په داخل او یا څو هېوادونو کې د مطالعې لاندې نیول کېدل، مګر کله چې مقایسوي مطالعو نړیوال اړخ د ځان کړ او د تعلیم او تربیې د مسایلو مربوط اجتماعي، سیاسي، اقتصادي او تکنولوژیکي خصوصا د دوهمې نړیوالې جګړې څخه وروسته ورته توجه وشوه او د اساسي تاریخي، اجتماعي،فرهنګي او اقتصادي مطالعوپه لازموالي او هم موثر قوتونه په هغه هېوادونو کومو کې چې د تربیتي نظامونو جوړولو ته اشاره وشوه او هم په دې ډول تحقیقاتو کې مقایسوي تعلیم او تربیې د محققانو او د اجتماعي علومو د پوهانو تر منځ د مشارکت احساس وشو. پس د بعضې پوهانو په عقیده مطالعه او په مقایسوي تعلیم او تربیې په قلمرو کې د بررسې وړ مسایلو طرحه کولای شي. مونږ ته د خپلې تعلیمي او تربیې مسایلو په لاپېژندلو کې د جالبو کشفیاتو د لاسته راوړلو کمک او لارښوونه وکړي.

الف:د مقایسوي مروجو مطالعو له جملې څخه کولای شي چې د یو یا څو اموزشي نظامونو د خصوصیاتو مربوط مسایل او موضوعات د یو نظام د مختلفو او یا هم مشابه خصوصیاتو سره بررسي او د جهان د ملکونو د اموزشي نظامونو سره مقایسه شي.

د دې قسم مطالعاتو مهم بحثونه کولای شي په لاندې ډول و اوسي:

۱. د زده کړې د نظامپالنې او تربیوي اصلاحاتو د تیریدو تاریخچه.

۲. د ښوونې او روزنې موخې

۳. اداري او تعلیمي تشکېلات او جوړونې.

۴. تحصیلي دورې (ابتدایه،منځنۍ ،ثانوي او عالي).

۵. ښوونیز مضامین او پروګرامونه.

٦. دښوونکي تربیت(انتخاب،تربیت او وړاندې کول یا استخدام).

۷. د ښوونې او روزنې د مصارفو بودیجه او دتامینسرچینې.

۸. د لویانوزده کړه.

۹. تخصصي زده کړه (کار زده کول،داخلي خدمت زده کړه یا تعلیمات).

۱۰. روزنیزې څېړنې.

۱۱. تحصیلي ارزیابي او لوړوالي یا ارتقاع.

ب: د تعلیم او تربیې د اقتصاد اړوند موضوعات او مسایل (دتعلیم او تربیې ارتباط او اقتصادي پرمختګ) د اقتصاد د عالمانو د ډېر وخت راهیسې د انساني ځواک په تربیت کې د اقتصادي او صنعتي رشد او نمو لپاره د تعلیم او تربیې د اهمیت په اړه نظرونه څرګند کړي دي او ښوونه او روزنه یې د ملل د دارایی د زیادت له امله د مفیدې سرمایه ګذارۍ د عنوان لاندې ذکر کړې ده، یانې تعلیم او تربیه یې جامع ثروت په عنوان کې شامله یا داخله کړې ده. یو د هغه پوښتنو کومې چې د دوهمې نړیوالې جګړې وروسته د څېړونکو توجو ځانته را جلب کړې ده دا ده چې تعلیم اوتربیه د اقتصاد د پرمختګ سره څه رابطه یا اړیکه لري؟ د همدې سوال په رابطه د اقتصاد پوهانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تعلیم او تربیې متخصصانو په یو لړ څېړنو لاس پورې کړ او نوبتي فصل یې د پرتله یزو مطالعاتو په مخ (د تعلیم او تربیې اقتصاد)په نوم خلاص کړي.

په تدریس کې د میتود رول

په ښوونه او روزنه کې د ښوونکو لپاره یو مهم او د بحث وړ موضوع د درسي میتودونو سره اشنایې او د درسي موضوعاتو مطابق د مناسبو میتودونو غوره کول او ټاکل دي. د میتود اصطلاح د ښوونې او روزنې نه علاوه په نورو چاروکې هم د استعمال موارد لري. مثلاً په اقتصاد، سیاست، کرهنه، امنیت، دفاع او داسې نورو چارو کې. د مثال په ډول که چېرې وغواړو د یوې کرهنیزې پروژې څخه معقوله او موثره استفاده وکړو، باید د مختلفو طریقو څخه یوه مناسبه تګ لاره غوره کړو .په ښوونه او روزنه کې میتود، د زده کوونکو د تعلیمي او تربیتي ودې او انکشاف لپاره مهم رول لري؛ مګر دې ته باید متوجه شو، چې میتود په ښوونه او روزنه کې اصلي مطلب نه، بلکې د مطلب او هدف لپاره یو قالب او قاعده ګڼل کېږي.

مشهور انګلیسي فیلسوف فرانسس بیکن (۱۶۲۶- ۱۵۶۱ زېږدېز کال) میتود او اسلوب د یو څراغ سره مقایسه کوي او وایي " څېړونکي که چېرته د یو خاص او مشخص میتود او اسلوب لرونکي نه وي، هغه مسافر ته ورته دی چې د شپې په توره تیاره کې لار لټوي" نو له همدې کبله د هر علمي او تحقیقي عمل د سرته رسولو لپاره د میتود او میتودولوژي څخه کار اخیستل لازمي او ضروري ګڼل کېږي،چې په لاندې ډول یې توضیح کوو:(Methodoci) د میتود اصطلاح د یوناني کلیمې څخه اخیستل شوې ده او مانا یې طریقه، روش او تګ لاره ده. د میتود لپاره مختلف تعریفونه ورکړ شوي دي، چې څېنې یې عبارت دي له: میتود د هغه منظمې طریقې او تګ لارې څخه، چې د یو علمي موضوع د زده کړې لپاره غوره کېږي. میتود د هغه منطقي اصولو او اساساتو د تعقیب څخه عبارت دی، چې هدف ته د رسېدو لپاره عملي کېږي. یا په بل عبارت میتود د هغه منظم او پیش بیني شوې منطقي جریان څخه عبارت دی، چې ښوونکي یې د زده کوونکو د تربیتي ودې او تعلیمي اهدافو د لاسته راوړلو لپاره تعقیبوي. د میتود خاصیت د موضوع او مضمون په مقایسه د نسبي استقلال لرونکی وي. په دې مفهوم چې نه شو کولای د خپل ذهني تمایلاتو پر بنسټ په هر مضمون او موضوع کې د یو خاص او یوازېني میتود څخه کار واخلو، بلکې د مختلفو درسي مضامینو او موضوعاتو لپاره مختلف میتودونه شتون لري، چې د ضرورت په وخت کې باید ورڅخه کار واخیستل شي. د تدریس میتود د یو ښوونکي لپاره چې په هرځای او یا په هرمضمون کې درس ورکوي، د پوره اهمیت او ارزښت لرونکی وي. ښوونکي یوازې د تعلیمي پروګرام د عملي کولو مسول نه دي؛بلکې د یوې واقعې سازمان ورکونکي شخصیت په توګه د ښوونې اوروزنې د قواعدو او قوانینو په پلي کولو او د زده کوونکو د تعلیمي او تربیتي فعالیتونو په سازماندهي کې د ابتکاري، روحي او میتودوکي صلاحیتونو لرونکي وي. د تدریس عملیه په حقیقت کې د یو سلسله علمي حقایقو او مهارتونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتقـال دی، چـې د ښـوونکي لــه خـوا زده کوونــکو تــه صـورت نيسي ـ. ددې دوه اړخېـزې عمليې(ښوونـکې او زده کوونکي ترمنځ)په جريان کې چې کوم شی زمونږ توجه ځانتـه راجلبـوي، هغه ددرس موضوع او هدف دی، چې بايد پـه يوې نوې، معقولې او منل شوې طريقې بـانـدې تـر لاسـه شي. دا غوښـتنه هغـه وخـت پــه واقعـي ډول عمـلي کېـدای شي چـې د درسـې موضـوع او تـدريسي ميتود تـرمنځ اړيکه دښوونکي له خوا په نظر که ونيول شي. هر مضمون حتې هـره درسي موضوع د خاصو درسي ميتودونو لرونکـې وي. مـثلاً د ريـاضي د مضـمون دتـدريســي ميتـود لــه لارې نشوکولای چې د ژبــې دزده کړې پــه تدريس کې کار واخلو. هره علمي رشته د ميتودونـو د يوې مجموعې لرونکې وي،چې بايد دهغوی څخه د هغه علمي رشتې پـــه تـدريس کـې استفاده وشي. د ميتودونــو د يو ګروپ څخه د يو خاص علمي موضوع د تحقيق او څېړنې پـه منظـور کـار اخيستل د ميتوديک په نوم يادېږي.

د ميتودونــو موثريت يوازې د ښوونکي لپاره مطرح نــه دی؛بلکې زده کوونکـو لپـاره هــم پــه زړه پورې اهميت لري. پــه دې مانا چې ميتود پـه لــومړي قـدم کې ښوونکي سره مرسته کوي، تـر څـو خپل درسي اهداف په سم ډول انتقال کړي او پـــه دوهم قدم کې زده کوونکـو تــه زمينـه مساعده وي، تر څو د زده کړې لپاره لازم اقدامات وکړي.

ښوونکي فعاليت ممکـن لکچـر، توضـيح او لوسـتلو بـانــدې محـدود وي، مــګر زده کـوونکي د تدريس پـه بهېر کـې بايـد واوري، ولـــولي او وليکـي، مسـايل يـو د بـل سره مقايسـه کـړي، خپـل فعاليتونه منسجم او په ازادانــه کارونو اقدام وکړي. لـه همـدې کـبله وينـــو چـې دزده کـــوونکو فعاليتونه د ښوونکي د فعاليت په مقايسه زيات وي او ښه ښوونکي هغه دی، چې دې مهم اصل تـه متوجه وي او شرايط داسې اماده کړي چې د فعاليت زياته برخه يې د زده کوونکو لـه خـوا سرتـــه ورسـېږي. اما بايد وويل شي چې ښوونکي پـــه ټولګي کې نــه يوازې بايـد د يوليدونکي(مشـاهده کوونکي) شخص پـه تـوګه رول ادا کړي، بلکې ښوونکي بايد د زده کوونکو لپاره په ټولګي کې د يو واقعي لارښود په توګه عمل وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

میتودولوژيMethodology

میتودلوژي د دوو یوناني کلمو څخه مرکبه ده یانيLogy اوMethod کلمو، میتود مېتود پېژندنه او د علمي څېړنو په مانا راغلې ده .په ځینو تالیفاتو کې میتودولوژي د اصولو او میتودونو د منطقي او منظم تشکېل او مطالعې په مفهوم ذکر شوی دی، په حقیقت کې میتودولوژي د علم د هغه منطقي څانګې څخه عبارت ده، چې مقصد ته د رسېدلو لپاره لاره هواروې.

یا پــه بل عبارت میتودولوژي د ذهنیت پکار اچولو هغه منطقي فن څخه عبارت ده، کوم چې په علمي څېړنو کې څېړونکي د غلط فهمۍ څخه ساتي. د ځینو تعریفاتو پــه اعتبار میتولوژي د بشري علومو یوه څانګه ګڼل شوېده، چې د علومو د نورو مختلفو څانګو سره اړېکې لري. د ځینو منـابعو پر بنسټ میتودولوژي د میتودونــو او روابطو د زده کړې تیوریکي اسـاس ګـڼل شوی دی. په هر حال څېړونکي او پوهان د علمي څېړنو او مسایلو په حل او فصل کې د علمي قواعدو او مشخصو کړنـلارو د تعقیب او فکري نظم په مرسته خپل بحث او استدلالي قوي تــه تـر هغې پــورې دوام ورکوي، چې د ستونـزو نتایج تــرلاسه شي، کوم چې د میتودولوژي وظیفه مونږ ته راپه ګوته کوي. د ښوونې او روزنې په چوکاټ کې د میتود او میتودولوژي اصطلاحات زیات معمول دي، دا ځکه چې زده کړه درس او تدریس په حقیقت کې د یوې مشخصې او منظمې تګ لارې تنظیم او تعقیب ته اړتیا لري. د میتود او میتودولوژي اصطلاحات د علمي څانګو او مضامینو پــه اعتبار تقسیم بندي کېدای شي، د مثال پــه ډول د طبیعي علومو میتودولوژي د اجتماعي علومو میتودولوژي د ساینس او ریاضي میتودولوژي، د تاریخ او جغرافیې میتودولوژي او نور .همدارنــګه د میتود اصطلاح هم د علــومو او مضامینو پــه اعتبار نومول کېدای شي. مثلاً د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنيزو علومو د تدريس ميتود، د نظامي علومو د تدريس ميتود، د طبيعي علومو د تدريس ميتود، د ژبې د تدريس ميتود او داسې نورو له اغېزمنو او بنسټيزو عواملو څخه چې په ښوونه او روزنه په ځانګړي ډول په تدريس کې ډېر مهم بلل کېږي د درسي ټولګي مديريت دی. ډېرې طريقې او لارې چارې دي، چې دهغې درلودل ښوونکي ته ځانګړی اهميت لري. د درسي ټولګي مديريت د هغه مواردو له جملې څخه دی، چې ښوونکی او استاد يې د خپلې دندې د ښه او اغېزمن ترسره کولو لپاره ورته تر بل هر څه جدي اړتيا لري. د درسي ټولګي مديريت کولای شو د اغېزمنو عواملو او د تدريس د مهارتونو اصلي هسته وکڼل شي؛ ځکه چې د درسي ټولګي د ښه مديريت او زده کوونکو د تحصيلي پرمختګ تر منځ مستقيم او مثبت ارتباط شته. ټولګی چې په ښه ډول مديريت کېږي د زدکړې لپاره زده کوونکو ته بهترين فرصتونه برابريږي او د درسي ټولګي د مديريت څخه موخه د زدکړې لپاره د زمينو برابرول دي. د درسي ټولګي دمديريت او ښوونيزو فعاليتونو د په اړوند د ښوونکي پوهه او ليدلوری کولای شي زده کوونکو ته د ټولګي او ښوونځي چاپېريال په زړه پورې کړي. څرنګه چې په درسي ټولګي کې نظم او انضباط د تدريس يو اساسي رکن دی، نو د ښوونځي د هرې دورې ښوونکي او د پوهنتون استادان بايد دې چې د درسي ټولګي د مديريت د سبکونو او لارو چارو سره پېژندګلوي ولري، له دې پرته د زدکړې او تدريس جريان له ماتې سره مخامخ کېږي.

د ميتود او ميتودولوژي د مفهوم په هکله مو څه نا څه مالومات تر لاسه کړ، دپورتنۍ موضوع په مطابق کوښښ کېږي، چې د تدريس د ميتودونو د خصوصياتو او د هغوی څخه د لاښې ګټې اخيستلو په منظور مالومات حاصل کړو. د ميتودونو تشخيص او د هغوی څخه د ښې ګټې اخيستنې او معقول چلند د مضامينو په پرتله د ښوونکي کار اسان او د زده کوونکو علاقه د درسي فعاليتونو لپاره ژوندی کوي. د وخت په تيريدو سره او د ښوونې او روزنې د چټکې پراختيا پر بنسټ د درسي ميتودونو شمېر هم زيات شوی دی، چې په مجموعي ډول د هغوی تحليل او څېړل په کم وخت کې د امکان څخه بهر دی.

مګر، د وخت د تقاضا په پام کې لرلو سره دځينو مهمو او اساسي درسي ميتودونوڅخه په ډېره لنډه توګه يادونه کوو.که چېرې دتدريس عمومي کړنلارې ته ځېرشو، نو دا به څرګنده شي، چې تدريس له درېو حالتونو څخه خالی نه دی، يابه د شفاهي بيان په ډول وي، يا به د عمل له لارې وي اويا به د مشاهدې او ليدنې کتنې په بڼه وي. په دې اساس ويلای شو، چې دتدريس عمومي ميتودونه په درېيو ډولو ويشل کېږي، چې عبارت دي له:

۱دتدريس شفاهي(لفظي) ميتودونه.

۲ دتدريس عمليې(تجربوي) ميتودونه.

۳ دتدريس عيني(مشاهدوي) ميتودونه.

دتدريس د ميتودونو پېژندنه اود هغوی دسته بندي، ښوونکو او مدرسينو ته د ازموينې مساعدوي، چې مناسب ميتودونه دتدريسي موضوع دغوښتنې سره سم غوره او وټاکل شي. دتدريس د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميتودونو په خوا کې دښوونکي د کار تجربه، پوهاوي او مهارت هم د ارزښت وړ دي. د درس پلان ګذاري چې دمنجمنت اوله دنده ده او د درسي ممدو موادو برابرول، د درسي موخو په لېږد کې پوره برخه او اغېزه لري.دتدريس ميتودونه چې پورته ترې يادونه وشوه، په نوروڅانګو ويشل کېږي، چې په لاندې ډول يې تر څېړنې لاندې نيسو:

Oral:۱دتدريس شفاهي(لفظي) ميتودونهشفاهي دعربې کلمې(شفه)څخه اخيستل شوی دی. شفه په لغت کې شونډې ته وايي. په دې خاطر کوم درسي پروګرام چې بيان يې د الفاظو او کلماتو په مرسته کوم چې د شونډو په مرسته ادا کېږي او د تطبيق وړ دي، د شفاهي تدريس په نوم يادېږي. د تدريس کوم طرز او طريقه چې پدې درسي طرزالعمل کې پکار وړل کېږي، د شفاهي ميتود په نوم يادېږي. شفاهي درسي ميتود د زده کوونکو لپاره ډېر اهميت لري او د ښوونځيو او نورو ملکي او نظامي زدکړوپه اکثرو مضامينو کې د دې درسي مېتودڅخه ګټه اخستل کېږي.

ددې لپاره چې ددې ميتود څخه ښه او معقوله ګټه اخستل شوې وي، بايد لاندينو څو ټکو ته زياته پاملرنه وشي.

۱- د ښوونکي شفاهي او لفظي بيان بايد پر علمي اساساتو ولاړ وي. ښوونکي بايد د موضوعاتو، مطالبو، حقايقو، واقعاتو اوحکاياتو تفسير په واقعي او حقيقي ډول وکړي.

۲- په شفاهي تدريسي تګ لارې کې د مطالبو تسلسل بايد په نظر کې ونيول شي. د مطلب په تر لاسه کولو او عملي کولو کې د درسي پلان ترتيبول او جوړول د ښوونکي کار اسانوي او د درسي پلان په مرسته د درس د موخو د لاسته روړلو لپاره تدريسي مراحل په ښه ډول درجه بندي کېدای شي.

۳ - د ښوونکي شفاهي بيان بايد د زده کوونکو د ذهني او علمي سويې سره سم وړاندې شي، تر څو چې موضوع د زده کوونکو د فهم او پوهې جوګه شي.

۴- د مطالبو په لېږد کې بايد ښوونکي د ساده محيطي مثالونو، همدارنګه د ساده اړتيا وړ درسي ممدو موادو څخه کار واخلي.

۵-په شفاهي بيان کې د زده کوونکو د ابتکاري روحيې وده او انکشاف بايد په پام کې ونيول شي.د دې مطلب لپاره زده کوونکو ته د پوښتنې کولو زمينه برابرول او هغوی ته د موضوع په هکله د قضاوت اجازه ورکول ګټور واقع کېدای شي.

په ټولو درسي فعاليتونو کې، چې په هر طرز او طريقه وي، د درس د موخو، درسي منظم پروګرام او د کار پلان، وسايل او وخت د ښوونکو د پاملرنې او د پام وړ فکټورونو څخه شمېرل کېږي. د تدريس شفاهي ميتودونو مهمې برخې عبارت دي له:

۱(دقصې ميتود: قصه په لغت کې خبر او حکايت ته ويل کېږي، کوم وخت چې درسي موضوع په قصو، قصوکې زده کونکوته وړاندې شي، دې ډول تدريسي طريقې او تګ لارې ته د قصې ميتود وايي.

دقصې ميتود د شفاهي تدريسي ميتودونو په کتار کې يو مهمه درسي طريقه ده، چې د کارولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

موارد يې په ټولو مضامينو کې د زده کوونکو لپاره زيات ليدل کيږي. زمونږ په اسلامي او افغاني کلتور کې قصه او حکايت يو خاص ځای لري، خلک د قصو او حکاياتو سره زياته علاقه او دلچسپي ښکاره کوي اوقصې ته په ځير سره غوږ نيسي. د قصو په واسطه کولای شو د ژوند حالات، واقعات، ټولنيز مثبت او منفي کړنې په داسې ښه زده کوونکو ته بيان کړو چې له يوې خوا موضوع دوی ته سترې کوونکي واقع نه شي او له بلې خوا دوی ورځخه د راتلونکې ژوند لپاره پند او عبرت واخلي. زده کوونکي په خاصه توګه ماشومان او تنکي ځوانان روحاً قصو او داستانونو ته زيات ارزښت ورکوي. د قصې ميتود د زده کوونکو د ذهني ودې، اخلاقي ارزښتونو او د شخصيت پرمختيايي بهير کې مهم اوستر رول لوبوي. د قصې ميتود د زده کوونکو د ژبني مهارتونو، ټولنيزو روابطو او تاريخي مالوماتو په هکله په زړه پورې او موثر ثابت شوي دي. د دغه ميتود په مټ کولای شو، چې د زده کوونکو په شخصيت کې د الله جل جلاله پيروي، ايمانداري، صداقت، ريښتينولي، وفاداري، وطن دوستي، دينداري، د وطن د ګټو ساتنه او د ښو اخلاقو روحيه ژوندۍ وساتو او دغو ښو اخلاقو ته وده ورکړو اود اخلاقي او ټولنيزو انحرافاتو په مقابل کې د زده کوونکو د تنفر قوه فعاله وساتو .

د قصې د ميتود په تطبيق او عملي کولو کې ښوونکي بايد لانديښو ټکو ته پاملرنه وکړي:

١. قصه او حکايت بايد واقعيت او حقيقت ولري. د دې مطلب څخه موخه دا ده چې، زده کوونکو ته بايد حتی الوسع کوښښ وشي چې قصه کتابي اړخونه ولري. ځينې داسې کيږي چې ليکوالان او داستان ليکوونکي دټولنې د اصلاح په منظور مضامين ترتيب او نشر ته يې سپاري.

دا ډول داستانونه بايد په داسې ډول ترتيب او تنظيم شي، چې ريښتيا ته نږدې وي. عموماً بايد هغه قصې په کاريکولم کې شاملې شي، کوم چې حقيقت ولري.

٢. د قصې ويلو په وخت کې بايد ښوونکي د زده کوونکو په مقابل لورې کې ولاړوي. يانې ښوونکي په داسې ځای کې قرار ولري چې زده کوونکي د هغه حرکات او کردار د سر په سترګو ووينې.

٣. د قصې ويلو په وخت کې بايد د تمثيلي حرکاتو، اشاراتو او احساساتو څخه کار واخيستل شي، احساسات په دې مفهوم نه چې ښوونکي خپل اخلاقي ملايمت په قهر او غصې تبديل کړي، بلکې ښوونکي بايد د قصې ويلو په وخت کې په ځان کې دا ډول احساس راښکاره کړي،چې په خپله ښوونکي په دې واقعه کې شتون درلود.

۴ . د قصې په وخت کې بايد ښوونکي د ساده کلماتو او جملاتو څخه کار واخلي. يانې د تظاهر او ځان ښودنې څخه ډډه وشي او د زده کوونکود سويې سره سم ادبياتو څخه کار واخلي.

۵ . د قصې ويلو په وخت کې د ښوونکي لهجه او د اواز لوړ والی هم بايد په نظر کې ونيول شي. يانې د ښوونکي لهجه نرمه او د اواز لوړوالی يې په داسې ډول وي، چې ټول زده کوونکي د هغه اواز په عادي او نورمال ډول واوري.

٦. د قصې وخت هم د تصور وړ دی، چې بايد د زده کوونکو د ذهني او جسمي ودې مطابق

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشریح شي. مثلاً د لمړنیو دورو زده کوونکو لپاره د قصې ویلو وخت باید د ۵–۱۰ دقیقو په شا او خوا کې وي.

۷ .په قصې کې باید د خلکو عنعنات، کلتور، رواجونه اوعقاید په نظر کې ونیول شي. همدارنګه د قصې په ویلو کې باید د ضد او نقیص کلماتو د کارونې څخه ډډه وشي.

باېد یادونه وکړو، چې د قصې په میتود کې ځینې نواقص او کموالی هم لیدل کېږي. لکه؛

۱: قصه یوازې نظري اړخ لري.

۲: زده کوونکو ته په عمل کې برخه نه ورکول کېږي.

۳: عملي مهارتونه زده کوونکوته نه تدریس کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولګي د اداره کولو تاریخچه

د درسي ټولګي مديريت په عمومي ډول يوه اوږده مخينه لري. ممکن مبالغه ونشي که ووايو چې تاريخ يې د پيداګوژي له تاريخ سره يو ځای پيل شوی دی. له هغه وخته چې درسي ټولګي په کورونو،ښوونځيو، کليساوو، جوماتونو او په اخر کې په رسمي بڼه په مدارسو يا هم رسمي ښوونېزو مراکزو کې تشکېل کېدل. نو ښوونکو به د ښوونې او تدريس لپاره درسي ټولګي د خپلې تجربې او سليقې پر بنسټ مديريت کول. ولې د درسي ټولګي د مديريت د ميتودونو او څرنګوالي په اړوند يې کومه مطالعه نه درلوده. ځکه چې د درسي ټولکې د مديريت موضوع تقرېباً يوه نوې موضوع ده. خو د لومړې ځل لپاره د کانين په وسيله په (۱۹۷۰) کال کې د ټولګي د مديريت په هکله ډېره جامع او منظمه مطالعه ترسره شوه. مارزانو،(۲۰۰۳) (ترجمه، مرتضوي زاده، ۱۰۹:۱۳۸۶)

د درسي ټولګي مديريت

درسي ټولګی هغه ځای دی، چې په هغه کې هره ورځ ډېر شمېر زده کوونکي په ساعتونو کولای شي يو د بل ترڅنګ کېني، يو له بل سره اړيکې ولري او يو له بل څخه مطالب يا موضوعات زده کړي. په همدې خاطر يو شمېر نوي او تازه کاره ښوونکي، ددې موضوع په اړوند په ويره کې وي چې ددې تر څنګ چې له زده کوونکو سره صميمانه اړيکې ټينګې کړي څه ډول وکولای شي درسي ټولګی مديريت کړي؟ نو د درسي ټولګي کنترول يوله ډېرو اړينو او مهمو چارو څخه شمېرل کېږي؛ځکه چې د ټولګي اداره کول د زده کوونکو په پوهولو کې ښه او ډېره اغېزه لري، په دې مانا چې که يو ښوونکي د کنترول په مختلفو ډولونو پوه وي، نو په هر موقعيت کې به په ډېر برياليتوب او اسانۍ سره خپل ټولګي په ښه توګه اداره کړي شي، کله چې ټولګي اداره او کنترول شي نو په اسانۍ زده کړه را منځته کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درسي ټولګي مدیریت د اغېزمنې زده کړې لپاره سریزه او یوه مخکینۍ اړتیا ده یا په بل عبارت په درسي ټولګي کې د بریالیتوب بنسټ دی. په درسي ټولګي کې د اغېزمن مدیریت او زده کړې لپاره د لازمو شرایطو د برابرولو لپاره پخپله ښوونکي باید یو اغېزمن کس و اوسي، او د درسي ټولګي د مدیریت کولو د مختلفو میتودونو سره اشنايي ولري. لکه څرنګه چې زده کوونکي له خپل ښوونکي څخه تقلید کوي او د هغه لاره تعقیبوي نو ښوونکي باید خپلو خبرو او کړنو ته متوجه وي .

خپلو افکارو ته پام کوئ، ځکه چې افکار په کلیماتو بدلېږي خپلو کلیماتو ته پام کوئ، ځکه چې کلیمات په اعمالو بدلېږي. خپل اعمالوته پام کوئ، ځکه چې اعمال په عاداتو بدلېږي. خپلو عاداتو ته پام کوئ، ځکه چې عادات په شخصي ځانګړنو بدلېږي.

خپلو شخصي ځانګړنو ته پام کوئ، ځکه چې شخصي ځانګړنې په برخلیک بدلېږي.

نو ښوونکي باید خپلو(افکارو، کلیماتو، اعمالو، عاداتو او شخصي ځانګړنو) ته پام وکړي ځکه چې زده کوونکي له هغه څخه تقلید کوي، اغېزمن ښوونکي هغه څوک دي، چې د سمو او مناسبو میتودونو په نسبت چې په مختلفو موقعیتونو کې يې په کار اچوي په پوره ډول اشنايي ولري. (کالاهان و کلارک، ۱۹۹۰، نېکنامې، ۱۳۷۷) ښوونکي باید د درسي ټولګي د مدیریت په مختلفو میتودونو کې تخصص او مهارت ولري، ترڅو وکولای شي اغېزمن تدریس او زده کړه را منځته کړي. د درسي ټولګي مدیریت د زده کړې د تحقق لپاره د لازمو شرایطو اماده کول دي. د ټولګي اداره یا مدیریت (رئوفي، ۱۳۸۰) کې داسې تعریفوي: د ټولګي اداره له یوې مناسبې فضا څخه عبارت ده چې زده کوونکي په ډېره ارامۍ او نظم سره هلته زده کړه وکړي. یا هم د درسي ټولګي مدیریت عبارت دی له ګڼ شمېر پلانونو او اقداماتو څخه چې ښوونکي يې په درسي ټولګي کې د زده کړې د اسانتیا او چټکتیا لپاره ترسره کوي .

ښوونکي باید د خپل مضمون تر څنګ د ټولګي د ادارې په برخه کې هم پوره مالومات ولري؛ په مختلفو موقعیتونو کې د ډول ډول مهارتونو څخه کار واخلي؛ تر څو د خپلو زده کوونکو په سمه توګه کنترول وکړي او زده کوونکي د ټولګي حالت دبې نظمۍ خواته يو نسي.

یو شمېر ښوونکي مدیریت او انضباط یو ډول بولي، خو اړینه ده چې ووایو مدیریت او انضباط یو له بل سره توپیر لري. انضباط د زده کوونکو ساکت او ارام توب او د ښوونکي خبرو ته غوږنیول نه دي. ځکه چې د ټولګي فضا باید متنوع د دوستۍ او مینې څخه ډکه وي په داسې ډول چې هر زده کوونکي د ارامش احساس وکړي او له ټولګي سره تړاو ولري. انضباط د ښوونکي هغو شمېر کړنو ته ویل کېږي چې د زده کوونکو د اخلالوونکو کړنو مانع ګرځي هغه کړنې چې د ټولګي فعالیت له خنډ او تهدید سره مخامخ کوي. د درسي ټولګي مدیریت د درسي ټولګي د انضباط په نسبت پراخ مفهوم لري. ځکه چې ترسره شوو مطالعاتو ته په کتود درسي ټولګي د مدیریت څخه منظور د داسې شرایطو او موقعیتونو ایجادول دي چې ښوونکي يې د نظم او ارامش د رامنځته کولو د زده کوونکو د توجه د جلب کولو، د درسي فعالیتونو د تنظیمولو او د زده کړې په جریان

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د زده کوونکو د ګډون لپاره مطلوبو او د نظر وړ موخو ته د رسېدلو لپاره برابروي.

د درسي ټولګي د مدیریت موخې

یوازې د نظم راوستلو لپاره د درسي ټولګي اداره کول بې ګټې دي او د زده کوونکو د ارامولو لپاره د مدیریت د فنونو څخه استفاده کول هم سم کار نه دې. نو پوښتنه داده چې د درسي ټولګي د مدیریت موخه څه ده؟ د درسي ټولګي د مدیریت موخه داده چې په درسي ټولګي کې د نظم او ارامش د رامنځته کولو سربېره یو مثبت او د خوښیو ډک درسي ټولګی یا چاپېریال ولرو. په درسي ټولګي کې د نظم او ترتیب شتون خپله هدف ندی؛ بلکې درسي ټولګی باید په داسې ډول مدیریت شي چې ډېره زده کړه پکې و شي. د درسي ټولګي بله مهمه موخه داده چې زده کوونکي د خپلو کړنو د مدیریت څرنګوالی زده کړي.

د درسي ټولګي د مدیریت پر وړاندې پراته خنډونه

ښوونکی باید د منظمې او ارامې فضا د رامنځته کولو او ساتلو لپاره هغه عوامل وپېژني کوم چې د زده کوونکو د بې نظمۍ او ښوونیزې فضا د مختل کېدو سبب کېږي او د زدکړې-ورز دکړې فعالیتونه له خنډونو سره مخامخ کوي.

ددې پرځای چې دزده کوونکو کړنې کنترول کړئ ښه داده چې مخکې له مخکي نه مناسب اقدامات وکړئ څو د بینظمۍمخه ونیول شي.

د زده کوونکو د بې نظمۍ لاملونه کولای شو مختلفو ابعادو ته په پام طبقه بندې کړو:

۱: د زده کوونکو اړوند لاملونه (فردي توپیرونه)

۲: هغه لاملونه چې ښوونکي پورې اړه لري.

۳: هغه لاملونه چې په ټولګي او د ښوونځي په فضا پورې اړه لري.

۴: د زده کوونکو کورنۍ ځانګړتیاوې (خصوصیات)

۵: ټولنیز عوامل.

د زده کوونکو د بې نظمۍ د علتونو پېژندل او د هغې د مخنیوي لپاره هڅې، د درسي ټولګي د مدیریت کولو باعث کېږي.

۱ .*په ښوونکي پورې اړوند لاملونه*

دا لامل د یو ښوونکي د تدریس په تګلاره، ظاهرې وضعیت، کړنو او خواصو پورې اړه لري. یانې که ښوونکي د ښه شخصیت خاوند، د تدریس په مختلفو طریقو پوه، د ارواپوهنې په برخه کې هم پوره مالومات ولري او پر خپلو ستونزو باندې په بشپړه توګه برلاسی وي زده کوونکي به په ډېر شوق او نظم خپل درس ته متوجه او هېڅکله به بې نظمي ونه کړي. همدارنګه که د تدریس د مختلفو میتودونو، تربیتي، زده کړې او ودې ارواپوهنې په اړوند د ښوونکي د اطلاعاتو کچه کمه وي، ددې باعث کېږي چې په درسي ټولګي کې نظم او انضباط له نیمګړتیاوو سره مخ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربېره پردې د ښوونکي شخصيت هم کولای شي د ټولګي په مديريت کې بنسټيز رول ولري. په هغه ځای کې چې زده کوونکي له ښوونکي سره علاقه نه لري، شايد انضباط نه وي. کله چې ښوونکي د تدريس د مختلفو ميتودونو په اړوند مالومات ونه لري او د هرې موضوع متناسب ميتود ونه کاروي، نه يوازې د زده کوونکو د زده کړې لپاره لازم شرايط نه شي برابرولی، بلکې د درسونو د زده کړې لپاره د زده کوونکو نه مينه او بې ميلې لا پسې زياتوي او روښانه ده کله چې زده کوونکي د زده کړې لپاه علاقه ونه لري نه شي کولای د ټولګي نظم او انضباط وساتي.

۲. په زده کوونکو پورې اړوند لاملونه

د بې نظمۍ ځينې لاملونه چې په زده کوونکو پورې اړونديږي دا دي: جسمي او روحي ناروغی، د زده کړې لپاره د انګيزې او علاقې نه درلودل، د ښوونکي لارښوونو ته اهميت نه ورکول، د ښوونځي او ټولګي قوانينو او مقرراتو څخه بې خبري، د مطالعې مشخص او منظم پلان نه درلودل، کم خوبي، ستړيا او نور هغه لاملونه دي چې په ټولګي کې د زده کړې پر وړاندې د بې نظمۍ لپاره زمينه برابروي.

۳ .د ټولګي په فزيکي فضا پورې اړوند لاملونه

د ټولګي فزيکي وضعيت رڼا، چوکۍ،پاکی، ميز، مناسبه تخته، مناسبه هوا، تودوونکې او سړوونکي وسايل او داسې نور هغه عوامل دي چې د ټولګي په مديريت کې مهم رول لري. د ټولګي فزيکي فضا کولای شي هم د مديريت په تامين او هم د مديريت پر وړاندې د خنډونو په ايجادولو کې مهم رول ولوبوي او د زده کړې مانع شي. د ټولګي فضا نه يوازې داچې په فزيکي چاپېريال پورې نه محدوديږي، بلکې په عاطفې فضا پورې يانې د ښوونکي او زده کوونکي يا زده کوونکو په روابطو پورې هم اړونديږي. نو يو ټولګي بايد له عاطفي پلوه مناسب حالت ولري او د ښوونکي او زده کوونکي تر منځ بايد دوستانه اړيکې شته وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولګي د مدیریت سبکونه

د ټولګي د مدیریت سبکونه توپیر لري. ښوونکي کولای شي د ښوونې او روزنې د موخو، د زده کوونکو د پوره پېژندنې او درسي فضا په پام کې نیولو سره مختلف سبکونه تجربه کړي. په ټوله کې درسي ډوله سبکونه شتون لري چې عبارت دې له:

الف : پر دموکراسی ولاړ مدیریت

دا د ټولګي د مدیریت کولو یو ډېرښه میتود دی؛ځکه چې زده کوونکي له تحصیلي اړخه ډېر پرمختګ کوي او څومره چې د ښوونکي او زده کوونکو ترمنځ ښې اړیکې او درناوی ولري په هماغه اندازه زده کړیالانوته درس مهم او د پام وړګرځي هغوی کولای شي د خپل ښوونکي څخه په یوه ازاده فضا کې د درس په هکله پوښتنې وکړي، نظر وړاندې کړي، وړاندېز وکړي، بحث وکړي او د خپلې پوهې کچه لوړه کړي. ددې ترڅنګ دوی خپله د ټولګي په مدیریت کې مرسته وکړي. د ښوونکي په لارښوونه په فعالیتونو ګمارل کیږي، په دې ډول ټولګیو کې د زده کوونکو او ښوونکو تر منځ ګډ تفاهم شته وي او انضباطي ستونزې ډېرې نه رامنځته کیږي.

ب: پر عدم دخالت ولاړ مدیریت

په دې ډول ټولګي کې د ښوونکي د اداري موخې مشخصې نه وي او ښوونکي د ښوونېزو او روزنېزو موخو په ترسره کولو کې نیمګړتیا احساسوي. د تدریس او ټولګي د مدیریت لپاره امادګی نه لري، زده کوونکي ازاد پرېږدي، کوم کار چې یې زړه وغواړي سرته یې ورسوي او هر کار د دوی په خپله خوښه وي. همدارنګه په دې میتود کې د مشخصو موخو د نشتوالي او درسي ټولګي د مدیریت د ضعف په خاطر زده کړه کمیږي، نو په همدې خاطر تر ټولو بد میتود همدا میتود دی.

ج : استبدادي یا زور زیاتی مدیریت

هغه ښوونکي چې په درسي چارو کې له استبدادي مدیریت څخه کاراخلي زده کوونکي په شدید

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول کنترولوي او محدودوي. په دې ډول مدیریت کې زده کوونکي د پوښتنې کولو اجازه نه لري، ټول تصمیمونه د ښوونکي پر غاړه وي، زده کوونکو ته ډېر احترام نه کېږي، زده کوونکي د هېجان او اضطراب دلرلو په خاطر د مسوولیت احساس نه کوي او چندان زده کړه صورت نه نیسي. هغوی دښوونکې په حضور کې د فعالیتونو د ترسره کولو لپاره هڅې کوي، ولې کله چې ښوونکي نه وي هېڅ فعالیت او کوښښ نه کوي. په داسې حال کې پر دیموکراسۍ ولاړ مدیریت کې زده کوونکي هڅې کوي چې خپلې چارې په سم ډول ترسره کړي. (شریعتمداري، ۱۳۸۲).
په دې میتود کې ښوونکي د مدیریت په برخه کې اصلي رول لوبوي؛ نو په دې سره ښوونکو ته لازمه ده چې د مدیریت د میتودنو په اړوند مالومات ولري او که د درسي ټولګي دمدیریت کولو په اړوند پوره مالومات ونه لري د تحصیل پرېښودل، د ټولګي د غیبت، غم او افسردګي، د ښوونکي پر وړاندې د زده کوونکو دمقاومت، د زده کوونکو تر منځ د رفاقت د نه شتون او د درس او زده کړې سره د علاقې په نه درلودلو کې ډېرې ژورې اغېزې لري. روښانه خبره ده چې په درسي ټولګي کې د ښوونکي د رهبرۍ څرنګوالی، ددې غبرګونونو په رامنځته کېدلو کې بنسټیز او عمده رول لري. لنډه داچې دا ډول اداره د هغې ادارې برعکس ده چې په دموکراسۍ ولاړه وي او زده کوونکو ته پکې ارزښت ورکول کېږي او زده کړه په اسانۍ سره صورت نیسي. په دې ډول اداره کې زده کوونکي د ښوونکي سره علاقه نه لري. زده کوونکو ته، ښوونځي او لوستنځي د علاقې وړ نه وي، نو دوی نشي کولای په لازمه توګه ښوونې ته لاسرسی ولري او په درسونو کې پرمختګ وکړي.

د درسي ټولګي په مدیریت کې د اغېزمنو ښوونکو ځانګړنې

اغېز لرونکي ښوونکي هغه دي، چې په مناسب او مستقیم یا غیرمستقیم ډول هغه موخې چې په زده کوونکو پورې اړوندې دي، تعقیبوي. اغېزمن ښوونکي باید په خپلو چارو کې د اغېزمنتوب د تر لاسه کولو لپاره لاندې ځانګړنې کسب کړي،تر څو وکولای شي درسي ټولګی په ښه او سم ډول اداره کړي. اغېزمن ښوونکي هغه ښوونکي دي چې په ټوله کې لاندې ځانګړنې لري:
۱: اغېزمن ښوونکي خپل زده کوونکي د هغوی د زده کړې سبکونه او طریقې، د ضعف او قوت ټکي او د هغوی پوهه او مهارتونه پېژني او پوهېږي چې زده کوونکي په کوم ډول کولای شي چې ښه زده کړه وکړي.
۲: اغېزمن ښوونکي په پوره ډول امادګي لري، پر درسي موضوع پوره حاکمیت لري او په پوره دقت سره پلان جوړوي.
۳: اغېزمن ښوونکي هغه دي چې له خپلو زده کوونکو سره پېژندګلوي ولري او د تدریس په مختلفو طریقو او مهارتونو پوه وي.
۴: اغېزمن ښوونکي خپل زده کوونکي په عملي کارونو مشغولوي.
۵: اغېزمن ښوونکي په لومړۍ ورځ خپل انضباط او کنترول زده کوونکوته ښيي او د زده کوونکو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې پروايۍ پايلې هم ورته په ښه کوي تر څو له لومړيو ورځو د دوی پام درس ته را وګرځوي.
۶: اغېزمن ښوونکي خپلو زده کوونکو ته ډېر درناوی کوي ترڅو دوی هم همدا احساس په ځان کې غښتلی کړي.
۷: اغېزمن ښوونکي خپل ټولګي په ښه ډول اداره کوي. زده کوونکي پوهېږي چې کومې دندې بايد ترسره کړي، زده کوونکي خپل فعاليتونه ترسره کوي ځکه چې ښوونکي په اوله ورځ خپل قوانين او مقررات ټاکي او د نامناسبو کړنو پايلې ورته اعلانوي. ټول فعاليتونه يې واضح او روښانه وي.
۸: اغېزمن ښوونکي نه يوازې د زده کوونکو کارونه اوفعاليتونه مشخصوي، بلکې دا هم مشخص کوي چې ولې او څه ډول بايد کارونه تر سره کړي. (د کړنو او فعاليتونو د ترسره کولو دلايل او منطق روښانه کوي او زده کوونکي متقاعد کوي).
۹: اغېزمن ښوونکي د زده کوونکو فعاليتونه په دوامداره ډول تر نظارت اوځارنې لاندې نيسي او په دې جريان کې دزده کوونکو کارونه ارزوي او هغوی ته په فردي ډول د ترسره شوو دندو په اړوند فيډبک ورکوي او دقت او هڅه کوي چې ښه کار ته ښه بدل ورکړي.

د درسي ټولګي د مديريت طريقې (کړنلارې)

ښوونکي د ټولګي د ښوونېزو موخو، چاپېريال، عاطفي شرايطوپه هره دوره او هر ټولګي کې د زده کوونکو پېژندګلوي ته په پام سره، د درسي ټولګي د مديريت لپاره د خپلو تجربو او مطالعاتو څخه په ګټې اخيستنې سره د خاصو طريقو او لارو څخه ګټه اخلي، چې په دې برخه کې يوشمېر طريقې وړاندې کوو چې په لاندې ډول دي:

پوره امادګي

ښوونکې بايد نه يوازې دا چې په موضوع حاکم وي بلکې د ورځنيو اطلاعاتو څخه هم پوره مالومات ولري او د دې ترڅنګ له روحيې، جسمي او صحي اړخه هم تدريس ته چمتووالي ولري؛ سربېره پردې ښوونکي بايد هغه رشته چې تدريس کوييې پکې پوره تخصصي او اپډېټ شوي مالومات ولري او د علم او ټکنالوژۍ دپرمختګ متناسب خپلو مالوماتو ته پراختيا ورکړي.

د فرصتونو څخه ګټه اخيستل يا د شرايطو سره مطابق تدريس کول

دتدريس پر مهال ممکن يو شمېر اتفاقات را منځته شي د بېلګې په ډول: د واورې اوريدل، سيلاب راتلل، زلزله او نور. څرنګه چې دا ډول پديدې د زده کوونکو لپاره ناڅاپي وي، نو ښوونکي کولای شي همدې اتفاقاتو ته په کتو سره خپلو درسي موضوعاتو لومړيتوب ته ورکړي او همدې موضوع ته په پام سره موضوع وټاکي او تدريس وکړي. چې په دې ډول سره زده کوونکي د عيني پديدو سره اشنا کيږي. ښوونکي په ټولګي کې د تنوع په را منځته کولو او نوې موضوع په وړاندې کولو سره کولای شي د ټولګي فضا د ستړيا له حالت څخه وباسي او ټولګي ته تازګي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښي ورکړي.

د ټولګي د قوانینو ټاکل

په ټولګي کې د قوانینو ټاکل د ټولګي په کنترول او د ښوونکي په اغېزمنتوب کې بنسټیز رول لري. که په لومړیو کې قوانین و نه ټاکل شي زده کوونکي د ټولګي وضعیت د خپلې ګټې او خوښې په لور او د ښوونکي د نا خوښۍ په ډول تعینوي. نو د ټولګي د کنترول او ښې ادارې، د تدریس د وخت څخه د ښې استفادې او د کال په اوږدو کې د احتمالي ستونزو د را ولاړېدو د مخنیوي لپاره لازمه ده، چې ښوونکي د ښوونیز کال په لومړیو کې مخکې له دې چې درسي ټولګي ته دننه شي خپلو تجربو او هغه اطلاعاتو ته په کتو چې د زده کوونکو په اړوند یې لري، خاص قوانین او مقررات فهرست کوي او د دې لپاره چې له یاده یې ونه وځي، په یوه پاڼه (کاغذ) کې یې ولیکي او په لومړنۍ درسي ناسته کې یې زده کوونکو ته اعلانوي او د زده کوونکو او ځان ترمنځ یوه دوه طرفه هوکړه لیک منعقد کوي، په داسې ډول چې زده کوونکي د ښوونیز کال یا هم یو سمستر تر پایه پورې هغه قوانین رعایت کړي. په ابتدایه دوره کې باید د درسي ټولګي اصول او قواعد د کال په لومړیو ورځو کې د زده کوونکو په اختیار کې ورکړي. مطالعاتو ښودلې ده چې ښوونکي باید خپل انضباطي سیاست اعمال کړي او په دې برخه کې باید ثابت قدمه و اوسي. په دې ډول سره زده کوونکي، د ښوونکي د مستقیم نظارت او دخالت پرته کولای شي مناسبې کړنې ترسره کړي. د زده کوونکو د اخري بریالیتوب د دلایلو څخه یو هم د درسي ټولګي د قوانینو او مقرراتو څخه پیروي کول دي. د یادولو وړ ده چې په مثبته ژبه د قوانینو ټاکل ددې باعث کېږي، چې زده کوونکي د ښوونکي سره علاقه پیدا کړي او په درسي فعالیتونو کې په فعال ډول ونډه واخلي. چې په دې توګه د درسي ټولګي مدیریت خپله تامین کېږي.

د ټولګي د قوانینو او مقرراتو نوملړ

په مثبته ژبه په منفي ژبه

- پر خپل وخت ټولګي ته حاضر شئ.
- ټولګي ته باید ناوخته رانشئ.
- په امادګۍ سره درسي ټولګي ته دننه شئ.
- له امادګۍ پرته ټولګي ته مه دننه کېږئ.
- د ټولګي نظم او انضباط وساتئ.
- په نظم او ترتیب او ارام ډول له ټولګي څخه ووځئ.
- چې له ټولګي څخه وتئ منډې مه وهئ.
- له خبرو کول مخکې، لومړی اجازه واخلئ.
- له اجازې پرته خبرې مه کوئ.

باید په پام کې ولرو چې وضح شوي قوانین او مقررات باید دومره ډېر نه وي، چې د زده کوونکو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کړې دفعاليتونو مخه ونيسي؛بلکې دقيق، روښانه او د انعطاف وړ وي. په داسې ډول چې زده کوونکي وپوهېږي په درسي ټولګي کې کومې کړنې منل کېږي کومې کړنې منع دي.يانې کوم کارونه کولای شي او کوم کارونه نه شي ترسره کولای.

د کړنو د تغير لارې چارې

د کړنو دتغير څخه منظور د زده کوونکو د کړنو د اصلاح په موخه د زده کړې د ارواپوهنې د اصولو او طريقو څخه استفاده کول دي. ددې لارو چارو لويه موخه، د مطلوبو ښوونيزو او ټولنيزو کړنو د ترسره کولو لپاره د زده کوونکو لارښونه او د نامطلوبو کړنو له منځه وړل دي. (سيف، هغوی و نه رټې او نور اقدامات چې نامطلوبې پايلې لري کم کړي. يو شمېر ښوونکي چې د (کړنو دتغير) دميتودونو څخه بې خبره وي، له منفې لارو څخه استفاده کوي لکه تنبيه، له ټولګي څخه د زده کوونکو اخراجول او داسې نور. هغوی تل د زده کوونکو د نامطلوبو کړنو څخه شکايت کوي، اما هېڅ وخت له ځانه پوښتنه نه کوي،چې ولې زده کوونکي نامطلوبې او نامناسبې کړنې ترسره کوي؟ شايد اصلي لامل يې د ټولګي په اداره کې د ښوونکي نيمګړتيا او ضعف وي. د رفتار د تغير ميتودونه ډېر دي اما يو ميتود يې چې ډېر اغېزمن دی د اشباع ميتود دې.

- ***د لومړنې درسي ساعت ارزښت***

کله چې ښوونکي ټولګي ته دننه کېږي لومړی بايد د خدای پاک نوم ياد کړي، سلام واچوي وروسته د زده کوونکو له حاله ځان خبر کړي او په لنډه توګه ځان زده کوونکو ته ور وپېژني. د اړتيا پر مهال خپل مشخصات لکه نوم، تخلص، مدرک، تحصيلي ځانګه او د تحصيل ځای او داسې نور په تخته وليکي. وروسته له دې لازمه ده، چې په ډېر غور او فکر سره خپل درس پيل کړي. ځکه چې يو ښه پيل کولای شي په ټولګي کې د ډېرو ستونزو او بې نظميو څخه مخنيوی وکړي؛ نو لازمه ده چې ټوله انرژي په کار واچوي او په لومړي درسي ساعت کې په اعلی ډول درس ورکړي د ښوونيز کال تر پايه به بريالي وي. ښه خبره داده چې په لومړۍ جلسه کې د زده کوونکو سره رسمي چلند وشي او وروسته بيا د هغوی سره صميمي چلند غوره شي. په دې ډول سره د زده کوونکو په ذهن کې يو تصوير ايجادوي چې هغوی فکر کوي دا يو مقتدر، ماهر او مسلط ښوونکي دي. ځکه چې زده کوونکي د لومړنۍ جلسې څخه وروسته د تاسو د کار په اړوند قضاوت کوي. په همدې خاطر لومړنۍ جلسه کولای شي په ټولګي کې يوه داسې فضا را منځته کړي١٣٧٦) ددې ميتودونو څخه باخبري ددې باعث کېږي تر څو ښوونکي عصباني نه شي. زده کوونکي له ټولګي څخه ونه باسي چې اغېزه يې په ټول کال او يا سمستر کې د زده کوونکو په ذهن کې باقې پاتې شي. د ټولګي بريالي اداره تر ډېره په هغو اصولو او اقداماتو پورې اړه لري چې په لومړۍ جلسه کې مو تعين کړي او عملي کړي مو دي. د يو کال په اوږدو کې د ټولګي د ادارې او کنټرول په اړوند د ښوونکي برياليتوب او شکست په لومړنۍ جلسې پورې تړاو لري. که په لومړنۍ جلسه کې مو وښودله، چې يو بريالی ښوونکي يې، په حقيقت کې مو د خپلو زده کوونکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ذهنونو کې یوه مثبته روحیه ایجاد کړي، که د کال په اوږدو کې له کومې ستونزې سره مخ هم شي نو زده کوونکي د لومړۍ ورځې تصویر په ذهن کې لري او تاسو بیا هم د بریالي ښوونکي په توګه مني او د یو ضعیف ښوونکي په توګه تاسو ته نه ګوري، بلکې د یو قوي او اغېزمن ښوونکي په سترګو درته ګوري.

• د زده کوونکو د نومونو زده کول

د درسي ټولګي د مدیریت یوه ډېره ساده او اسانه لار زده کوونکو د نومونو زده کول دي. کله چې د زده کوونکو نومونه زده کړې هغوی تاسو ته د یو ځېرک او هوښیار ښوونکي په سترګو ګوري او بې نظمۍ نه کوي پوهېږي چې استاد هر څه ته متوجه دی. کله چې زده کوونکي ته په نوم غږ کوي په حقیقت کې یوه عاطفي فضا ایجادوي او په دې صورت کې زده کوونکي ځان ته اجازه نه ورکوي چې د ټولګي نظم له منځه یوسي او کله چې د هر زده کوونکي نوم زده کوي په دې مانا چې هر یوه سره علاقه لري چې په دې صورت کې د بې نظمۍ په نوم د کومې پدیدې رامنځته کېدل په ټولګي کې ډېر کم امکان نه لري. کله چې د زده کوونکو شمېر زیات وي دهغوی د نومونو زده کول ګران کار دی، خو درانه ښوونکي د لاندې لارو چارو څخه په ګټې اخیستنې کولای شي چې ډېر ژر د خپلو زده کوونکو نومونه زده کړي:

۱ . له زده کوونکو څخه وغواړي چې هر یو په انفرادي ډول خپل ځان معرفي کړي.

۲ . کله چې زده کوونکي ځان معرفي کوي، بل څه ته پام مه کوئ؛ بلکې یوازې د زده کوونکي نوم ته پام وکړئ او اماده و اوسېږئ. وروسته د زده کوونکي نوم په لوړ اواز تلفظ کړئ. د بېلګې په ډول ستا نوم محمد طاهر خپلواک دی؟

۳ . په دې پړاو کې تصویر سازي وکړئ او د زده کوونکي نوم د هغه چا سره چې تاسو یې پېژنئ په خپل ذهن کې یې تصویر جوړ کړئ او دهمدې نظر وړ کس او زده کوونکي تر منځ یوه ذهني رابطه ټینګه کړئ.

۴ . د زدکوونکو د نومونو د ژر زده کولو لپاره د هغوی د نومونو د لیست څخه ګټه واخلئ.

۵. د امکان په صورت کې د زده کوونکو څخه وغواړئ چې په څو لومړیو اونیو کې په ثابت ځای کې کیني.

۶. د لیدلو ثابتې نښې لکه: ابي سترګې، طلایي سترګې، غټه پزه، غنچه شونډې، تور کالي او نورو له لارې کولای شي د زده کوونکو نومونه زده کړئ.

۷. له هر زده کوونکي څخه وغواړئ چې د تختې مخې ته راشي او نورو ته ځان معرفي کړي. البته دا کار د ډېر شمېر لرونکي ټولګي لپاره مناسب نه دی ځکه ډېر وخت نیسي.

۸. زده کوونکو ته ووایئ چې په کاغذ خپل نوم ولیکي او په خپل میز یې وچسپوي.

۹. ښوونکي دې هڅه وکړي چې په هر ورځ کې دیو قطار زده کوونکو نومونه زده کړي.

۱۰. له هر زده کوونکي وغواړئ کله چې نظر ورکوي او یا پوښتنه ځوابوي اول دې خپل نوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخلي وروسته دې نظر ورانديې کړي.

• زده کوونکو ته د مطالعې د صحيح طريقو او لارو چارو ښودل

د هر کار د ترسره کولو لپاره په ځانګړي ډول د مطالعې او زده کړې لپاره ځانګړې طريقې شته دی، چې د زده کوونکو سره په بريالیتوب کې مرسته کوي. ډېر شمېر زده کوونکو د مطالعې په صحيح طريقې نه دي زده او نه پوهېږي،څه وخت، چېرته او څه ډول بايد مطالعه وکړي. د نړۍ په پرمختللو ټولنو کې د مطالعې صحيح ميتودونه په ښوونيزو مراکزو کې د مختلفو درسونو او موضوعاتو ترڅنګ زده کوونکو ته درس ورکول کېږي. چې په دې سره ډېر زده کوونکي د لوړ استعداد څخه برخمن وي او ډېره مطالعه کوي، ولې که د مطالعې په سمو طريقو پوه نشې، نو نشي کولای د خوښې وړ پايله لاسته راوړي. دا زده کوونکي کله چې په ټولګي کې د ښوونکي د پوښتنې سره مخ کېږي،نو پرخپله حافظه فشار راوړي اما بيا هم نشي کولای د پوښتنې ځواب پيدا کړي؛ نو غواړي د پوښتنې د ځواب لپاره له ټولګيوالو څخه مرسته وغواړي، چې همدا کار د دې باعث کېږي چې په ټولګي کې شور ماشور جوړ شي او ښوونکي د ټولګي اداره او کنترول له لاسه ورکړي، نو د ټولګي د مديريت له طريقو څخه يوه هم داده چې زده کوونکي د مطالعې له سمو طريقو سره اشنا کړل شي او وهڅول شي تر څو ددې طريقو څخه کار واخلي.

•په درسي ټولګي کې د ښوونکي ښه رويه

ښه رويه او ښه اخلاق کينه له مينځه وړي، انسانان يوبل ته نژدې کوي، زړونه يو له بل سره تړي او د ټولګي فضا تازه او د خوښيو څخه ډکوي. د تاسو او زده کوونکو تر منځ د قوي عاطفې اړيکو ټينګښت د محبت او دوستۍ د دوام او ثبات باعث کېږي. هر اغېزمن ښوونکي بايد يو خوش اخلاقه، ورين تندي لرونکی، عاطفي او مهربانه، د رواني سلامت يا روغتيا لرونکي او انطباق منونکی شخص وي. تل پر شونډو موسکا ولري، دخپل عصبانيت او عصبي کېدو مخه ونيسي، له زده کوونکو سره صميمي ولې قاطع چلند وکړي او په پوره ډاډ عمل وکړي، اما ښه داده چې د زده کوونکو سره د اندازې نه زيات صميميت او نژدېوالي څخه اجتناب وکړي، ځکه ځېنې وخت ډېر صميميت د زده کوونکو د لار ورکۍ او ښوونکي د ستړيا او پښېمانۍ سبب ګرځي.

• د مانا لرونکو ګړنو ډيزان

په درسي ټولګي کې د ستونزو د را ولاړيدو د مخنيوي د لارو چارو څخه يوه هم داده، چې مانا داره فعاليتونه ډيزاين او په کار واچول شي. مانا لرونکي ګړنې د زده کوونکو علاقه زياتوي او په ټولګي کې د بې نظمۍ مخنيوی کوي. مانا داره فعاليتونه هغه فعاليتونه دي، چې د زده کوونکو علايق، تفکر او د زده کوونکو امادګي يې او وکولای شي د زده کوونکو پر پرمختګ اغېزه وکړي.

• د فرصتونو برابرول

يو ترکيې متل دی، وايي: «خوب، خوب راوړي.» ددې پربنسټ يو شمېر وايي: ((زدکړه، زدکړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړي» نو په همدې خاطر لازمه ده چې په ټولګي کې فرصتونه ایجاد شي، ترڅو هر زده کوونکی په درسي ټولګي کې بریالیتوب او زده کړه تجربه کړي. د زده کوونکي د بریالیتوب تجربه، کېدای شي، د ټولګیوالو سره دمرستې او یا د یو انفرادي کار په ترسره کولو سره حاصل شي. بریالي ښوونکي داسې فعالیتونه تنظیموي، چې نه ډېر سخت او نه ډېر اسانه وي؛ بلکې هغه فعالیتونه چې انګېزه پارېدونکې او په هغه کې د بریالیتوب امکان ډېر وي طرحه کوي.

• ***زده کوونکو ته د لازم پیدبک (اصلاحي نظر) ورکول***

زده کوونکي اړ دي چې د خپلو کړنو د پایلو څخه خبر شي، ځکه چې دا خبرتیا ددې باعث کېږي،چې د خپل بریالیتوب په هکله قضاوت وکړي او له هغوی سره مرسته کوي څو د خپل بریالیتوب لپاره معیارونه ډیزاین کړي او ددې معیارونه د پوره کولو لپاره لازمې هڅې او کوښښونه وکړي.

• ***په تصمیم نیولو کې زده کوونکو ته ونډه ورکول***

زده کوونکي اړ دي چې د خپلو کړنو په اړه چې ترسره کوي یې، اختیار ولري. د درسي ټولګي د مدیریت ضعف او د زده کړې لپاره زده کوونکو ته ونډه نه ورکول، په زده کوونکو کې دا احساس را منځته کوي،چې د خپلې زده کړې اختیار نه لري. په دې مواردو کې زده کوونکي د ښوونکي د اوامرو مطیع ګرځي او د زده کړې لپاره انګېزه له لاسه ورکوي. ددې وضعیت د له منځه وړلو لپاره یوه لاره داده، چې ښوونکي زده کوونکو ته فرصت ورکړي، ترڅو پخپله د تجربې لارې د زده کړې ستونزې تعین کړي. که زده کوونکي پر دې باور وکړي، چې د ټولګي په فعالیتونو او تصمیمونو کې مهم رول لري، د زده کړې لپاره به ډېره انګېزه پیدا کړي او د بدو کړنو او بې نظمیو کچه به راټیټه کړي.

• ***پر ټولګي مداومه څارنه***

د درسي ټولګي په اداره او کنترول کې یو اغېزمن عامل دادی، چې ښوونکي د ټولو کړنو په اړوند چې په ټولګي کې ترسره کېږي،خبروي. ددې کار لپاره دا ډېره مهمه ده چې څه ډول د ټولګي ټولې کړنې تر څارنې لاندې ولري؛ نو په همدې خاطر پام وکړي، چې لیدنه او څارنه مو د زده کوونکو ترمنځ په عادلانه ډول وویشي. ستاسو د څېرې حالت کولای شي، په زده کوونکو ډېره اغېزه وکړي. له ټولو ستونزو سره سره چې له ځان سره یې لري، بیا هم په (مهربان ډول زده کوونکو ته وګوري). لیدل په دوه ډوله دي: لیدل او کتل یا لیدنه او کتنه. لیدل یو غیر ارادي فعالیت دی. مونږ ټول شیان وینو، که وغواړو او که ونه غواړو هر هغه څه چې زموږ په وړاندې شته هغه وینو، خو یوازې هغه څه مو په یاد پاتې کېږي، چې په ارادي ډول او پوره دقت سره مو ورته کتلي وي، نو په دې سره په ټولګي کې هڅه وکړئ، چې د خپلې لیدنې او کتنې څرنګوالي ته پام وکړئ؛ ځکه چې زده کوونکي د درسي مطالبو یوه برخه د ښوونکي د سترګو داړیکو له لارې زده کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پايله کې په هره اندازه چې ښوونکي د ليدلو او کتلو مهارت ولري، په همغه اندازه په تدريس کې برياليي دي. په يا د ولرئ، چې زده کوونکي متوجه دي، چې ښوونکي کوم کس يا کومو کسانو ته ډېر ګوري. له همدې خاطره په هغوی کې د حسادت حس تحريک کېږي او د يو شمېر کړنو په ترسره کولو سره د ټولګي مديريت له خنډونو سره مخامخ کوي. ويل کېږي،چې ښوونکي په شا کې هم سترګې لري، دا ددې نه سرچينه اخلي، چې هغوی نه يوازې تيز ليدونکي دي او قوي تمرکز لري؛ بلکې د هغوی بدني تحرک زيات دی. (فونتانا، ۹۷۶) که ښوونکي د ټولګي پر اوضاع واکمن وي او په ټولګي کې يې هر ډول خوځښت تر نظر لاندې وي، په دې صورت کې د زده کوونکو د بې نظمی د رامنځته کولو د فرصت مخه نيول کېږي. ځکه که زده کوونکي احساس وکړي، چې ښوونکي د هغوی ټولې کړنې تر څارنې لاندې لري او په ټولګي کې د درس په جريان کې په زده کوونکو اغېزلري؛ نو په دې حالت کې زده کوونکي نشي کولای، چې بې نظمي را منځته کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونيز درسي نصاب

ښوونيز او روزنيز منل شوي سيستم د يوې پرمختللې او مهذبې ټولنې بنسټ جوړوي، داسې يو سيستم چې له هر ډول سياسي لاسوهنو پاک وي او د هيڅ سياسي ګوند، ډلې اوخوځښت زېږنده نه وي او نه په کوم ځانګړي شخص پورې تړلی وي، د ولس د غوښتنو او اړتياوو ځواب ويونکي او رښتيني استازيو يا د ملت په فکر او هوډ جوړ شوی وي. تر ټولو لويه او لومړۍ غوښتنه او اړتيا د واقعيتونو درک کول او د زده کوونکي اړتيا او وړتيا ده، چې هيڅکله او په هر ډول شرايطو کې بايد له پامه ونه غورځول شي.

همدا راز ښوونيز درسي نصاب بايد د ملي وثيقې ښکارندوی وکړي نه د کومې شخصي او سياسي مفکورې، هغه څه چې د ولس او خلکو غوښتنه ده او ورته اړتيا لري، د هغوی نظرونو ته د احترام په سترګه وکتل شي.

د اسلامي ارزښتونو، د ټولنې د ملي يووالي او د مينې او محبت په ارزښتناکو تورو پيل شوی نصاب وي، څو د دغې سپېڅلې خاورې د ګلاليو بچيانو ذهنونه د اسلام پالنې، انسان پالنې او هېواد پالنې په موخه وروزي، د نيکمرغۍ او سوکالۍ خوا ته يې روان کړي، له نوي ساينس او ټکنالوژۍ سره يې بلد او د نړۍ له سيالانو سره يې سيال کړي، د خپلې خاورې په ارزښت يې پوه کړي او بالاخره له خپلو اسلامي مقدساتو، هېوادني دود، ملي ارزښتونو او دستور څخه په هر اړخيز ډول خبر واوسي په پرديو شومو دسيسو او نغوتو باندې ونه غوليږي.

که په هېواد کې تير ديرش کلن ناورين ته لږ ځير شو، پرته له دې چې د چا يا هم کومې ډلې او سياسي تنظيم پلوي وکړو دا به راته څرګنده شي، چې زموږ ملي نصاب په ګوندي اوسمتي نصابونو وېشل شوي و.

هرې ډلې او هر تنظيم به د خپلې خوښې اوسياسي مفکورې پربنسټ نصاب رغاوه او په دغه بهېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د پوهنې بنسټ هم لکه د هېواد د نورو اقتصادي، ټولنيزو او بشري بنسټونو په څېر ګډوډ شوی و. د مرکزي ښوونې او روزنې سيستم يو شان نه و او له بېلو بېلو ښوونيزو سيستمونو څخه ګټه اخيستل کېده، ښوونيز نصاب نه يوازې يو شان (متوازن) نه و، بلکې زيات شمېر نصابونه په قسمي ډول د پلي کېدو وړ ګرځېدل، همدغه وجه وه، چې زموږ هېواد يې له لويو لويو بدبختيو سره لاس او ګريوان کړ، زياتره ښوونځي د اوږدو جګړو په ترڅ کې يا له منځه ولاړل يا هم ډېر زيانمن شول. زيات شمېر تجربه لرونکو او مسلکي ښوونکو د ناوړو شرايطو له امله معارف پرېښود چې تر اوسه پورې لا د دغو بدمرغيو لوګي ورک شوي نه دي.

په تير لنډ تاريخ کې د هېواد دننه او بهر د هجرت په ټاټوبي کې هم له دې نا خوالو سره مخ وو، همدا راز بهرنۍ خيريه او ښوونېزې مؤسسې په خپل ځای کې پاتې راغلي دي، له غربي، اروپايي، امريکايي ښوونيزو مؤسسو او ادارو سربېره عربي او اسلامي ادارو هم خپل رسالت زموږ د هېواد د اړتياوو پر وړاندې سم تر سره نه کړ.

دلته غواړم يوازې څو بېلګې د لړ وضاحت لپاره وڅېړم:

کېدله: نصاب هغه څه دي، چې ماشوم او نوی نسل روزي او له يوې لسيزې وروسته يې د خپل هېواد د خدمت لپاره چمتو کوي، نو زده کوونکي بايد تل داسې وروزل شي، چې له ټولو مخکې د اسلام د سپيڅلي دين د اساساتو او ورسره په څنګ کې د خپل هېواد د غوښتنو ځواب ويونکی ځوان جوړشي. يوه بله د يادولو وړ خبره دا ده، چې د اسلامي مفاهيمو او هېواد د خدمت او ملي ارزښتونو تعبير بايد سم انځور شي، ناسم وړاندې کېدل يا د خپلو موخو لپاره يې کارول درست نه دي. دا سمه ده، چې اسلامي اساسات او د اسلام مقدس دين ته ژمنتوب اساسي غوښتنه ده، همدا راز د هېواد خدمت او چوپړ هم پر ولس حق دی، خو د دې مانا دا نه ده، چې د نصاب په برخه کې منل شوي نړيوال معيارونه يا د اروا پوهنې او ځان جوړونې هغه اصول له پامه وغورځول شي، چې په دې برخه کې منل شوي دي.

د اسلام مقدس دين له افراط او تفريط څخه پاک دين دی، هر څه يې په خپل ځای او په ځانګړې بڼه او شمېر لازم کړي دي، که څوک د يوې مياشتې فرضي روژې په ځای يو کال روژه نيسي يا هم د ورځې په ځای شپه او ورځ روژې نيولو هوډ کوي، دا کړنې نه دا چې له دين سره مينه او اخلاص ښيي، بلکې دين يې ردوي. همدا راز که د هېواد مينه او ارزښتونه دومره حد ته ورسېږي، چې له انسان لار ورکوي يا يې د ژوند اساسي برخه ګرځوي دا هم ناسم تصور دی.

دبېلګې په توګه که د لومړنۍ مرحلې زده کوونکي ته د هېواد ملي ارزښتونه، يا مجهول المعنې موضوعات لکه ترورېزم، بشري نړيوال حقوق او ميثاقونه، نړيوالې اړيکې او دوستې او په درسي کتابونو کې ځای کړل شي، ددې په ځای چې ددې زده کوونکي په ذهن کې د هېواد مينه پيدا شي، د لومړنۍ مرحلې اصلي موخه چې ليک او لوست دې ترې پاتې او تل به په فلسفي او نا محسوسو مفاهيمو د هغه ذهن ولاړ وي.

بله لويه ستونزه زموږ د هېواد په دې لنډ پړاو کې د نصاب اړوند د انډول نه ساتل دي، هر چا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرې ډلې ته چې ددې ولس د پوهنې واګې په لاس کې ورغلي دي هغه د خپل ذوق یا خپل محروم شوي موقف او حق د عکس العمل په پایله کې ښوونيز نصاب د خپل فکر له مخې چمتو کړي دي. که د کومې ډلې یا شخص ښوونځی یا مکتب خوښیده، نو یې د خپل واک په درشل کې هر څه له ښوونځي زار کړي، ښې ودانۍ یې ورته جوړې کړي، د پوهنې ټوله بودیجه یې د کتابونو او نورو درسي توکو په برخه کې لګولې ده، په مقابل کې که د چا مدرسه او دیني مدارسو نظام خوښ وو، نو د هغه په وړاندې د معارف مانا هر څه مدرسه کول یا دیني مرکزونه جوړول دي. په تیرو لسېزو کې به د مجاهدینو په ښوونيز نصاب کې هر مثال د تورې، بارودو، روسي مړو شمېر او د مرمیو یا ګولېو پېر وو، ان تر دې چې د ریاضیکي معادلو د حل پر مهال به سړي فکر کولوچې ګواکې د عسکري فرقې په منځ کې تمرین کوي. همدا راز د خلقیانو او پرچمیانو درسي بېلګې اوتمرینونه به د اشرارو د نیولو، وطن، کوراو کالیو پیدا کولو او د بزګرانود خدمت او نوي پیدا شوي کمونیستۍ د خورولو او ستاینې موضوعات وو. همدا لاملونه وو، چې تر ننه د مکتبي او طالب تر منځ واټن موجود دی، لومړی یې ځان مهذب او متمدن بولي او هغه بل ته په دې نظر ګوري، چې باید یوازې تر حجرې او محرابه پورې اړوند خپلې ټولې چارې سمبال کړي او د ژوند په نورو برخو کې د خبرو کولو یا نظر ورکولو هېڅ حق نه لري. په مقابل کې دا دویم ډول زده کوونکي لومړي ته د یو عادي او له اسلامه د نه پوهېدونکي شخص په سترګه ګوري ان تر دې چې مکتب یا ښوونځي د ځینو دیني عالمانو په اند په اسلام کې یوازې مباح عمل بلل کېږي، چې ورتلونکي یا د دې ډول تعلیم تر سره کوونکي یوازې ګنهګار نه بولي او اهمیت ته یې هېڅ اړتیا نهویني، چې پورتنې دواړه ډول نظریې د ښوونېزو نصابونو د غیر متوازنو او نا سمو پالیسیو زېږندنه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونيز درسي نصاب چوکاټ

د تعليم موخه

د زده کړې موخه يوازې د مادي امکاناتو يا دندې لاسته راوړل نه دي، بلکې د انساني تکامل او په نړۍ کې د واقعي انسان په توګه د ژوندانه تيرول او لوړو خويونو ته رسېدل اساسي موخه ده، څو انسان وکولای شي د همدې پوهې په مټ د خپل ځان، کورنۍ، کلي او ولس لپاره د انسانيت او بشريت د هستۍ اصلي خدمت جوګه او الهي خلافت په سمه توګه ادا کړلای شي.
همدې ټکي ته په پام بايد ښوونيز نصاب او نظام داسې چمتو شي، چې زده کوونکي په دې پوه او قانع شي، چې تعليم او زده کړه د ورځنيو امکاناتو او مادياتو د لاسته راوړنې وسيله نه، بلکې د انساني قيادت او خدمت جوړونې اصلي موخه ده، چې په دې سره د ورځنيو اړتياوو پوره کول او مادي امتيازات لاسته راوړل يوه عادي او حتمي چاره ده.

اسلامې معتقدات او ارزښتونه

اسلام د ژوندانه يو هر اړخيز نظام دی، چې په هره برخه کې د انسان او بشريت ټولې نېکمرغۍ او پرمختګونه پکې نغښتي دي.د سوداګرۍ، کار، کسب، ټکنالوجۍ او د ژوندانه په نورو برخو تل ټينګار شوی او هڅونه يې هم شوې ده، خو له ژونده اصلي موخې ته چې اسلامي ارزښتونه او معتقدات دي، هر څوک او د هرې کته ګورۍ خلک رابلل شوي دي او دوی ټول اړ دي چې دې موخې ته ژمن وي. له همدې کبله بايد په ښوونيز نصاب کښې د (ديني ښوونې) تر عنوان لاندې يوازې په څو لنډو او محدودو موضوعاتو بسنه و نه شي، بلکې د هرې برخې او هرې موضوع اړوند مفردات له ځانه سره ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جلا (غیر مختلط) تعلیم

هره ټولنه او معاشره خپل خپل عادات او ځانګړي اصول لري. افغاني ټولنه هم د بشریت د یو نظام په توګه خپلې ځانګړنې، اړتیاوې او غوښتنې لري، چې باید له پامه و نه غورځول شي. دا چې په فطري توګه نر او ښځه د جلا جلا موخو لپاره پیداشوي، نوځکه یې ښوونېز نصاب اونظام باید د هغو دواړو د ژوند د اړتیا او وړتیا پر بنسټ د جلا جلا تعلیم په ښه چمتو کړل شي. سالم چاپېریال او د نظام چلوونکي د سم او سالم چاپېریال برابرول او د نظام چلوونکو صلاحیت او صالحیت د ښوونیز نصاب تر اهمیت کم نه دی، که درسي معیار لوړ، ښه او باکیفیته هم وي، خو د مدیر، استاذ، سرښوونکي او نورو کارکوونکو کرکټرونه او همدا راز د ښوونځي او ټولګیو ماحول په ټوله مانا د زده کوونکي په ژوندانه کې جوت تاثیر لري، چې ښه اثر یې ښه او بد یې سلبي اثر لرلای شي.

په لنډه توګه ویلای شو، چې ښوونیز نصاب باید د لاندینۍ ستراتېژۍ په پام کې نیولو سره جوړ شي:

١. ښوونیز نصاب باید د اسلامي مقدساتو او دیني اړینو زده کړو اړتیاوې پوره کړي.
٢. ښوونیز نصاب باید د ټولنې د اړتیاوو د پوره کولو ضامن وي.
٣. په ښوونیز نصاب کې باید له ملي افتخاراتو او غوره عنعناتو څخه په زړه پورې یادونه وشي.
٤. په ښوونېزه برخه کې باید انکشاف متوازن وي، هسې نه چې د یوه ښوونځي زده کوونکي له پرمخ تللو کمپیوټرونو څخه استفاده وکړي او بل ښوونځی د اسمان تر چت لاندې په لوځه ځمکه زده کړې وکړي.
٥. د مسلکي نارینه او ښځینه ښوونکو شتون د ښوونې د پیاوړتیا له اساسي لاملونو څخه دي، همدا راز د د کافي درسي موادو شتون اړین دي.
٦. نصاب باید سیاسي نه وي، په دې مانا چې هر نظام او هر حاکم ګوند یې د خپلو مفاداتو او ښېګڼو لپاره را وڅرخوي لکه په اوسنیو ځینې نصابونو کې (د طالب د واکمنۍ توره دوره، تروریزم او داسې نورو الفاظو کارول) ځکه دا رنګه پاروونکې الفاظ د ټولنې په منځ کې نفرت، کرکه او د زده کوونکي مسیر بل لورې ته اړوي.
٧. له تعلیمي مرکزونو څخه باید سیاسي ګټه پورته نه کړل شي، لکه په ښوونځي یا پوهنتون کې د انتخاباتي حلقو جوړول یا د کوم کاندید په اړه هلته غونډې ترسره کول.
٨. د واحد، پر مخ تللي او هر اړخېز ښوونیز نصاب شتون د یوې پرمخ تللې ټولنې لپاره لومړۍ اړتیا ده.

د ښوونیز نصاب عمده موخې

١- د ښوونځیو د زده کوونکو په اسلامي روحیه روزل، د اسلام د سپیڅلي دین په بنسټونو پیاوړتیا، د اسلامي پوهې پراختیا چې نه پکې زیاتی وي او نه پکې کمی او بنسټ یې هم قرآني پوهه او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمدصلی الله علیه وسلم سنت وي. د الله جل جلاله پېژندلو په موخه د ځان پېژندنې د روحيې شتون، په لوی الله جل جلاله او ديني ارزښتونو باندې د عقيدې پربنسټ د وګړو د شخصيت پياوړتيا په دې مانا چې افغانستان يو اسلامي هېواد دی او خلک يې هم ټول مسلمانان دي او د خپل ژوند ټولې چارې به د اسلامي ارزښتونو مطابق پر مخ بيايې.

۲- په هېوادنۍ مينه د زده کوونکو روزل، يانې زده کوونکو ته د هېواد پالنې روحيه ورکول، د هېواد جوړول، سمسورول او د زړه له تله له خپل هېواد او له خپلو خلکو سره مينه لرل خپل خلک خپل ځان ګڼل.

۳- زده کوونکي په داسې لارو چارو روزل تر څو په راتلونکې کې د هېواد په کچه ورڅخه ښه کادري په ځان متکي کارپوه علمي او مسلکي شخصيتونه جوړ شي، چې په راتلونکي کې د خپلې ټولنې او د خپل هېواد د مظلومو او بېچاره بچيانو درد ته درمل شي.

۴- د ښوونيز نصاب مفردات او د مضمونونو شمېر داسې جوړول، چې اړتياوو ته ځواب ووايي او د زده کوونکي د تعليمي کچې څخه لوړ يا همدومره ټيټ نه وي، چې دمعياري تعليم مخه ډب کړي. همدا راز د نورو هېوادونو د مطلق وارداتي نصاب څخه ډډه کول د تدريسي بهېر ماهيت د تدريس بهېر په ماهيت کې درې فکتورونه شامل دي، فعاليت، موقعيت او منابع ياسرچينې دي، محتوا هغه اصول او مفاهيم دي چې په يو درسي پروګرام او قالب کې وړاندې کېږي، زده کوونکي په مطالعې، تحليل او دښوونيزې محتوا هدف پلی کوي، دهر درس محتوا يو ځانګړی جوړښت لري دغه جوړښت د معلم د تدريسي طريقې او د فعاليت ډول سره ټاکل کېږي، اصولاً دښوونيزې محتوا اصول په تعين شوو اهدافو ولاړ وي، که چېرې تعين شوي اهداف ددرسي موادو په اصالت اوپه علمي حقايقو ولاړ وي،بايد يوه ثابته محتوا په ټول هېواد کې تدريس شي، په داسې حالت کې ښوونکی دابتکار او عمل ازادې څه ناڅه به دمحتوا په انتخاب او جوړښت کې ونه لري، هغوی بايد فردي توپيرونه چې هر ډول وي د ثابتو طريقوله لارې ټولو زده کوونکو ته وړاندې کړي اوپه سمو لارو سره لاس پرې پورې کړي او کوښښ وکړي، چې ټاکل شوي اهداف پلي کړي، داسې محتوا چې زده کوونکو ته خفه کوونکي وي او هغوی د ټولګي او ښوونځي د چاپېريال څخه بلې خوا بيايي.

که چېرې په برعکس ډول ټاکل شوي اهداف دزده کوونکو په هر اړخېزه وده ولاړ وي دزده کوونکو علاقې او اړتياوې او توانايي به دهغوی دښوونېزو فعاليتونو په محور کې ځای ونيسي او ښوونکي به زيات خلاقيت او ابتکار په خپل تدريس کې ښيي.

بلکې د فکر روزنه او د زده کوونکو هر اړخېزه وده به دتوجه وړ وي او ښوونځي به دواقعي ژوند سره همغږي شي او زده کوونکي به دښوونځي دلـرلو او فعاليتونو څخه خوند اخلي، په داسې کړنو کې ددرسي محتوا دټولو ښوونېزو کوښښونو سره دنقشې او طرحې مطابق چې زده کوونکي خپله د هغه په تنظيم او ټاکلو کې برخه اخلي اوهغه موقعيتونه چې د زده کوونکو تر منځ همکاري ايجادوي ګڼل کېږي ددې ټولو پروګرامونو توپير لومړی ډول دادی، چې په داسې پروګرامونو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله نوعه (دتدریس محتوا) زیات نظري اړخ لري او دهغې یادول به تحمیلي او د (نمرو مصرفول) وي، په داسې حال کې چې پروګرام د زده کوونکو په هر اړخېزه وده متکي وي اوفعالیتونه په ګډه توګه سرته ورسېږي او زده کوونکي عملاً د مسؤلیت ویستلو طریقه او هم په ژوند کې دهمکارۍ طریقې یادې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تدریس په هکله نظریې

دې څو وروستیو لسیزو کې دتدریس په برخه کې د پاملرنې وړ نظریې وړاندې شوي دي ددې نظریو دجملې څخه کولای شو، د تنسیون نظریه(۱۹۸۰م)، د تدریس دمفهوم او مانا په هکله اسکاندورا (۱۹۷۷م)، د تدریس نظریې او جوړښت په باره کې د لاندې نظریه ۱۹۷۶م او نور افراد چې د تدریس څرنګوالي په باره کې دکوچنیانو د تدریس لپاره چې د ماشومانو روزنځای لپاره په کار دی، اشاره شوې ده، لدې نظریو څخه یې ځینې ګانېه، اودېک ۱۹۸٤م کال کې څېړنې کړي دي.

ټولې د تدریس په باره کې وړاندې شوې نظریې په یو ډول یو بل سره توپیر لري، مګر سره له دې توپیرونو کولای شو ټولې په یو لوی چوکاټ کې سره یوځای او واحده نظریه او موندنه چې ټولو نظریو ته د پوهېدلو وړ وي وړاندې کړو.

یو کړل شوې نظریه کولای شي دښوونکو او درسي پروګرام جوړونکو لپاره ګټوره وي او هغوی د نورو نظریو سره د مخامخ کېدنې یو ځای والی ونه لري ملګرتیا کوي.

تدریسي نظریې

دتاریخ په اوږدو کې د بشر د پوهې او معارف لپاره ټولې علمي نظریو، تحلیل، برابرول او ټولنیز شکل ترسره شوی او وړاندې شوی و، د نظریه کار پوهان خپلې ټولې نظریې په درې بنسټیزو علومو لکه: طبیعي علوم، انساني علوم او ټولنیز یا اجتماعي علومو له مخې پېژني.

ښوونه اوروزنه هم د یوې پوهې په شکل کارولو لپاره دخپلواک هوېت او نورو علومو سره تړاو لري لکه: طبیعي علوم، فلسفه، فزیولوژي روانشناسي او جامعه شناسي، ټولنیز پېژندنه.

د تدریس نظریې هم په یو شکل د ښوونې اوروزنې نظریو لاندې متاثره او دهمدې معرفتي پوهې نظام لاندې ذکر شوي دي دطبیعي علومو بعضې نظریه وړاندې کوونکي دښوونې او روزنې نظریو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لدې وجې پاملرنه اوتوجه کوي،چې باید لري دعلمې نظریو برخه یې نه ګڼي اوپه دې باور دي، چې علمي نظریې باید د وړاندې شوو معقولو ارزښتونو او ترجیح ګانو څخه خالي وي هغوی د نظریې کړنې چې توصیف پېش بیني او هغه څه شی چې شته د هغې تثبیت ښکاره والی کوي او درپېژني او د نظریې په عینیت تاکید کوي.

کانت ۱۹۵۲م په یوه تاریخي څېړنه کې دا روښانه کړېده چې عملي نظریې چې په عینیت سره تاکید کوي صحیح کار نه دی ورکړی دخپل لېدلورې او نظر لپاره نظریه جوړونه په ځانګړې ډول د ډېرو نورو موضوعاتو او پېښو لکه: نور، تودوخه، دمادې او کثافت بقا او انرژې په برخه کې تشریح کړي دي او وایي، چې د نور نظریه د طوفانې څپو له لارې اوله بله پلوه طوفان د ذراتو څخه تصور شوی دی، لدې څخه یې هر یوه نظریه د تجربې په لړ کې کولای شي چې د یوې نظریې کړنه دخپل ځانه ښکاره کړي، همدا ډول د تودوخې او د مادې د بقا د قانون انرژې حالاتو کې هم دا ډول شتون لري او دا خپله بیا یو ډول تناقص دی. (کانت ۱۹۵۲)

نو دلته د نظریو تناقص یا ټکر علمي نظریې له منځه وړي یانې نفې کوي یې نن ورځ هم د علمي طریقو منطقې او عملي تجربو د عینیت ځای نیولی دی.

ټولې علمي نظریې متکې په ذهني تحلیل باندې په پایله او نتیجه کې نشي کولای په عیني ډول دنړۍ توصیف کوونکي وي.

تدریس نظریې ټول هغه کلمات یافته تعریفونه دي، چې منطقې مفاهیمو، قضایاؤ او جوړښتونو سره تړاو لري، چې د تدریس دچلند څخه یو منظم لید وړاندې کوي، دغه نظریې له یوه لورې توصیفي موندنو راټول شوو علمي حقایقو ته توجه لري له بله پلوه د روزنېزو لارو موندلو او کړنو لپاره تجویز لري، کېدای شي د یوې طرحې له لارې چې دوه لورې لري په ښه ډول وکولای شي د تدریسي نظریو جوړښتونو څخه په ځانګړي ډول هغه د یو کړل شوي یا وحدت یافته تدریس نظریې تحلیل او واضحه کړي. دطرحې افقي بعد دمطالعاتو او تحقیقاتو ښکارندوی دی، چې د ورښوولو او یادولو په برخه کې صورت نیسي، دغه مطالعات په خپله په درې برخو: توصیفي، تجوېزي او لارښوونې یا لارو سره چې د ماهیت طریقو، څېړنو له نظره یو بل سره توپیر لري، ویشل کېږي.

د تدریس کړنې

تدریس یوه ساده او لنډه خبره او پېښه نه ده؛ بلکې په پوره ډول یو پیچلی فعالیت دی، چې په ښوونیز چاپېریال کې رامنځته کېږي،که چېرې درسي ټولګي چاپېریال یو کوچني ښوونیز نظام په شان تصور کړو دښوونکي تعامل دزده کوونکو سره دې ته تدریس وایي، چې په هغې کې یو سلسله معلوماو هدف لرونکي فعالیتونه شامل وي، تدریس دهغې ونډې پر اساس چې لري یې ډېر نور اثار که هغه د ښوونځي دننه نظام کې وي او که بهر کې په خپل ځای پرېږدي، چې هغې ته داخلي کړنې او بیروني کړنې د تدریس وایي؛ اګر که چېرې د داخلي اوبهرنۍ کړنو دقیق تفکیک

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بېلوالی په تدریس کې دهغې دمتقابل تاثیر له مخې چې په یو بل یې لري څه اسانه کار نه دی.
بعضې دښوونې او روزنې کار پوهان دانګېرنې ایجادوي اوهم دزده کوونکو په پوهولو دعدم تعادل ایجاد متقابل عکس العمل یا غبرګون دنوو اطلاعاتو ترلاسه کول، ذخېره کول، دنوي اطلاعاتو اصلاح، داطلاعاتو او معلوماتو انتقال، کنترول، دلارښوونو اوتحول د تدریس داخلي کړنې او کړنو بولي همداډول فرهنګي، ټولنیز، اقتصادي، سیاسي بیا جوړونې او د کار تخصص کېدل، د تدریس بهرنییا بېرونې کړنې بولي او ذکر کول که ډېرې ددې کړنو څخه په دقیق شکل تجزیه او تحلیل شوې نه ده کولای شي د پاملرنې وړ وي د ښوونکو لپاره په تدریس کې د تدریس د کړنو پېژندنه په ځانګړي ډول داخل کړنې کولای شي، په ګمان، لیکنه، دښوونکو د کړنې په ډول نسبت په ښوونېزو او د ورښولو موقعیتونو په جوړښت او یادولو کې ډېر موثر وي.
که چېرې د تدریس کړنې په ښوونځي کې د داخلي تغیر شوي تعامل محصول وپېژنو، دا پوښتنې مطرح کېږي،چې دښوونکي ونډه پدې کړنو کې څومره او څه ډول ده؟
آیا هغه کړنې چې ذکر شوي یوازې د ښوونکي او زده کوونکو دتعامل محصول دی؟
آیا هغه عوامل چې د ټولګي څخه بهر دداسې کړنو په قوي کېدو اویا ضعیف کېدو کې ونډه لري؟
دمثال په ډول: که چېرې یادول او تحول د تدریس یوه کړنه وپېژنو، دغه ډول تغیریوازې په ټولګي کې رامنځته شوي دي ایا نور عوامل غیر د تدریس نه په داسې تغیر او تحول کې موثر دي؟
په یقیني ډول ډېر شمېر عوامل د تدریس په کړنو کې د قوت او یا ضعف له مخې تاثیر لري او موثر دي که چېرې روزنېزې نظریې او څېړنې یوازې د ښوونځې داخلي عواملو پورې محدود شي ډېرې هغه کړنې چې د تدریس څخه بهر دي او د موثرو عوامل تړاو او یوځایوالی به د تدریس په لړ کې د بې پروایی او غفلت ځای ونیسي.
د تدریس د کړنو د تاثیر او اهمیت په دلیل چې د یادولو په لړ کې یې لري. دې سره خوا کې د خبرو اوږدولو څخه ځان ساتل یوازې په تحلیل او توصیف سره په داسې کړنو اکتفا شوې ده.

د تدریس داخلي کړنې

دانګېزې ایجادول: دیادولو اوښوونې په برخه او لړ کې یو دډېرو مهمو عواملو څخه دیادولو لپاره دانګېزې شتون دی، ترهغه وخته چې زده کوونکي دیادولو لپاره انګېزه ونه لري دزده کړه ایزو یا ښوونېزو فعالیتونو څخه ګټه اخیستل به یو عبث کار وي.د تدریس لومړنۍ کړنه باید دیادولو لپاره دانګېزې ایجادوي دانګېزې ایجادولو لپاره باید زده کوونکی د ښوونکي سره یوځای په فعالانه ډول په ښوونېزو پېښو کې مشارکت وکړي او دمسایلو او مشکلاتو په حل کې عملاً مالومات ترلاسه او دخپل فکر جوړښت وړاندې کړي، نه داچې یوازې د یوې ثابت قالب او طریقې پر بنسټ په خپلو ساتنو کې زیاتوالی راولي، چې په دې صورت کې دیادولو لپاره به کومه انګېزه ونه لري.
له نیکه مرغه زیات زده کوونکي په طبیعي ډول دڅېړنې حس لري او څېړنې سره مینه لري، ښوونکی باید پدې برخه کې داسې زمینه برابره کړي، ترڅو دغه حساس او علاقه قوي او وغواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لازمه نده چې ښوونکی زده کوونکي تند، چالاکه او زر غبرګون ښوونکی کړي ځکه دا کار به دبدو بدتر وي.
یوازې هغه شی چې باید سرته ورسېږي، دادی چې د هغه کار څخه چې هغه زده کوونکي کم عقل او کم ذهن لټوي د هغې نه پرهېز وکړي.
متاسفانه ډېر ښوونکي د تدریس په لړ کې یې لري، چې داسې کړنو ته توجه اوپاملرنه وکړي د زده کوونکو څخه داانتظار لري، چې چپ پاتې شي او دپوښتنو په ځای دستورونه اجرا کوي. په نتیجه کې د ځېړنې او طبیعي پوښتنو ځای په کړنو او بې ارادې شکل کار وشي او زده کوونکي بې ارادې شکل څه یاد کړي چې په هغې کې دوی د پوښتنو او ځوابونو څخه صرف نظر کړي دی او یوازې دا چې د معلم پوښتنو ته ځوابووایي په داسې چلند کې احتیاط د ځېړنې او پوښتنې ځای نیسي او فکر کولو ځای د یاداشت او نورو افکارو منلو ځای نیسي، کله چې د درس موضوع په حقیقي یا عیني ډول او جزمې سره وړاندې کېږي، شک نشته چې بې تفاوتي اوپه زور پرې کار کوي دیادولو لپاره د انګېزې ځای ناستی شي. شی د خپل پېژندنې په جوړښت او بیا رغونه باندې اقدام وکړي.

د تدریس غبرګونونه

په پورته مواردو کې نه محدودېږي؛ مګر د مخکې څخه دمطلب د اوږدیدلو مخنیوی په همدې اندازه اکتفا کوو؛ لیکن ښوونکو او دښوونېزو اروا پوهانو ته داتوصیه کېږي،چې پدې برخه کې تحقیق او معاینه وکړي. د تدریس د کړنو پېژندنه نه یوازې داچې د ښوونکو په فعالیت کې ګټوره ده؛ بلکې د ښوونېزو موادو په تولید او کارونه، د تدریس موقعیت او د زده کوونکو د فعالیت په ډول کې ډېره موثره وي.
د تدریس دمختلفو کړنو پېژندل به د ښوونکي دنده دښوونېزو او روزنېزو فعالیتونو په لړ کې درنده او سخته کړي. معلم به داسې کار وکړي چې دهغه دنده به یوازې داطلاعاتو انتقال او د هغې ذخېره کول دزده کوونکو په ذهن کې نه وي؛ بلکې باید د زده کوونکو د فکر لپاره مناسب موقعیت ایجادول او د هغې د بیارغونې لپاره تغیرول دي او په خپل موثر تدریس سره به ښه با اخلاقه او ویښ زده کوونکي او خلک تربیه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تدریس کې د اغېزمنو لاملونو نظریې

که چېرې د تدریس د درسي پروګرامونو دشروع نقطه اوهم د یو تبادلې په شکل راکړه او ورکړه په ډول دښوونکو او زده کوونکو ترمنځ علمي د حقایقو په څېړلو سره وپېژنو، ډېر حساس موقعیت دی کولای شي، چې داهدافو د تحقق اویا د نه تحقق سبب شي، د ښوونکي تصمیم او هم د زده کوونکو سره متقابل غبرګون هغه عوامل دي چې کولای شي د زده کړه ایزو پېښو په نتایجو باندې ژوره اغېزه وکړي.

مګر د تدریس چلند یوازې دښوونکو د تصمیمونو د تاثیر لاندې نه دی؛ بلکې نور ډېر شمېر عوامل شته، چې له هغې جملې څخه اداري او سیاسي تصمیمونه دې دغه چلند محدود کړي او دهغې په پایلو تاثیر ولري، د درسي پروګرامونو بعضې کارپوهان د تدریس په موقعیت موثر عوامل څېړلي دي او د هغې څخه یې چوکاټ او ټولنیز ډول راغونډ کړی دی، چې د فکتورونو چوکاټ په نوم هم یادېږي. دغه فکتور د ښوونېزو پېښو د محدودکولو ښودنه کوي.

(لیندګرین ۱۹٤۱) په تدریس موثرو عواملو په باره کې یوه څېړنه کړې ده، چې د هغې نتیجې تر یوه حده کولای شي، د تدریس په چلند کې تصمیم نیولو د ښوونکو لپاره رهنما او لارښود وي. هغه فکتورونه او د درې ډوله سره ویشل دي، هادیډلې، د فکتورونوچوکاټ او دتدریس د چلند ماهیت ډول دی.

هادي لارښوونې ډلې

دغه ډلې هغه ښوونکي دي، چې دهغوی لپاره درسي پروګرام او طریقې برابر او طرحه شوي دي د لاندګرن په باور ښوونکي نشي کولای، بې له زده کوونکو ځانګړنو پاملرنې ته د درسي پروګرام په طرحه او اجراء کولو اقدام وکړي، ځکه د زده کوونکو فکر او ټولنېزې کړنې او اخلاقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړتیاوې د ښوونکي ارادې تابع نه دي البته داسې هم نده، چې ښوونکي څه وغواړي، باید هغه سرته ورسوي، بلکې داپه دې مانا ده چې ښوونکي د تدریس په چلند کې د زده کوونکي علاقې، وړتیا، علمي تجربې او وړتیا د هغې د پېژندنې روښته پاملرنه وکړي. ښوونکي باید پاملرنه ولري، چې دهغوی تکوین لوری، د رشد مرحلې، دعقلي او جسمي لحاظه ثابت نه دی. په همدې سبب هغه کولای شي، دروغو او سالمو طریقو په مرسته د کار بېرته ترلاسه کول په زده کوونکو کې زیات کړي. ددې مسایلو پېژندل نیوونکي ته د تدریس په چلند کې او هم د هغې لپاره د طریقو او لارو په جوړولو او نیولو کې او ښوونېز درسي فعالیت کې مرسته کوي.

د فکتورونو چوکاټ

دلیندګرین له نظره درې ډوله فکتورونه شتون لري، چې یو بل سره متقابل تاثیر او تړاو لري، لومړی ډله هغه فکتورونه دي، چې د تدریس عیني اهدافو سره تړلي دي.

د تدریس په چلند کې باید د مختلفو تقویت کوونکو څخه استفاده وشي، ترڅو زده کوونکي د نظر وړ قابلیتونه او وړتیاوې یادې کړي، پدې کړنه کې د زده کوونکو رفتار کړنې کوي ښوونکي باید په چاپېریال کې د لاسوهنې او د مختلفو تقویت کوونکو نه په استفادې سره د زده کوونکو کړنو ته شکل ورکړي د تدریس چلند د رفتارګرایانو له کتنې او لیدلورې څخه لاندې شیان پکې شامل دي:

۱. د تدریس دمطلوبو قابلیتونو پېژندنه او درفتاري کړنو نتیجې پېژندنه.

۲. د درسي ټولګي یا کلاس د فعالیتونو طرحه دپروګرام دانتقال په مقصد او هم تنظیم شوو کړنو اهدافو ته لاسرسی.

۳. هغه ارزښت موندنه په هغه ازمایښتونو سره چې په مدارکو ولاړ وي او هم د رفتار او کړنو اهدافو تحقق او وړتیا ته لاسرسی.

دوی نظریې طرفداران باور لري، چې رفتاري اهداف ښوونکو سره مرسته کوي ترڅو هغه څه چې د زده کوونکو څخه انتظار کېږي، په سم ډول ترلاسه کړي او کولای شي داسې یو پروګرام او پلان طرحه کړي چې موخېتحقق پکې تصریح شوی وي، که څه همدغه عیني او رفتارې اهداف کولای شي دفعالیتونو لورې او هدف په تدریس کې ښوونکو ته روښانه کړي، دهغوی خلاقیت، ابتکار او نرموالی د تدریس او چلند په برخه کې محدود کړي او همدارنګه دانتخاب فرصت، ابتکار، خلاقیت او درشد خوند او دخپل ځان غرورله زده کوونکو څخه هم واخلي.

دویمه ډله ددې فکتورونو څخه هغه دمحتوا دمختلفو برخو تنظیم او پرلپسې والی دی. د تدریس محتوا باید هغه ډول تنظیم او تسلسل پکې راوستل شي چې یوبل تقویه کړي، دمحتوا تنظیم او تسلسل د درسي پروګرام په جوړولو او تیارولو کې مهمه مسئله ده، ځکه د ښوونکي د تدریس کاریدنه او هم د زده کوونکو دیادولو په ډول کې ډېر موثر دي، درې اصلي مدارک دمحتوا د تنظېم لپاره شتون لري، چې عبارت دي ملاومت، دوامداروالی، پرلپسې والی.

د ملاومت د مدارکو یا د زده کړې د محتوا د عمومي اصلي عناصرو تکرار دی د مثال په ډول: که

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېرې ټولنیز علوم یو هدف په زده کوونکو کې په خپلواکه ډول د هغوی د کړنو تصویب وي، دغه مفهوم باید د درس په مختلفو برخو کې دتکرار او تاکید لاندې ونیول شي.
پرلپسې والی دویم اصلي مدارک په محتواکې دی. پرلپسې والی د دوامداره سره اړیکه لري؛ مګر د دوامداره نه هم وراخوا دی، پدې سبب چې په دوامداره توب کې درسي محتوا یو اصلي عنصر په کلونو په هماغه صورت او بې له پاملرنې په پراخوالي ددرک او فهم د مهارتونو کې او نور دنقل وړ عواملو کې تکراریدای شي په هغه صورت کې چې یو بل پسې والي د یو سازمان شوي مدارک په شکل او یا د یادولو د فعالیتونو په اهمیت د پراخوالي او د زده کړې د محتوا د غني کولو او د عمق له مخې تاکید لري.
دغه موثر قوانین د تدریس په موقعیت کې هم دا ایجابوي،چې دنظر وړ توپیرونو پر بنسټ د پرمختګ تحصیلي نمرې زده کوونکو ته تعین کړي.

د تدریس د چلند ماهیت

د تدریس د ماهیت چلند کې درې فکتورونو محتوا شامله ده. فعالیت او موقعیت، منابع یا سرچینې دي، محتوا هغه اصول او مفاهیم دي، چې د یوې درسي پروګرام او قالب کې وړاندې کېږي، زده کوونکي په مطالعې، تحلیل او د ښوونیزې محتوا هدف محقق جوړوي، د هر درس محتوا یو ځانګړی جوړښت لري. دغه جوړښت د معلم د تدریسي طریقې او د فعالیت ډول مشخص کوي.
اصولاً دښوونېز محتوا اصول په تعین شوو اهدافو ولاړ وي، که چېرې تعین شوي اهداف د درسي موادو په اصالت اوپه علمي حقایقو ولاړ وي، باید یو ثابته محتوا په ټول هېواد کې تدریس شي، په داسې حالت کې ښوونکی د ابتکار او عمل ازادي څه ناڅه به د محتوا په انتخاب او جوړښت کې ونه لري، هغوی باید پدې چې فردي توپیرونو یو ډول د ثابتو طریقو سره وي ټولو زده کوونکو ته وړاندې کړي او په صحیح طریقو سره په لاس پورې کولو او یا ناسمو سره کوښښ کوي، چې تعین شوي اهدافو ته تحقق وربښي، داسې محتوا چې د زده کوونکو ته خفه کوونکې وي او په عین حال کې چې هغوی د ټولګي او ښوونځي دچاپېریال څخه بل خوا اړوي.
که چېرې په برعکس ډول تعین شوي اهداف د زده کوونکو په هر اړخېزه ودې ولاړ وي د زده کوونکو علاقې او اړتیاوې به دهغوی دښوونېزو فعالیتونو محور ځای ونیسي او ښوونکي به دزیات خلاقیت او ابتکار د خپل تدریس په تار کې ښودنه وکړي او یا به هم په هماغه خپلو ساتندویه کارونو ختم نه شي.
بلکې د فکر روزنه او زده کوونکو هر اړخېزه وده به د توجه وړ وي او ښوونځي به د واقعي ژوند سره هماهنګ شي او زده کوونکي به د ښوونځي د لرلو او فعالیتونو څخه خوند اخلي، په داسې کړنو کې د درسي محتوا دټولو ښوونېزو کوښښونو سره د نقشې او طرحې مطابق چې زده کوونکي خپله د هغه په تنظیم او تعین کې برخه واخلي او هغه موقعیتونه چې د زده کوونکو یو بل سره همکاري ایجاد کړي اطلاق کېږي. ددې ټول پروګرامونو توپیر یا دا چې د ښوونېزو پروګرامونو اول ډول دادی، چې د تدریس محتوا زیات نظري اړخ لري او د هغې یادول به تحملي او د نمرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرفول وي په داسې حال کې چې پروګرام د زده کوونکو په هر اړخیزه ودې متکي وي او فعالیتونه په مشترک ډول سرته ورسیږي او زده کوونکي عملاً د مسؤلیت ویستلو طریقه او هم په ژوند کې د همکارۍ طریقې یادې کړي.

دویم فکتور ماهیت د تدریس په چلند کې فعالیت دی. فعالیت یا ښوونیزې پیښې چې دا د ښوونکي او زده کوونکي ونډه ښوونیز چاپیریال وي، پدې صورت کې معلم باید د تدریس خاصو اصولو او قواعدو نه پیروي وکړي او د خپل ځانه ځانګړی غبرګون ښکاره کړی او د زده کوونکو سوالونو ته ځوابونه ووایي او هغوی هم باید داسې مشابه انتظار ولري؛ مګر که چېرې ښوونکي د لارښود او مشاور ونډه ولري، پدې صورت کې باید هغوی په لټه، څېړنې او پوښتنو مجبور کړي او د هغو سرچینو ته هغوی تشویق کړي، چې خپلو سوالونو ته ځوابونه په شخصي ډول پیدا کړي.

په محتوا سربېره د فعالیت ډول تر یو حده د ښوونکي د تدریس د تګلارې په لړ کې تعین کوونکي، د زده کوونکو شخصي روابط هم د هغه عواملو څخه دی، چې د ښوونکي په تدریس کې موثر وي او د تصمیم نیونې په طریقو اثر غورځوي. که چېرې زده کوونکي د تدریس په چلند کې هېڅ ډول روابط او یا تعامل د یو بل سره ونه لري، پدې صورت کې په غیر فعاله ونډه ولري او ښوونکي به یوازې داطلاعاتو اود نظر وړ پوهې انتقالونکې وي، د زده کولو فعالیتونو د تصمیم مربوط یادول شخصاً د ښوونکي له لورې معین کېده او زده کوونکي به دا انتظار ولري، چې دستورونو څخه پیروي وکړي. ددې برعکس درسي فعالیتونه په ډله ایز او شریک شکل سرته ورسیږي.

درېیم فکتور په تدریس ماهیت چلند کې امکانات او ښوونیزې سرچینې دي. دسرچینو او امکاناتو څخه مقصد ټول هغه تجهیزات دي، چې د تدریس لپاره لازم دي، ترڅو ښوونکي لازم مهارت دمنابعو او امکاناتو ترسره کولو ونډه ترلاسه کړي.

دښوونیزو امکاناتو شتون او نه شتون او هغې ته جوړښت ورکول په صحیح ډول هغوی نشي کولای، د ښوونکي څخه د موثر او فعال تدریس انتظار وکړای شي؛ اګر که یو ښه ښوونکی په محدودو شرایطو کې کولای شي، موثر وي پدې کې شک نشته، چې د ښوونیزو تجهیزاتو او فضا مناسب والی د ښوونکي په تدریس ډېر موثر دی، دوه ښوونځي په تصورکړئ.

په لومړي کې په پراخه ټولګیو سربېره مناسبه ښوونیزه فضا لرونکې وي او هم ښوونیز تجهیزاتو، دغونډو ځایونو، ارام ځایونو، کتابخانه، دورزش لوبغالي ولري او دویم ددې برعکس تنګ او تیاره ټولګي، زاړه فرشونه، زده کړه ایز تجهیزات نه لري او هم د لوبو ځمکه او کتابخانه نه لري ایا پدې دواړو کې به ښوونیز فعالیتونه یو ډول صورت ونیسي او ایا ښوونکي او زده کوونکي به دواړو محیطونو کې په یو شکل او اندازه وکولای شي خپل ښوونیز او روزنیز فعالیتونه وړاندې او ترسره کړي، هغه ټولګي کې چې د زده کوونکو ناستې لپاره کافي نه وي، هېڅکله ښوونکی نشي کولای په ارام فکر باندې تدریس وړاندې کړي، حتی تر ښوونځي په خلاصه فضا کې او هغې ته کتنه کولای شي، د زده کوونکو او ښوونکو په روحیه او تدریسي کیفیت او یادولو موثر وي، د تدریس

(c) ketabton.com: The Digital Library

چلند ماهيت په برخه کې دهغې په تړاو دنورو عواملو سره په ځانګړي ډول دفکتورونو چوکاټ تحقيق لاندګران۱۹۷۲ د زده کوونکو په يو روزنځای کې تقريباً ۱۷ نه تر ۱۸ کاله عمر يې لري، کړېوي.په دوه برخو لارې موندنه او ژورتيا موضوع سرته رسولې وه دضرورت وړ ترلاسه شوې موضوعګانې پدې تحقيق کې دوه پوښتنو په واسطه يوه د ښوونکو سوالنامې په شکل او بله د زده کوونکو سوالنامې په شکل اوهغه مشاهدې راټولې او تجزيه او تحليل شوي دي.

دښوونکو پوښتنليک چې اطلاعات پکې راټولوي لکه: د ټولګي د ادارې څرنګوالی، پروګرام جوړونه، د تدريس طريقه، د تدريس نه د ښوونکي درک او فهم، تصمېم نيونه، بېرته کتنه کې درسي پروګرام د تجربو پر بنسټ حاصلوونکی وي او هم د زده کوونکو د سوالنامې او اطلاعاتو د ټولګي د هغو کړنو په برخه کې او هم د هغې کتنه نسبت ښوونکو ته درسي موضوعات او هغه تکليفونه چې وړاندې کوي او د لايلو د انتخاب او نور درسي موضوعات چې وړاندې کوي يې په ژوره مطالعه کې هم اته ټولګي د درس چې ۵۷ ځلې وکتل شي او تقريباً ۱۱۰۰ روزنېزې کړنې مشاهده او ثبت شوې دي.

لاسته راغلي اطلاعات، تجزيې او تحليل په مقصد د هادي ډلو د زده کوونکو په برخه کې درې نورو ډلو سره ويشل کېږي يايانې لوړ ذهني توانايې متوسطه او ټيټ طبقو سره ويشل کېږي.

داطلاعاتو تجزيه او تحليل دا په ګوته کوي او ښودنه کوي،چې هادي ډلې په خپلو لوړو ذهني قوي اوهم په ټيټو قوو هادي ډلو سره اوهم په متوسط ډلو کې د ذهني ډلې سره برابر کړي دي.

دمشاهداتو څخه لاسته راغلي اطلاعاتو تحليل او تجزيې کې د ذهني قوې د ډلو د سطحې او مشارکت په تدريسي فعاليت کې هم ځای نيولی دی. يانې په هغه هادي ډلو کې چې لوړ ذهني قوه لري، ميزان او ښوونيز موضوعاتو کېفېت، سوال او ځواب په ټولګي کې، دپيش بيني وړ ځوابونه او تدريس مثبته فضا لوړوالی او تدريس اکثراً په غير مستقيم ډول صورت نيسي او بالعکس ډول نامطلوبه کړنه او مقررات او حاکم انضباط چې په ټولګي حاکم وي کموالی راولي، لاسته راغلو نتايجو مطابق ښوونکی خپله د تدريس طريقه او محتوا د هادي ډلو پر بنسټ تنظيم کوي.

په ټولو هغه نتايجو کې چې د اطلاعاتو تحليل او تجزيې او هم د هغه وړاندې شوو فرضيو څخه چې لاسته راغلي دي د اساسي فکتورونو د چوکاټ تړاو يانې محدودونکي عوامل او د تدريس چلند تاثير لري؛ مګر متاسفانه دغه نتايج تحول او پرمختګ بيا په مفهومي چوکاټ کې منځته راوړي او تحليل هم دڅرنګوالي او شکل نيولو په برخه کې تړاو او طريقه چې د فکتورونو چوکاټ په تدريسي چلند کې تاثير پرې اېښی دی، نه وړاندې کوي. کېدای شي اصلي ضعف دا وي، چې دتحليل او تحقيق په لړ کې د چوکاټ مفهوم او درسي پروګرام مفهوم يو څه د يو بل څخه بېل او جدا شوی نه وي او تقريباً موثر عوامل او د فشار عوامل چې هر يو دواړه د تدريس په لړ کې تصميم نيونه تعين کوي يو شان اخيستل شوي دي.

بله دا چې چوکاټ او درسي پروګرامونه د تدريس دجوړښت په لړ کې کافينه دي او هغه عوامل

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د ښوونکي دندې تنظيموي او لوری ورته ټاکي لکه: ارزښت موندنې نظام، نمره ورکول او ددې نور مثالونه د توجه او څېړنې لاندې نيسي، اخري نکته دا چې داسې څېړنې او تحقيقات نشي کولای، د تدريس عمومي نظريو او د هغې د کړنو څخه په ټولنه کې صحيح او سمې نتيجې لاسته راوړي. ځکه دښوونې او روزنې داخل کړنې بې ټولنيز حاکم فلسفي ارتباط څخه چې په ټولنه حاکم دی تحليل او وڅېړل شي.لاندې طرحه دفکتورونو تړاو او چوکاټ د هادي ډلو او تدريس چلونه ماهيت په ښه طريقه سره ښايي:

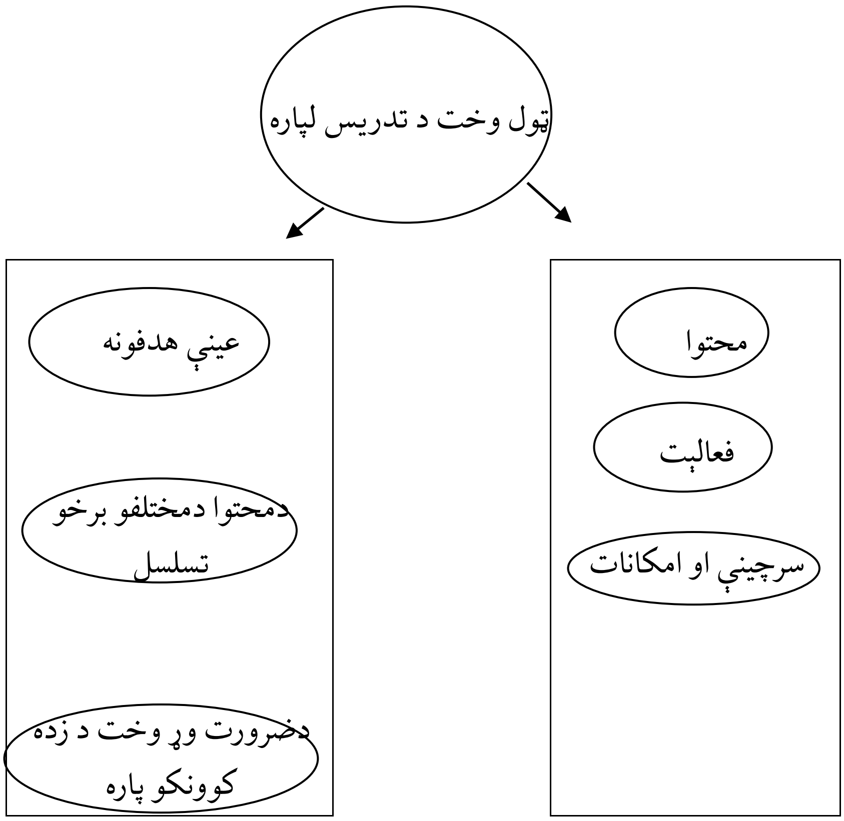

دفکتورونو عوامل چوکاټ *د تدريس دچلند ماهيت*

دغه نمونه او طرحه دهادي ډلو دفکتورونو چوکاټ او د تدريس چلند ماهيت ښودنه کوي.
دليندګرين نظريې ته په کتنې سره محدودونکي عوامل کولای شي ډېر شمېر وي، چې دهغې څخه ډېر د ښوونکي په کنترول کې نه وي؛ بلکې حتی د هغې څخه بعضې د هغه د خبرتيا قرار لري، دغه عوامل معمولاً د اقتصادي جوړښتونو ټولنيزو او سياسي کارونو د ټولنو څخه سرچينه نيسي او کولای شي،هغه په درې موثرو ډلو فشار عوامل، تنيموونکي عوامل او موثر عوامل سره ويشل کېږي، فکتورونه لکه درسي پروګرام ښوونيزو اهدافو د تدريس موثر عوامل دي؛ ځکه ښوونيز

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهداف او ډولونه يې دمحتوا جوړښت او تسلسل په خپل وار سره د ښوونکي په تدريس تاثير لري، په غير متمرکز ښوونيز نظام کې ښوونکي قادر وي تريوه حده دغه ډول عواملو تاثيرات راکم کړي او درسي پروګرام اهداف دهغې موقعيت او ضرورت زده کوونکو ته انتخاب او جوړښت ورکړي. اداري دستګاه او فکتورونو چوکاټ هغه عوامل دي، چې د تدريس چلند دفشار لاندې نيسي او معمولاً د تدريس بهرنې کړنې تعين کوي،چې هغه د ښوونکي د ارادې نه بهر تصميمونه دي او هغه نشي کولای، دهغې په تغير او تحول کې چندان ولري، په همدې دليل هغې ته دفشار عوامل وايي. کېدای شي،ددې عواملو دعيني شکلونو څخه دمديريت ډول هادي ډلې د تدريس وخت نومونه واخلو، چې د ښوونکي فعاليتونه د تدريس په لړ کې محدودوي.
درېيمه ډله د تاثير عوامل په تدريسي چلند کې قوانين او اداري مقررات دي لکه د يو قانون په شکل او اداري برخې ارزښت موندنې نظام داستخدام قوانين او وړتياوې چې د ښوونکي او زده کوونکي څخه يې انتظار کېږي، دغه عواملو ته بيا تنظيمونکي عوامل د تدريس په لړ کې وايي؛ځکه ښوونکي بايد خپل ځان ددې سره هماهنګ کړي. په هر حال دغه عوامل يانې موثر عوامل، فشار عوامل، تنظيم کوونکي عوامل، تعين کوونکي او د تدريس په چلند کې د ښوونکو فعاليت ته لورې ورکوونکي دې؛ اګر که ډېر ښوونکي نشي کولای پدې عواملو کې لاسوهنه وکړي. دهغې دقيق پېژندنه کولای شي،د تدريس موقعيت ته بهبودي وروبخښي.
په زده کړه کې پېژندنې، ټولنيزې نظريې کارول ټول پوهېږو، چې د شناختي، اجتماعي نظريو معرفي کول او د هغوی استعمال په زده کړه کې مهم رول لري. له هغه ځايه چې په شناختي، اجتماعي نظرياتو کې پرشناختي جريانونو، داخلي او خارجي عواملو په متقابل تاثير باندې تاکيد شوی دی، نودغه نظريات په زده کړه کې زيات اهميت لري.
څرنګه چې د زده کړېد پروسې موخه په زده کړه کې د زده کوونکو سره مرسته کول دي، نو دالګو يا (نمونه) ګېرې څخه کولای شو، د تحصيلي او حرکتي مهارتونه په زده کړه کې استفاده وکړو. دغه لاسته راوړنې د ټولنيزو اروايپوهانو د تاييد وړ و ګرځېده او ددې سبب شو چې د زده کړې په بهير کې نوموړې نظريې د نورو نظريو څخه جلا شي.
بندورا د دوه اړخيز موجبيت يانې د فردي او محيطي عواملو پروسه او همدارنګه هر هغه څه چې د رفتار سبب کېده د (هم پيوسته) پروسو په نوم يې ياد کړه. شناختي، اجتماعي نظرېه ورکونکي پدې باور دي چې انسان د نورو د رفتار دمشاهدې په وسيله هغه رفتارونه يادوي او هغه شخص چې د مشاهدې لاندې نيول کېږي. د سر مشق يا (الګو) په نوم يادېږي.
کېدای شي مشاهده يې زده کړه د تقليد متضمنه وي او يا نه وي، ځکه چې زده کړه يوه مشخصه او واحده موضوع نده بلکې ټول هغه فعاليتونه او کړنې چې مونږ يې د ژوند په اوږدو کې ترسره کوو د زده کړې د تجربو څخه سرچينه اخلي او مونږ مختلفې درسي او غېرې درسي موضوعګانې زده کوو. له هغه ځايه چې د ښوونې موخه زده کړه ده، نو پدې اساس لازمه ده، چې شناختي، اجتماعي نظريې او د هغه د استعمال په هکله مطالعه وکړو، ځکه چې زده کړه مختلف ډولونه لري، نو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې اساس تربيتي موخې هم مختلفې دي. بناءً پدې فصل کې شناختي، اجتماعي نظريې او د هغوی استعمال په زده کړه کې درپېژنو.

د ويګوتسکي د پېژندنې ټولنيزې نظريې نه کار اخستل

الف) د درسي برنامو له نظره: له هغه ځايه چې ماشومان ډېری د چاپېريال، شاوخوا او د ټولنې د فرهنګي عواملو سره د تعامل په پايله کې زده کړه کوي، نو پدې اساس بايد درسي برنامې داسې طراحي شي،چې په دوی کې تعامل ته تقويت ورکړي.

ب) د زده کړې له نظره: ډېری ماشومان د لويانو د مناسبو لارښوونو پر بنسټ هغه کارونه ترسره کولای شي،کوم چې په يوازېتوب سره نشي کولای،چې نومورې کارونه ترسره کړي، نو ددغه اصل په نظر کې نيولو سره که چېرې د ماشوم سره مرسته د اړتيا د سطحې سره متناسب وي، نو دغه زده کړه موثره دي. د لويانو مرسته او همکاري د ماشومانو سره نه يوازې دا چې فوري پايلې له ځانه سره لري؛ بلکې په راتلونکې کې د ماشومانو استقلاليت ته هم لاره هواره وي. نو پدې اساس صحيح تدريس د شاګردانو د بالقوه رشد لپاره موثره او د لاندې ځانګړتياوو لرونکې دي:

۱- دماشوم چمتوکول د زده کړې لپاره

۲- دهغه مناسبو قدمونو پېژندل چې بايد په راتلونکې کې يې پورته کړی شي.

۳- دهغوی د بالقوه رشد د توانايي لپاره منظمه طريقه اختيارول.

ج) د ارزيابي او سنجش له نظره: د ارزيابۍ يا اندازه ګېرۍ طريقې بايد په داسې ډول وي، چې وشي کړای، د شاګردانو بالقوه رشد وټاکي او همدارنګه د نومورې نظريې د اصولو سره مطابقت ولري.

د دوه اړخيزو کړنو لاملونو نظريه

بندورا د انسان په رفتار باندې د چاپېريال د يوه اړخيزې تاثير ګذارې نظريه رد کړه او پر ځای يې د دوه اړخيز موجبيت نظريه يې مطرح کړه يانې هغه پروسه چې د فردي، محيطي عواملو او همدارنګه ټول هغه څه چې د رفتار باعث کېده د (هم پيوسته) پروسو په نامه يې ياد کړ.

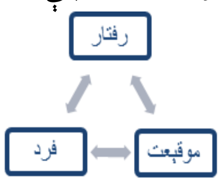

په شناختي، اجتماعي نظريه کې هم رفتار او هم محيط د تغير وړ وي او همدارنګه محيط د رفتار اصلي ټاکوونکې ندي، د مثال په توګه: جنګجو ماشومان انتظار لري، چې نور ماشومان دده پر وړاندې عکسل العمل وښايي دغه انتظار ددې سبب کېږي،چې د ماشوم رفتار تهاجمي شي، نو په پايله کې نور ماشومان دده د رفتار په مقابل کې له ده نه زيات پرخاشګرانه ځواب ورکوي او ددغه ماشوم لومړنی انتظار تقويت مومي.

لکه څرنګه چې چاپېريال او شرايط انسان ته شکل ورکوي، نو انسان هم موقعيتونه انتخابوي، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نورو باندې اغېزه کوي او هم له نورو اغېزمن کېږي. د بندورا په عقیده انسان نه په هغه مقام کې دی، چې د چاپېریالي عواملو په وسیله کنټرول شي او نه داسې ازاد دي، چې بغیر له چاپېریالي اغېزو څخه چې څه وغواړي ترسره یې کړي؛ نو پدې اساس د انسان رفتار یوازې د هغه د محیط سره د تماس په پایله کې ټاکل کېږي،چې بندورا هغه د دوه جانبه موجبیت په نامه یې یاده کړه.

بندورا په شناختي نظریه کې د رفتار په ټاکلو کې داخلي او خارجي عواملو په تعامل باندې تاکید کوي، ددې نظریې پر اساس انسان په چاپېریال باندې یو فعاله او تاثیر ګذاره موجود دی؛ مګر په عین حال کې په قانوني توګه د محیط د تاثیر لاندې دی. پدې ترتیب فرد او محیط پر یو بل باندې متقابلې اغېزې لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تدريس د مفاهيمو تحليل

د تدريس اصطلاح که څه هم دتربيتي علومو په متونو کې دامفهوم کله کله اشنا په نظر راځي. ډېر ښوونکي او مديران د درسي پروګرامونو په ډېر مهارت سره د هغې دمانا او صحيح ماهيت سره اشنايې لري. د تدريس دمفهوم څخه مختلف برداشتونه کولای شي. د هغې په کتنه نسبت نورو ښوونکو ته او هم د هغوی د ښوونکو د کار کولو په شان په هغوی مثبت يامنفي تاثير غورځوي، څنګه برداشت د تدريس د مفهوم کلمې څخه کولای شي، ډېر مختلف د لايل ولري. د هغې ډېر مهم د پوهې د بنسټ ضعف دی. بل اختلاف او هم د ښوونکو د تربيت د نظريو څخه ناسم او مختلف برداشت دی. کله کله ګډوډې او ناسموالی د تربيتي مفاهيمو په درک کې تر دې حده وي، چې ډېرى کارپوهان ښوونکو او زده کوونکي دغه برخې مفاهيم لکه: پالنه، زده کړه، تدريس او حرفه يادونه يو ډول تصور او مانا کوي او د يو بل پرځای يې کاروي. دغه مفاهيم اگر که ممکن نه دي په بعضې مشترکو وجوهاتو چې يو بل کې نغښتي وي، ولري، اصولاً دغه مفاهيم بيا جدا او خپله ځانګړې مانا لري.

(پالنه او يا تربيت) دا يو دوامداره او منظم جريان دی، چې هدف يې دجسماني پېژندنې، اختلاف، او ټولنيز ډول وده ده چې په کلي او ټولنيز شکل يو هر اړخېزه وده ده د زده کوونکو د شخصيت لپاره د ترلاسه کولو او درک د انساني پوهې سره او هم د هغه لارو چې ټولنې ته د منلو وړ وي او هم مرسته ده. د هغه زده کوونکو د استعداد غوړولو لپاره. (سيف ۱۳۷۹، ۲۸)

ددې تعريف پر بنسټ پالنه يو نظام دی، هغه نظام چې د هغې اساسي کار د خلکو د استعدادونو غوړول او تربيت دی، چې هغه لارې او کارونه ټولنې ته دمنلو وړ وي ترلاسه کړي او د هغې ارزښتونو ته متعهد وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تردې چې دتربیت د نظر خاوندان ددې کارونو څخه وراخوا هم دنورو کارونو کېدل د پالنې لپاره قایل دي او پدې باور دي چې د ټولنې د منل شوو اخلاقو او رواجونو او ارزښتونو منل یو فرد ته د پالنې یو ډېر پخوانی لید لوری دی، د دې کارونو په ځای تربیتي نظام باید د پېژندلو د مهارتونو وده لکه: انتقادي فکر، د ډله ایزو مهارتونو او ارزښتونو تحلیل، دخپلو کړنو په قانون کې ځای ورکړي، ترڅو خلکو لپاره په ټولنه کې زمینه برابره کړي. (میلر ۱۳۸۳،۱) (مکدونالد) او د هغه همکاران پدې باور و، چې درې کلتوري قوې په ټولنه کې شتون لري، چې باید تربیتي نظام دهغې استمرار برابر کړي دغه درې قوې عبارت دي له:

- آزادي
- ډېرو ته میلان
- مشارکت.

د هغه په نظر په یو بډایه تربیتي نظام کې افراد باید په یوه ځانګړي اړخ نیونه کې په ازاد ډول لټون وکړي، نو خپلو یادو شوو شیانو ته یووالی ورکوي او په لوړ لورې ګام اخلي.

د ذکر شوو مفاهیمو تحلیل او کړنې چې مشخص شوي هېڅ ډول نشي کولای پالنه په هغو ماناو سره لکه: زده کړه، تدریس او حرفه زده کړې سره یو وپېژندل شي پالنه یو کلي مانا لرونکې کلمه ده، چې کولای شي نور مفاهیم د هغې په داخل کې ځای ورکړو، د ښوونې مفهوم او مانا په خلاف، پالنې روزنې یو نظام نه دی؛ بلکې ښوونه هغه فعالیتونه دي، چې هدف لرونکي او له مخکې څخه طرحه شوي وي، چې د دې مقصد او هدف یې د هغه موقعیتونو او فرصتونو برابرول دي، چې د یادولو کار په یو روزنیز پروګرام نظام کې اسانه کړي او چټکتیا ورکړي. په همدې سبب زده کړه د روزنې لپاره یوه وسیله ده نه خپله روزنه زده کړه یو مشخص او دقیق طرحه شوی فعالیت دی له همدې وجې د هغې هدف ډېر دقیق، ډېر مالوم او دپالنې نسبت ته ډېر زر هدف ته رسوونکی دی، زده کړه امکان لري، د ښوونکي په حضور او بیا د ښوونکي د حضور څخه د فلم د لارې، رادیو او تلویزیون او نورو رسنیو له لارې صورت ونیسي.

د تدریس مفهوم هغه برخه زده کړه ایز فعالیتونه چې د ښوونکي په حضور کې د یو ټولګي دننه رامنځته شي اطلاق پرې کېږي.

(تدریس) د زده کړې یوه برخه ده. همدا ډول زده کړه بیا یو سلسله منظم فعالیتونه دي، چې هدفمند او له مخکې څخه طرحه شوي وي، په بر کې نیسي، چې هدف یې د یادولو لپاره مطلوب شرایط جوړول او رامنځته کول دي.

هغه برخه زده کړه ایز فعالیتونه چې د رسنیو په وسیله او بغیر د ښوونکو د حضور نه د زده کوونکو ترمنځ صورت نیسي. په هېڅ وجه دې ته تدریس نه شو ویلای، په همدې وجه زده کړه د تدریس په نسبت عامه مانا لري. په بل عبارت کولای شو، ووایو هر تدریس زده کړه ده، ولې هره زده کړه امکان لري تدریس نه وي، د تدریس په تعریف کې څلور ځانګړنې شتون لري، چې هغه عبارت دي له:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دښوونکو او زده کوونکو ترمنځ د تعامل شتون.
۱. د مخکې له مخکې څو تعین شوو اهدافو پر بنسټ فعالیت ترسره کول.
۲. موقعیت اوامکاناتو ته په کتنې سره منظمه طرحې.
۳. د یادولو لپاره د فرصتونو او سهولتونو ایجادول.

په همدې سبب په یو طرفه او خپرو فعالیتونو سره ښوونکي امکان لري، په زده کوونکو کې تغیر راولي. دې ته هم تدریس نه ویل کیږي، همدارنګه د هغه ډول زده کړه ایز فعالیتونه لکه: د فلم، تلویزیون، کتاب او نورو رسنیو څخه چې صورت ونیسي؛ اګر که په یادولو سره تمام شي، ددې په دلیل چې هغه متقابل کړنې یا تعامل چې د ښوونکو او زده کوونکو ترمنځ نشته، بیاهم ورته تدریس نه شو ویلای.

نتیجه دا چې ښوونکي باید ټولو هغو شرایطو ته په کتنې سره دا مالومه کړي چې هدف د تدریس څخه څه شی دی، کوم قابلیتونه باید په زده کوونکو کې وپالل شي، ترڅو دهغې پر بنسټ زده کړې لپاره محتوا انتخاب اوهغې ته مناسب فعالیتونه طرحه شي.

دحرفې یادونې مفهوم ددې مانا نسبت روزنې، زده کړې او تدریس ته ډېر محدوده ده. ددې هدف دروزنې په خلاف دشخصیتونو داستعدادونو غوړېدل او وده نه ده؛ بلکې کار یادوونکو ته دضرورت وړ مهارتونو او فنونو یادولو په مقصد د یو کار یا شغل سرته رسوي. په معینه حرفه کې دي لکه: د ښوونکي تربیت، دوره او نورې زده کړه ایز قسمونه چې فني او حرفه یي وي، د هغې هدف د پالنې د اهدافو او غرضونو ترسره کول نه وي او هم ټولو زده کړه ایزو او تدریسي اړخونو ته شامل نه وي؛ بلکې مقصد یې پراخوالی، کتنه، پوهه، مهارت نمونه جوړونه چې د شخص په اړه وي او هغه د مناسبو کړنو سرته رسول وي.(استامرز ۱۹۷۵،۱)

له دې وجې صرف یادونه کولای شو، یو کوچنی برخه د روزنې، زده کړې او حتی د تدریس چې هدف یې د تخصصونو او مشاغلو لپاره د افرادو تربیت دی، وپېژنو په واقعیت کې حرفه یادونه یو لږ لنډ وخت لپاره یادول دي، چې هدف یې صرف په یوه معینه حرفه کې د افرادو تیارول دي، چې البته کولای شو، د ښوونکي په حضور او یا غیاب کې صورت ونیسي. لاندې نقشه او طرحه د تدریس، روزنې، زده کړې او حرفې یادونې رابطې او اړیکې ښې طریقې سره ښودنه کوي.

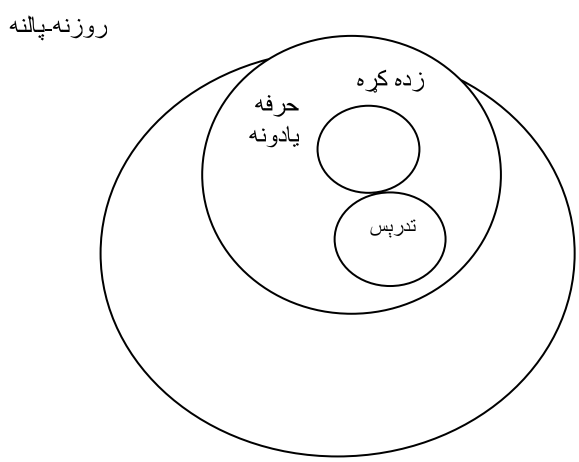

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تدریس دمفهوم تحلیل دمختلفو لورو څخه مختلف ماهیت او مانا لري دهغې څخه بعضې یې د ښوونکو لخوا زده کوونکو ته دمستقیمو علمي حقایقو بیان بولي او یوه بله ډله یې بیا د ښوونکي او زده کوونکي ترمنځ په ټولګي کې د درس په محتوا کې تعامل او تبادلې په شکل تعریف کوي، یو شمېر د ښوونې او روزنې متخصصان وایي: هغه موقعیت او اوضاع او احوال چې زده کوونکو ته یادول جریان اسانه کړي. تدریس عبارت له تدریس څخه دی.

د ښوونې او رونې عالم (اسمیت) په پنځه ډوله تدریس باوري دی.

۱. توصیفي.

۲. موفقیتي

۳. ارادې

۴. رهنمایې

۵. علمي

د(اسمیت) په نظر توصیفي تدریس تعریف د رواجي اومعمول له مخې تاکید لري، لدې اړخه تدریس عبارت دی له: د ښوونکي لخوا زده کوونکو ته دپوهې صریح او مستقیم بیان دی ډېر محدود دی.

پدې تعریف کې د تدریس مفهوم که څه هم صحیح او روښانه دی؛ مګر ډېر محدود دی، یانې تدریس یې د ښوونکي او زده کوونکو له اړیکې (ارتباط) او خبرو کولو له مخې پوهې او مهارت کې محدود او توصیف کړی. د دغه تعریف له اړخه په درسي ټولګي کې خبرې کول د تدریس د ډېرو مهمو طریقو څخه شمېرل کېږي او داسې کتل کېږي، چې رواجي یا نسبتې مانا د تدریس نشي کېدلای دقیقه او جامع دی.

د تدریس په تعریف کې دموفقیت، بریالیتوب، دوه مفهومه، تدریس او نقشې یادولو تعین شوې او نه جداکېدونکی شکل لري، پدې مانا چې د تدریس عمل صورت نه وي نیولی.

داچې یادونه رامنځته شوې ده، همدا ډول تعریف د تدریس څخه هم لکه په اصطلاح یادونه او ور یادول دي، چې دتربیتي علومو په متنونو کې ډېر کتل کېږي. یانې که چېرې دیادونې په لړ کې ورزده کول ښوونکي ته تدریس شي نو یادول به صورت ونیسي. بیا هم نشي کېدلای، تدریس په داسې یو فعالیت باندې اطلاق شي، لکه اخیستل او خرڅول، د تدریس دبریالیتوب مانا لپاره ښه واضحه کوونکې بېلګه ده.

دلومړي تدریس عبارت له دې مانا څخه دی، چې که چېرې اخیستونکي نه وي او توکي تبادله شي یانې څه شی ندی خرڅ کړی په پایله کې د ښوونکو د فعالیتونو څخه وروسته زده کوونکو څه شی ندی یاد کړی. کولای شو ووایو چې تدریس بېخي صورت نه دی نیولای.

د تدریس کارولو عمل سره د زده کوونکو شتون تحقیق او یادولو مانا راپیداکوي. ددې کتنې پر بنسټ د تدریس کتنه یوازې دمالوماتو انتقال نه دی بلکې یو تعامل د ښوونکو او زده کوونکو ترمنځ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېرې د ارتباط اړیکې په اوږدو کې تاثیر رامنځته نه شي، نو په حقیقت کې اړیکه نده نیول شوې، داسې تعبیر اګر که ډېر ښکلی او ښه وي؛ ډېر فکر او ژورتیا ته ضرورت لري، ځکه یادول یوازې د تدریس محصول نه دی او هر وخت او هرځای حتی یې له ښوونکي څخه امکان لري رامنځته شي، له بله پلوه ښوونکی د زده کوونکي د ټولو یادونو مسؤل نه دی. همدارنګه هغوی په ټولو هغو تغیراتو چې په تدریس سره راځي تاثیر لري کنترول نه لري او داسې مکمل کنترول او واک په دې شته موقعیت کې امکاني نه دی؛ مګر ددې تعریف ښې ځانګړنې دادي چې ښوونکي ګمارل، د زده کوونکو فعالیتونه او یادول په یو ډول سره منظم کوي او جوړښت ورکوي، چې پایله یې په یادولو سره سرته ورسېږي، دداسې کړنې پر بنسټ ښوونکي باید خپل کوښښ ته د زده کوونکو دتغیر په لور سوق کړي، ځکه دخپل کار په سرته رسولو کې کوښښ د هغه د کار پای یو کار دی.

د تدریس په اداري مفهوم کې یو عمل دی، چې هدف یې د ښوونکو دموقعیت او باور په برخه کې د هغه دکارونو او پېښو اهمیت سره تړاو لري. په بل عبارت نور نو تدریس یوازې چې د ښوونکو فکري نظام نه دی؛ بلکې دهغوی کړنې چې دمخکې څخه د موخو په تعین سره لارښوونه او مشخص کېږي، د تدریس په لړ کې د زده کوونکو فکري نظام د تفکر طریقې او دیادولو مهارتونه په مختلفو برخو کې هم د همدې اهدافو پر بنسټ شکل نیسي.

له دې امله تدریس ته کتنه په مانا او د هدف د معلومولو لپاره د یو ارادي فعالیت، فکر، د ښوونکو باور او هم د زده کړې د اجراء کوونکو لپاره ډېر داهمیت وړ دی. پدې دلیل چې هغه زده کړه ایز فعالیتونه چې جوړښت ورکوي اوهم لوری ورکوي د ښوونکو کتنه او باور د ورزده کولو او یادولو په برخه کې دې تدریس ته کتنه دارادي اړخه کولای شي یوه موثره ونډه په علمي روزنې ولري، ځکه که چېرته د ښوونکو باور د تدریس د مهمو عواملو څخه وګڼو، نو د ښوونکو د روزنې مرکزونه باید د خپل فعالیتونو اهداف او اساس د تدریس مهارتونو څخه مخکې دشکل ورکولو پر محور فکر او باور وکړي. هغه موقعیت منځته راوړي، چې فکرونه او صحیح باورونه په صحیح علمي تجربو سره فکري ښوونکو ته لوری ورکړي.

دطرز او طریقې له مخې د تدریس تعریف چې هغه په اخلاقي اصولو، شواهدو او استدلالي فعالیتونو سره تړاو لري ولاړ دی.

په داسې برداشت سره د تدریس نه هروخت دوه اساسي پوښتنې راولاړېږي.

1- څه شی باید یاد شي او څرنګه باید یاد شي له دې امله هغه تدریسي لارو او کړنو هره محتوا وړاندېز نه ورکول کېږي. محتوا یا ارزښت لرونکی او تفکر رامنځته کوونکی وي او د زده کړې طریقې او یادول په دلایلو او شواهدو ولاړ وي،پداسې طریقې کې چې د تدریس نه ښوونکی دا حق ونه لري، چې خپلې فکري او باورونه یې له کومو دلایلو او علمي شواهدو چې تایدونکي وي په زده کوونکو تحمیل کړي، تدریس باید د زده کوونکو د فکرمند کېدلو سبب شي او څېړنې انګېزه په هغوی کې ایجاد کړي دداسې کتنې او ګمان طرفداران د حرفوي زده کړې کلمې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اطلاق او نورو مهارتونو چې رواني او حرکتي کړنې تقویه کوي او یا یې یو شکل ورکوي، کوم مخالفت هم نلري؛ مګر د تدریس د مفهوم په اطلاق او په هغو فعالیتونو کې کنترول کولو د رایې اختلاف شتون لري.

یو شمېر نور بیا ابلاغ، تبلیغ او یا تلقین چې دباورونو د تصویب د جوړولو لپاره کاروي. د ماهیت له مخې دا یو شرط پېژني او د تدریس برخه یې نه حسابوي دهغوی په باور هر ډول فکر تحمیلول او یا د هغې تغیرول د وېرې او ګواښ په اثر په هېڅ وجه د تدریس برخه کې نشي راتلای.

د تدریس مانا دعلم اړخه هغه صریح او دقیق فعالیتونه دي، چې د تربیې د ښوونکي تیره رېښنه په تجربو لري ښایي ددې کړنې پر بنسټ د تدریس تعریف باید د هرډول ابهام او عدم دقت نه شتون څخه خالي وي او په جملو او عبارتونو کې بیان شي،چې د سطحه کې دي، لکه وزارتونه تعین او تنظیم شي.

تنظیم شوي معیارونه او د تدریس ټولنیزې تګلارې د ښوونکو لپاره تعین نه وي او همدا ډول د زده کوونکو لپاره اهدافو او محتوا ته لوری ورکول په افکارو سره تعینوي. زده کړه ایز مرکزونه یوازې پدې مؤظف او ګمارل شوی دی، چې زده کړه ایز اهداف په عیني او صریح شکل بدل کړي او له دې وروسته دا زمینه برابره کړي، ترڅو زده کوونکي هغه تعین شوي اهداف د تعین شوو کړنو په واسطه تمرین او تکرار کړي.

د داسې کړنې پر بنسټ باید مهم موضوعات او موخې په درسي پروګرام کې لحاظ وشي؛ مګر محتوا باید د زده کوونکو د کلتور او ځواک طاقت سره متناسبه وي. دښوونې او روزنې د پروګرام جوړونکو لخوا د زده کوونکو معیار او د ارزښت لارې چارې او هم د هغوئ زده کړه ایز اهداف تعین او زده کړه ایز مرکزونه ابلاغ شي او ښوونکي د زده کړه ایزې دورې تر پایه د هغې په اجراء مؤظف او وګماري.

ډېری تصمیمونه د درسي پروګرامونو د محتوا او څرنګوالی د اجرا په برخه کې او هم د هغې ارزښت موخه کې له مخې څخه نیول کېږي، ښوونکي د ورزده کولو په لړ کې د داسې مهمو مسایلو یادولو سره ډېر مخامخ کېږي، چې د هغې په باره کې تصمیم ونیسي. هغوی باید د تعین شوي چوکاټ او محتوا پر بنسټ زده کړه ایز فعالیتونه طرحه او اجراکړي؛ مګر دانشي کېدای چې خپل پروګرام یا فعالیت دښوونې او روزنې د معیارونو څخه د باندې اجرا ته وړاندې کړي. د تدریس په لړ کې هغوی به صرف د خرڅونکو او اخیستونکې په شکل ونډه ولري.

د زده کړې د تدریس تګلاره

د فعاله تدریس میتود: دفعال تدریس میتودپه دې نظر ولاړ دی، چې زده کوونکي یوازي نیغ په نیغه ونډه اخیستنې، یاني د زده کړې دفعالیت له لارې پوهنیز، مهارتي اوذهنیتي مفاهیم ترلاسه کوي او که زده کوونکي ته په درسی فعالیت کې نیغ په نیغه ونډه ورنه کړای شي، زده کوونکی غیرفعال پاتې کیږي او زده کړه به ژوره نه وي او زده کوونکی به یې ژرله یاده وباسي. دښوونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوروزني د ډګر د پوهانو په نظر عملي زده کړه د جان ديوي په دې نظرولاړه ده، چې ويل يې ماشومان بايدپه څيړنه کې د نوو فکرونو زده کولو لپاره فعاله ونډه واخلي.
سويسي ارواپوه ژان پياژه باورې ده، چې تجربه د فکري ودې له پاره تل ضروري ده. موضوع بايد په فعال ډول تدريس شي. په لاس راغلې څېړنې څرګندوي، زده کوونکي هله ښه زده کړه کوي، چې ولولي، ويې ليکي، خبرې اترې پرې وکړئ، ازميښت يې کړي، مسئله حل کړي، کشف يې کړي، تجزيه اوتحليل يې کړي، ويې څيړي، استنباط ترې وکړي، اړيکې يې پيداکړي، استدلال وکړي، لنډيز يې جوړ کړي، په دې توګه د فعال تدريس ميتود کې د هغو لارو څخه ګټه اخلي، چې زده کوونکي فکر کولو او عمل کولو ته اړ کړي. د فعال تدريس په ميتود کې زده کوونکي دزده کړې په بهير کې عملاً د پوهې دلاسته راوړنې په څرنګوالي بلديږي. د يادولو او ذهن ته د سپارلو پرځای چې نورو د فکر محصول دی، خپلې علمي پوهې ته وده ورکوي او هماغه لاره وهي چې پوهان يې د پوهې د پراختيا په عمليه کې سرته رسوي. په دې توګه زده کوونکي له داسي يوه حالت سره مخامخ کيږي چې له نوې مسئلې سره د مخامخ کېدو په صورت کې د هغې د حل لپاره له عملي او څېړنيزې لارې کاراخلي. د مسئلې يا ستونزې له پېژندلو وروسته د هغې د حل او هوارولو د لاروچارو په اړه فکر کوي. ددې کار لپاره اطلاعات، شمېرې او مالومات راټولوي او طبقه بندي کوي يې او د مسئلې دحل لپاره په خپل ذهن کې احتمالي لارې لټوي. هغه مهال د مسئلې د اهميت له مخې ډول ډول، لاروچارو منابعو او سرچينو ته مراجعه کوي، تجربې سرته رسوي، مشاهدې کوي او د خپلې فرضيې د ازمايي، د هغې دمنښت يا رد له پاره پوره دلايل راټولوي. په پای کې د پايله نيونې له مخې د څېړلوعمليه سرته رسيږي. له دې زده کوونکی ددې په لټه کې دي، چې لاسته راغلې پايلې په نورو ورته ځايونو کې تعميم او وکارول شي له دې لارې د درس د محتوا ژور درک له امله يولړ مهارتونه ترلاسه کېږي.
څېړل او د مسئلې د حل په عمليه کې ترلاسه شوي مالومات د پوهې يوه برخه جوړوي او په دې توګه د نورو مسائلو له حلولو سره مرسته کوي. څېړل او تفکر د پړاوونو له تيرولو وروسته ورو ورو دزده کوونکو په نظرياتو هم بدلون راځي. د بېلګې په توګه زده کوونکي زده کوي، چې له ستونزو سره د مخامخ کېدو په صورت کې په بېړه فضاوت ونه کړي. د نورو د نظرياتو په اړه له بې ځايه تعصب څخه ډډه کوي، له زغم کار اخلي او د نورو د نظريو په ردولو يا منلو کې له منطقي او عقلاني لار وچارو څخه ګټه په عمومي توګه بايدپه فعالي زده کړې کې لاندې ټکي په پام کې ونيول شي:
۱: تدريس بايدزده کوونکي په هغو تجربو کې ښکېل کړي، چې د هغو پخوانی پوهه د علومو په اړه ترپوښتنې لاندې راولي.
۲: ښوونکی ښايي دپوښتنو له لارې د پلټنو او تجسس روحيه پياوړې کړي او زده کوونکي خبرو اترو او بحث ته وهڅوي.
۳: په تدريس کې بايدښوونکی د زده کوونکو د عمل چمتووالی په پام کې ونيسي. ښوونکی بايد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګروپي خبرې اترې زده کوونکو ته پرېږدي.
۴: تدریس باید د زده کړې عملیه له محتوا څخه بېله نه کړي(دتدریس په عملیه کړي دکتاب محتوا ته بایدتوجه وشي.
۵: زده کوونکي دې د خپلوځوابونو له لارې د خپلو ټولګیوالو توجه جلب کړي. که چیرته لازمه وي. ښوونکی دې ټولګی اداره کړي او د زده کوونکو نامکملو ځوابونو ته دې پراختیا ورکړي.
٦: د زده کړې په عملیه کې دې ښوونکی او زده کوونکي ګډه ونډه ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فعالې زده کړې د میتود ډولونه

۱ . دمفهوم جوړولومیتود

مفهوم جوړول یانې د زده کوونکو لخوا د مفهوم رامنځ ته کول دي،کېدای شي مفهومونه پوهنیز، مهارتي یا ذهنیتي واوسي. پدې میتود کې د یوه ټاکلي مفهوم په اړه مالومات ورکول کیږي. دا معلومات ښوونکی یا زده کوونکي ټولوي. زده کوونکي د مالوماتو طبقه بندئ او نوم ایښودنې له لارې هڅول کیږي او د نومول شوو ټکو په هکله له بېلګوسره د اړیکو د ورکولو او ددې کار د لامل د څرګندولو له لارې مفهوم جوړوي. د ښوونې او روزنې د پوه(هیلداتابا) په نظر کله چې زده کوونکي له پوښتنوسره مخامخ کیږي، په مفهوم جوړولوپسې ګرځي.

۲: څېړنه

د څېړنې موخه له داسې موقعیت سره د زده کوونکومخامخ کول دي، چې د ځواب میندلو لپاره یې د مالوماتو لاسته راوړلو او د تجربو په سرته رسولو پسې ګرځي. زده کوونکي د څېړنې په بهیر کې زده کوي، چې:«دخپلې مینې او کنجکاوئ پربنسټ کار وکړي» په وار وار پوښتنې وکړي. د ژورو خبرو په بهیر کې او په پیچلوحالاتو کې فکر وکړي. مسئلې تجزیه او تحلیل کړي.«خپله مخکینئ پوهه او قضاوت په پام کې ونیسي.» خپلې فرضیې رامنځته او تجزیه کړي. «دحل احتمالي لارې راوباسي اوپراخه یې کړي.))کېدای شي، دڅېړنې په میتود کې زده کوونکي په استقرایې میتود(له کل څخه جزته)اویا هم په قیاسي میتود(له جزڅخه کل ته)عمل وکړي.

۳: دمفهومونونقشه

د مفهومونو نقشه د مفاهیمو د انځور د ښودلو لپاره یوه لار ده. نقشه یوه ګرافیکي برخه ده، چې (ټکی یاراس) لري، مفهومونه بیانوي. همدارنګه منحني یا مستقیمې کرښې دي، چې ددې مفهومونو تر منځ اړیکې څرګندوي. مفهومونه او اړیکې معمولاً د نقشې پرمخ نومول کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدای شي ارتباطي کرښې یوه لوري، دواړو لورو یا بې لورو وي. کېدای شي مفهومونه او د هغوی ترمنځ اړیکې ډلبندي شي او د وخت له مخې د مخکې والي یا وروسته والي او یا د علت او معلول اړیکې ولري.

۴: د پروژې میتود: ښوونکی پدې میتود کې یوه موضوع ټاکي. وروسته پوښتنې کوي او زیار باسي، چې زده کوونکي پوښتنې یو په یو راټولوي او ورو ورو د پروژې کار بشپړ کړي.

۵: د خبرو اترو او بحث میتود: د خبرو اترو میتود ډله ییزکار د سرته رسولو له لارې کېږي. پدې میتود کې ښوونکی د زده کوونکو هرې ډلې ته پوښتنې ورکوي یا یوه موضوع ورته څرګندوي او له هغوی غواړي، چې د هغې په اړوند یو له بل سره خبرې اترې وکړي او پایله یې ټولګي ته وړاندې کړي. خبرې اترې عموماً د هغه یوې موضوع په اړه سرته رسیږي، چې زده کوونکي ورسره بلدوي.

٦: د مسئلې د حل میتود: په دې میتود کې ښوونکی یوه مسئله ټاکي اویو تن یا ډلې ته وخت ورکوي، چې ځواب یې پخپله یا د نورو په مرسته ومومي.
۷: ډله ییزه زده کړه پدې میتود کې په هره ډله کې د پوهې د بېلابېلې کچې لرونکي زده کوونکي او د زده کړې د بېلابېلو فعالیتونو له لارې د یوې موضوع په اړه خپل درک پراخوي. د ډلې هر غړی یوازې پخپله د زده کړې دنده نلري، بلکې د ډلې نورو غړو د پوهولو دنده هم په غاړه لري.

۸: له ښوونځي بهر فعالیت میتود: دا میتود د اطلاعاتو د راټولولو پر هغې د غور او د حل د لارې لټولو او مطالعه او د عملي کار پای ته رسول دي. په دې میتود کې معمولاً فعالیت له ښوونځي بهر سرته رسېږي. ښوونکی د زده کوونکو له مینې سره سم یوه موضوع ټاکي او ترې غواړي، چې د سرته رسولو په موخه ورته مالومات او شمېرې راټولې کړي، د بېلګې په توګه: د موادو او ډبرو د بېلګو راټولول.

۹: عملي(تجربې) میتود: تجربه هغه فعالیت ده، چې د هغې په بهېر کې زده کوونکي دیوې ټاکلې موضوع په اړه ځانګړو موادو په کارونې په عملي توګه تجربه کوي. تجربې د معمول له مخې په یوه لابراتوار کې سرته رسېږي، خو په ښوونځیو کې د یو سمبال لابراتوار نشتوالی باید د تجربو د سرته رسولو لامل نشي. په څېنوځایونوکې په ټولګي کې د یوې تجربې د سرته رسولو لپاره ډېر ساده وسایلو ته اړتیا وي. ښوونکی یا زده کوونکي دا مواد په ډېر اسانه توګه لاسته راوړای شي. تجربه کله ناکله یوه مفهوم سره د زده کوونکو د بلدولو لپاره کارول کېږي. ددې کارلپاره ښوونکی دتجربې کړنلاره زده کوونکو ته ورښیي او تمه لري، چې زده کوونکي د هغه د لارښوونې په مرسته یوې واحدې پایلې ته ورسېږي. په نورو برخو کې تجربه د یوې مسئلې د حل له پاره د یوه مناسب چاپېریال له چمتو کولو څخه عبارت ده. په دې ډول کې ښوونکی دفعالیت عمومي لوری ټاکي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کوونکي دې ته هڅوې، چې د تجربې سرته رسولو په اړه په يوازې سره پرېکړه وکړي او پايله لاسته راوړي. تجربه د تجربوي مفاهيمو د تدريس، په تيره بيا د کيميا مضمون لپاره ډيره اړينه ده. له هغې پرته زده کوونکي نشي کولای چې پرلوست سم پوه شي. زده کوونکي دساينسي تجربو له سرته رسولو سره که ښوونکی يې سرته ورسوي يا زده کوونکي ډېره مينه لري، خو ښايي تر وسې پورې تجربې پخپله د زده کوونکو له خوا سرته ورسېږي. په هر ډول دا د ښوونکو دنده ده، پرېکړه وکړي چې تجربه بايد څوک سرته ورسوي.

د ښوونکي په واسطه د تجربې د سرته رسولو ځايونه په ځېنو ځايونو کې لازمه برېښي، چې پخپله ښوونکی تجربه سرته ورسوي. نوموړي يوشمېرځايونه په دي ډول دي:

۱. په هغه صورت کې چې د تجربې مواد اور اخيستونکي ياخطرناک وي، لکه:بنزين،کايتر او کاني تاوده او ټينګ تيزابونه.

۲. په هغه صورت کې چې زده کوونکي د تجربې په کړنلاره پوه نشي او ښوونکی وغواړي، د تجربې په ترسره کولو هغوی ته د کار پراوونه ورزده کړي.

۳. هغه مهال چې تجربه په پيچلي او ګران بيه دستګاه کې سرته رسېږي او دکار بهير يې پيچلی وي.

۴. هغه مهال چې تجربه زيات پام او ډېرې تجربې ته اړتيا ولري.

۵.هغه مهال چې لازمه وي، ښوونکی د تجربې پر وخت کې بېلابېلې برخې زده کوونکو ته بيان کړي. د تجربې د سرته رسولو لپاره څو لارښوونې:

۱. څوورځې دمخه تردې چې وغواړئ زده کوونکوته کومه تجربه وښيئ، هغه پخپله وازمايئ.

۲. د تجربې دسرته رسولو په ورځ د اړتيا وړ مواد او سامان الات چمتو کړئ او په ترتيب يې پر ميز باندې کيږدئ.

۳. ددې له پاره چې زده کوونکي تجربه ښه وليدلای شي، هغه وسايل چې تجربه پرې سرته رسوي، پر ميز کيږدئ.

۴. اضافي توکي د ميز دننه کيږدئ، چې زده کوونکو پام ځانته وانه ړوي.

۵. د زده کوونکو نظر د تجربې د سرته رسولو پر مهال وپوښتئ؛ د بېلګې په توګه: که غواړئ چې په الکولو کې د پاڼې د کلوروفيل حلېدل وازمايئ، نو له زده کوونکو وپوښتئ، چې له پاڼې څخه د هغې کلوروفيل څنګه بيلولای شو؟ کېدای شي يو زده کوونکی ووايي، د ايشيدلو اوبو پواسطه. دا تجربه وازمايي او کله چې مو وليدل ايشېدلې اوبه له پاڼې څخه د کلوروفيل د لرې کولو ښه محلول نه ده، زده کوونکو ته وواياست چې د ځېنو توکو د حلولو لپاره د اوبو په پرتله الکول تر ټولو ښه محلل دی. وروسته اصلي تجربه سرته ورسوئ او پر پاڼې د الکولو تر تويولو وروسته د هغې شين رنګه ماده بېله کړئ.

۶. له يو څو زده کوونکو څخه وغواړئ، چې د تجربې په د سرته رسولو کې درسره مرسته وکړي او د تجربې بهېر او خپلې ليدنې نورو زده کوونکو ته بيان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. په هغو ځايونو کې چې لازم وي، ټول زده کوونکي د تجربې یو پړاو پر خپلو سترګو وګوري. هغوی ته ووايئ چې د تجربې د میز شا او خوا ته راټول شي او بهير وګوري.
۸. د تجربې د سرته رسولو پرمهال له درسي مرستندويه وسايلو؛ لکه توره تخته، چارت، انځور او نورو څخه ګټه واخلئ. د زده کوونکي په واسطه تجربه:
د مخه مو د ښوونکي په واسطه د تجربې د سرته رسولو په اړه خبرې وکړې، اوس وګورئ، چې د زده کوونکو له خوا د وخت په تیریدو او د خطر د مخنيوي او د ښې پايلې د لاسته راوړلو په خاطر د يوې تجربې سرته رسول څنګه پلانوای شو. ددې کار لپاره لاندې ټکو ته پام واړوئ:
۱. د ټولګي زده کوونکي په ډلو وويشئ. د ډلوشمېره د امکاناتو او شتو وسايلو له مخې ټاکل کېدای شي، د بېلګې په توګه: که د يو ټولګي د زده کوونکو شمېره ۳٦ تنه وي، کولای شو درې ۱۲نفري، نه ۴ نفري او٦ نفري ډلې جوړې کړو.
۲. پر ډلو نومونه کيږدئ. ددې کار لپاره الفبې له تورو يا د پوهانو له نومونو ګټه اخيستلای شئ.
۳. زده کوونکوته د تجربې د کارونو د مسؤليت دويش په اړه لارښوونه وکړئ.
۴. هغه وسايل د ډلو ترمنځ وويشئ، چې زده کوونکي ورته د تجربې د سرته رسولو لپاره اړتيالري.
۵. که چيرته د تجربې د سرته رسولو پر مهال له الکولو، ګوګړو او نورو اور اخيستونکو توکو څخه ګټه اخيستل کيږي، زده کوونکو ته د خونديتوب لارښوونې او د کار د بهير څارنه وکړئ.
د زده کوونکو له خوا د تجربې يادابښتولو هره تجربه درې پړاوه لري:
۱. په لومړي پړاو کې تر ازمېښت لاندې مسئله دې زده کوونکو ته تشريح شي، چې د هغې د پيدا کېدو په اړه فکر وکړي. د بېلګې په توګه: که چېرته د هايدروجن د لاسته راوړلو لپاره د جستو تعامل د مالګې له تيزاب سره تجربه ترسره شي، ښوونکی شي چې داسې پوښتنه وکړي.
يا د جستو او مالګې تيزاب د تعامل په پايله کې هايدروجن لاسته راځي؟ او پوښتنه کوي، څرنګه کولای شو، چې په تجربې يې ثبوت کړو؟
۲. دويم پړاو د تجربې سرته رسول دي. په دې پړاو کې زده کوونکي د هغو وسايلو په واسطه تجربه سرته رسوي،چې په واک يې لري.
۳. دريم پړاودادی، چې زده کوونکي دتجربې بهېراولاسته راغلې پايلې ياداشت کړي. دتجربودبهېر اوپايلودښه يادداشتولولپاره لاندې لارښونې وکاروي.
۱. هيڅکله مه پريږدئ، چې زده کوونکي د تجربې بهير د تابلو يا ياداشت له مخې وليکي، ځکه دا ياداشت اخيستل ددې مخه نيسي، چې زده کوونکي خپل فکر په تجربې متمرکز کړي.
۲. زده کوونکو ته د ياداشتولو لاره روښانه کړئ. ځکه کېدای شي، زده کوونکي خپل ياداشت کې شکل او چارت هم وکاروي.
۳. ددې په ترڅ کې چې له زده کوونکو غواړئ، د ياداشت لپاره له ټاکلې بېلګې څخه ګټه واخلي، د هغې په تنظيم کې زده کوونکي خپلواک پريږدئ.
۴. د ژبې د ګرامر له مخې غوره ده، چې د فعلونو له مالوم حالت څخه ګټه واخيستل شي او جملې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مجهول ډول بيان نه شي، د بېلګې په توګه د ښېښو له تودولو ورسته مو وليدل، چې د هغې د دننه حجم هوازياته شوه.

دا به ښه وي چې وليکو: ښيښه توده شوه او د دننه حجم هوايې زياته شوه.

۵. څنګه چې زده کوونکي په ډله ييز ډول تجربه سرته رسوي، ښه به دا وي، چې په خپل ياداشت کې د خپلو هم ټولګيوالو نومونه هم وليکي. د بېلګې په توګه: اما او اکبر يوه دانه لوبيا وکرله. ومو ليدل چې د وخت په تيريدو يې ريښه، ډنډه او پاڼه راشنه شول، دا کار ددې لامل کېږي، چې ياداشت زده کوونکو ته د يو يادګار په توګه پاتې شي او ډله ييزکار روحيه يې پياوړې شي. که ازميښت يې په خپله شخصاً سرته ورساوه، په ياداشت کې دې د مفرد شخص يادونه وکړي، ياني ودې ليکي:«بوتل مې له اوبو ډک کړ».

۱۰. دپوښتنې او ځواب ميتود

پوښتنه او ځوابونه داسې يوفن دی، چې ښوونکی کولای شي، په ټولو درسې ساعتونو کې ترې کار واخلي. له پوښتنو او ځوابونو څخه د تيرولو ستونو په بيا ځلي کتنه کې هم کار اخستل کېږي. د زده کوونکو له خوا د موضوع ګانو پر پوهيدو او يا نه پوهېدو هم له دې فن څخه کار اخيستلی شو.

د پوښتنو ډولونه په لاندې بڼو ويشلی شو:

۱. يادول چې يوازې حفظي مالومات ارزوي: لکه کيمياوي تعاملونه په څو ډوله دي؟ د هر يو نوم واخلي.

۲. پرتله ييزې پوښتنې، لکه د اکسديشن تعاملونه د سوځيدلو تعاملونو سره پرتله کوي.

۳. علت او معلول لکه د شين کوريزو غازونو د پيدا کېدو لامل څه شي دی؟

۴. توضيحي: لکه اتوم د الکتروني جوړښت په هکله هوند قاعده توضيح کړي.

۵. د بېلګې راوړلو پوښتنه: لاندې اصطلاح ګانې د مثال سره توضيح کړي، د بېلګې په توګه:

۱ـ مول() ۲ـ ايزوتوپ()

۳ـاتوم () ۴ـ ايون ()

۶. تجزيه اوتحليل:

لکه دکلسيم کارباید د تعامل د اوبو سره پايله کې استلين جوړيږي. که چېرې استلين وسوځيږي، کوم مواد کوم مواد به لاسته راشي؟

۷. ډلبندي: لکه د څو عنصرونو سمبولونه وليکئ او هغوی د فلزي، غيرفلزي او مفوتريک خواص په پام نيولوسره ډلبندي کړي.

۸. د پايلې اخيستل: لکه که چيرته تجزيه کوونکي نه وای، په طبيعت کې به د کاربن په دوران کې څه حالت رامڅته شوی وای؟

۱۱ـ نمايش(ننداره) ميتود

د نمايش ميتود پر ليدلو او مشاهدې ولاړ دی. افراد د مشاهدې او ليدو له لارې ټاکلې وړتيا ترلاسه کوي. ښوونکی لومړی د زده کوونکو په وړاندې يو کار ننداره ته وړاندې کوي او ورسته زده

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوونکي هغه کار په هماغه ډول ترسره کوي.

د نمايش ميتود له لاندې څلورو برخو څخه جوړ شوی دی: چمتووالی، توضيح، نمايش او ازمېښت.

۱. د چمتووالي پړاو: ښوونکی د نمايش وسايل له نمايش دمخه په ټولګي کې چمتوکوي.

۲. د توضيح پړاو: له نمايش دمخه لومړی د هغې موخه زده کوونکو ته بيانوي. وروسته هر هغه څه چې زده کوونکي يې ښايي سرته ورسوي، ورته بيانوي.

۳. د نمايش پړاو: پدې پړاو کې بايد ښوونکی زده کوونکو ته د مهارت په اړه ضروري عمليات وښيي. همدارنګه د کار سم بهير چې زده کوونکي يې ښايي ازمېښتي پايلې د لاسته راوړلو لپاره سرته رسوي، بيانوي پدې پړاو کې کله ناکله توضيح او نمايش يو تر بله سره ګډيږي.

۴. ازمېښت پړاو: زده کوونکو ته څرګنده کړئ، چې د بيان او توضيح له پړاوونو وروسته هغه کار عملاً سرته ورسوي. د نمايش په پای کې له زده کوونکو څخه پوښتنې وکړئ.

۱۲. توضيحي ميتود: توضيحي ميتود چاپي مطلبونو، د لوست د تشريح او نورو رسنيو پواسطه زده کوونکو ته د اطلاعاتو مستقيم ليږدول دي. پدې ميتود کې ښوونکی درسي مفاهيم او موضوعګاني زده کوونکو ته وړاندې کوي. ددې ميتود له ګټو څخه يوه دا ده، چې حقايقو، اصولو او مفاهيمو يوه ټولګه په منسجم ډول زده کوونکو ته ور زده کړای شي. د دې ميتود له محدوديتونو يو يې دا دی، چې زده کوونکي مطلب حاضر او چمتو والی ترلاسه کوي اوحقايق نه کشفوي. که چيرته دا ميتود له نورو ميتودونو سره يوځای وکارول شي، اغيزمن تماميږي. له توضيحي ميتود څخه د ډېرو علمي مفهومونوپه زده کړه کې کار اخيستل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زده کوونکو د زده کړې د ارزولو لارې چارې

د ارزونې تعریف: د زده کړې له ټاکل شوو موخو سره د زده کوونکو د تر لاسه شوې پوهې د پرتلې له لارې د ښوونکی تدریسي فعالیتونه او د زده کوونکو د زده کړې په کوښښونو د مطلوبو نتیجو د څومره والي مالومول، ارزونه نومیږی.

د ښوونیز او روزنیز فعالیت په ارزولو کې دوه ټکی ډېر مهم دي.

۱ـ د زده کړې د موخوټاکل

۲ـ د زده کوونکو د زده کړې د کچې ارزونه

د زده کوونکو په ارزولو کې ځېنې ټکي په پام کی ونیول شي. د زده کوونکو د ارزولو دلارښوونې اصول په لاندی ډول دي:

الف. د ورزده کولو او زده کولو د بهېر بشپړوونکی وي.

ب. د زده کړې فعالیت باید مثمر او پلان شوی وي.

ج . د زده کړې له موخو او نتیجو سره.

د. له ښوونکي سره دپلانولو او د زده کوونکو د اړتیاوو له پوره کولوسره مرسته وکړي.

هـ . د پوهې، مهارت او ذهنیت درې برخو کې پوهه چمتو کړي.

و. د زده کوونکي له دوامداره زده کړې سره مرسته وکړي.

ز. زده کوونکي داروزوني دسرته رسولو له څرنګوالی خبروي.

ح. د زده کوونکوسره مرسته وکړي، چی ترلاسه شوې پوهه په خپل ورځني ژوند کې عملاً و کاروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ساینس کې د ارزونې دودیز میتودونه

۱- د زده کوونکو د فعالیت ثبتول

ښوونکی هره ورځ اویا په اوونیزه توګه د زده کوونکو فعالیت او د کار پرمختګ ثبتوي. ښوونکی کولای شي، د زده کوونکو د فعالیت له ثبتولو څخه د زده کوونکو د ارزونې لپاره د هغوی د ځواب ویلو، په ډله ییزکار کې د فعالې ونډې او د پروژې په بشپړولو کې ګټه واخلي.
کولای شو د زده کوونکو د فعالیت له ریکارډ څخه د انفرادي یا ډله ییزې ارزونې لپاره ګټه واخلو.
د فعالیت د ریکارډ په ثبتولو کې لاندې مطالب په نظر کې ونیسو.

۲. جدول دفعالیت دثبت دریکارډفورمه

ګڼه	نوم	نیټه	دمشاهدې موده		اودډلې یاګروپ دغړوپه اړه نظریې
۱				دخبرواوارېدوپرمهال همغږي ښيي.	
				دنورودرناوی کوي.	
				په کارونوکې فعاله ونډه اخلي.	
				خپله عقیده بیانوي.	

۲. د زده کړې قرارداد (تړون):

د زده کړې قرارداد د ښوونکي او زده کوونکي ترمنځ داسې یوه موافقه ده چې د یو ټاکلي فعالیت د سرته رسولو لپاره باید سرته ورسېږي، څوک یې سرته ورسوي، کله سرته ورسېږي او څنګه وارزول شي. کېدای شي تړونونه لیکلي بڼه ولري. زده کوونکي کولی شي خپل ځان په خپله یا د نورو زده کوونکو له لارې وارزوي.

(۳) جدول: د زده کړې دتړون عمده مطالبونه

د زده کړې دتړون عمده مطالبونه		
د زده کوونکي نوم		نېټه
څه کارسرته رسولی شم؟ څنګه یې سرته رسولی		

(c) ketabton.com: The Digital Library

شم؟ زماکار څوک ارزوي؟		
دزده کوونکی لاسلیک		ښوونکی لاسلیک

۳. د درجه بندۍ مقیاس

د درجه بندۍ په مقیاس کې د زده کوونکو د پوهې،مهارت او ذهنیت مقیاس ارزول کیږي. لاندې جدول ته پام وکړئ.

(۴) جدول: د ارزونې چک لست فورمه

دساینس په لابراتوار کې دفني وړتیاو لپاره په کیفي ډول د درجه بندۍ مقیاس.	۱	۲	۳	۴
ښکاري چې تر څیړنې لاندې مسئله یې ښه درک کړې ده.				
کولای شي شفاهي او تحریري کړنلارو ته په زیر پام وکړي.				
مناسب وسایل انتخاب وي				
وسایل په ډیرپام اواغېزمنډول کاروي				
په منظم ډول ثبتوي. (data) رقمونه او عددونه				
د کار تر پای وروسته وسایل او د کار ځای سم پاکوي.				

۴. پروژې

پروژې داسې فعالیتونه دي، چې زده کوونکي یې په یوه موضوع کې د ښې څیړنې په موخه د مینې او امکاناتو له مخې په فردي یا ډلیز ډول سرته رسوي. زده کوونکي په پروژه کې کار پړاونه او نتیجه لیکي. د پروژې لاندې بېلګې وګورئ.

۱. د یوې درسي موضوع په اړه څېړنه او د هغې رپوټ ورکول.

۲. د یوې موضوع په اړه د مالوماتو راټولول.

۳. دچارت،موډل، :چمتوکول.

۵ـ د زده کوونکو د کار دوسیه.

د زده کوونکو کاري دوسیه د زده کوونکو د کارونو یوه ټولګه ده، چې له ښوونکي او زده کوونکي سره د زده کړې د بهیر په څرنګوالي کې مرسته کوي. د کارونو بېلګې چی په دوسیه کې ایښودل کېږي. د زده کوونکی یا ښوونکی د دواړو په خوښه اېښودل کیږي. په دوسیه کې کورنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنده، نورې دندې، تړونونه، د ازموینو نتیجې او نور کېښودل کېږي. هغه مهال چې د زده کوونکي د کار دوسیه بشپړه شوه، باید پرمحتویاتو یې یو ځل بیا غور وشي او په مناسبو مقیاسونو دې ارزیابي شي.

بېلګه: دزده کوونکي د کار د ارزونې دوسیه.

(۵) جدول د زده کوونکو د کار د ارزونې دوسیه.

د زده کوونکي نوم	نېټه				
د ارزونې ځانګړنې	په کیفي ډول ددرجه بندي مقیاس				
	ډېرښه	ښه	متوسط	کمزوری	ډېرکمزوری
خلاقیت او نوښت					
نظم اوپاکوالی					
د د ندو بشپړ سر ته رسول					
...					

۶-ازموینه

ازموینه د زده کوونکو د زده کړې د کچې د معلومولو تر ټولو مهمه وسیله ده. ازموینې د لوست له موضوع څخه د زده کوونکو د پوهې د ارزولو په موخه ګټوره ده. له ازموینوڅخه د عملیو، مهارتونو او زهنیت په ارزلو کې کار اخیستل کیږي. ازموینه د کُل په توګه په دوه ډوله ده. یوه تحریري او بله تقریري.

په تحریري ازموینه کې لاندی ډولونه شامل دي:

۱. تشریحي پوښتنې

۲. دلنډځواب لرونکي پوښتنې

۳. سمې اوناسمې پوښتنې

تقریري ازموینه لاندی ډولونه لري:

۱. شفاهي پوښتنې

۲. عملي پوښتنې

شفاهي پوښتنې: شفاهي هغه مهال کېږي:

۱. چې د ځواب ورکړه په لیکلي ډول شوني نه وي.

۲. موخه مو د زده کوونکي د شفاهي وړتیاوو ارزول وي، لکه خبري مباحثه او له ځنډ پرته ځواب.

د عملي ازموینې پوښتنې: د عملي ازموینې له پوښتنوڅخه هغه مهال ګټه اخیستل کیږي، چې زده کوونکي باید خپله وړتیا په مستقیم ډول وښیي. لکه د یوسلایډ جوړول یا د مکروسکوپ لاندی د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوسلایډ کتنه.

تشریحي پوښتنې

په دی ډول پوښتنو کې باید زده کوونکي په لیکلي ډول جامع ځواب ووایي. په دې پوښتنو کې زده کوونکی واک لري، چې خپل ځوابونه څومره چې کولای شي بډایه کړي. تشریحې پوښتنې د لوړې کچې زده کوونکو د ارزونې لپاره مهمې دي.

لنډ ځوابه پوښتنې: د لنډ ځوابه پوښتنو کې زده کوونکي باید د یوې کلمې یا لنډ عبارت څخه ګټه واخلي.

پرتله ییزې پوښتنې: په دې پوښتنوکې ځوابونه په یو بېل ستون کې په نامنظم ډول لیکل کېږي. پرتله ییزې پوښتنې د نورو پوښتنو ترڅنګ ښه اغېز لري. په دې پوښتنو کې که له پوښتنو څخه د ځوابونو شمېر زیات وي؛ نو زده کوونکي کولای شي، ځوابونه د ګومان له لارې غوره نه کړي.

سمې اوناسمې پوښتنې

په دې پوښتنوکې بایدزده کوونکي د ورکړل شوې جملې سموالی اوناسم والی په ګوته کړي.

انساني سرمایه

پخوا چې د طب علم ترقي نه وه کړې، اکثره ماشومان تر پنځه کلنۍ د مخه مړه کېدل. ډېر لږ کسان څو او یا کلنۍ ته رسېدل. د څو پېړیو پخوا وخت شاعر چې کله وایي، چې بوډا شوم، نو منظور یې معمولاً دا وي، چې څلویښت کلنۍ ته رسیدلی دي. په تاریخ کې لولو، چې دې څوارلسمې میلادي پېړۍ په پیل کې په اروپا کې ساري ناروغیو په ځېنو ځایونو کې دریمه برخه خلک او په ځېنو نورو ځایونو کې پوره نیم خلک له منځه یوړل. ساري ناروغي څه موده پس داسې سرونه ریبل لکه لوګري چې غنم ریبي.

د اکثره ناروغیوپه مقابل کې دبشر بیوسي ددې سبب شوې وه، چې تر شلمې پېړۍ پورې نفوس چټکه وده ونه کړي او له دې درکه ځانګړې ستونزې پیدا نه شي.

په شلمه پیړۍ کې د طب علم ډېرې ودې او د نړۍ ګوټ ګوټ ته د طبي اسانتیاوو رسول ددې لامل شول، چې نفوس په چټکۍ سره زیات شي. له احصایي سره سم په ۱۹۵۱میلادي کال کې په ټوله نړۍ کې دوه نیم میلیارده انسانان اوسیدل، خو اوس د نړۍ نفوس تر اووه میلیارده اوښتی دی. اټکل کېږي، چې تر ۲۰۲۰ کال پورې به د ځمکې په مخ د انسانانو شمېر تر اته میلیادره واوړي.

په یو اعلان مې لوستي وو، چې یو نوی زېږېدلی ماشوم خپل پلار او مور ته وایي، چې تاسو چې زه زېږولم، زما د ډوډۍ غم مو کړی و؟ زما د سبق او تعلیم لپاره پلان او پروګرام درسره وه؟

زموږ په ټولنه کې مېندې او پلرونه تصور کوي، چې ماشومان به یې بس په خپله لویږي، چې دا تصور معمولا تباه کوونکی دی. پلارولي او مورولي دې ته نه وایي، چې ماشوم وزیږول شي واقعي پلارولي او مورولي دا ده، چې د نن ورځې ماشوم د سبا ورځې په لایقو او با تربیه کسانو واوړي. دا کار اسانه ندی ډېر زحمت غواړي او ځکه خو که یو هېواد ډېر شتمن هم وي، خو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلک یې پرمختللي وي، مېندې او پلرونه پکې د ډېر اولاد جرات نه کوي.
له نفوس سره د اړوند مسایلو او مشکلاتو په باره کې د خلکو د پوهې او مالوماتو د زیاتیدا لپاره ملګرو ملتونو په ۱۹۸۹ کال کې په لومړي ځل د نفوسو نړیواله ورځ ولمانځله ددې ورځې له لمانځلو څخه مقصد دادی، چې ټولنې په دې غور وکړي چې د نفوسو دبې کنټروله زیاتیدا عواقب څه دي. د دې لپاره چې د خلکو ژوند بهتره وي، دنفوسو څنګه او څومره وده پکار ده.

انساني سرمایه

درې څلور کاله پخوا اټکل وشو، چې افغانستان د شاو خوا درې زره میلیارده ډالرو په ارزښت طبعي زېرمې لري. دا لویه سرمایه ده، خو جاپان، جنوبي کوریا، تایوان چې د اسیا د پړانګانو په نومونو مشهور دي، دومره طبیعي زېرمې نه لري؛ بلکې جاپان خو د طبیعي زیرمو له پلوه په خوارو هیوادونو کې حسابیږي. دغه ملکونه مجبور دي، چې د خپلو تولیداتو لپاره خام مواد له بهره راوارد کړي، مګر د طبیعي زیرمو له نشتوالي سره سره ډېر شتمن او مترقي هیوادونه دي. داقتصاد پوهانو په نظر د دغو هېوادونو د چټکې ودې تر ټولو لوی عامل دا دی، چې انساني سرمایه (Human Capital) پکې زیاته ده د اکثره اقتصاد پوهانو په نظر با ثباته وده تر ګردو لوی عامل انساني سرمایه ده.

انساني سرمایه څه ته وایي؟

انساني سرمایه د یو هېواد نفوس ته نه وایي؛ بلکې د یو هېواد په خلکو کې د مهارتونو او وړتیاوو زیاتوالي ته ویل کیږي.
د نولسمې پېړۍ چین هم د هغه وخت تر ټولو ګڼ نفوسه هېواد وه، خو د هغه وخت چین د نړۍ په اقتصاد کې ډیره وړه برخه لرله او اقتصادي پرمختګ پکې په نشت شمار وه، ځکه د چین د خلکو کاري وړتیا کمه وه. مګر په اوسني چین کې اکثره خلک مهارتونه لري او د خپل ملک په پرمختګ کې مثبته برخه اخیستلای شي.
له انساني سرمایې څخه مقصد یوازې دا نه دی، چې لا ډېر خلک دې لا ډېر مهارت زده کړي؛ ځکه که یو څوک په جسمي یا روحي لحاظ ناروغ وي، نو اول خو مهارت نشي زده کولای او که یې زده کړي هم سمه استفاده ورنه نشي کولای. له بلې خوا یو څوک به ښه تعلیم ولري او صحت به یې هم ډیر ښه وي خو د کار خدمت کولو اخلاقي انګیزه او روحیه به نه لري. دغسې کس هم په تیره بیا په خوارو ټولنو کې په کار نه راځي.
د دې لپاره چې په افغاني ټولنه کې په کافي اندازه انساني سرمایه ولرو او د بیوزلۍ وروسته پاتې والي له ګردابه راووځو، پکار ده دغو څلورو قشرونو او اجتماعي ګروپونو ته لا زیاته توجو وکړو.

۱ ـ ماشومان: یو مفکر ویلي وو، چې د یوې ټولنې اخلاقي سویه له دې مالومولای شو، چې له ماشومانو سره یې چلند څنګه دی. حقیقت دا دی، چې د یوې ټولنې تقدیر تر ډېره حده له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره غوټه دی، چې له کوچنیانو سره پکې څنګه چلند کېږي. ایا کورنی،ښوونکي او دټولنې مشران په دې پوهېږي، چې له ماشومانو سره باید څنګه چلند وشي؟ ایا د ټولنې مشران دیو شخصیت په وده کې هغه د ماشومتوب د ژوند اهمیت ته متوجه دي ؟ اروا پوهان وایي، چې دانسان د شخصیت بنیادونه تر پنځه کلنی پورې جوړیږي. اروا پوهانو ثابته کړې ده، هغه څوک چې په دیرش کلنۍ کې قتل کوي، په غالب ګومان په درې کلنۍ کې یا د کم عمر په نورو کلنو کې ورسره شدت شوی وي. دغه راز د ماشوم تغذیه، معالجه د هغه د خوشال ساتلو مسایل خورا مهم دي، چې که اهمیت ورنکړای شي، راتلونکې ژوند یې خرابیږي. زمونږ په ټولنه کې د ماشوم تربیې په اړه تر ټولو ناسم تصور دا دی، چې په وهلو، ټکولو کې ګټه وینو.

دماشوم وهل په ماشوم باندې په لوړ اواز چیغه کول، هغه مسخره کول او یا هغه ته کنځلې کول زمونږ په کورنیو کې عام دي او ډېر لږ کسان مو په دې پوهېږي، چې دغه سلوک تبا کوونکې نتایج لري.

ګڼ پلرونه په دې ګومان دي، چې که له اولاد سره سلوک سوړ وي او هماغسې چلند ورسره وکړي لکه په دفترونو کې چې اکثره امران له مامورینو سره کوي. اولاده به یې سم ورزل شي. خو څرنګه چې ماشومان عاطفي رابطې او یو پنا ځای ته ډېر ضرورت لري، نو په کور کې سوړ چلند یې ممکن کړو لارو ته وروبولي. له کورنو څخه د پنځلس، شپاړس کلنو پېغلو او زلمو د تېښتې یو لوی عامل همدغه سوړ چلند دی. دغه راز په کور کې د محبت نشتوالی د زلمیتوب د عمر د نشو یو لوی علت بللی شو. هغه اولاد چې له پلار سره د ناستې په وخت کې ازاې نه احساسوي، کورنی ژوند ورته بې خونده کېږي او د متبادلو خواوو ډېر ځله خطرناکو لارو لټون پیلوي. که پلار اولاد ته اجازه ورنکړي، چې د ده مخې ته ټوکې وکړي، اولاد به د پلار په غیاب کې ټوکې وکړي، خو دغه ټوکې ممکن د ادب له چوکاټه وتلي وي.

۲.ښځې: څو کاله پخوا د ملګرو ملتو سرمنشي بانکي مون وویل: ترڅو پورې چې نجونې او مېرمنې د له بیوزلۍ او بې عدالتې سره مخ وي، زمونږ ټول هدفونه لکه سوله، امنیت او پرله پسې انکشاف به له خطر سره مخ وي.

زمونږ په ټولنه کې ښځو ته معمولاً د دویم درجه انسان په سترګه کتل شوي دي او کوم چلند چې ورسره کېږي، ډېر مناسب بلل کېږي؛ البته، ځینې داسې کسان هم شته چې د ښځو د وضیعت بهتري غواړي، خو دوی د ښځو د وضیعت بهترۍ ته تر ډېره حده د یوې اخلاقي او انساني شفقت له عینکو ګوري.

داسمه ده، چې په ټولنه کې د کمزورو او مظلومو اقشارو سره خوا خوږي او د ټولو وګړو لپاره عدالت غوښتنه د هر انسان اخلاقي دنده او د وجدان تقاضا ده؛ مګر ښځو ته د حقوقو ورکړه یوازې د خواخوږۍ خبره نده ، لکه څنګه چې بانکي مون ویلي دي، چې د ټولنې نیکمرغي او کامیابي هم ورسره غوټه ده.

په شلمه پېړۍ کې چې اجتماعي علومو انکشاف وکړولو او د ټولنې ډېر رازونه را څرګند شول،

(c) ketabton.com: The Digital Library

داهم ثابته شوله، چې په اجتماعي ژوند کې د ښځو نقش له زیاتولو پرته د ټولنې دوامدار او ثابت انکشاف نا ممکن دي. په افغانستان کې دا خبره زیاته کېږي،چې که مېندې تعلیم یافته او لایقې نه وي، نو لایق زامن به له کومه کېږي. د دې خبرې په څنګ کې باید دې ته هم فکر وکړو، چې که زامن لایق هم شي؛ خو چې مېندې په ټولنه کې غیر فعاله او نا تکړه پاتې وي. ټولنه به د یو وزرې مرغي په شان چټک حرکت نشي کولي. زموږ سیاستوال، شاعرانو او لیکوال د مېندو او ښځو په تعریف کې وایي، چې د دوی په لمن کې احمدشاه او میرویس خان لوی شوي دي، خو حقیقت دا دی، چې که د یوې ټولنې مېندې او خویندې دا اجازه ونه لري، چې د میرویس او احمدشاه غوندې په لویو کسانو بدلې شي، بیا به هم پرمختګ نیمګړی وي.

په هغه ټولنو کې چې ښځې فعالې دي، هلته اجتماعي او اقتصادي انکشاف څکه چټک دی، چې د کار او تولید قوت پکې یو په دوه دی. که د ټولنې په اوسني حالت کې تحرک اوسیکه نه وي، د سباني نسل د لیاقت زمانت یې څوک کولای شي؟

که په یو کور کې ښځې او نارینه دواړه کار وکړي، عواید به یې یو په دوه وي او چې عواید دوه برابره شو، دماشومانو دتربیې او ښې روزنې لپاره امکاناتو په دوه کېږي. د تعلیم حق د کار حق او خوندیتوب دی. په افغاني ټولنه کې د ښځې درې اړتیاوې بللی شو. زموږ په ټولنه کې ښځې په کورونو کې د وهلو ټکولو څخه په امن کې ندي او دا نا امني تر دې حده رسېږي، چې ممکن د مرګ خطر یې وي، خو د مېړه کورنۍ به یې ډاکټر ته نه بیایي.

۳. معلولین: د پرانس پرس اژانس د اته کاله پخوا یو راپور د ماهرانو له قوله وایي، چې افغانستان کې شاوخوا اته لکه معلولان دي، چې اکثره یې دجګړې نه بلکې د نږدې خپلوانو ترمنځ د ودونو په نتیجه کې معلول شوي دي. تاسو که په کوڅه او خپل کلي کې سترګې وغړوئ، په ګڼو کورنیو کې به ذهني او جسمي معلولان ومومئ. موږ کولای شو، چې د نږدې د خپلوانو ترمنځ د واده خطرونو په باره کې د مالوماتو د زیاتو معلولانو ته د مناسبو کارونو د پیداکولو او هغوی ته د احترام د کلتور د خپرولو له لارې د ټولنې په دې اړخ کې شته نیمګړتیاوې کمې کړو. څو کاله پخوا داسې ګنل کېده، چې افغانستان به تر دوه زره دیارلسم کال پورې له ماینونو څخه پاک هېواد وي، خو اوس چې په دې دوه زره دیارلسم کال کې یو افغانستان بیا هم د نړۍ ماینونو درکه په څو ګوته شمار خطرناک هیوادونو کې حساب دی. ماینونو هر کال د ګڼو افغانانو د وژل کېدو او ټپي کیدوسبب ګرځي. یو ورستي راپور وایي چې په تیرو شپږو میاشتو کې یوازې په کندهار ولایت کې په لارو کې کېښودل شویو ماینونو او بمونو شاوخوا شپږ سوه کسان وژلي یا ټپیان کړي دي. جنګ او نورو بدمرغیو زموږ هېواد کې معلولان دومره زیات کړي، چې د ټولنې دغه قشر ته له لازمې توجه پرته د نیکمرغه او سوکاله ژوند تصور مشکل دی.

۴.معتادان: معتادان زموږ د ټولنې یو بل قشر دی، چې د مرستې او لازمې پاملرنې ته اړتیا لري. موږ ته معتادان ګناهګار مالومیږي او په همدې وجه مو اکثره وخت په خپل حال پرېښې دي، خو د ټولنې په دومره لوی قشر باندې سترګې پټول او ځان ناګاره اړول یوازې د ځان غلطول دي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملګرو ملتونوله راپوررونو سره سم په افغانستان کې شاوخوا یو میلیون کسان معتاد دي،یانې په کابو هرو دیرشو افغانانو کې یو د مخدرو موادو عملي دی. افغانستان چې د نړۍ نوي فیصده تریاک تولیدوي. د تریاکو او نورو مخدره موادو قرباني دی. اعتیاد زمونږ د ټولنې یو داسې مشکل دی، چې که م بعیده ښکاري ټولنه او حکومت کولای شي، چې د کوکنارو د کرلو د مخنیوي رانیولې د معتادانو سره سم علاج پورې مختلفو مسایلو ته پام وکړي او اعتیاد وار په وار کم کړي، موږ که څه هم د نړۍ د نورو ټولنو د فیصدۍ په لحاظ ډیر معتادین لرو، خو تر اوسه لا په کورنیو کې په دې باره کې پوره مالومات نشته، چې که خدای جل جلاله مه کړه، د کورنیو غړی معتاد شي؛ نو څنګه چلند باید ورسره وشي چې د هغو د رغیدو امکانات زیات شي؟

شپږ اصلي عوامل یې په لاندې ډول دي

د افغانستان په ټولنه کې مو څلور اصلي ګروپونه یاد کړل چې نامناسب چلند ورسره د ټولنیز انکشاف او سعادت مخه ډب کړې ده. اوس به هغه شپږ اصلي عوامل په ګوته کړو چې نه یوازې د محرومو قشرونو او ګروپونو بلکې د ټولنې نیکمرغي او کامیابي ورسره غوټه ده او د انساني سرمایې د ایجاد له لارې لرې کوي.

۱. نرم چلند:

په تاریخونو کې لولو، چې چنګیز خان څکه په ګڼو اسیایې ملکونو حمله وکړه او په میلیونونو کسان یې ووژل، چې د خورازم پاچا ستر سفیر او څو کسه سوداګر یې وروژلي وو. یوازې چنګزخان نه وو، چې د حملې او قتل لپاره یې دلیل پیدا کاوه. هر انسان چې نادوده کوي، دلیل ورته پیدا کوي. دلیل انسان ته ضرورت لري. که یو څوک بې دلیله جنایت وکړي، ناکراره کېږي انسان د خپل وجدان کرارولو او تیرایستلو لپاره مجبور دی، چې خپلې ناروا ته دلیل جوړ کړي او خپل ځان په خپله و غولوي. هیټلر چې له قتلونو خوند اخیست، په میلیونونو کسان یې ووژل او ځان یې په دې قانع کړ، چې دا یهودیان دي او وژل یې پکار دي. شوروي مشر ستالین هم په میلونونو کسان ووژل او ځان یې په دي قانع کړ، چې د انقلاب دښمنان او کارګرې طبقې مخالفان یې وژلي دي، چې دوی ډیر بد خلک دي. کله کله په دنیا کې یو جنایتکار ونیول شي، چې یوازې ښځې وژني یا د خاصې قبیلې کسان وژني او ګمان کوي، چې وژل یې پکار دي. لنډه دا چې د قتل په شمول هر خشونت چې ترسره شوی وي، عاملانو یې دلایل ورته پیدا کړی دی، خو دلایل هسې د ځان تیرایستلو او وجدان کرارولو لپاره وي. د جنایت او تشدد پلویان ولې له تشد ده لاس نه اخلي، چې هم یې د ځان تیر ایستلو ته اړتیا نه وي او هم یې خدای جل جلاله ته او هم یې تاریخ ته مختور نه وي؟

ددې پوښتنې په ځواب کې ویل کېږي،چې که یو څوک په ماشومتوب په وخت کې له تشدد سره مخ شوی وي، هغه چې لوی شي او قدرت پیدا کړي نو که قدرت په ګوتو ورغي، نو خشونت به کوي. مطلب دا چې خشونت له خشونته زیږي. زموږ په ټولنه کې خشونت زیات دی. یوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سياسي علتونه نه لري؛ بلکې اجتماعي او روزنيز علتونه هم لري. يو پلار به په کور کې له خپلو ماشومانو سره نرم چلند کوي، خو د هغوی مور به وهي او ټکوي. د دې مور ماشومان چې دغه حالت ته ګوري، په رواني لحاظ ممکن ناروغان شي او ډير کلونه پس چې قدرت په ګوتو ورشي؛ ممکن د خداي جل جلاله د مخلوق د ځورولو او ربړلو شوق ور پيدا شي او د دې هوس د پوره کولو لپاره به طبعاً په دلايلو پسې ګرځي. مثلاً وايي به د دې سړي وژل، ځکه پکار دي، چې له حکومت سره کار کوي. د دا بل سړي وژل ځکه پکاردي، چې مفکوره يې باطله ده...
په تاريخ کې د ظالمو واکمنو مثالونه د ادرس هم راکوي، چې که په يوه ټولنه کې يو کس يا ډله ټول اختيار په لاس کې ولري؛ ممکن ډېر خشونت وکړي او تباهي راولي. د دې لپاره چې په ټولنه کې مو خشونت ناروغي کمه شي، نه يوازې پکار ده، چې ديکتاتورانو او مستبدانو ته سرنوشت ونه سپارو؛ بلکې دې ته هم سخته اړتيا لرو، چې په کورني ژوند کې په ښوونځي کې او په کلي او کوڅه کې نرمۍ ته مخه کړو او د شاعرانو دا خبره له ياده ونه باسو چې: محبت له محبته پيدا کيږي.

۴. زده کړه:

په افغانستان کې تر لسو ميليونو ډير کسان په ښوونځيو کې سبق وايي او په لس ګونه زره نور کسان په پوهنتونونو کې په تحصيل بوخت دي. دا ډېر لوی پرمختګ دی، خو بيا هم په ميليونونه کسان په تيره بيا جينکۍ له تحصيله محرومې دي او زده کړو د کيفيت په برخه کې جدي ستونزې لرو.
مختلفو تحقيقاتو ثابته کړې، چې په يوه ټولنه کې د انکشاف اندازه او په زده کړو باندې د پانګونې اندازه له يو بل سره مستقيم تناسب لري. زموږ په ګاونډي ملک پاکستان کې چې نن سبا د ناکراريو فرقوي تعصبونو او قتل عام اور بل دی. د اوسني بد حالت يو لوی عامل په تعليم باندې د پانګونې کموالی بلل کيږي. په دې اړه ټولنپوه ډيويډ بلير په خپله يوه څيړنه کې ليکلي: ((که څه هم په پاکستان کې په دولتي ښوونځيو کې زده کړې وړيا دي، خودغه يوسلو اتيا ميليوني هېواد د مکتب عمر يوازې شپيته فيصده هلکان او پنځوس فيصده انجونې ښوونځيو ته ځي. په پاکستان کې کابو نيم نفوس تر اته لس کلونو کم عمر لري. د پاکستان په ښوونځيو په متوسطه دوره کې د دغه هلکانو درويشت فيصده او انجونو اتلس فيصده زده کړې کوي، مانا دا چې په هر پنځو انجونو او هلکانو کې چې د ښوونځي په متوسطه دورې کې د زده کړې عمر لري، يوازې يو کس منځي ښوونځي ته ځي. د دغه شمېره د نړۍ د ځېنو بېوزله او وروسته پاتې هيوادونو د زده کوونکو تر شمېرې هم کمه ده. په زيمبابوې کې چې ډير بېوزله هېواد دی، کابو نوي فيصده ماشومان لومړني ښوونځي لولي او کابو پنځوس فيصده انجونې او هلکان متوسط ښوونځي ته ځي. که د پاکستان ګاونډيو ته راشو، نو بايد ووايو چې په هندوستان کې تر اتيا فيصده زيات ماشومان لومړني ښوونځي لولي. په سريلانکا کې که څه هم په کلونو کلونو کورنۍ جګړې وې، خو د لومړني ښوونځي د عمر کابو ټول هلکان او نوي فيصده په زده کړه بوخت دي. د پاکستان خورا ورسته پاتې ګاونډي هېواد افغانستان هم لږ تر لږه د هلکانو د تعليم له جهته تر پاکستان بهتر دي.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.خواړه:

زموږ په ټولنه کې د داسې ځوانانو شمېر کم ندی، چې دوه درې ساعته کار کولو وروسته د ستومانی احساس کوي او زړه يې غواړي، چې استراحت وکړي. په دې هېواد کې داسې ګڼې امېندواره میرمنې موندلی شو، چې کړاغې راختلې وي او دومره بې انرژي وي، چې د خبرو کولو وس نه لري، دغه راز اکثره ماشومان، زلمکي، انجونی او د ښوونځي شاګردان وينو، چې د بدن وده يې تر معمولي او مناسب حالت ضيفه وده. ددغو ستونزو يو اصلي علت دا ده چې کوم خواړه په افغانستان او همدارنګه نورو بيوزله هيوادونو کې خوړل کېږي، د کیفیت مشکلات لري. لکه څنګه چې د خوړو کیفیت مهم دی. يو هېواد باید هغومره خواړه ولري، چې د خپلو خلکو ګېډې ورباندې مړې کړي. دغسې په يو هېواد کې د هېواد کې د خوړو لازم کیفیت پکار دی. د يو چا خواړه هغه خاصیت ونه لري، یا يې په کافي اندازه ونه لري، چې يو روغ فعال او متحرک بدن ته پکار دی، مانا يې دا ده، چې دی به په صحي لحاظ په کمزوري حالت کې وي او ذهني،جسمي او بدني وده به يې تر طبيعي حالت ټيته وي. کله چې په يوه ټولنه کې د دغسې کسانو شمير زيات شي، هغه ټولنه په حقيقت کې د ناروغو او غير فعالو کسانو په ټولنه بدليږي. په افغاني ټولنه کې همدا اوس تر ډېره حده په همداسې حالت کې ده او د خوړو د کیفیت د ټيټ والي ستونزه لري. همدا اوس شاوخوا لس ميليونه رده کوونکي ښوونځيو ته ځي خو د لايقو او فعالو زده کونکو شمېر پکې خورا کم دی. همدا اوس په لکونو کسان په دولتي او غير دولتي ادارو کې په کار بوخت دي. دوی معمولاً اته ساعته د کار په ساحه کې تيروي؛ مګر که که يې واقعي کاريې راټول کړو، نو د ځېنو اټکلونو او تخمينونو په حساب د ورځې يو ساعت هم فعاله نه تيروي. مونږ دا مثالونه د ټولنې د نورو اقشارو په برخه کې د بزګرانو د کور د مېرمنو او د نورو پرګنو په برخه کې هم ورکولای شو. چې داسې ولې ده؟

په دې کې شک نشته چې د کم کار کول او په تيره بيا د لوړو د کیفیت د کار نشتوالی، دکمزري مديريت، د کمزوري مهارت، د وسايلو د کموالي او د اقتصادي انګيزو د ضعف په شمول مختلف دلايل لري؛ مګر يو هغه علت چې زموږ د انساني منابعو په ضعف کې لويه ونډه لري، معمولاً ډېر پام ورته نه کوو، هغه د خوړو د کیفیت کموالی دی. څېړنو ثابته کړې ده چې څومره په يوه ټولنه کې د خوړو د کیفیت اندازه بهتره وي، هغومره هلته تحرک او فعاليت ممکن زيات وي. په دې کې شک نشته چې که ټولنه بيوزله وي؛ نو د خوړو د کیفیت بهتره کول او د مغزي توکو ترلاسه کول به ورته اسانه نه وي؛ مګر که ټولنه د خوړو د تامين دغه اړخ په رسميت وپيژني او اهميت ورکړي؛ نو بيا داسې لارې چارې چې دغه ساحه کې بهتري راشي. د افغانستان په شرايطو کې د خوړو د کیفیت د بهترۍ لپاره درې داسې ساحې شته چې که توجه ورته وشي، نو په راتلونکې څو کلونو کې به مو د خوړو د کیفیت په برخه کې ښه پرمختګ کړی وي. په دغو کې يوه ساحه دا ده، چې تجارت وزارت د خوړو په وارداتو يوازې حلال و حرام او د خوړو فاسدوالي او روغوالي ته ونه ګوري بلکې د کیفیت له نظره هم ورته وګوري، مثلاً که دوه ډوله خواړه وي او د دواړو يوه بيعه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، خو د تغذيې له نظره د دا يو ډول اهميت زيات وي، نو بهتره ده، چې په مالي او گمركي نظام كې د هاغه ډول په گټه تغيرات راشي، چې د تغذيې په لحاظ يې كيفيت بهتره دی. البته اوس خو مونږ په داسې شرايطو كې يو، چې حتا د مضرو او فاسدو خوړو د واردولو د مخنيوي په كار كې هم پوره بريالي نه يو. بازار له داسې شيدو، مستو، او نورو خوړو مالامال دی، چې تاريخ يې تير دي. دغسې فاسد مالونه د كابل او نورو ولايتونو په كابو هر ماركيټ كې پيدا كولای شو، خو حكومت د عامو خلكو په تيره بيا د غريبو خلكو چې اكثره يې نالوستي هم دي، دې مشكل ته پام نه كوي او دوكانداران په بې غمه زړه تاريخ تېر مالونه پلوري. له بلې خوا د خلكو د خبرولو ساحه ده. افغانستان اوس تر بل هر وخت زياتې تلويزيوني، راډيويي او مطبوعاتي خپرونې لري، خو دا خپرونې د خلكو د خوړو د كلتور د ښه كولو او په مجموع كې د خلكو د روغتيايي كلچر په بهتره كې يا برخه نه اخلي، يا يې ونډه خورا كمه ده. كه چيرته د روغتيا او اطلاعاتو كلتور وزارت په لارښوونه افغاني خپرونې په دې ساحه كې د ځان لپاره ځينې مسوليتونه ومني، دا به په راتلونكو څو كلونو كې د خلكو روغتيايي پوهه په لويه پيمانه زياته كړي او د خوړو د كېفيت په اړه به د ولس د مالوماتو په اندازه كې څرگند تحول راشي چې دغه پوهه پخپله د خوړو د كېفيت په ساحه كې حساسيت زياتوالی او دولت، سوداگر او نور اړوند لوري دې ته هڅولي شي، چې په دې موضوع لا زيات كار وكړي. د خوړو د كېفيت د بهترۍ لپاره بل مهم كار دادی، چې د افغانستان د زراعت وزارت پخپلو پاليسيو كې دې ته هم پام وكړي، چې هغه زراعتي پيداوار زيات شي، چې د تغذيې له اړخه يې اهميت زيات دی. كه څه هم په دغسې مواردو كې وروستۍ فيصله د اقتصادي انگيزو په لاس كې ده خو ماهران كولای شي، چې هغه د چا خبره هم د ثواب او هم د خرما كار وكړي. هم د بزگرو اقتصادي انگيزي په نظركې ونيسي او هم د داسې بوټو توليد او تكثير تشويق او حمايه كړي، چې د تغذيې په لحاظ يې گټه زياته ده. د خوړو د كېفيت بهتري د روغو، فعالو، لايقو او خوشالو وگړيو د شمېر د زياتيدو سبب كېږي او په هره ټولنه كې چې داسې كسان زيات وي، د هغې اقتصادي او معنوي ترقي طبعاً چټكه او دوامنه ده.

۴. نظافت:

نظافت د اسلام په مبين دين كې د ايمان برخه ده؛ مگر زموږ په ټولنه كې په عمل كې ورته لږ توجه كېږي او بلكې پاكۍ ته پام نه كول د ملنگۍ او فقيرۍ يوه نښه ده. د اروپا د منځنيو پيړيو په باره كې لولو چې:(عيسوي روحانينو د انسان بدن د گناهونو كور او فنا كېدونكې شي باله. دوی د بدن په پاكېدو بې باوره خو د روح په تطهير او تذكيې باورمن وو. دوی به تبليغ كاوه، چې بنيادم بايد د بلې دنيا سفر ته ځان چمتو او د سفر توښه يې برابره كړي. ورو ورو داسې فكر عام شو، چې كه څوک ځان خيرن ساتي، نو گويا د تقوا څښتن دی او په دې توگه ورو ورو د اروپا په منځنيو پيړيو كې د ځان وينځلو او حمام كولو ته د ايمان خاوندانو په ښه سترگه و نه كتل. د كليسا مقاماتو به په هغو كسانو بد ويل چې په حمام كې يې ډير وخت تيراو خو په كليسا كې لږ.)) نظافت ته پاملرنه نه يوازې د ښه ذوق او مهذبوالي نښه ده او اجتماعي روابط ور سره خواږه كېږي، د روغتيا لپاره هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنیادي اهمیت لري. شپږ کاله پخوا په نړۍ کې په لومړي ځل د میزان په څلورویشتمه نېټه د لاس وینځلو نړیواله ورځ ولمانځل شوه. ددې ورځې د نومولو مقصد دادی، چې په دنیا کې خصوصاً په هغو ټولنو کې چې خواري او بې سوادي په کې زیاته ده، خلک د لاسونو پاک ساتلو ته ډېر پام وکړي، څو په دې ډول د خلکو په تیره بیا د ماشومانو د ناروغیو او مرګونو اندازه کمه شي. له احصایې سره سم، په نړۍ کې هره ورځ کابو پنځه زره ماشومان د اسهال د ناروغي په وجه ساه ورکوي، چې که چېرته ماشومان تر ډوډۍ خوړلو د مخه او دغه راز تشناب او قضاي حاجت ته تر تلو وروسته لاسونه په صابون پاک ووینځي، د مرګونو دغه اندازه به نیمایي ته را ټیټه شي. د احصایې مطابق هغه ماشومان چې تر ډوډۍ د مخه او تر قضاي حاجت وروسته خپل لاسونه په صابون سم نه وینځي او په همدې علت په اسهال او نورو ناروغیو مبتلا کېږي او ساه ورکوي، تر ډېره حده له وروسته پاتې هیوادونو سره تعلق لري. له راپورونو سره سم افغانستان یو هغه هېواد دی چې د ماشومانو نظافت ته پکې توجه ډېره کمه ده. دا یوازې د لاسونو نظافت نه دی، چې لږ توجه ورته کوو د غاښونو د برسولو په شمول د نظافت د کلتور ګڼو برخو ته د توجه د کموالي په وجه له ګڼو ستونزو سره مخ یو.

۵. ورزش:

که څه هم په وروستیو کلونو کې افغان ځوانان په ځېنو ورزشونو په تیره بیا کرکټ کې ښه وځلېدل، خو د ورزشي میدانونو کموالی او زموږ په تربیتي نظام کې د لوبو بې قدري ته چې ګورو، نو ویلی شو، چې په دې برخه کې هم د مادي وسایلو سخت کمی لرو او هم په ذهني لحاظ لا دې ته تیار نه یو، چې ورزش د روغ او کامیاب ژوند یو لازم جز وګڼو. ورزش د جسمي او روحي روغتیا او دغه راز د اجتماعي روابطو د پراختیا او د اخلاقي ژوند د لرلو یوه بهترینه وسیله ده، چې په کار ده، لا زیاته توجه ورته وکړو.

٦ .د نفوسو د بې کنټرولې ودې مخنیوی:

افغان عالم ډاکټر اشرف غني په خپله یوه وروستۍ مقاله کې لیکلي دي((زموږ د نفوسو وده د نړۍ له چټکو ودو څخه ده. د دې لپاره چې زموږ اقتصادي وده زموږ د نفوسو له ودې سره سمون وخوري، د کال لږ تر لږه نهه فیصده اقتصادي ودې ته ضرورت لرو...اوس تخمین دادی، چې زموږ اقتصادي وده به له ۱۴۲۰ کال وروسته په کال کې د څلورو او پنځه تر منځ وي.)). د نړۍ د هر هېواد لپاره او په تیره بیا د افغانستان غوندې بیوزلي هېواد لپاره په کار ده، چې د اجتماعي، سیاسي او اقتصادي بحرانونو د مخنیوی لپاره د نفوسو د بې کنټرولې ودې مخه ونیسي. د نفوسو د بې کنټروله زیاتیدا د مخنیوي لپاره د فمیلي پلانینګ د فعالیتونو په زیاتوالي سربیره، لکه څنګه چې د نورو هیوادونو تجربو ښودلې ده، پنځو نورو اړخونو ته توجه په کار ده:

۱. د نفوسو د ودې د کنټرول اهمیت ته د خلکو پام اړول او په دې برخه کې د پوهاوي د وسیع پروګرام عملي کول. په دې مقصد کې د کامیابي لپاره د جوماتونو له ملا امامانو را نیولې، د تعلیمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نصاب کتابونه، رسنۍ، سمینارونه او تبلیغات ټول نقش لرلای شي.

۲. د ښځو او نارینه وو با سواده کولو ته لا زیاته توجه کول.

۳. په اجتماعي او اقتصادي ژوند کې ښځو ته لا زیاته ونډه ورکول. زموږ اکثره کورنۍ په دې وجه زیات ماشومان لري، چې غواړي زوی ولري او زامن یې لږ تر لږه دوه شي. که نجونې په اجتماعي او اقتصادي ژوند کې فعال نقش ولري، د زامنو د لرلو د ارزو شدت به کم شي. دغه راز په اجتماعي، اقتصادي ژوند کې فعالې مېرمنې به د ډېرو ماشومانو زېږولو او پاللو ته ډیر وخت ونه لري او هغومره ماشومان به مناسب وګڼي، چې سم یې روزلای او پاللای شي.

۴. د مېندو او ماشومانو د مړینې د اندازې د کمولو لپاره د اقداماتو زیاتول. کله چې میندې او پلرونه ډاډه شي، چې د ماشومانو د مړینې خطر یې کم دی نو بیا ممکن د ډېرو اولادونو د لرلو ارزو ونکړي.

۵. د ژوند د لا اوچت معیار او د اولاد د ښې روزنې په برخه کې د خلکو د پوهاوي د کچې لوړول. په وروسته پاتې ټولنو کې اکثره خلک د ماشوم د روزنې په برخه کې د مسولیت احساس نه کوي. حال دا چې په پرمختللو ټولنو او رسیدلو کورنیو کې د ماشوم ډوډۍ، لباس، ځای، تربیې، تعلیم، او صحت ته پام کېږي او له هرې مور او هر پلار سره د ماشوم د زوکړې له اولې ورځې دا فکر وي، چې اولاد یې باید داسې وروزل شي، چې سبا ته په ټولنه کې د یو محترم انسان په حیث ژوند وکړي او مناسب کار ولري.

موږ که د نفوسو د کنټرول په برخه کې د نن کارونه سبا ته پرېږدو او ځان په دې غلطوو، چې سبا به یې ګورو، مانا یې داده، چې سبا ته خپل مشکلات لا زیاتوو. بهتره داده چې د نفوسو د بې کنټرولۍ ودې له خطر سره ژر تر ژره واقعي او جدي مبارزه پیل کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دیداکتیک تاریخچه

ځرنګه چې دعلومو په ساحو کې نوي اصطلاحات منځ ته راغلل، نو په همدې ډول په پخواني یونان کې د پیداګوژي په ساحه کې د دیداکتیک (Didasko) اصطلاح رامنځ ته شوه.
په تیرو وختونو کې دیداکتیک د ښوونې او روزنې څخه بحث کاوه؛ مګر د علومو په پراختیا او د ښوونې او روزنې په ودې سره دیداکتیک د یو علم په توګه رامنځ ته شو.
دیداکتیک هغه علم دی، چې د روزنې او مالوماتو اړین او بنسټیزې ستونزې حلوي. اصلاً (دیداکتیک) د دیدکتیکاس) له کلمې څخه اخیستل شوی دی چې مانا یې زده کوونکی او ښوونکی دی.
همدارنګه دیدسکالیس هم د دیداکتیک کلمې پورې اړه لري، چې (دیدسکا) په مانا زده کول، درس ورکول او دیدسکایس د ښوونې او روزنې په مانا راغلی دی.
دیداکتیک د زده کړې او مالوماتو په نظر د پیداګوژي یوه اړینه څانګه ده.
پیداګوګ (د یونانې کلمې پیداګوسپي) څخه اخیستل شوې چې (هلک یو سه او هلک راوړه) په مانا دی.
په پخواني یونان کې روحانیونو او ارسطو کراتا ځانګړي خدمتګاران درلودل چې د هغوی ماشومان به یې له کورونو څخه ښوونځي ته وړل او د درس ویلو څخه وروسته به یې د ښوونځي څخه کورونو ته راوړل، چې دا ډول کسانوته پیداګوس ویل کېده. پروفیسور توماس بریګز پیداګوژي په دې ډول تعریفوي: پیداګوژي هم ساینس او هم هنر ردی، خو هغه باید یو داسې ساینس وي،چې په منل شوې فلسفه باندې اتکا او بنسټ ولري او هم داسې پوهه وي،چې ټول په

(c) ketabton.com: The Digital Library

افاقي توگه سره ثبوت شوي حقايق په نظر کې ونيسي او د ريښتينو څېړنو او تجربو پايلې په کار يوسي.

ديداکتيک د زده کړې روشونو او منځ پانگې او ښوونيزو پروگرامونو محتويات په ښوونځيو کې او هم د تدريس له ميتودونو او د دوی په څېر له نورو مسايلو څخه څېړنه کوي او يا په لنډ ډول چې ديداکتيک د پېښو له قانون مندی او تنظيم او د هغه اغېزې د زده کوونکي په روزنه او د زده کوونکي د شخصيت د ودې په پړاو کې اغېزه کوي؛ تر څېړنې لاندې نيسي.

له بله پلوه ديداکتيک د ښوونکو او زده کوونکو له فعاليت څخه بحث کوي.

همدارنگه د زده کوونکو او ښوونکو تر منځ (بنيادي) اړيکه د زده کړې په جريان کې تر مطالعې لاندې نيسي.

اوسنی ديداکتيک د ديموکراتيک او پرمختگ لپاره ډېر گټور او ارزښتناک وه، چې د عملي پانگې او د تجربو په اغېز د څو پېړيو راهيسې د ځوان نسل د روزنې لپاره د ښوونې او روزنې په ساحه کې رامنځ ته شويدی.

همدارنگه د ديداکتيک تېوري دغه عملي پانگې او تجربې د تاريخ د مختلفو دورو سره او د وگړو له خوا د ټولنې ټاکلي شرايط او موخې چې د ښووونځيو په مقابل کې وړاندې کوي، اړيکه ورکوي.

په لومړنيو وختونو کې بشر د ښوونې او روزنې لپاره گډې موخې درلودې، چې په هغه وخت کې د زده کړې منځپانگه پيچلې او مغلق نه وه؛ بلکې د مشرانو د تجربو او د کړنو پربنسټ زده کړه سرته رسېده، چې ماشومانو په هغه خت کې د مشرانو پېښې کولې.

د ديداکتيک کلمه ډېر پخوانی تاريخ لري، چې په دې لاره کې ډېرو پوهانو هلې ځلې کړې دي. د لومړي ځل لپاره د ديداکتيک پرمختک په پخواني چين، هند او روم کې پيل شو؛ مگر د ښوونې او روزنې په سيستم کې کوم مانا نظم او دسپلين نه درلود.

د ښوونکو د پرمختگ تاريخ راښايي، چې په منځنۍ پېړۍ کې زده کړه پيچلې بڼه درلوده چې هغه وخت کې ښوونځي د کليسا د راهبانو او فيوډالانو تر لاس لاندې وه او د ښوونې او روزنې په ساحه کې کومې څېړنې سرته نه رسېدلې، چې په کُلي ډول تر ۱۷ مې پېړۍ پورې کوم مشخص کتاب د ديداکتيک په نوم نه و ليکل شوی او که ليکل شوی هم و، سم او درست نه دی.

د زده کړې د پرمختگ د تيوري بنسټگر مشهور عالم (چکی بن اموس کومنيسکی) چې ۱۷ پېړۍ کې يې ژوند کاوه. هغه د ښوونې او روزنې په ساحه کې منظم نظريات او وړانديزونه درلودل.

د پيداگوک عالم چکی بن اموس کومنسکې د 1092-1670 ميلادي کلونو کې ژوند کاوه. کومنسکې په منځنۍ پېړۍ کې د نوې زده کړې لپاره مبارزه وکړه او ټول خلک يې زده کړې ته راوبلل. هغه پدې عقيده وه، چې بايد لارښوونه وشي، تر څو ښوونځي په يو روښانه او د نظم او ترتيب او د سولې او ارامی په ځای بدل شي او د ديداکتيک سيستم يې رامنځ ته کړ او د يوې ريښتنې زده کړې لپاره يې مبارزه و کړه او ټول خلک يې زده کړې ته راوبلل او د ديداکتيک

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیستم یې رامنځ ته کړ او د یوې واقعي زده کړې لپاره یې مبارزه وکړه او په مکاتبو کې یې مثبت تاثیرات راوستل او په خاص ډول سره د زده کړې د تیوري بنسټ یې په ښوونه او روزنه کې کېښوده. ددې مشهور عالم (کمونسکي) ټول نظریات او افکار (دیداکتیک بزرګ) ته عنوان لاندې راټول شوي دي.

کومنسکي، را پاڅېده د لومړې ځل لپاره یې اصول صنفي جوړ کړل.

تر اوسه پورې د هغه د ژوند څخه تقریباً 300 کاله تیر شو. په دې خو د هغه پیداګوژي نظریات له منځه تللي نه دي؛ بلکې د ښوونې او روزنې په چوکاټ کې د هغه د نظریاتو څخه ګټه پورته کېږي. همدارنګه ددغه عالم (کمونسیکي) پیداګوژي نظریات د ښوونې او روزنې پوهان او متفکرین یې اغېزمن کړي و، چې ددغه عالمانو څخه (ای اهن هنریخ پستالوسي) په نوم و.

پستالوسي په دې متعقد و، چې په ښوونځیو کې حرفوي زده کړه رامنځ ته شي، ځکه چې په دې هکله کې د ماشومانو د ذهني ودې تیوري رامنځته کېږي او کوښښ یې وکړ، تر څو د ودې او زده کړې سوال ته ځواب ورکړي. هغه ویل (اول ساعت کې ماشوم پیدا، اول ساعت د ماشوم زده کړه) ده.

او هغه د ژوند او دښوونځي په هکله ډېر تاکید وکړ، پدې ترتیب سره د پتالوسي د خدماتو څخه یو هم ژبه (زبان)، ریاضي او د هندسي مضامین بې د درس په اصول تدریس کې ولیکل او همدارنګه یو الماني پوه (ادولف دسترویک) په نوم د پستالوسي نظریات وڅارل او هغه په ښوونځي کې د زده کوونکو د خپلواک کار روش او فکري کړنې یې چمتو کړل د سترویک په پرګنده ډول هوڅ وکړ چې په ښوونځیو کې د زده کړې زوړ او پخواني سیستم ته بدلون ورکړي، نو پر همدې بنسټ یې د تدریس دوه ډولونه رامنځ ته کړل.

۱. د بیان د ځواک وده

۲. د سوال د وړاندې کولو وده

دسترویک د لومړي ځل لپاره زده کوونکي اړ ویستل، تر څو په ازادانه ډول سره حقیقت مالوم کړي. هغه عقیده درلوده چې په روزنه کې له ساده څخه مرکب، له مالوم څخه مجهول، له نژدې څخه لرې او نسبتاً اسان څخه نسبتاً ستونزمن ته لاره پیدا کړه او د مسایلو په حلولو یې پیل وکړ.

په دغه پېړۍ کې روسي پوهانو او متفکرینو د ښوونې او روزنې په ساحه کې زیاتې څېړنې سرته رسولې دي. د هغوی له جملې څخه: وساریون ګریګویویچ بلنیسکي(1811 – 1848) الکسندر ایوانوویچ ګرتسن (1812-1870) لینکولای الکسندرویچ دوبر لوبوف (1836 – 1861) د زده کړې تیوري اوپراکتیک کې زیاتې لاسته راوړنې وکړې او په ځانګړې توګه د څېړنې په باره کې د طرز او تفکر علاقه او زیاتې ارزښتناکې نظریې له ځانه پرېښې دي.

کد او شیسکي د بداکتیکي عمده او ارزښناکې پوښتنې او ښوونې او روزنې په وجه زده کوونکي تر مطالعې لاندې ونیول او خپلو پوښتنو ته یې ځوابونه چمتو کړل او همدارنګه د زده کوونکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وده،کړنې او طرز تفکر او د ښوونکو حدت او یو ځای والی یې د نظر څخه تېر کړل او همدارنګه نوموړی علم وکولای شول، چې د ښوونې لومړنی میتود لاسته راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان د پوهنتونونو د انجنیري، زراعت، طبي علوم، اقتصاد او ژورنالیزم چاپ شوو درسي کتابونو لست (ننګرهار، کابل، کابل پولي تخنیک، هرات، بلخ او خوست) ۲۰۱۵-۲۰۲۱

شمیره	د کتاب نوم	لیکوال	پوهنتون	شمیره	د کتاب نوم	لیکوال	پوهنتون
۱	عالي کلکولس ریاضي A 534 I ریاضي	حمیدالله یار	ننګرهار	۲	د عالی ریاضیاتو عمومی کورس	محب الرحمن جنتی	ننګرهار
۳	د نفوسو جغرافیه	پروفیسور لطف الله صافی	ننګرهار	۴	عالي کلکولسII	نظر محمد	ننګرهار
۵	فزیکی کیمیا III کیمیاوی کنتیک او کتلسس، کروماتوګرافی او اسپکتروسکوپی	پوهاند دوکتور خیر محمد ماموند	ننګرهار	۶	فزیکی کیمیا II الکترولیتی محلولونه او الکترو کیمیا	پوهاند دوکتور خیر محمد ماموند	ننګرهار
۷	د د ودانیو د تودولو تخنیک لومړی برخه، دسون تخنیک	داکتر غلام فاروق میر احمدی	ننګرهار	۸	د ژویو فزیولوژي	پروفیسور غنچه ګل حبیب صافی	ننګرهار
۹	معیار های جدید اعمار ساختمان	انجنیر محمد عمر تیموری	ننګرهار	۱۰	د متیورولوژی مبادی	پروفیسور عبدالغیاث صافی	ننګرهار
۱۱	الجبر او د عددونو تیوری لومړی برخه	سطان احمد نیازمن	ننګرهار	۱۲	چګونګی مصرف انرژی در ساختمان های رهایشی	انجنیر محمد عمر تیموری	ننګرهار
۱۳	د اوسپيز کانکرېټي عناصرو د لومړی صنفي کار متودیکي لارښود	پوهندوی دیپلوم انجنیر عبادالرحمن مومند	ننګرهار	۱۴	د ژوند چاپېریال	پوهاند عارف الله مندوزی	ننګرهار
۱۵	عضوی کیمیا، کړیوال ترکیبونه	پوهاند دوکتور محمد غوث حکیمی	ننګرهار	۱۶	جامداتو میخانیک	پوهنوال محمد اسحق رازقی	ننګرهار
۱۷	د ودانیو د جوړولو مهندسي اساسات دویم ټوک	دیپلوم انجینېر اسدالله ملکزی	ننګرهار	۱۸	د ودانیو د جوړولو مهندسي اساسات لومړی ټوک	دیپلوم انجینېر اسدالله ملکزی	ننګرهار
۱۹	کیمیایي عنصرونه دویم ټوک	محمد طاهر کاښی	ننګرهار	۲۰	کیمیایي عنصرونه لومړی ټوک	محمد طاهر کاښی	ننګرهار
۲۱	عمومي ریاضیات	کل محمد جنت زی	خوست	۲۲	د اقتصاد او تجارت اصطلاحات (انګلیسي-پښتو تشریحي قاموس)	پوهنیار عبدالله عادل او امان الله ورین	ننګرهار
۲۳	خطي الجبر	داکتر عبدالله مهمند	ننګرهار	۲۴	روانشناسی و ضرورت آن در جامعۀ افغانستان	داکتر اعظم دادفر	کابل پوهنتون
۲۵	مبادی اقتصاد زراعتی	پوهاند ولی محمد فائز	بلخ	۲۶	اساسات هندسه ترسیمی مسطح	پوهنوال سید یوسف مانووال	بلخ
۲۷	تأسیسات و تجهیزات تخنیکی ساختمان	انجنیر محمد عمر تیموری	کابل پولی تخنیک	۲۸	د راديويي خپرونو تولید	پوهنوال دوکتور ماسټر واحدي	خوست
۲۹	د خاورې تخریب او د چاپېریال ککړتیا	پوهنیار محمد حنیف هاشمي	خوست	۳۰	تیوری و سیاست بودجه عامه	پوهنوال داکتر سید محمد تینګار	کابل
۳۱	حیوانات مفصلیه	پروفیسور داکتر دیپلوم علی آقا نحیف	هرات	۳۲	عضوي کیمیا، د اروماتیک او هیتروسیکلیک برخه	پوهنوال ډاکتر ګل حسن ولیزی	کابل
۳۳	د پروژې تحلیل او مدیریت	پوهاند محمد بشیر دویال	ننګرهار	۳۴	د انجنیری میخانیک	پوهنوال محمد اسحق رازقی	ننګرهار
۳۵	کلکولس او تحلیلي هندسه، لومړی برخه	پوهندوی سید شیر آقا سیدي	ننګرهار	۳۶	کلکولس او تحلیلي هندسه، دوهمه برخه	پوهندوی سید شیر آقا سیدي	ننګرهار
۳۷	د کرنیزو محصولاتو بازار موندنه	پوهاند محمد طیب	ننګرهار	۳۸	کارتو ګرافی با اساسات توپوګرافی	پوهنوال دوکتور محمد طاهر عنایت	ننګرهار
۳۹	انرژي سمپا کوونکي ودانۍ	اسد الله ملکزی	ننګرهار	۴۰	د موادو مقاومت	پوهنمل بهرام امیری	خوست
۴۱	فزیکی کیمیا ګازونه او کیمیاوی ترمودینامیک	پوهاند خیر محمد ماموند	ننګرهار	۴۲	اطلاعاتو ته د لاسرسي لارې چارې	دانش کروخیل	ننګرهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۳	حیاتي جغرافیه	پوهاند لطف الله صافي	ننگرهار	۴۴	د فاضله اوبو انجنیري	زلمی خالقی	ننگرهار
۴۵	د رياضي په هلکه خبرې اترې	سلاطان احمد نیازمن	ننگرهار	۵۶	اقتصادي جیولوجي (کانپوهنه-فلزي کانونه)	پوهاند دوکتور شریف الله سهاک	ننگرهار
۴۷	گروه های اجتماعی بسته (مطالعه جامعه شناختی سکتها)	داکتر احمد سیر مهجور	کابل پوهنتون	۴۸	گرم شدن کره زمین	محمد نعیم نسین	بلخ
۴۹	الجبر او د عددونو تیوري دوهمه برخه	سلطان احمد نیازمن	ننگرهار	۵۰	اعمار ساختمانها (اساسات، مواد و سیستم ها)	پوهندوی دیپلوم انجنیر امان الله فقیری	کابل پولیتخنیک
۵۱	په سیول انجنیري کې د اټوکډ استعمال	پوهنوال میا پاچا میاخیل	ننگرهار	۵۲	وترنری عمومي پتالوژي	پوهندوی محمد طاهر کاکړ	ننگرهار
۵۳	انجنیري جیودوزی (سرو)	پوهندی گل حکیم شاه سیدی	ننگرهار	۵۴	جیومورفولوژي	پوهنوال عزت الله	ننگرهار
۵۵	د تلویزیوني خپرونو تولید	پوهنوال داکتر ماستر واحدی	خوست	۵۶	اوسپنیز کانکرېټي عناصر ، لومړی برخه	پوهنوال دیپلوم انجنیر عبادالرحمن مومند	ننگرهار
۵۷	زولوجی فقاریه	ذاکره بابکرخیل	ننگرهار	۵۸	زولوجی غیرفقاریه	ذاکره بابکرخیل	ننگرهار
۵۹	د تهداب انجنیري	پوهاند انجنیر زلمی خالقی	ننگرهار	۶۰	الجبر معاصر	داکتر عبدالله مهمند	بلخ
۶۱	رهنمود موثریت حفظ انرژی در تعمیرات	داکتر انجنیر محمد عمر تیموری	کابل	۶۲	معاصر الجبر	داکتر عبدالله مهمند	خوست
۶۳	د افغانستان د پوهنتونونو د درسی کتابونو چاپول (پشتو)	داکتر یحیی وردک	ټولو ته	۶۴	آلماني د افغانانو لپاره	داکتر یحیی وردک	ټولو ته
۶۵	آلمانی برای افغانها به دری	داکتر یحیی وردک	ټولو ته	۶۶	د پروژې مدیریت په عمل کې	محمد داود علم او یو اف . گهل	ننگرهار
۶۷	صنعتي اقتصاد	پوهاند محمد بشیر دودیال	ننگرهار	۶۸	نباتي فزیولوژي لومړی جلد	پوهنمل محمد طاهر میاخیل	خوست
۶۹	نباتي فزیولوژي دوهم جلد	پوهنمل محمد طاهر میاخیل	خوست	۷۰	د ساختمانونو تحلیل (لومړی برخه)	پوهاند محمد اسحق رازقی	ننگرهار
۷۱	د ساختمانونو تحلیل (دویمه برخه)	پوهاند محمد اسحق رازقی	ننگرهار	۷۲	د مهندسانو د پاره ساختماني ستاتیک زده کړه	دیپلوم انجنیر اسدالله ملکزی	ننگرهار
۷۳	د ساختمان د جوړلو طریقې (لومړی برخه)	پوهاند انجنیر محمد عیسی تنها	ننگرهار	۷۴	د ساختمان د جوړلو طریقې (دوهمه برخه)	پوهاند انجنیر محمد عیسی تنها	ننگرهار
۷۵	سیټونه او هرڅه د هغوی په هکله	لیف بوکوفسکی/ سلطان احمد نیاز من	ننگرهار	۷۶	د لوبو لارو د هندسي عناصرو ډیزاین	پوهنیار انجنیر محمد شاکر فاروقي	ننگرهار
۷۷	د سرخلاصو کانالونو هایدرولیک	پوهنوال میاپاچا میاخیل	ننگرهار	۷۸	د جوړښتونو تحلیل (لومړی برخه)	پروفیسور حفیظ الله وردک او پروفیسور دکتور زرجان بها	خوست
۷۹	د جوړښتونو تحلیل (دوهمه برخه)	پروفیسور حفیظ الله وردک او پروفیسور دکتور زرجان بها	خوست	۸۰	د رياضي منطق	سطان احمد نیازمن	ننگرهار
۸۱	۴۵ انجنیري درسي کتابونه	ټول پوهنتونونه	ننگرهار	۸۲	د اوبو رسولو انجنیري	پروفیسور انجنیر محمد عیسی تنها	ننگرهار
۸۳	اوسپنیز کانکریټي عناصر ډیزاین (دویمه برخه، لومړی ټوک)	پوهاند دیپلوم انجنیر عبادالرحمن مومند	ننگرهار	۸۴	اوسپنیز کانکریټي عناصر ډیزاین (دویمه برخه، دوهم ټوک)	پوهاند دیپلوم انجنیر عبادالرحمن مومند	ننگرهار
۸۵	د تحلیلی هندسه لومړی برخه	سید شیر اقا سیدی	ننگرهار	۸۶	د اقتصاد د علم اساسات	شبر خان حساس	ننگرهار
۸۷	د انجنیري اساسی ریاضی (لومړی برخه)	پوهندوی عبدالغفور نیازی	ننگرهار	۸۸	د انجنیري اساسی ریاضی (دوهمه برخه)	پوهندوی عبدالغفور نیازی	ننگرهار
۸۹	عمومي تخنیکي رسم	پوهیالی فضل اکبر	ننگرهار	۹۰	د اقتصادي پرمختیا تیوري	پوهاند محمد بشیر دویال	ننگرهار
۹۱	اقلیم پوهنه	پوهاند عزت الله سایل	ننگرهار	۹۲	کید او گرافیک	پوهنوال دیپلوم انجنیر بهاوالدین جلالي	ننگرهار
۹۳	پیداگوژي	پوهنیار راز محمد فیضي	ننگرهار	۹۴	نړیوالې تولنې	احسان الله آرینزی	ننگرهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹۵	د طبيعي علومو انګليسي-پښتو قاموس	پوهنوال ډاکتر نظر محمد سلطانزی څدران	ننګرهار		د جوړښتونو تحلیل (دریېم برخه)	پروفیسور حفیظ الله وردک او پروفیسور دکتور زرجان بها	خوست
	د اقتصاد د علم اساسات	شېرخان حساس					

ټول کتابونه له دې ویبپاڼې څخه ډونلوډولای شی : www.ecampus-afghanistan.org

مرسته کوونکی: د افغان ماشومانو لپاره د جرمني کميټی، د آلماني او افغانی پوهنتونونو ټولنې، د آلمان د فدرالی جمهوریت جنرال کنسولګري، کانراد ادناور بنسټ، میخایل کلبت، سلواک اید، په جرمنی کې د اناسیس کمپنی او افغانیک

تطبیق کوونکی: ډاکټر یحیی وردګ د لوړو زده کړو وزارت، څلورمه کارته، کابل افغانستان، مې ۲۰۲۱

دفتر:075601640، ایمیل: textbooks@afghanic.de

(c) ketabton.com: The Digital Library

Publishing Textbooks

Honorable lecturers and dear students!

The lack of quality textbooks in the universities of Afghanistan is a serious issue, which is repeatedly challenging students and teachers alike. To tackle this issue, we have initiated the process of providing textbooks to the students of medicine. For this reason, we have published 342 different textbooks of Medicine, Engineering, Science, Economics, Journalism and Agriculture from Nangarhar, Khost, Kandahar, Herat, Balkh, Al-Beroni, Kabul, Kabul Polytechnic and Kabul Medical universities. The book you are holding in your hands is a sample of a printed textbook. It should be mentioned that all these books have been distributed among all Afghan universities and many other institutions and organizations for free. Out of the total, 96 medical textbooks funded by German Academic Exchange Service, 210 medical and non-medical textbooks funded by Kinderhilfe-Afghanistan, 7 textbooks funded by German-Afghan University Society, 2 textbooks funded by Consulate General of the Federal Republic of Germany, Mazar-e Sharif, 4 textbooks funded by Afghanistan-Schulen, 2 textbooks funded by SlovakAid, and 8 textbooks funded by Konrad Adenauer Stiftung. All the published textbooks can be downloaded from www.ecampus-afghanistan.org & www.kitabona.com.

The Afghan National Higher Education Strategy (2010-2014) states:

"Funds will be made available to encourage the writing and publication of textbooks in Dari and Pashto. Especially in priority areas, to improve the quality of teaching and learning and give students access to state–of–the–art information. In the meantime, translation of English language textbooks and journals into Dari and Pashto is a major challenge for curriculum reform. Without this facility it would not be possible for university students and faculty to access modern developments as knowledge in all disciplines accumulates at a rapid and exponential pace, in particular this is a huge obstacle for establishing a research culture. The Ministry of Higher Education together with the universities will examine strategies to overcome this deficit ".

We would like to continue this project and to end the method of manual notes and papers. Based on the request of higher education institutions, there is the need to publish about 100 different textbooks each year.

(c) ketabton.com: The Digital Library

I would like to ask all the lecturers to write new textbooks, translate or revise their lecture notes or written books and share them with us to be published. We will ensure quality composition, printing and distribution to Afghan universities free of charge. I would like the students to encourage and assist their lecturers in this regard. We welcome any recommendations and suggestions for improvement.

It is worth mentioning that the authors and publishers tried to prepare the books according to the international standards, but if there is any problem in the book, we kindly request the readers to send their comments to us or the authors in order to be corrected for future revised editions.

We are very thankful to Kinderhilfe-Afghanistan (German Aid for Afghan Children) and its director Dr. Eroes, who has provided fund for this book. We would also like to mention that he has provided funds for 210 medical and non-medical textbooks so far.

I am especially grateful to GIZ (German Society for International Cooperation) and CIM (Centre for International Migration & Development) for providing working opportunities for me from 2010 to 2016 in Afghanistan.

In our ministry, I would like to cordially thank Academic Deputy Minister Abdul Tawab Balakarzai, Financial & Administrative Deputy Minister Noor Ahmad Darwish, Advisor at Ministry of Higher Education Dr. Gul Rahim Safi, Chancellor of Universities, Deans of faculties, and lecturers for their continuous cooperation and support for this project.

I am also thankful to all those lecturers who encouraged us and gave us all these books to be published and distributed all over Afghanistan. Finally I would like to express my appreciation for the efforts of my colleagues Hekmatullah Aziz and Fahim Habibi in the office for publishing and distributing the textbooks.

Dr Yahya Wardak
Advisor at the Ministry of Higher Education
Kabul, Afghanistan, May, 2021
Mobile: 0706320844, 0780232310
Email: textbooks@afghanic.org

(c) ketabton.com: The Digital Library

Message from the Ministry of Higher Education

In history, books have played a very important role in gaining, keeping and spreading knowledge and science, and they are the fundamental units of educational curriculum which can also play an effective role in improving the quality of higher education. Therefore, keeping in mind the needs of the society and today's requirements and based on educational standards, new learning materials and textbooks should be provided and published for the students.

I appreciate the efforts of the lecturers and authors, and I am very thankful to those who have worked for many years and have written or translated textbooks in their fields. They have offered their national duty, and they have motivated the motor of improvement.

I also warmly welcome more lecturers to prepare and publish textbooks in their respective fields so that, after publication, they should be distributed among the students to take full advantage of them. This will be a good step in the improvement of the quality of higher education and knowledge transfer process.

The Ministry of Higher Education has the responsibility to make available new and standard learning materials in different fields in order to better educate our students.

Finally I am very grateful to Kinderhilfe-Afghanistan (German Aid for Afghan Children) and our colleague Dr. Yahya Wardak that have provided opportunities for publishing this book.

I am hopeful that this project should be continued and increased in order to have at least one standard textbook for each subject, in the near future.

Sincerely,
Abdul Tawab Balakarzai
Academic Deputy Minister of Higher Education
Kabul, 2021

(c) ketabton.com: The Digital Library

Book Name	Pedagogy
Authors	Teach Assist Razmuhammad Faizi & Assist Prof Ab Rashid Malakzai
Publisher	Nangarhar University, Education Faculty
Website	www.nu.edu.af
Published	2021, Second Edition
Copies	1000
Serial No	342
Download	www.ecampus-afghanistan.org www.kitabona.com

This publication was financed by **Kinderhilfe-Afghanistan** (German Aid for Afghan Children) a private initiative of the Eroes family in Germany.

Administrative and technical support by Afghanic.

The contents and textual structure of this book have been developed by concerning author and relevant faculty and being responsible for it.

Funding and supporting agencies are not holding any responsibilities.

If you want to publish your textbooks, please contact us:
Dr. Yahya Wardak, Ministry of Higher Education, Karte – 4, Kabul
Office 0780232310, 0706320844
Email textbooks@afghanic.org

All rights reserved with the author.

Printed in Afghanistan 2021

ISBN 978-9936-620-76-6

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library